

303.4
ก525ส
ร.2

สัมมนาทางวิชาการในวโรกาสครบรอบ 50 ปี แห่งการครองราชย์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
นาการของสังคมไทยในรอบ 50 ปี แห่งการครองราชย์ฯ
(พ.ศ. 2489-2539)

พ.ศ. 2538 ณ ห้องคอนเวนชัน โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพฯ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

303.4
π 5255
ว. 2

22 พ.ค. 2548

สัมมนาทางวิชาการในวโรกาสครบรอบ ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
เรื่อง พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์ฯ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๗)
๒๖-๒๗ กรกฎาคม ๒๕๔๗ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาเศียรวาท

● พระเสด็จครองราชย์ด้าว
อิทธิราชจักรพรรดินาม
จริยวัตรรุดดงาม
ทรงทศพิธธรรมกล้า

● บำรุงรักษาราชฐานให้
เนาเนื่องเกษมสุขพูน
ราชฐานทุกขทุกขคุณ
จึงราชฐานจึงรักน้อม

● เสี่ยงสรวลเสริญยศไท้
“ภูมิพล” พระสยามมินทร์
ธลิตะสุขของอินทร์
ราชกิจอุปพรเพื่อแก้ว

● “กาญจนาภิเษก” ชรัอง
ราชฐานจึงร่มไถกัน
เป็นขั้วมาลาสุวรรณ
ยกบาททูนขึ้นขั้ว

● ถวายพระพรมหาราชเจ้า
ธประสงคสังใจ
อัญเชิญพระรัตนตรัย
อุ่งเจริญพระชนม์แผ้ว

แดนสยาม
รุ่งท้าว
พิศุทธิ์
ก่อแก้อกรณัย
ไพบุณย์
เพียบพร้อม
ทอเท่า ถึงแฮ
แนบเบื่องบาทบงส์
ตระหลบดิน พ้าเฮย
เอกราธ
ชุบชีพ ชนนา
อันด้าวทันทียม
ไศศธรรย์
รัตร้อย
โสภิต
เดี่ยไฉนชา
จอมไพท
สถิตดีแล้ว
ประสิทธิ สรรคเฮย
ผ่องพันภัยผอง

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
คณะสังคมศัสตรา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ. สุคนธ์ งามตระกูล ประพันธ์

คำนำ

พุทธศักราช ๒๕๕๕ อันเป็นปีแรกแห่งการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ถือเป็นการเริ่มต้นของรัตนโกสินทร์ยุคปัจจุบันนับแต่นั้นมา สังคมไทยได้เติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ควบคู่กับการเปิดตัวสู่สังคมโลก พัฒนาการของประเทศไทย ในรอบ ๕๐ ปี ได้ร่วมพระบารมีแห่งองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรมแห่ง "ทศพิธราชธรรม" ได้นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง และการเปลี่ยนแปลงอันไม่อาจหวนคืนสู่อุดมคติ

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นร่มฉัตรแห่งพสกนิกรไทยทั่วหล้า และน้ำพระทัยที่ทรงเอื้ออาทรต่ออาณาประชาราษฎร์ คือสิ่งผูกพันสถาบัน พระมหากษัตริย์และปวงชนชาวไทยไว้อย่างแนบแน่นมิรู้คลาย พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ตลอดระยะเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมาได้ยืนยันว่าการที่รัฐนาวาไทยสามารถฟันฝ่าคลื่นลมและมรสุมที่โหมซัดกระหน่ำครั้งแล้วครั้งเล่าได้นั้นก็เนื่องด้วยพระบารมีปกเกล้าฯ อันเปรียบประดุจดวงประทีปส่องนำให้นาวานี้ยืนหยัดและรุดหน้าสืบไป

ในวโรกาสเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบรอบ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๕) คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาพัฒนาการของสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในรอบ ๕๐ ปีนี้ ซึ่งมีการเติบโต ปรับตัว เปลี่ยนแปลง และเคลื่อนไหวไปตามกระแสของสังคมโลก พร้อมๆ กับการยึดมั่นอย่างแน่วแน่นอยู่กับเอกลักษณ์ไทยที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมของความ "เป็นไทย" จึงเห็นสมควรจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ ๕๐ ปีแห่งการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๕)" ขึ้นในระหว่างวันที่ ๒๖-๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องคอนเวนชัน โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ สุขุมวิท

การจัดสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของคณะสังคมศาสตร์ ที่มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และช่วยให้งานนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีทุกประการ คณะกรรมการดำเนินการจัดสัมมนาทางวิชาการจึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

การจัดสัมมนาทางวิชาการในครั้งนี้ คงไม่อาจลุล่วงได้ถ้าปราศจากการสนับสนุนของภาคเอกชนและบุคคลต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนทางการเงิน และอุปกรณ์ดำเนินการ จนทำให้สัมมนาทางวิชาการ ครั้งนี้เป็นการให้บริการทางวิชาการที่ผู้เข้าร่วมโครงการไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียนและค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งนี้เพื่อสนองเจตนารมณ์ของคณะกรรมการฯ ที่ต้องการร่วมถวายความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในวโรกาสอันเป็นมหามงคลนี้คณะกรรมการฯ จึงใคร่ขอขอบพระคุณผู้ที่ให้การสนับสนุน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้ (จนถึงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๓๘)

๑. พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร
๒. คุณไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์
๓. คุณพรเทพ พรประภา ผู้อำนวยการโครงการ THINK EARTH
๔. บริษัทโมเดอร์นโฮม ซิตี จำกัด
๕. คุณสุพร ธรรมรักษ์ กรรมการผู้จัดการโรงแรมแมนฮัตตัน
๖. ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่
๗. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
๘. ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) สาขาสนามเป้า
๙. บริษัทสยามไดนาแพค จำกัด
๑๐. บริษัทซี เอส เอน แอนด์ แอสโซซิเอท จำกัด
๑๑. บริษัทเสรีเชนเดอร์ จำกัด
๑๒. บริษัทเอช.ไอ.เอ็ม. เอ็นจิเนียริง จำกัด
๑๓. บริษัทโกลด์ เทคโนโลยี จำกัด
๑๔. บริษัทซี. ที.แลนด์ จำกัด

๑๕. บริษัทโฮ-สุ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
๑๖. บริษัทอินทีเกรทเต็ด พาร์เนอर्स จำกัด
๑๗. บริษัทยนต์ประดิษฐ์ จำกัด
๑๘. โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ค
๑๙. รศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา
๒๐. ผศ.สุวคนธ์ จงตระกูล
๒๑. อาจารย์ชิดชนก อุดตรเสวก
๒๒. สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการดำเนินการจัดสัมมนาฯ

โครงการสัมมนาทางวิชาการในวโรกาสครบรอบ ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์

ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

เรื่อง พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ ๕๐ ปีแห่งการครองราชย์ฯ

(พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๕)

หลักการและเหตุผล

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชจะทรงครองราชย์ ครบ ๕๐ ปี ใน พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในพระราชวงศ์จักรี ทรงครองราชย์เป็นเวลานานเช่นนี้มาก่อน สถาบัน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จึงได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดี และเป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสมหามงคลดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงได้จัดทำโครงการสัมมนาทางวิชาการเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อสังคมและวงวิชาการ เป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อเบื้องยุคลบาท และเป็นการร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสอันเป็นมหามงคลครั้งนี้ด้วย ในการสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้ คณะสังคมศาสตร์เล็งเห็นว่าในช่วงระยะเวลา ๕๐ ปี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ทรงเสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ประเทศไทยได้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาโดยลำดับ พัฒนาการทางด้านต่างๆ ตลอดระยะเวลา ๕๐ ปี ได้ทำให้ประเทศไทยก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งประเทศไทยจะต้องเตรียมปรับตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์รอบด้าน โดยไม่สูญเสีย ความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นการสัมมนาในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้สามารถมองเห็นแนวทางในอนาคตของประเทศไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และเพื่อเป็นการร่วมเฉลิมฉลองในวโรกาสแห่งการครองราชย์ฯ ครบ ๕๐ ปี

๒. เพื่อศึกษาถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยในรอบ ๕๐ ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๙๕)
๓. เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของประเทศไทยในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๙๕)
๔. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ แนวโน้มของปรากฏการณ์ทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยในอนาคต

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สถานที่

ห้องคอนเวนชันโรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ถนนสุขุมวิท ระหว่างซอย ๑๑-๑๓ กทม ๑๐๑๑๐

ระยะเวลา

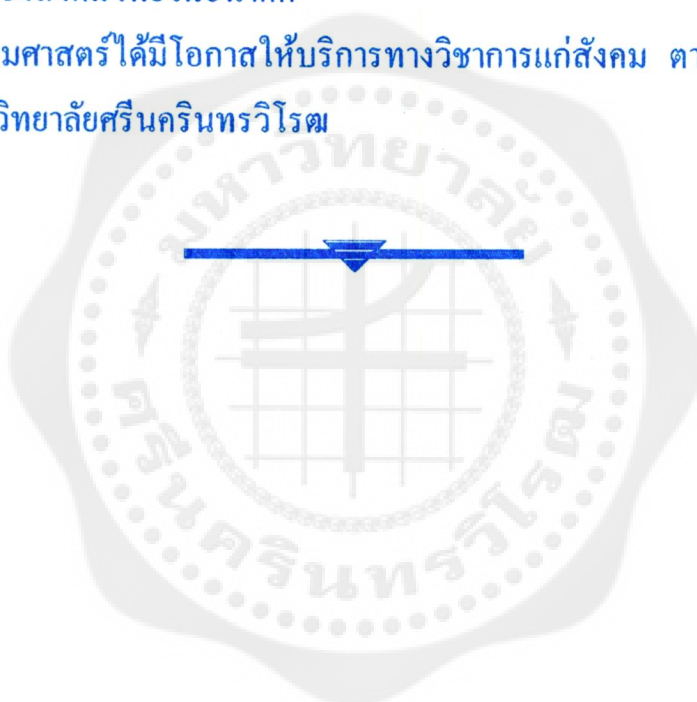
ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ผู้ที่คาดว่าจะเข้าร่วมสัมมนา

๑. คณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษา ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	ประมาณ ๗๐ คน
๒. ครู อาจารย์ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ	ประมาณ ๓๐ คน
๓. ผู้แทนจากหน่วยงานอื่นๆ ของภาครัฐและเอกชน	ประมาณ ๒๐ คน
๔. ผู้สนใจทั่วไป	ประมาณ ๔๐ คน
๕. แขกรับเชิญพิเศษ ในประเทศและต่างประเทศ	ประมาณ ๒๐ คน
รวมทั้งสิ้น	ประมาณ ๑๘๐ คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
๒. ข้อมูลจากการสัมมนาจะเป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้
 - ๒.๑ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของคณาจารย์ และนิสิตทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมไทย (พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๖๕)
 - ๒.๒ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและการแก้ไขปัญหาของสังคมไทยในอนาคต
๓. คณะสังคมศาสตร์ได้มีโอกาสนำบริการทางวิชาการแก่สังคม ตามเจตนารมณ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายนามคณะกรรมการดำเนินการจัดสัมมนา

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๒. ท่านผู้หญิงวรณฎา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
๓. ศ.ดร.ประเสริฐ วิทยารัฐ
๔. รศ.สาคร ช่วยประสิทธิ์
๕. รศ.นิภา แนวนบุญเนียร
๖. ผศ.อาภรณ์ จำปาทอง
๗. อ.สุนทรี ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. คณะบดีคณะสังคมศาสตร์	ประธาน
๒. รองคณะบดีคณะสังคมศาสตร์ฝ่ายบริหารและวางแผน	รองประธาน
๓. รองคณะบดีคณะสังคมศาสตร์ฝ่ายกิจการนิสิตและกิจการพิเศษ	รองประธาน
๔. หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์	กรรมการ
๕. หัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์	กรรมการ
๖. หัวหน้าภาควิชาบริหารธุรกิจ	กรรมการ
๗. หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยา	กรรมการ
๘. หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์	กรรมการ
๙. หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์	กรรมการ
๑๐. นางรศนธ์ รัตนเสริมพงศ์	กรรมการและเลขานุการ
๑๑. นางศรีนคร คงชนะ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๒. นางสาวสันทนีย์ พงศ์นัยรัตน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. นางสุภาพ แก้วเอี่ยม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายทะเบียน

๑. น.ส.วงเดือน	นาราสัย	ประธาน
๒. นางศรีนคร	คงชนะ	กรรมการ
๓. นางสุภาพรรณ	ลูวีระ	กรรมการ
๔. นายศักดิ์ดา	ลีแสวงสุข	กรรมการ
๕. นายชีวินทร์	ฉายาขวลิต	กรรมการ
๖. นายสนั่น	เมืองวงษ์	กรรมการ
๗. นายสุรพงษ์	ทรงเดช	กรรมการ
๘. นางสมศรี	ฤกษ์หิรัญโชติ	กรรมการ
๙. นางบุญเรือน	พุ่มอำพา	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายเอกสาร

๑. น.ส.พิศมัย	จารุจิตติพันธ์	ประธาน
๒. นายสุพร	ชาญวิชญ์กุลชัย	กรรมการ
๓. น.ส.เรีรจิต	วรกานตศิริ	กรรมการ
๔. นางสาวตรี	พิสนุพงศ์	กรรมการ
๕. นายปัญญา	มีถาวรกุล	กรรมการ
๖. นายอรุณ	แก้วเอียน	กรรมการ
๗. นางประพาพ	เฟื่องฟูสกุล	กรรมการ
๘. น.ส.สันทนี	พงษ์นัยรัตน์	กรรมการ
๙. นางจรินทร์	ยางจิต	กรรมการ
๑๐. นางนัยนา	กฤษณคุปต์	กรรมการ
๑๑. นายพลสว่าง	พิญญาพันธุ์	กรรมการ
๑๒. นายสุนทร	ศรีณะพรหม	กรรมการ
๑๓. นายสมาน	กะมะรินทร์	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. นางวิรวรรณ	กิตติศักดิ์	ประธาน
๒. นางสุพรี	ลิ้มไทย	กรรมการ
๓. นายกวี	วรกวิน	กรรมการ
๔. นางจินดา	เกาพิจิตร	กรรมการ
๕. น.ส.วรรณา	วงศ์วานิช	กรรมการ
๖. นายเสวตฉัตร	ศรีสุรัตน์	กรรมการ
๗. นายพิพัฒน์	นวลอนันต์	กรรมการ
๘. นายดนอม	อานามวัฒน์	กรรมการ
๙. น.ส.นวลฉวี	เรืองศรี	กรรมการ
๑๐. นายอุทัย	ชูธรรมขจร	กรรมการ
๑๑. นางพนิดา	เทศนิยม	กรรมการ
๑๒. นายปิยะพงษ์	ปิ่นวีระ	กรรมการ
๑๓. นายสุรพงษ์	ทรงเดช	กรรมการ
๑๔. นายสมาน	กะมะรินทร์	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายอาคารสถานที่

๑. นางรศนธ์	รัตนเสริมพงศ์	ประธาน
๒. นายสำอองค์	งามวิชา	กรรมการ
๓. นายสุเมธ	ลิ้มศิริเจริญศรี	กรรมการ
๔. นายไมตรี	อภิพัฒนะมนตรี	กรรมการ
๕. น.ส.อัปสร	อนันต์อัครกุล	กรรมการ
๖. นายภาคย์	เกษมเนตร	กรรมการ
๗. นางสุภาพ	แก้วเอียน	กรรมการ
๘. นายปิยะพงษ์	ปิ่นวีระ	กรรมการ
๙. นายพูลสว่าง	พิญญะพันธ์	กรรมการ
๑๐. นายสมาน	กะมะรินทร์	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม

๑. นางฉวีวรรณ	กุลมัย	ประธาน
๒. นางวรรณ	วิไลรัตน์	กรรมการ
๓. นางเรณู	หอมหวล	กรรมการ
๔. นางเบญจา	สงเจริญ	กรรมการ
๕. นางจรินทร์	ยางจิต	กรรมการ
๖. นางสุภาพ	เก้าเอียน	กรรมการ
๗. นางนัยนา	กฤษฎคุปต์	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายพิธีการ

๑. นายวราคม	ทีสุกะ	ประธาน
๒. นางกิตติมา	สังข์เกษม	กรรมการ
๓. นางวรวรรณ	สัมบุญญานนท์	กรรมการ
๔. น.ส.ชาคริต	ชุมวัฒนะ	กรรมการ
๕. นางสาวสิริพร	เกรียงไกรเพชร	กรรมการ
๖. นางปริศนา	ตรีทอง	กรรมการ
๗. น.ส.เย็นจิต	สุขวาสนะ	กรรมการ
๘. นางกันชาลักษณ์	กนิษฐสุด	กรรมการ
๙. นางพลับพลึง	คงชนะ	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายต้อนรับ

๑. นางเชาวลี	จงประเสริฐ	ประธาน
๒. นางวิภารัช	จินนิกร	กรรมการ
๓. นางทัศนีย์	ทองสว่าง	กรรมการ
๔. นางชวลีย์	ณ ถกลาง	กรรมการ
๕. นายสุชุม	ศรีบุรินทร์	กรรมการ
๖. นางยุวดี	วงศ์สว่าง	กรรมการ

๓. นางดวงดาว	แสงระวี	กรรมการ
๔. น.ส.มาลินี	ประเสริฐธรรม	กรรมการ
๕. นายน้อม	งามนิสัย	กรรมการ
๑๐. น.ส.ชมพูนุท	นาศิริภักษ์	กรรมการ
๑๑. นายรัชไชย	สนธิวิช	กรรมการ
๑๒. นางบุญเรือน	พุ่มอำพา	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายการเงิน

๑. น.ส.ดารา	ภาคสุชน	ประธาน
๒. นางสาวรีย์	ไกรโรจนานันท์	กรรมการ
๓. นายปรีชา	ลิ้มไทย	กรรมการ
๔. นางทัศนีย์	เจตสันต์	กรรมการ
๕. น.ส.อุมาพร	สกลภักษ์	กรรมการ
๖. น.ส.กัญญาพัชร	เต็มตระกูล	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายหาทุนสนับสนุน

๑. นางสาวพีร	ลิ้มไทย	ประธาน
๒. นางปรีศนา	ตรีทอง	กรรมการ
๓. นางณัฐกา	ตันสกุล	กรรมการ
๔. นางวีรวรรณ	กิตติศักดิ์	กรรมการ
๕. นางฉวีวรรณ	กุลมัย	กรรมการ
๖. นางสาวพันธ์	เอื้อวิทยา	กรรมการ
๗. นายพลศักดิ์	จิรไกรศิริ	กรรมการ
๘. นายบรรจบ	เนียมมณี	กรรมการ
๙. น.ส.นวลฉวี	เรืองศรี	กรรมการ
๑๐. นางประพาพ	เฟื่องฟูสกุล	กรรมการ
๑๑. นางสาวสุจินดา	โกวิทยานนท์	กรรมการ

กำหนดการสัมมนาทางวิชาการในวโรกาสครบรอบ ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
เรื่อง พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ ๕๐ ปีแห่งการครองราชย์ฯ
(พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๓๕)

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

- ๐๘.๐๐-๐๘.๔๕ น. ผู้เข้าร่วมสัมมนาลงทะเบียน
- ๐๘.๕๐-๐๙.๐๐ น. พิธีเปิดสัมมนา
โดย พล.ร.อ. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย
๐๙.๐๐-๑๐.๐๐ น. การบรรยายพิเศษ เรื่อง "พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ
๕๐ ปี แห่งการครองราชย์ฯ"
โดย รศ.ดร.มรว.อศิน รพีพัฒน์
๑๐.๐๐-๑๐.๑๕ น. พักรับประทานอาหารว่าง
๑๐.๑๕-๑๒.๑๕ น. การอภิปราย เรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในรอบ
๕๐ ปี แห่งการครองราชย์ฯ"
โดย รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม
อาจารย์วิทยาการ เชียงกูล
ผศ.ดร.ชาดิชาย วัฒนานนท์ ดำเนินการอภิปราย
๑๒.๑๕-๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น. การอภิปราย เรื่อง "พัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีในรอบ ๕๐ ปีแห่งการครองราชย์ฯ"
โดย นายเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
รศ.ดร.ชัยวัฒน์ คุประตกุล
ศ.ดร.ประเสริฐ วิทยารัฐ ดำเนินการอภิปราย
๑๖.๐๐-๑๖.๓๐ น. อาหารว่าง

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

๐๕.๐๐-๑๐.๑๕ น. การอภิปราย เรื่อง "รัฐไทยใน ๕๐ ปีได้รับพระบารมี"
โดย พล.ต.อ.วสิษฐ เศรษฐกุล
ศ.ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา
ศ.ดร.วิษณุ เครืองาม
รศ.ณรงค์ พ่วงพิศ ดำเนินการอภิปราย

๑๐.๑๕-๑๐.๓๐ น. พักรับประทานอาหารว่าง

๑๐.๓๐-๑๒.๑๕ น. การอภิปราย เรื่อง "รัฐไทยใน ๕๐ ปีได้รับพระบารมี"(ต่อ)

๑๒.๑๕-๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น. การอภิปราย เรื่อง "พัฒนาการทางเศรษฐกิจและธุรกิจ
ในรอบ ๕๐ ปีแห่งการครองราชย์"

โดย ศ.ดร.อัมมาร์ สยามวาลา
ศ.สุรศักดิ์ นานานุกุล
ดร.เชิดชัย ขันธนะภา
รศ.ดร.ธารรงค์ อุดมไพจิตรกุล ดำเนินการอภิปราย

๑๖.๐๐-๑๖.๑๕ น. สรุปร่วมกัน

โดย ผศ.ดร.ชัช จงสืบทพันธ์

๑๖.๑๕-๑๖.๓๐ น. อาหารว่าง

สารบัญ

หน้า

ทศพิธราชธรรมในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

: ศาสตราจารย์ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา

๑-๑๔

พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์ฯ

: รองศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว.อภิน รพีพัฒน์

๑๕-๓๖

จากยศช้างขุนนางพระถึงยศพระขุนนางพ่อค้า : การเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรม
ในรัชกาลพระภูมิพล

: รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม

๓๗-๔๕

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในรอบ ๕๐ ปี

: วิทยากร เชียงกุล

๕๑-๖๓

พัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในรอบ ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์ฯ

: เกษม สนิทวงศ์ ณ ออยุธยา

๖๕-๘๐

SCIENCE IN THAILAND

: Associate Professor Dr.Shaiwatna Kupratkuln.

๘๑-๘๕

การปฏิบัติงานรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทฯ

: พลตำรวจเอก วสิษฐ เดชกุญชร

๘๑-๘๖

สถาบันพระมหากษัตริย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

: ศาสตราจารย์ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา

๘๗-๑๑๔

เกร็ดความรู้เกี่ยวกับราชสำนัก

: ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม

๑๑๕-๑๑๕

เศรษฐกิจไทยบนเส้นทางสายใหม่

: ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย

๑๒๑-๑๔๕

พัฒนาการทางธุรกิจในรอบ ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์ฯ

: ศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ นานานุกูล

๑๔๗-๑๖๒

ประวัติวิทยาการ

๑๖๓-๑๘๕

รายนามผู้เข้าร่วมสัมมนา

๑๘๗-๑๙๕

ทศพิธราชธรรม

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ศาสตราจารย์ ทองหล่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นั้น ความจริงต้องทรงประพฤติปฏิบัติภายในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีอยู่แล้ว นับว่าเป็นอำนาจทางสังคมที่มีประสิทธิภาพยิ่ง จารีตประเพณีนั้น ได้แก่ราชสังคหวัตถุ ๔ ทศพิธราชธรรม ๑๐ และจักรวรรดิวัตร ๑๒ ประการ ราชธรรมเหล่านี้พระราชอาณัติผู้ถวายพระธรรมเทศนาเนื่องในวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษกหรือวันฉัตรมงคล และวันเฉลิมพระชนมพรรษา มักจะนำมาอธิบายขยายความเฉพาะพระพักตร์อยู่เสมอ ดังนั้น เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว จึงมีผู้สนใจใคร่ทราบว่า ราชธรรมต่าง ๆ ดังกล่าว ขัดกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรมนั้นเป็นธรรมที่มีมาก่อนพุทธกาล อาจกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาการเมืองของโลกตะวันออกที่วางกรอบปฏิบัติของผู้มีอำนาจปกครอง นักปราชญ์ทางพุทธศาสนาได้รับเข้าใจเป็นธรรมในศาสนาของตน สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องทศพิธราชธรรมในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ความตอนหนึ่งมีว่า

"พระมหากษัตริย์ไทยต้องยึดถือหลักปฏิบัติ ที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม หรือธรรม ๑๐ ประการของพระมหากษัตริย์ เป็นไปตามหลักพุทธศาสนา ดังภาษาบาลีว่า

ทานํ สิลํ ปริจจาคํ	อาชวํ มทุทวํ ตปํ
อโกธํ อวิหิंसญจ	ขนฺติญจ อวิโรธนํ
อิชฺเชเต กุสเล ธมฺเม	จิตฺเต ปสฺสหาหิ อตฺตนิ
คโต เต ชายเต ปิติ	โสมนสฺสญจนปฺปกํ

แปลความว่า ขอพระองค์ผู้เป็นบรมกษัตริราช จงทรงพระปรีชาสามารถพิจารณาเห็นธรรมที่เป็นกุศลส่วนชอบ ๑๐ ประการ ให้ดำรงในพระราชสันดานเป็นนิตย์ดังนี้ ทาน

การให้ ๑ สິล การตั้งสังวร รักษากายวาจาให้สะอาด ปราศจากโทษ ๑ ปริจาคำ การ
บริจาคสละ ๑ อาหุขว์ ความซื่อตรง ๑ มหุทว ความอ่อนโยน ๑ ตป การจัดการความ
เกียจคร้านและความขี้ ๑ อกุโธ การไม่โกรธ ๑ อวิหีสณฺญ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
ตลอดถึงสัตว์ให้ได้ทุกขัยาก ๑ ขนฺติณฺญ ความอดทนต่อสิ่งควรอดทนเป็นเบื้องต้น ๑
อวิโรธน การปฏิบัติไม่ให้ผิดจากการที่ถูกที่ตรง และดำรงอาการคงที่ ไม่ให้วิการด้วย
อำนาจ ยินดียินร้าย ๑ บรรจบเป็นกุศลส่วนชอบ ๑๐ ประการ ลำดับนั้น พระปิตีและพระ
โสมนัสไม่น้อยจักเกิดมีแค่พระองค์ เพราะได้ทรงพิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้มีใน
พระองค์เป็นนิตย์"

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงสรุปแนวความคิดว่า
ทศพิธราชธรรมเป็นอย่างไรบ้าง จากพระธรรมเทศนาดังกล่าวเปรียบเทียบกับทศบารมีใน
พุทธศาสนาเถรวาท ในพระราชนิพนธ์เรื่อง ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้

"ทาน ในทศพิธราชธรรมกินความถึง การให้สิ่งของ ให้กำลังกาย เช่น ช่วยทำ
กิจการต่าง ๆ ให้วาจา เช่น ช่วยพูดกิจการ ให้กำลังความคิด เช่น ช่วยคิด แนะนำใน
กิจการ ให้กำลังปัญญา ให้ความรู้ แบ่งกว้างๆ ได้ว่า จำแนกทานออกได้เป็น ๑ ประการ
คือ วัตถุทาน การให้พัสดุสิ่งของ และธรรมทาน การให้ธรรม คือ ชี้แจงแสดงโอวาทหรือ
คำสั่งสอน แนะนำ ข้อที่น่าสังเกต คือ ทานในบารมี เน้นหนักในด้านวัตถุทาน ขึ้นตำให้
สิ่งของนอกกาย ขึ้นกลางให้อวัยวะส่วนชั้นสูงสุดคือให้ชีวิต ลักษณะของทานทั้งสองแนว
นี้จะบ่งให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างผู้ที่จะปฏิบัติธรรมทั้งสองหมวด คือ ผู้ที่ปฏิบัติ
ราชธรรมนั้น จะต้องอยู่ในฐานะผู้ปกครอง นอกจากจะต้องเอื้อเพื่อแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อยู่
ใต้การปกครองแล้ว การให้ความรู้ ความคิด ก็เป็นสิ่งสำคัญเหมือนอย่างบิดาปกครอง
บุตร จำเป็นต้องอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุตรมีความสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้อง แต่ผู้
ที่มุ่งกระทำทานบารมีนั้น เพราะต้องการจะตัดความเกี่ยวข้องกับโลก ตัดความยึดถือเป็น
ตัวเราของเราได้

ศีล คือ เจตนาที่จะรักษากายกรรม วาจกรรม ให้ตั้งเป็นปกติ เว้นจากการประพฤติชั่ว
ทุจริต ทศพิธราชธรรม เป็นศีลในด้านการปกครอง ก็จะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง
ตามกฎหมายจารีตประเพณีของบ้านเมือง และหมายรวมศีล ๕ ในทางพุทธศาสนาถือว่า
ผู้ปกครองที่ตั้งอยู่ในศีล ย่อมทำให้ผู้อยู่ในปกครองอยู่เป็นสุข ไม่เดือดร้อน ศีลจึงจำเป็น

สำหรับคนผู้อยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ สำหรับในด้านศิลปกรรมนั้น เห็นได้ว่ามุ่งให้ผู้บำเพ็ญ รักษากาย วาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ เพื่อมิให้ใจกระเพื่อมไปในทางบาปอกุศลเพื่อก่อให้เกิดสมาธิ อันยังให้เกิดปัญญารู้แจ้งในพระโพธิญาณได้

ขันติ ในทศพิธราชธรรม หมายความว่า กิริยาที่อดทนต่อโลกะ โทสะ โมหะ ไม่แสดงกิริยาวาจาอันชั่วร้ายตามอำนาจโลกะ โทสะ โมหะ และอดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวชั่ว ไม่เป็นที่ชอบใจ พระมหากษัตริย์จะต้องมีพระราชหฤทัยกล้าหาญ สามารถรักษาพระราชหฤทัยและพระอาการทางกาย วาจา ให้สงบเรียบร้อย จึงจะปกครองอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เป็นสุขได้

ส่วนขันติบารมีก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน เพียงแต่มีความมุ่งหมายในการอบรมจิตส่วนบุคคล

ธรรมะอื่นในทศพิธราชธรรม พอพิจารณาได้ดังนี้

บริจาค คล้ายกับทาน คือ ทานหมายความว่า การให้ เป็นการมุ่งให้ผู้รับได้ประโยชน์ ส่วนบริจาคหมายถึงการเสียสละ เช่น เสียสละประโยชน์หรือความสุขส่วนตน เป็นต้น พระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครอง ควรจะมีธรรมะในการประพฤติปฏิบัติกิจทั้งปวง เพื่อประโยชน์สุขของคนในหมู่มากจะนั้นจะต้องสละความยึดถือประโยชน์ส่วนตนข้อนี้ คล้ายกับบารมีแต่จุดประสงค์ต่างกันเท่านั้น เมื่อพิจารณาคุณชื่อธรรมในทศพิธราชธรรมทั้งหลายเหล่านี้ทีละข้อจะเห็นได้ว่ามีลักษณะอย่างเดียวกับทศบารมีธรรมที่กล่าวมาแล้ว

อาชวะ คือความเป็นผู้มีอัธยาศัยซื่อตรงไม่ประพฤติหลอกลวงหรือหลีกเลียงแอบแฝง คนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่ ถ้าปฏิบัติไม่ตรงในงานตามหน้าที่ ไม่ซื่อตรงต่อกันและกัน จะเกิดความแตกฉาน อยู่เป็นสังคมที่สงบสุขไม่ได้

พระมหากษัตริย์จะต้องมีพระอัธยาศัยประกอบด้วยความเที่ยงตรงต่อประชาชนโดยทั่วไป ไม่ทรงคิดลวงหรือประทุษร้ายผู้ใด

หัวข้อธรรมนี้ไม่มีในทศบารมีโดยเฉพาะ แต่อาจเทียบได้กับสัจบารมีความเป็นผู้มี ความจริงใจ

มัทวะ ความเป็นผู้อ่อนโยน ไม่คือคั่ง มีความโอนอ่อน มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมต่อ ท่านผู้ใหญ่ ผู้เจริญ อ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า วางตนสมน้ำเสมอ ไม่กระด้าง ดูหมิ่นผู้อื่นด้วยอำนาจมานะ เพราะชาติ โคตร ยศ ทรัพย์ เป็นต้น ผู้ที่เป็นพระมหากษัตริย์

จำเป็นต้องมีความอ่อนโยน ไม่คือคิง เมื่อมีผู้มากราบทูลด้วยข้อความที่ประกอบด้วยเหตุผล ก็จะนำมาพิจารณาให้ถ้วนถี่ ถ้าดีก็จะรับมาปฏิบัติ และทรงอ่อนน้อมต่อผู้ที่เจริญวัยและเจริญโดยคุณ

ตบะ โดยมากท่านใช้เป็นชื่อของความเพียร หมายถึงการตั้งใจกำจัดความเกียจคร้าน และการผิคน้ำที่ มุ่งทำกิจอันเป็นหน้าที่ที่พึงทำอันเป็นกิจดีกิจชอบ ทางลัทธิพราหมณ์ถือว่าตบะของพระมหากษัตริย์คือ การคุ้มครองไพร่ฟ้าประชาชน ฉะนั้น พระมหากษัตริย์ผู้มีตบะจะมีสง่าเป็นที่ยำเกรงของคนทั่วไป เมื่อคนรวมกันเป็นหมู่ ต่างจะต้องรู้หน้าที่ของตน พระมหากษัตริย์จะต้องมีความเพียร ทำหน้าที่โดยไม่เกียจคร้าน เทียบได้กับวิริยบารมี

อโกละ คือ กิริยาที่ไม่แสดงโกรธให้ปรากฏ ตลอดจนถึงไม่มุ่งร้ายคนอื่น แม้จักต้องลงโทษผู้ทำผิด ก็ทำตามเหตุผล ไม่ทำด้วยอำนาจ ความโกรธ พระมหากษัตริย์จะต้องทรงมีพระอัธยาศัยประกอบด้วยพระเมตตา ไม่ปรารถนาจะก่อเวรก่อภัยในผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่พิโรธด้วยเหตุอันไม่ควร แม้มีเหตุให้ทรงพระพิโรธ ก็ทรงข่มได้

ในทศบารมี ธรรมข้อนี้มาตรงกับศีลบารมี ซึ่งหมายถึงการรักษา กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย ไม่ทำตอบแม้แต่ผู้มาเบียดเบียน หรือฝ่ายอธรรม สังเกตได้เช่นเดียวกันว่า อโกละในทศพิชราชธรรม เป็นธรรมะผู้ปกครองใช้ในวงการการเมือง เพื่อให้สังคมสงบสุข ผิดกับศีลในบารมีธรรม ซึ่งผู้ที่บำเพ็ญเพียรระดับจิตของตน ทำให้สามารถบรรลुธรรมขั้นสูงได้ อโกละนั้น ผู้ยึดธรรมนี้ไม่พยายามมุ่งร้าย โดยไม่มีเหตุผล แต่เมื่อจะต้องลงโทษใครเพื่อประโยชน์แห่งคนหมู่มากก็ต้องทำ ผู้บำเพ็ญศีลบารมีนั้นเลิกคิดเรื่องสังคมโลก จะไม่ยอมทำร้ายผู้อื่นเลย ตัวอย่างเช่น พระเดมิย์ยอมทำเป็นใบ้ เพื่อจะได้ไม่ต้องเป็นพระเจ้าแผ่นดินดัดสนคคิ

อวิหิงสา คือ การไม่ก่อทุกข์ยากแก่ผู้อื่น ตลอดถึงสัตว์ ด้วยเห็นเป็นของสนุกเพราะอำนาจโมหะ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระอัธยาศัยกอปรด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงเบียดเบียนผู้ใด ทรงปกครองประชานดังบิดาปกครองบุตร แม้จะต้องเก็บภาษีราษฎร หรือเกณฑ์แรงงานราษฎร ก็เท่าที่จำเป็น ไม่ทำให้ผู้ใดเดือดร้อน ถ้าจะเทียบกับทศบารมีธรรม คงจะเทียบได้กับเมตตาบารมี

อวิโรธนะ คือ การไม่ทำผิดจากทำนองของคลองธรรม พระมหากษัตริย์ทรงตั้งอยู่ในชาติดิยประเพณีไม่คลาดจากความยุติธรรม อุปถัมภ์ยกย่องคนที่ควรยกย่อง ลงโทษคนที่กระทำความผิด ไม่กระทำการใดด้วยอำนาจอคติ ๔ ประการ

ต่อไปนี้จะได้อรรถาธิบายพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาประกอบคำอธิบายทศพิธราชธรรมบางข้อดังนี้

ราชธรรม "ทาน" การให้

ราชธรรม "ทาน" คือ การให้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น อาจกล่าวได้ว่า เหลือที่จะพรรณนาได้สุดสิ้น มีการพระราชทานพระราชทรัพย์ไปยังองค์การ คณะบุคคล และรายบุคคล หลายอาชีพ หลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ทหาร ที่รักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทย ประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ผู้เจ็บไข้ได้ป่วย นักเรียน นักศึกษา แม้กระทั่งการช่วยเหลือการศพผู้ทำคุณงามความดีไว้แก่ประเทศไทย มีตัวอย่างที่ดีที่สุดอันแสดงว่าปีหนึ่ง ๆ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ในเรื่องใดบ้างคือ ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุด นำคณะผู้จัดงานเดินการกุศลเทิดพระเกียรติเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้าฯ ถวายเงินจำนวน ๖๐ ล้านบาท เพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้มีพระราชดำรัสแก่คณะผู้เฝ้า และได้เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้ ความตอนหนึ่งมีดังนี้

"พูดถึงเงินที่ได้ให้มาแล้ว ก็เป็นเงินที่มีการบริจาคมาจากทั่วประเทศ ก็รู้สึกซาบซึ้งในความตั้งใจดีของทุกคน ที่ได้บริจาคจะมากหรือน้อยก็แล้วแต่ แต่ที่รวมเข้ามาแล้วก็ป็นจำนวนมากทีเดียว จำนวนมากนี้ก็ต้องยอมรับว่าจิตใจที่ได้รับมา เพราะว่าค่าใช้จ่ายในการทำงานก็มีมากไม่น้อย ดังที่ได้รายงานที่กล่าวตะกี้ว่า เห็นว่าไปทำงานในด้านพัฒนาในโครงการต่าง ๆ ก็สิ้นเปลือง นอกเหนือจากเงินที่มีอยู่เป็นเงินงบประมาณหรืองานประจำเงินของงานประจำก็มีงานพิเศษซึ่งเบี่ยงประมาณไม่ได้ นอกจากนั้นก็ช่วยเกี่ยวข้องกับสาธารณสุขอนามัยของประชาชนและเกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษาของทั้งเยาวชนทั้งผู้ใหญ่ที่จะต้องให้ความรู้เพื่อที่จะให้เป็นบุคคลที่มีประโยชน์ได้ต่อส่วนรวม

ฉะนั้นก็ต้องใช้เงินมากทีเดียว จึงขอถือโอกาสแจ้งให้ท่านทั้งหลาย แล้วก็กับผู้ที่เป็นบริจาคนั้นทั้งหลาย ที่ท่านมาวันนี้เป็นเพียงจำนวนหนึ่งของผู้ที่ได้ทำงานนี้ ยังมีอีกตั้ง ๖ ล้านคน ประมาณ ๖ ล้านคนที่ได้ร่วมในงานนี้ด้วย ยังเข้ามาในนี้ไม่ได้ แต่ก็ต้องขอฝากขอบใจทุกคนที่ได้บริจาคทั้งทรัพย์และได้ร่วมในงาน เพื่อสร้างกำลังใจและสร้างความสามัคคี ตอนนี้ก็ขออนุญาตแจ้งว่าเงินที่ท่านได้มอบมานั้น จะบอกว่าจะไปใช้เป็นประโยชน์จะบอกไม่ได้ เพราะว่าเงินที่ท่านนำมาแล้ว ที่ท่านนำมาเมื่อครูนี้นั้นใช้หมดแล้ว อันนี้ก็จะดูเหมือนว่าแปลก ทำไมบอกว่าใช้หมดแล้ว แต่เมื่อท่านมาแล้วก็คงอยากรบว่าจะไปใช้อย่างไร ก็บอกว่าใช้ไปแล้ว แล้วก็ขอได้อ่านรายการโดยสังเขป

ตะก็ท่านผู้บัญชาการ* ได้อ่านรายงานของเงินทางภาครับ ตอนนี้ก็ขออนุญาตอ่านบัญชีเงินในภาคจ่าย คือ มีค่าใช้จ่าย อันนี้ก็จ่ายไปแล้ว เพราะว่าป็นรายการที่เป็นของปี ๒๕๒๗ เดียวนี้ก็เป็นปี ๒๕๒๘ แล้ว เข้ามาก็มาครึ่งเดือนกว่าแล้ว เกือบเดือน อันนี้เป็นสรุป สรุปว่าเงินที่ท่านได้บริจาค และท่านได้จัดงานเพื่อให้มีผลขึ้นมานั้น ได้จ่ายไปอย่างไร อันนี้เป็นส่วนเดียวที่มีค่าใช้จ่ายแล้ว ก็ไม่ใช่ค่าใช้จ่ายประจำหรือเรียกว่า ค่าใช้จ่ายตามงบประมาณ งบประมาณนั้นก็หมดแล้ว ตามที่ท่านได้ทราบว่างบประมาณก็จำกัด งบประมาณแผ่นดินก็จำกัด ก็ถูกตัดไปด้วย บางทีก็ต้องใช้เงิน เรียกว่า เงินส่วนตัวบ้าง เงินส่วนที่มีสิทธิ์ที่จะใช้ แล้วก็เงินที่มีผู้บริจาค ทั้งหมดนี้ก็ไม่ครบ แต่ว่าจะให้เห็นว่าเงินที่ท่านได้นำมาในวันนี้ที่มาจากทั่วทุกมุมของประเทศเข้ามาที่นี้แล้ว แล้วก็ออกไปยัง

อันนี้ก็มีรายการต่าง ๆ อันนี้ก็เป็นรายการที่ไม่ครบถ้วน แต่ว่าทำมาเพื่อเป็นตัวอย่าง ว่ามีค่าเวชภัณฑ์และค่ารักษาพยาบาลในปี๒๗นี้เป็นสิบหกล้านแปดแสนหกหมื่นเก้าพันเจ็ดร้อยสิบเจ็ดบาทสองสตางค์ แล้วก็มิพระราชทานบำรุงโรงพยาบาลและหน่วยทหารหกล้านสามแสนเจ็ดหมื่นห้าพัน แล้วก็มิสำหรับนักเรียนที่ได้สงเคราะห์อยู่เป็นเงินค่าใช้จ่ายของการให้ค่าหนังสือ ค่าเบี้ยเลี้ยงหรืออะไรของเขา ซึ่งแต่ละคนก็ไม่มากนัก แต่รวมไปก็มาก เป็นสี่ล้านหนึ่งแสนเก้าหมื่นเก้าพันสี่ร้อยแปดสิบสองบาทห้าสิบสตางค์ ต่อไปก็มีสิ่งที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคที่นำไปสำรองไว้ตามเขตตำรวจชายแดนและตามทัพภาคต่างๆ เป็นเงินสามล้านสามแสนสี่หมื่นห้าพันสองร้อยหกสิบบาทห้าสิบเจ็ดสตางค์

*พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก

แล้วต่อไปก็มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่ให้แก่ราษฎร เป็นเงินแปดล้านแปดแสนหนึ่งหมื่น
 เก้าพันหนึ่งร้อยหกสิบหกบาทเจ็ดสิบห้าสตางค์ และมีที่ให้เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ
 นี้ ที่ให้ตำรวจทหารแปดล้านหกแสนสี่หมื่นห้าพันสามร้อยเจ็ดสิบสี่บาท ตอนนี้ก็มีการ
 กุศลต่าง ๆ แต่ว่าในที่นี้เขาเขียนไว้การศพ หมายความว่า คนเราเกิดแล้วก็ต้องตาย ที่ตาย
 ไปก็มีคนที่ได้ทำความดีความชอบ ก็ต้องให้ศพเขาทำให้สมเกียรติ คนอาจจะว่าคนตาย
 แล้วเขาก็เอาไปไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็นความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับไป เพราะว่าบาง
 คนก็ได้ปฏิบัติงานดีแต่ แต่ว่าไม่สามารถที่จะเอาเงินมาปนกิจอะไรมาใส่ให้มาใส่ ก็เลยต้อง
 ช่วยบ้าง เป็นเงินสองล้านหกแสนหนึ่งหมื่นหกพันแปดร้อยห้าสิบห้าบาทห้าสิบสตางค์
 คราวนี้ก็มีรายการอันหนึ่งที่เขียนไว้ด้วย ก็อาจจะไม่เข้าใจ ทำไมต้องมาใส่ในรายการอย่าง
 นี้คือ การซื้อรถ เป็นรถแบบฮวัน ๆ ใหญ่ ๆ ก็เป็นรถที่ถ้าผู้ที่ติดตามดูรายการที่วิวาเวลา
 ไปพัฒนาที่ไร ก็มีกระบวนยาวมาก แล้วก็บางที่อย่างพวกตำรวจที่เขามีหน้าที่ที่จะนำ
 กระบวน เขาก็ต้องแจ้งว่ามีรถเท่านั้นคัน เท่านั้นคัน ก็ทราบดีว่าเป็นกระบวนยาว ส่วน
 ตำรวจจราจรตามทาง เวลาออกไปเขาบอกว่ากระบวนมีความยาวให้ระวัง คือว่าเป็นหน้า
 ที่ของตำรวจที่จะให้ระวัง ก็แจ้งอยู่เสมอว่ากระบวนมีความยาว ก็กลัวความยาว เลยไปซื้อ
 รถมา ซื้อรถมาไอ้แบบฮวัน ๆ ใหญ่ ๆ นั้นนะ ๓ คัน แล้วรถข้างอีก ๒ คัน คือเวลาไปที่
 ไหน อะอะอะไรก็เดี่ยวเรียกรถข้าง เพราะว่าเดี่ยวไอนี้ไอนั้นเสีย บางที่เดินทางไป
 สะพานขาดก็เรียกรถข้างขึ้นมา มาทำสะพาน ก็เหมือนว่าเป็นฝ่ายข้างของกระบวน ก็ทั้ง
 หมารถ ๓ คัน แล้วก็รถข้างอีก ๒ คัน เป็นเงินสองล้านแปดพันสามร้อยหกสิบเจ็ด
 บาทห้าสิบสตางค์ แล้วก็ยังมีรายการในนี้ รายการสุดท้ายคือ รายการพัฒนาชาวเขามี
 สิบเก้าล้านสี่แสนหนึ่งหมื่นแปดพันเจ็ดร้อยยี่สิบเอ็ดบาท ในการนี้ไปทั้งหมดนี้ก็ยังมีความ
 น้ำมัน คือค่าน้ำมันตามงบประมาณก็มีอยู่ เขาให้ค่าน้ำมันสำหรับใช้จ่ายในงานกิจการ
 ประจำ แต่ว่าส่วนกลางเวลาไปต่างจังหวัดโดยที่มีกระบวนยาวแล้ว ก็มีการกินมาก ออก
 ทุกวัน บางที่ ๒ - ๓ การกิน ก็จะต้องใช้น้ำมันพิเศษขึ้นมา ก็แจกจ่ายออกไปอีกเป็น
 จำนวนหลายแสนบาท หรือจะเป็นหลายล้านบาท แต่ก็ไม่ได้อยู่ในนี้ เขาคงอายไม่อยาก
 ที่จะให้มากเกินไป แล้วก็อาจจะเห็นว่า ถ้ามาใส่ในนี้จะเป็นการบอกบุญมากเกินไป
 เพราะว่าท่านก็นำเงินมาเป็นจำนวน ๖๐ ล้านกว่านิดหนึ่ง ก็กลัวว่าจะเป็นการบอกบุญขอ

เพิ่มเติม ซึ่งที่รายการต่าง ๆ ที่บอกไว้นี้ก็รวมแล้วเป็นเจ็ดสิบสองล้านสองแสนเก้าหมื่นเจ็ดพันเก้าร้อยสี่สิบสี่บาทเก้าสิบสตางค์ ก็หมายความว่าตอนนี้ก็ยังขาดทุนอยู่"

ราชธรรม "มัทวะ" ความเป็นผู้อ่อนโยน

ราชธรรม "มัทวะ" ได้แก่ ทรงมีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ อ่อนโยนต่อผู้เสมอกันและต่ำกว่า วางพระองค์เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ทรงกระด้างดุหมิ่นผู้อื่น พระบรมฉายาลักษณ์ขณะที่เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมและทรงสักการะพระเถระผู้ใหญ่ ยังพระอารามต่าง ๆ นั้น ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้พบเห็นทุกคนทุกครั้ง เช่น ภาพทรงสักการะหลวงปู่แหวนสุจิณโณ วัดคอกหมื่นปิง จังหวัดเชียงใหม่ และภาพทรงประทับประคองหลวงปู่โต๊ะ วันประคองนิมิต กรุงเทพมหานคร กลับจากงานพระราชพิธีในพระราชฐาน มีที่น่ายศรยใจเรื่องหนึ่ง คือ พระมหากษัตริย์ไทย ๒ พระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้าสันตะปาปา ประมุขของชาวคริสต์ทั่วโลก ที่นครวาติกัน ได้ทรงแสดงราชธรรมมัทวะข้อนี้เหมือนกัน กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสทวีปยุโรปครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๐ ได้เสด็จไปเฝ้าสันตะปาปาด้วย ในฐานะที่ทรงเป็นพุทธศาสนิกชน ได้ทรงหาทางทำความเคารพสันตะปาปาได้อย่างงดงามที่สุด ดังพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตอนหนึ่งว่า "จะต้องทูลสารภาพอย่างหนึ่งเรื่องไปจูบมือโป๊ป ขอให้ทรงเข้าพระทัยว่าตั้งใจจะจูบมือคนแก่เท่านั้น เพราะเจ้าฝรั่งเขาจูบดินกันแต่ความจริงโป๊ปเป็นคนแก่ควรบูชา และความประเพณีก็อยู่ในสุจริต ประกอบไปด้วย มัธยัสต์และสันโดษ..." ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศซีกโลกตะวันตกอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๓ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้าสมเด็จพระสันตะปาปาจอห์นที่ ๒๓ องค์ประมุขแห่งนครรัฐวาติกัน และแห่งคริสต์ศาสนจักรโรมันคาทอลิก สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงบันทึกเหตุการณ์วันนั้นไว้ในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง "ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ" ความตอนหนึ่งว่า "เมื่อสันตะปาปาทรงยื่นพระหัตถ์มาพระเจ้าอยู่หัวทรงก้มพระองค์ลงคำนับ แล้วจับพระหัตถ์ ทรงเล่าประทานข้าพเจ้าภายหลังว่า สันตะปาปาทรงเอื้อมกรมมายึดพระองค์ไว้ไม่ให้ทรงก้มต่ำเกินไป เราทั้งสองคิดเอาเองว่า

เห็นจะเป็นเพราะท่านมีพระเมตตา ไม่อยากให้เราทำสิ่งใดที่ไม่ถูกต้องศาสนาของเรา
กรรมัง ส่วนข้าพเจ้าเมื่อท่านส่งหัตถ์มาประทาน ก็ถอนสายบัวถวายท่านด้วยความ
เคารพ ขณะที่จับพระหัตถ์ เราทั้งสองเห็นว่านอกจากท่านจะทรงมีวิยวุฒิแล้ว ยังมี
คุณวุฒิซึ่งสาธุชนนับถือกันทั่วโลกอีกด้วย พระบรมศาสดาของเราก็คงสอนเราไว้ว่า
การบูชาผู้ควรบูชาเป็นมงคลยิ่งนัก..."

พระราชธรรม "อโกธะ" กิริยาที่ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระราชธรรมอโกธะข้อนี้เป็นอย่าง
ยิ่ง แม้แต่ข้าราชการบริพารในราชสำนักซึ่งรับราชการสนองพระเดชพระคุณอย่างใกล้ชิด
มานานับสิบ ๆ ปี ก็ไม่เคยประสบพระราชอัธยาศัยทรงพระโทสะจริตเกรี้ยวกราดผู้หนึ่งผู้
ใด พระราชธรรมข้อนี้ได้ถูกทดลองเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนต่างประเทศเป็นทาง
การเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๕ เมื่อเสด็จฯ ไปในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายปริญญานิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต
กิตติมศักดิ์ ณ มหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย ทรงถูกทำร้ายจากนักศึกษา
กลุ่มหนึ่งที่มีความคิดรุนแรงและไม่เข้าใจพระองค์และเมืองไทยเป็นอย่างดี บ้างก็ถือป้าย
ที่มีข้อความกล่าวร้ายต่อพระองค์ท่าน บ้างก็ส่งเสียงโห่ป่นฮาลบหลู่พระเกียรติและ
เกียรติภูมิของชาติไทยอย่างแรง สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรง
บรรยายถึงเหตุการณ์ในวันนั้นให้เห็นภาพอย่างแจ่มชัดในบทพระราชนิพนธ์ "ความทรง
จำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ" ตอนหนึ่งของพระองค์ว่า

...ต่อจากนั้นก็ถึงเวลาที่พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปพระราชทานพระราชดำรัสที่เครื่อง
ขยายเสียงกลางเวที ยังไม่ทันจะอะไร ก็มีเสียงโห่ป่นฮาดังขึ้นมาจากกลุ่มปัญญาชนข้าง
นอกอีกแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีมือเย็นเฉียบ หัวใจหวิว ๆ อย่างไรพิกล รู้สึกสงสารพระเจ้า
อยู่หัวจนทำอะไรไม่ถูก ไม่กล้าแม้แต่จะมองขึ้นดูพระพักตร์ท่านด้วยความสงสารและ
เห็นพระทัย ในที่สุดก็ฝืนใจมองขึ้นไปเพื่อถวายกำลังใจพระทัย แต่แล้วข้าพเจ้านั่นเอง
แหละที่เป็นผู้ได้กำลังใจกลับคืนมา เพราะมองดูท่านขณะที่ทรงพระดำเนินไปยืนกลาง
เวที เห็นพระพักตร์สงบเฉย ทนไฉนนั้นเองคนที่อยู่ในหอประชุมทั้งหมดก็ปรบมือเสียง
สนั่นหวั่นไหวคล้ายจะถวายกำลังใจพระทัยท่าน พอเสียงปรบมือเงียบลง คราวนี้ข้าพเจ้า
มองขึ้นไปบนเวทีอีก ก็เห็นพระเจ้าอยู่หัวทรงเปิดพระมาลาที่ทรงคู่กับฉลองพระองค์ครุย

แล้วหันพระองค์ไปโค้งคำนับกลุ่มที่ส่งเสียงเอะอะอยู่ข้างนอกอย่างดงามและน่าดูที่สุด พระพักตร์ยิ้มนิรันดร์ พระเนตรมีแววเยาะหย่อย ๆ แต่พระสุรเสียงราบเรียบยิ่งนัก

"ขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอันมาก ในการต้อนรับอันอบอุ่นและสุภาพเรียบร้อย ที่ท่านแสดงต่อแขกเมืองของท่าน" รับสั่งเพียงเท่านั้นเอง แล้วก็หันพระองค์มารับสั่งต่อ กับผู้ที่นั่งฟังอยู่ในหอประชุม ตอนนี้ข้าพเจ้าอยากจะหัวเราะออกมาดัง ๆ ด้วยความสะใจ เพราะเสียงอันเจียบลงทันทีราวกับปิดสวิทช์ แล้วตั้งแต่นั้นก็ไม่มีอะไรเลย ทุกคนข้างนอกข้างในต่างนั่งฟังพระราชดำรัสเฉย ทำทางดูขบคิด ข้าพเจ้าเห็นว่าพระราชดำรัสวั้น นั้นดีมาก รับสั่งสด ๆ โดยไม่ทรงใช้กระดาษเลย ทรงเล่าถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทยเราว่า เรามีเอกราช มีภาษาของตนเอง มีตัวหนังสือซึ่งคิดค้นขึ้นใช้เอง เราตั้งบทกฎหมายการปกครองของเราเอง ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมา ๗๐๐ ปีกว่ามาแล้ว ตอนนี้ข้าพเจ้าจำแทบแย่ เพราะหลังจากรับสั่งว่า ๗๐๐ ปีกว่ามาแล้ว ทรงทำท่าเหมือน เพิ่งนึกออก ทรงสะดุ้งนิด ๆ และทรงโค้งพระองค์อย่างสุภาพ เมื่อตรัสว่า ขอโทษลิ้ม ไป ตอนนั้นยังไม่มีประเทศออสเตรเลียเลย แล้วทรงเล่าต่อไปว่า แต่ไหนแต่ไรมา คนไทยเรามีน้ำใจกว้างขวาง พร้อมที่จะให้โอกาสคนอื่น และฟังความเห็นของเขา เพราะเรามักใช้ปัญญาขบคิดไตร่ตรองหาเหตุผลก่อนจึงจะตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นอย่างไรไม่สุ่มสี่สุ่มห้าตัดสินใจอะไรตามใจชอบ โดยไม่ใช้เหตุผล...

ผลจากการแสดงพระอัจฉริยภาพอย่างสูงในการแสดงพระราชดำรัสในสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ปรากฏว่าเมื่อเสร็จพิธีแล้ว ผู้ร่วมในพิธีต่างเข้ามากราบบังคมทูลสรรเสริญถึงพระราชดำรัสนั้น และสำหรับกลุ่มนักศึกษาที่มีปฏิกริยาเหล่านั้น ต่างก็มีอาการปฏิกริยาเปลี่ยนไปหมด บ้างก็มีสีหน้าเฉย ๆ เงื่อน ๆ ดูหลบพระเนตร ไม่มีการมองดูพระองค์อย่างประหลาดอีก แต่บางพวกก็มีน้ำใจเป็นนักกีฬาพอที่จะยิ้มแย้มแจ่มใส โบกมือ และปรบมือให้แก่ทั้งสองพระองค์ตลอดทางจนถึงที่รถพระที่นั่งจอดอยู่

พระราชธรรม "อวิโรธนะ" ความโอนอ่อนผ่อนปรน

ที่น่าพิจารณาเป็นพิเศษคือ ราชธรรมประการสุดท้าย **อวิโรธน์** คำว่า วิโรธนะ ไทยมาทับศัพท์ว่า พิโรธ แปลว่าโกรธ ถ้าเราจะแปลอวิโรธนะว่าความไม่โกรธ ก็จะไปตรงกับอโกธะ เป็นการซ้ำกันไป อวิโรธนะ จึงน่าจะมีความหมายอีกประการหนึ่งตาม

คำแปลในพจนานุกรมบาลี-อังกฤษ ฉบับของซิลเดอร์ว่า Conciliation คือ ความโอนอ่อนผ่อนปรน การประสมประสานสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียว ซึ่งอาจเป็นราชธรรมประการสำคัญที่สุดในบรรดาทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ ประการนั้น หลักวิชาทางรัฐศาสตร์ก็รับรองต้องกันว่า เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงเป็นกลางในทางการเมือง ไม่ทรงฝักใฝ่เป็นข้างเดียวกับพรรคการเมืองใด หรือบุคคลใดในเรื่องการเมือง ดังนั้น คุณประโยชน์อันสำคัญที่สุดที่องค์พระมหากษัตริย์จะทรงทำให้แก่ประเทศชาติ และเป็นเรื่องยากที่คนอื่นจะสามารถทำได้ นั่นก็คือ การประสมประสานสร้างความสามัคคีในชาติเป็นธรรมดาที่ผลประโยชน์ทางการเมืองอาจทำให้เกิดความแตกแยกในระหว่างพรรคการเมือง หรือการแก่งแย่งแข่งขันในระหว่างบุคคลสำคัญของชาติ แต่องค์พระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะของทุกพรรคทุกฝ่าย และเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่า ทรงยึดมั่นต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นใหญ่ ดังนั้นทุกฝ่ายจึงยอมประนีประนอมข้อขัดแย้งต่างๆ ถวายพระองค์ได้ พระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นมีชื่อว่า ทรงสามารถในเรื่องนี้มาตลอดกาลเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทหารคณะหนึ่งในโตเกียวก่อการจลาจลขึ้นในประเทศ หม่ารัฐมนตรีเสียหลายคน แล้วรวมกันอยู่เป็นกำลังที่น่าพิงกลัว รัฐบาลต้องขนทหารหัวเมืองเข้ามานำหวาดเสียวว่าจะเกิดสงครามกลางเมืองอย่างร้ายแรงขึ้น พระเจ้าจักรพรรดิต้องทรงรับภาระระงับการจลาจลด้วยพระองค์เอง โดยมีพระบรมราชโองการขอให้ทหารที่ก่อการจลาจลวางอาวุธ หยุดการแข็งข้อต่อรัฐบาล ทหารพวกนั้นก็ยอมทำตามโดยดี เหตุการณ์ก็เรียบร้อยไป เป็นอานุภาพที่ยิ่งใหญ่ และเป็นงานที่บุคคลอื่นนอกจากองค์พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทำได้

ประเทศไทยก็มีเหตุการณ์เกิดขึ้นคล้ายๆ กับประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ศูนย์นิสิตนักศึกษาได้เป็นผู้นำประชาชนดำเนินการประท้วงรัฐบาลเรียกร้องให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ จึงเกิดการจลาจล เผาทำลายการัฐบาล เช่น สำนักงานสลากกินแบ่ง สำนักงานคณะกรรมการปราบปรามการทุจริตและหลักเลียงภาษีอากร และกองบัญชาการตำรวจนครบาลผ่านฟ้า รัฐบาลได้นำทหารเข้ามาปราบจลาจล มีผู้คนล้มตายหลายคน และกำลังขยายเป็นเหตุใหญ่ถึงเลือดนองท่วมแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้พระบารมี พระเมตตา พระปรีชาญาณ และความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อพระองค์ ทรงแก้ไขสถานการณ์ที่เลวร้ายนั้นให้ดีขึ้นได้ โดยทรง

ปรากฏพระวรกายทางวิทยุโทรทัศน์ พระราชทานพระราชดำรัสเตือนสติและปลอบโยนแก่ทุกฝ่าย ดังตอนหนึ่งว่า

"...ขอให้ทุกฝ่ายทุกคนจงระงับเหตุแห่งความรุนแรง ด้วยการตั้งสติยับยั้ง เพื่อให้ชาติบ้านเมืองคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว..."

และได้ทรงปรามฝ่ายรัฐบาลมิให้ทำร้ายประชาชนของพระองค์ว่า

"...ขอให้ทางฝ่ายรัฐบาลอย่าได้ทำร้ายแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนเป็นอันขาด ไม่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจะถูกยั่วโทสะอย่างไร และถึงแม้จะมีการทำร้ายตำรวจทหารก่อนด้วยมีด ไม้ หรือแม้แต่วะเบิดขวด ก็ขออย่าได้ทำร้ายตอบ..."

เมื่อเกิดปะทะกันขึ้น ประชาชนหมดที่พึ่ง ก็พากันกรูเข้าไปในสวนจิตรลดา อันเป็นที่ตั้งของพระตำหนักที่ประทับ เพื่อขอพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อมเป็นที่พึ่งสุดท้าย มีพระบรมราชโองการให้ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ทุกคนถอดกระสุนปืนเก็บให้หมด และทรงต้อนรับประชาชนเหล่านั้นให้หน่วยแพทย์หลวงรักษายาบาลผู้ได้รับบาดเจ็บ ต่อมาได้มีกระแสพระราชดำรัสแนะนำให้ออมพลดอนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี จอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพันเอกณรงค์ กิตติขจร บุตรชายนายกรัฐมนตรี กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง และเดินทางออกนอกประเทศ พร้อมกันนั้นก็ได้พระราชทานนายสัญญา ธรรมศักดิ์ องคมนตรี มาเป็นนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์จลาจลวุ่นวายก็ยุติลงอย่างฉับพลัน ต่อจากนั้นนายกรัฐมนตรีได้ลงนามสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งบุคคลที่มีชื่อเสียงจากอาชีพต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ข้าราชการ นักวิชาการ พ่อค้า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กสิกร ตลอดจนคนขับซี้สามล้อเครื่องทั้งหมดมีจำนวน ๒,๓๔๗ คน เป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่เลือกตั้งกันเองขึ้นเป็นสมาชิกสภาแห่งชาติ จำนวน ๒๕๕ คน สภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้ได้เร่งร่างรัฐธรรมนูญออกประกาศใช้ใน พ.ศ. ๒๕๑๗ ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจัดตั้งรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตยได้ต่อมา

ในครั้งนั้น ประวัติศาสตร์ได้จารึกพระปรีชาญาณ และพระบารมีไว้ตลอดไปว่า หากปราศจากพระมหากษัตริย์เสียแล้ว ไม่มีผู้ใดจะพยากรณ์เหตุการณ์ได้ว่าประเทศไทยจะรอดตลอดมาจนบัดนี้หรือไม่ นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า เมื่อทรงเข้าแก้ไขวิกฤตการณ์

ของชาติเรียบร้อยแล้ว ก็ทรงเข้าสู่คืนพระราชฐานเดิม คือทรงอยู่เหนือการเมือง และทรงเป็นกลางในทางการเมืองอีกวาระหนึ่ง โดยทรงมอบภาระให้รัฐบาลเป็นผู้บริหารบ้านเมืองต่อไป

พระบาทสมเด็จพระภูมิพลมหาราช

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๐ นี้ สำหรับบุคคลทั่วไปถือว่าเป็นวัยสูงอายุ สมควรที่จะได้พักผ่อนร่างกายหาความสงบความสำราญตามสมควรแก่สภาพ แต่เจ้าเหนือหัวของชาวไทยก็ยังทรงตรากตรำพระวรกาย เสด็จพระราชดำเนินออกเยี่ยมเยียนประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดารอย่างไม่หยุดยั้ง ยังทรงปิ่นปักผมชุนเขา ข้ามห้วยน้ำลำธาร ทรงผจญต่อสายฝนและปลิงทากรีนไทร์ที่รุมตอมดูดกินพระโลหิต ทั้งนี้ก็เพื่อทรงนำประชาชนที่ยากไร้ทำสงครามต่อสู้กับความยากจน ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความขาดแคลนสติปัญญา พระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญเป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองเป็นที่ล้นที่พ้นเช่นนี้ เทียบได้กับพระราชกรณียกิจสมเด็จพระบูรพมหากษัตริราชเจ้าที่ทรงพระเกียรติได้รับการยกย่องเป็นมหาราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่พระราชกรณียกิจของล้นเกล้าล้นกระหม่อมรัชกาลปัจจุบัน ละม้ายแม่นยำกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช พระผู้ทรงคุณแก่ชาติและเป็นที่รักของพสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงได้เกิดมติมหาชนที่จะถวายพระราชสมัญญาเป็นสมเด็จพระมหาราชอีกพระองค์หนึ่งของประเทศไทย ในโอกาสอันเป็นมหามงคลสมัยทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ มหาชนชาวไทยจึงตั้งจิตอธิษฐาน อัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ในสากล ได้อภิบาลพระบาทสมเด็จพระภูมิพลมหาราช ให้ทรงพระเกษมสำราญพระชนมพรรษายิ่งยืนนาน เป็นมิ่งขวัญแห่งพสกนิกรชาวไทยชั่วกาลนานเทอญ

“ทุกลมหายใจพระทัยบุญดี	คือประชาชน
สุขทุกข์ร่วมเย็นเป็นไฉน	
เฝ้าเสด็จเตร็ดเตร่ตลอดแหล่งไทย	บุกบันพวงไพร
โศกเขาห้วยธารละหานหิน	
พร้อมพระบรมวงศ์ภูผาจันทร์	ทุกพระองค์ทรงริน
เสโทโดยเสด็จอุสาข	
เยี่ยมเยียนพสกนิกรหมาย	มล้างทุกข์ใจกาย
ให้เขาเหล่าผู้ทุกข์เข็ญ	
พระราชทานสรรพสิ่งร่วมเย็น	ส่งเสริมเพิ่มเป็น
สัมมาชีพชนชาวไทย	
ไรรักษาประเพณีประเพณีไป	เพื่อผลผลิตใส
เศรษฐกิจชาติเดินเจริญสรรพ”	

จากกวีนิพนธ์ “เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”
ซึ่งท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา เป็นผู้นิพนธ์

พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ 50 ปี แห่งการครองราชย์ฯ

รองศาสตราจารย์ ดร.มรว.อภินันท์ รพีพัฒน์

กระผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญมาบรรยายพิเศษ ในการสัมมนาทางวิชาการที่คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดขึ้น ในวโรกาสครบรอบ 50 ปี แห่งการครองราชย์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้

กระผมจะพยายามบรรยายถึง พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ 50 ปีที่แล้วมา ซึ่งเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและยากมาก จนมีอาจจะบรรยายให้ครอบคลุมและเที่ยงตรง จนเป็นที่พอใจของทุกคนได้ นักวิชาการ นักคิด และผู้สนใจได้แสดงทัศนะที่หลากหลาย จัดแย้ง แตกต่างกันไป ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ในความคิดเห็นของกระผม เราทุกคนจะต้องสังวรถึงความเป็นจริงที่ว่า "ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่เราได้มาเปล่า ๆ โดยเราไม่ต้องสูญเสียบางสิ่งบางอย่างไป เพื่อแลกกับมันเสมอ" นอกจากนี้แล้วก็เป็นธรรมชาติของคนมิใช่หรือ ที่จะคิดว่ายุคสมัยของตนนั้น สู้ยุคสมัยก่อนไม่ได้ เพราะหวนระลึกถึงได้แต่สิ่งที่ดีที่น่ารักหาไว้ ซึ่งตนได้สูญเสียไปในการตะเกียกตะกายเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ

ไม่ว่าความเห็นที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไร ทุกคนคงต้องยอมรับว่า ในช่วงเวลา 50 ปีที่แล้วมานี้ การเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง จนอาจเรียกได้ว่า จากหน้ามือเป็นหลังมือก็ได้

"คนไทยสมัยรัชกาลที่ 7-8 เคยพูดว่า เมืองไทยนี้ถ้าใครมาผลิตน้ำดื่มขาย (อย่างเมืองนอก) คงต้องล้มจมแน่ เพราะน้ำทำอุดมสมบูรณ์เหลือเกิน"

"เมื่อ 50 กว่าปีมาแล้ว นักเรียนไทยที่อังกฤษบ่นว่า เมืองอังกฤษนี้มันเป็นอย่างไรนะ พอฝนไม่ตกมันก็ว่าขาดน้ำ น้ำไม่พอใช้ พอฝนตกน้ำก็ท่วมเลย"

"นักเรียนที่อังกฤษหลงเข้าบ้านผิบบ่อย ๆ เพราะบ้านทุกหลังในย่านเดียวกันสร้างแบบเดียวกันเหมือนกันไปหมด"

เดี๋ยวนี้คนไทยคงไม่แปลกใจแล้ว เพราะบ้านจัดสรรชานเมืองในโครงการเดียวกันก็เหมือนกันทุกหลัง เมื่อมีฝนน้ำก็ท่วม เมื่อขาดฝนก็เกิดภัยแล้ง คนผลิตน้ำดื่มเพื่อ

จำหน่ายก็กลายเป็นมหาเศรษฐีไปตาม ๆ กัน ประเทศไทยปัจจุบันเจริญทัดเทียมหรือล้ำหน้าอังกฤษเมื่อ 50 ปีโน้นแล้ว

1. กระแสที่ผลักดันการเปลี่ยนแปลง

เมื่อ 50-60 ปีมาแล้ว หรือแม้ก่อนนั้น จนทุกวันนี้ ความเจริญทางวัตถุ ความมั่นคง และอำนาจของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก เป็นสุดยอดแห่งความฝันของผู้นำ ผู้วางนโยบาย และปัญญาชนของประเทศด้อยพัฒนาทั่วโลก¹ ทุกประเทศแข่งขันกันที่จะวิ่งไปตามถนนสู่สังคมอุตสาหกรรม บางครั้งแม้ว่าตามไม่ทันในความจริง ก็สร้างเอาอย่างในรูปโฉมที่เห็นได้ง่าย ๆ ดังเช่น ห้ามกินหมาก และบังคับให้ใส่หมวก ใส่รองเท้า ไปจนถึงการตัดต้นไม้ ถมคลอง สร้างตึกใหญ่ ๆ ตามแบบตะวันตก เป็นต้น²

ตัวอย่างที่ให้นั้น เป็นเพียงการเอาอย่างแต่ภายนอก ซึ่งเป็นของง่าย แต่ลึกลงไปในแก่นนโยบาย และความแน่วแน่นมั่นคงในความมุ่งหมาย เราจะพบว่ารัฐบาลทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญแก่ความเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก แม้มีบางครั้งที่รัฐบาลจะพูดว่า "ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ" ก็ตาม ในด้านการปฏิบัติมีหลายสิ่งหลายอย่างที่บีบให้เกษตรกรเสียสละเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่รู้กันอยู่ทั่วไปก็มีเรื่องฟรีเมียข้าว ซึ่งเป็นการเก็บภาษีชาวนาทางอ้อมนั่นเอง³ และเรื่องปุ๋ยที่รัฐบาลปล่อยให้มียาราคาสูงเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมปุ๋ยแม่เหาะ⁴ นอกจากนั้นแล้ว ก็มีคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน การชักจูงให้ทั้งคนไทยและคนต่างประเทศให้มาลงทุนด้านอุตสาหกรรมในเมืองไทย⁵

ดังนั้น กระแสหลักที่ลึกและมั่นคงตลอดมา คือ การส่งเสริมการอุตสาหกรรม โดยถือการเป็นประเทศอุตสาหกรรม คือ การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นประเทศที่เจริญ ดังที่กล่าวมาแล้วกระแสนี้เป็นกระแสหลักของโลก

อีกกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างรุนแรง คือ กระแสการผลิตทางการเกษตรเพื่อพาณิชย์ การเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกเพื่อกินอยู่เองภายในครอบครัวเป็นหลัก มาเป็นการผลิตเพื่อขาย หมายถึง การส่งเสริมการเกษตรให้ทำ

การเพาะปลูกพืชชนิดเดียวที่ตรงกับความต้องการของตลาด ในปริมาณให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อจะได้ขายให้ได้กำไรมาก ๆ เอาเงินมาซื้อสิ่งอุปโภค บริโภค และที่เหลือนำมาขายยทุนต่อไป จึงมีการค้นหพันธุ์ข้าวใหม่ ๆ ที่มีผลผลิตสูง มีการขยายการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ปอ อ้อย และมันสำปะหลัง อย่างกว้างขวาง⁶

กระแสสำคัญอีกกระแสหนึ่ง ก่อตัวขึ้นตั้งแต่การขยายอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก กระทบกับการรักษาตัวให้อยู่รอดของไทย ไทยต้องขยายอำนาจของรัฐในความหมายแบบตะวันตก ให้มีอำนาจปกครองโดยตรงทั่วทุกตารางนิ้วของประเทศ⁷ ในการสร้างรัฐชาติ ระบบการศึกษาที่ควบคุมและจัดการโดยมีศูนย์กลางที่กรุงเทพฯ ได้แผ่ขยายไปทั่วเพื่อมุ่งสร้างประเทศไทยให้เป็นหนึ่งเดียว ภายใต้วัฒนธรรมเดียวกัน อันเป็นวัฒนธรรมของราชสำนักและกรุงเทพฯ⁸

กระแสที่ไหลลึกและทรงพลังยิ่ง คือ กระแสวัฒนธรรมใหม่ ที่มองเห็นได้ชัดในช่วงประมาณ 10 ปีที่แล้วมานี้เอง เราคงจะต้องยอมรับว่า กระแสนี้มีส่วนที่สำคัญไม่น้อยในการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่สังคมไทย การขยายตัวอย่างรวดเร็วของกระแสนี้ อาศัยสื่อทางวิทยุ สิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์ เป็นหลัก ระบบการศึกษาและความสะดวกในการคมนาคมเป็นรอง ทักษะคติและโลกทัศน์ของคนไทยได้เปลี่ยนไปจาก "พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ (สันโดษ)" "กินพอดี อยู่พอดี" "โลภมากมักกลาหาย" และ "รู้จักพอ" มาเป็น "ยันต์มหาลาภ" "หลวงพ่ोजิน" "ขอให้ร่ำรวยมหาศาล" และ "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข"

2. ความก้าวหน้าของสังคมไทยในช่วง 50 ปีที่แล้วมา

การเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ได้เกิดขึ้นกับประเทศไทยในช่วงนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 5-6 ปีมานี้เอง ใครก็ตามที่ได้ออกไปอยู่ต่างประเทศตลอดเวลา 40-50 ปีที่แล้วมา จะจำประเทศไทยแทบไม่ได้เลยถ้าหากกลับมาวันนี้

เขาจะพบว่า ตัวเมืองกรุงเทพฯ ได้แผ่ขยายออกอย่างกว้างขวางทุกสารทิศ พลเมืองก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นหลายเท่า และแออัด ยัดเยียด เบียดเสียดกันอยู่⁹ เมืองกรุงที่เขารู้จัก ซึ่งเคยเป็นเสมือนบ้านสวนริมคลองรายรอบวัด ได้กลายเป็นมหานครแห่งตึกสูงทึบ และหอคอยกระจกแก้ว ถนนหลายสายที่ปกคลุมด้วยร่มไม้ใหญ่ใบหนา และมีคลองน้ำใสอยู่

สองข้างหายไปหมดแล้ว ถูกแทนที่ด้วยลานคอนกรีตอันกว้างใหญ่ แต่แออัดไปด้วย ยวดยานพาหนะ ที่จอดนิ่ง พ่นควัน อยู่เฉย ๆ เพราะการจราจรติดขัด ดึกที่เป็นตำแหน่ง ของเจ้านาย บ้านหลังใหญ่ ๆ ของขุนนาง ตลอดจนเรือนไม้ของชาวบ้านก็แทบไม่มีแล้ว จะได้พบคอนโดสูงใหญ่ สำนักงานระฟ้า และห้างสรรพสินค้ามาตั้งอยู่แทน อาณาบริเวณ โดยรอบของตัวเมืองที่เคยเป็นสวนผัก ผลไม้ และท้องนา ก็กลับกลายมาเป็นหมู่บ้านจัดสรร มีบ้านเล็ก ๆ รูปแบบเดียวกัน เรียงเป็นดပ် ๆ สำหรับครอบครัวเดี่ยว เป็นกลุ่ม ๆ กระจายอยู่ทั่วไป

ตามถนนสายหลักที่วิ่งออกจากกรุงเทพฯ ไปยังหัวเมืองต่าง ๆ นั้น ก็จะมีนิคม อุตสาหกรรมและโรงงาน ที่มีกรรมกรเป็นผู้อพยพมาจากต่างจังหวัด แห่กันเข้าและออก เป็นประจำทุกเช้าเย็น

ทุกวันนี้ แม้หมู่บ้านที่ห่างไกล ก็มีถนนหลายสายเชื่อมต่อเข้ามาสู่กรุงเทพฯ ความ สำเร็จอย่างหนึ่งของรัฐไทย คือ ได้สร้างเครือข่ายการคมนาคมทางถนน ในประเทศที่ 50 ปีที่แล้วมาเกือบไม่มีถนนในชนบทเลย¹⁰ แสงสว่างจากไฟฟ้าก็มีปรากฏเกือบทั่ว ประเทศ¹¹ ในขณะเดียวกันป่าที่บึงที่อุดมด้วยพืชหลากหลายพันธุ์ และโรคติดต่อร้ายแรงอย่างคงพญาเย็นและคงพญาไฟก็หดหายไป กลายเป็นไร่ข้าวโพด อ้อย มัน ลำปะลั้ ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญ

ถนนหลักทุกสายที่วิ่งสู่กรุงเทพฯ เต็มไปด้วยขบวนรถบรรทุกที่ขนสินค้าเกษตรมา จากชนบท รถเมล์และรถไฟขนชายหนุ่ม หญิงสาวชาวชนบทเข้ากรุงเพื่อมาหางานทำ ส่วนมากเข้ามาทำงานโรงงานที่ผุดขึ้นเป็นดอกเห็ด ที่เหลือก็กระจายกันเข้าสู่ภาคบริการ ต่าง ๆ เช่น ขับรถรับจ้าง เป็นพนักงานร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม อาบอบนวด บาร์ และ อื่น ๆ ชีพจรธุรกิจเร่งเร็ว ชนชั้นกลางที่ทำธุรกิจและการค้าแผ่ขยายอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะนำ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมที่สำคัญมาสู่ประเทศไทย

ในช่วง 50 ปีนี้ เศรษฐกิจประเทศไทยได้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว GDP (Gross Domestic Product) หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศได้เพิ่มขึ้นจาก 64.4 พัน ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) มาถึง 2,509.4 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2534 (ค.ศ. 1991)¹² การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงตลอดมา ในปี พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) อัตราหนี้สูงถึง 13.4 เปอร์เซนต์¹³ รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีของประชากรไทย ณ

ราคาลาปลาปัจจุบัน เพิ่มขึ้นจาก 4,420 บาท ใน พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) มาเป็น 36,032 บาท ใน พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ถึงแม้จะหักค่าเงินเพื่อออกแล้ว รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี เพิ่มขึ้นมาเป็น 11,128 บาท ในพ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990)¹⁴

เมื่อมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเช่นนี้ ก็ย่อมส่งผลถึงคุณภาพชีวิตบ้างเป็นแน่ แต่เรายังไม่มีเครื่องชี้วัดทางด้านสังคมที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เท่าที่สังเกตเห็นได้โดยง่าย จะพบว่า ปรากฏการณ์โรคระบาดที่ร้ายแรง เช่น ไข้ทรพิษ และอหิวาตกโรค ที่เคยคร่าชีวิตชาวไทยแต่ละครั้งเป็นจำนวนมากนั้นหมดไป การแพร่หลายของเชื้อมาเลเรียก็ลดลงไปเป็นอันมาก นอกจากจะมียาฆ่าเชื้อที่มีประสิทธิภาพแล้ว ความก้าวหน้าทางด้านการสาธารณสุขคงได้มีส่วนช่วยลดการแพร่เชื้อของโรคระบาดลงไป ถ้าไม่มองลึกลงไปถึงฐานะการเงิน หนี้สิน และความสัมพันธ์ ความรู้สึกของคนก็จะพบว่าบ้านเรือนส่วนใหญ่ แม้ในชนบทก็มีสภาพดีขึ้น ยานพาหนะที่ชาวบ้านใช้สอยทุกวันนี้ ก็มีมอเตอร์ไซด์จำนวนมาก และรถกระบะเล็กในหลาย ๆ แห่ง ซึ่งอำนวยความสะดวกในการคมนาคม น้ำสำหรับบริโภคส่วนใหญ่ที่สะอาดขึ้น โดยมีการกักตุนน้ำฝน และมีการใช้บ่อบาดาลอยู่โดยทั่วไป ถ้าพูดถึงสถิติที่อาจใช้อ้างอิงได้ว่า คุณภาพชีวิตดีขึ้น ก็มีอัตราการตายของทารกแรกเกิด ที่ลดลงจาก 62.4 คนใน 1,000 เมื่อ พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) มาเป็น 26.0 ในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) และ 11.0 ในปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987)¹⁵ อายุขัยเฉลี่ยของคนไทยยืนยาวขึ้นจาก 52.6 ปี เมื่อ พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) มาถึง 64.6 ปี ในปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990)¹⁶ จำนวนเด็กขาดสารอาหารถึงระดับอันตรายก็ลดลงจนแทบหมดสิ้นไป

ถ้าจุดมุ่งหมายของการพัฒนาอยู่ที่การทำให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมแล้ว คงจะต้องนับว่า ประเทศไทยได้ประสบความสำเร็จอย่างงดงามไม่น้อย ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา การเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) จากปี พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) ถึง พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) ได้แสดงให้เห็นว่า ผลผลิตจากภาคเกษตรลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรมที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว¹⁷ ส่วนแบ่งของภาคเกษตรในผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) มีถึง 27.02 เปอร์เซ็นต์ เมื่อ พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) แต่ลดลงเหลือเพียง 17.57 เปอร์เซ็นต์ในปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) ขณะที่ส่วนแบ่งของภาคนอกเกษตร (non-agriculture) เพิ่มขึ้นจาก 61.52 เปอร์เซ็นต์ มาเป็น 62.20

เปอร์เซ็นต์ ในระยะเวลาเดียวกัน การเติบโตของภาคอุตสาหกรรม (manufacturing) โคดเด่นที่สุด โดยเพิ่มจาก 15.99 เปอร์เซ็นต์ เมื่อ พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) มาถึง 22.17 เปอร์เซ็นต์ ในปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987)

ผลกระทบที่เกิดจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง ที่มีผู้วิตกและให้ข้อสังเกตไว้ คือ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ดร.สุกัญญา หุตะเสรี¹⁸ และพรชัย ทับวงศ์ ได้แจ้งให้เราทราบว่า ในปี พ.ศ. 2531-2532 (ค.ศ. 1988-89) คนที่รวยที่สุด 20% ของประชากรทั้งหมด ได้รับส่วนแบ่งรายได้ 54.98% ของรายได้ทั้งสิ้นในประเทศ ขณะที่คนที่ยากที่สุด 20% ของประชากรทั้งหมด ได้รับส่วนแบ่งเพียง 4.51% เท่านั้นเอง ทั้งนี้ แตกต่างจากเมื่อปี พ.ศ. 2518-19 (ค.ศ. 1975-76) เมื่อคนรวยที่สุด 20% มีส่วนแบ่ง 49.26% และคนจนที่สุด 20% มีส่วนแบ่ง 6.05% ขนาดของช่องว่างของรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนจะพอดำเนินได้ เมื่อเราทราบว่า คนรวยที่สุด 10% ของประชากรมีส่วนแบ่งจากรายได้ทั้งหมดของประเทศ 37.85% ขณะที่คนจนที่สุด 10% ได้ส่วนแบ่งเพียง 1.76%¹⁹ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศที่แล้วมาได้ทำให้ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนรวยคนจนกว้างขึ้น ถึงแม้ว่าสภาพความยากจนโดยทั่วไปจะดีขึ้น²⁰

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นว่า ไม่มีอะไรที่จะได้มาเปล่า ๆ โดยไม่ต้องสูญเสียบางสิ่งบางอย่างเป็นการแลกเปลี่ยน และในที่นี้อาจเพิ่มข้อคิดเห็นอีกได้ด้วยว่า เมื่อการพัฒนาเกิดขึ้นและปัญหาเก่าๆ ได้รับการแก้ไข เราก็เตรียมตัวได้ที่จะเผชิญกับปัญหาใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้นทวีคูณ วัฏจักรเช่นนี้เป็นธรรมดาของการเปลี่ยนแปลง แต่ที่สำคัญ คือ สิ่งที่เราสูญเสียไปคืออะไร ทำไมจึงสูญเสียไป การสูญเสียก่อให้เกิดปัญหาอะไรขึ้นบ้าง และปัญหาเหล่านี้จะแก้ไขอย่างไร ดร.สุกัญญา หุตะเสรี และ พรชัย ทับวงศ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า ช่องว่างระหว่างรายได้นี้เกิดจากความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาระหว่างเมืองและชนบท ดังนั้นเราจะเริ่มพิจารณาที่ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อชนบทไทย

8. การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่มีต่อชนบทไทย

ได้มีปรากฏการณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นกับสถาบันต่าง ๆ ในท้องที่ที่มีไร่เมือง ซึ่งเราหมายถึงหมู่บ้านและตำบลเป็นหลัก กระแสหลัก ๆ ของการเปลี่ยนแปลงที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นได้ทะยอยกันเข้ามากระทบสถาบันต่าง ๆ ในท้องที่ และกดดันให้ผูกร่อนไป

กระแสแรกเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในการสร้างรัฐประเทศแบบตะวันตก การศึกษาเป็นเครื่องมือหลักในเรื่องนี้ นำโดยการจัดระบบการปกครองสงฆ์ทั่วประเทศให้ขึ้นตรงต่อสมเด็จพระสังฆราช ในกรุงเทพฯ ซึ่งมีผลในการทำลายวิธีการปฏิบัติเฉพาะท้องถิ่นให้หมดสิ้นไป²¹ ติดตามด้วยการจัดตั้งระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่มีศูนย์ที่กรุงเทพฯ ตามระบบนี้เด็กทุกคนทั่วประเทศจะถูกบังคับให้เรียนภาษาไทยกลาง (ภาษากรุงเทพฯ) ประวัติศาสตร์ของประเทศ (สุโขทัย-อยุธยา-รัตนโกสินทร์) และร้องเพลงชาติ การประถมศึกษาภาคบังคับ เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่โรงเรียนในชนบทส่วนมากมาสร้างเอาภายหลังในช่วง พ.ศ. 2473-2483

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เช่นเดียวกัน ได้มีการปฏิรูปการบริหารการปกครอง มีการส่งคนจากส่วนกลาง คือ ข้าราชการกระทรวงมหาดไทย มาเป็นข้าหลวง (ผู้ว่าราชการจังหวัด) และนายอำเภอ ข้าราชการที่ถูกส่งไปปกครองท้องถิ่นภูมิภาคทุกคน จะได้รับการศึกษาในส่วนกลาง และได้ผ่านระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพฯ การปกครองก็เป็นการปกครองจริง ๆ คือ สั่งการ มีใช้การบริหาร²² การสร้างรัฐชาติจึงเป็นการรวมอำนาจมาไว้ที่ส่วนกลางทั้งสิ้น ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของระบบการศึกษาที่จัดขึ้นคือ การสร้างรัฐชาติ ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียว ทั้งด้านวัฒนธรรมและการเมือง

เดิมทีเดียวในจารีตของไทยนั้น การเคารพผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ เป็นสิ่งที่สำคัญ ในหมู่บ้านผู้ใหญ่ที่ดูแลกิจการของวัด ก็เรียกว่า “แก่วัด” ผู้ใหญ่ที่ดูแลกิจการของชาวบ้านก็เรียกว่า “แก่บ้าน” เมื่อกำหนดให้มีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านขึ้นใน พ.ศ. 2429 ชาวบ้านก็ยกให้ “แก่บ้าน” เป็นผู้ใหญ่บ้านโดยทางการแต่งตั้งให้ตามใจชาวบ้าน²³ ต่อมาใน พ.ศ. 2486 ได้มีการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้ที่อ่านออกเขียนได้ เงื่อนไขนี้ทำให้คนมีอายุหมดสิทธิ์ที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพราะในขณะนั้นคนแก่จะอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้²⁴ การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข กฎเกณฑ์ที่สำคัญเกิดขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2514 เมื่อกำหนดให้ผู้ที่จะ

เป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีอายุเกินกว่า 25 ปี และจบการศึกษาภาคบังคับ (ประณปีที่ 4)²⁵ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจะได้มาโดยการเลือกตั้ง แต่เมื่อได้รับเลือกแล้ว เขาจะดำรงตำแหน่งจนปลดเกษียณอายุเมื่อครบ 60 ปี ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจถอดถอนผู้ใหญ่บ้านได้

ในหลักการผู้ใหญ่บ้านมีสองบทบาท บทบาทแรก เขาเป็นผู้แทนของรัฐบาลในหมู่บ้าน และเป็นหูเป็นตาให้ทางราชการ แต่ในอีกบทบาทหนึ่งเขาควรจะเป็นผู้แทนของชาวบ้านในหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านเขาบอกว่า ขณะที่แก่บ้านเป็นคนของเขา ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนของรัฐ เขาว่าเวลาอากาศหนาว พวกเขาต้องการผ้าห่ม ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ขอจากรัฐมาให้เขา แต่ที่เก็บภาษีให้รัฐ ผู้ใหญ่บ้านขยันมาก และการนำคำสั่งอำเภอมาแจ้งชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติ ชาวบ้านชี้ให้ดูว่า ผู้ใหญ่บ้านแต่งเครื่องแบบราชการ และรับเงินเดือนจากรัฐ²⁶

ตั้งแต่แรกมาจนถึงประมาณ พ.ศ. 2493 การแสดง 2 บทบาทที่ขัดกันนี้ คงไม่ยากสำหรับผู้ใหญ่บ้าน เพราะการคมนาคมไม่สะดวก ยากที่ข้าราชการจากอำเภอและจังหวัดจะมาดูแลเอาใจใส่กับหมู่บ้านเท่าใดนัก แต่เมื่อประมาณปีนั้นแล้วต่อมาเกิดขบวนการก่อการร้ายขึ้น ติดตามด้วยช่วงเวลาของการปราบปรามและการเร่งรัดพัฒนาชนบท ซึ่งทำให้ทางราชการไม่อาจละเลยหมู่บ้านชนบท ทั้งนี้เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติเป็นหลัก

หลังจากจอมพลสฤษดิ์ได้ขึ้นสู่อำนาจ ในปี พ.ศ. 2501 นโยบายการพัฒนาเปลี่ยนจากการทำให้ทันสมัย (modernization) มาเป็นการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของประเทศ (development for national security) สถาปนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งขึ้นในปีถัดมา มีแผนพัฒนาฉบับที่หนึ่ง กำหนดให้มีการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีเครือข่ายถนนหนทางเป็นหลัก เมื่อ พ.ศ. 2509 ได้มีการตั้งสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ทำหน้าที่สร้างถนนสู่หมู่บ้านในชนบท ทำสะพาน และสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก²⁷ ติดตามด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ ข้าราชการ จากกรมกองต่าง ๆ ไปทำงานระดับอำเภอและหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก

การแสดงบทบาทที่ขัดแย้งกันของผู้ใหญ่บ้านก็ยากลำบากขึ้น หน้าที่การงานของเขาซึ่งกำหนดลงมาจากเบื้องบน ทำให้เขาต้องเอาใจเจ้าหน้าที่ ข้าราชการ จำนวนมากจากหลายหน่วยงาน ทำให้คนดี ๆ หลายคน ไม่อยากเป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่สำหรับบุคคลบางจำพวก ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นที่ประสงค์ของเขา เพราะจะมีผลประโยชน์ต่อ

ธุรกิจส่วนตัว²⁸ โครงการเงินผันที่เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2518 และดำเนินต่อมาภายใต้ชื่อโครงการสร้างงานในชนบทนั้น ให้อำนาจแก่สภาตำบลซึ่งกำนันเป็นประธาน และผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการ จัดการกองทุนนี้ วิยุทธ์กล่าวว่า การจัดการโครงการนี้ และโครงการพัฒนาอื่น ๆ ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเสมือนข้าราชการ เพราะไม่มีเวลาเอาใจใส่ ดูแลลูกบ้าน ผู้ที่สนใจจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งกำนัน คือ นักธุรกิจ ผู้คิดจะอาศัยตำแหน่งหากินในธุรกิจของตน จึงมีคำพังเพยว่า "ผู้ใหญ่หมื่น กำนันแสน ผู้แทนล้าน" ซึ่งหมายถึง จำนวนเงินที่จะต้องลงทุนเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งตำแหน่งเหล่านั้น

ในช่วงเวลาที่ได้กล่าวถึงนี้ เมื่อมีการสร้างเครือข่ายถนนหนทางในชนบท ทรัพยากรธรรมชาติ อันมีป่าไม้เป็นหลักได้ถูกนำมาใช้อย่างสิ้นเปลือง ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าถึง 40.71 ล้านไร่ แต่เมื่อมาถึง พ.ศ. 2531 พื้นที่ป่าลดลงเหลือเพียง 17.89 ล้านไร่²⁹ ในเวลาเดียวกันพืชพาณิชย์ส่งออกที่สำคัญ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อยและยาง ขยายพื้นที่เพาะปลูกขึ้นอย่างรวดเร็ว จาก 5.6 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2503 มาเป็น 31.9 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2523 และ 35.6 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2532³⁰ การคมนาคมที่สะดวก และการตัดไม้ทำลายป่า ได้ช่วยให้เกิดขยายการปลูกพืชพาณิชย์อย่างกว้างขวาง ในเขตที่เป็นเมือง เช่น ตัวจังหวัดและอำเภอ พ่อค้า นายทุนใหญ่ ๆ ก็เกิดขึ้น ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการค้าพืชผล ลงทุนในการไถ พันธุ์พืช ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และจัดซื้อผลิตผล โครงการพัฒนาซึ่งรวมทั้งการสร้างถนนก็ได้ช่วยทำให้เกิดอาชีพรับเหมาก่อสร้างขึ้นทั่วไป นักธุรกิจเหล่านี้คือผู้ที่ประสงค์ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน

เมื่อประมาณ 25 ปีมาแล้ว และก่อนหน้านั้น จำนวนญาติในท้องที่จะมีความสำคัญมากในการสนับสนุนให้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันนี้ ความมั่งคั่งและเส้นสายทางธุรกิจมีความสำคัญที่สุด ทุกวันนี้กำนันแทบทุกคนเป็นนักธุรกิจ³¹

ในหลายกรณี พ่อค้า นายทุน นักธุรกิจเหล่านี้ มิได้เข้ามาเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หากแต่อาศัยเส้นสายที่มีต่อนักการเมือง และเจ้าหน้าที่ข้าราชการมาใช้อำนาจในท้องถิ่นเหนือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน³² ในหลายท้องที่ บุคคลเหล่านี้สะสมอำนาจและลูกน้อง จนกลายเป็น "เจ้าพ่อ" มีอำนาจและอิทธิพลเหนือกฎหมายในหลาย ๆ กรณี³³ บุคคลเหล่านี้

มีคนอยู่ได้การอุปถัมภ์มากมาย ดังนั้น จึงสามารถควบคุมกลไกการเลือกตั้ง ทั้งระดับ จังหวัด (ส.จ.) และระดับประเทศ (ส.ส.) ได้ส่วนหนึ่ง

นอกจากสถาบันผู้นำในชนบทแล้ว การเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงกำลังเกิดขึ้น กับระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย เท่าที่ทราบในปัจจุบัน ระบบครอบครัวไทย นับญาติทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา คำเรียกญาติแสดงให้เห็นว่า อาวุโสมีความสำคัญมากในพฤติกรรมระหว่างญาติ คือญาติผู้น้อยหรือมีวัยวุฒิน้อยกว่า ต้องเคารพเชื่อฟัง ผู้ใหญ่ การเคารพผู้มีอาวุโสมีความสำคัญยิ่งในสังคมไทย ลักษณะสำคัญของครอบครัว ก็เท่าที่พบในภาคเหนือและภาคอีสาน คือ การอยู่อาศัยในบ้านของภรรยาหลังแต่งงาน และการแต่งงานกันเองภายในชุมชน³⁴ กลุ่มญาตินับถือผีบรรพบุรุษข้างมารดา ซึ่งมีความสำคัญในการควบคุมประพฤติของสมาชิกในครอบครัว

พอทเตอร์ บอกว่า ระบบครอบครัวไทยมีผู้หญิงเป็นศูนย์ แต่ต่างจากครอบครัว ชะวา ตรงที่สตรีไทยไม่ได้มีอำนาจหรืออิทธิพลยิ่งกว่าผู้ชาย ผู้หญิงไทยเป็นตัวเชื่อม ระหว่างพ่อตากับลูกเขย อำนาจสืบทอดจากพ่อตาสู่ลูกเขยผ่านผู้หญิง³⁵

ความสำคัญของสตรีมิได้มีอยู่เฉพาะการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพ่อตากับลูกเขยเท่านั้น แต่ในฐานะตัวเชื่อมระหว่างครอบครัวในคุ้มหรือละแวกในหมู่บ้านด้วย หญิงไทยจึงมี สถานะภาพที่สูงมาตั้งแต่โบราณ ตามกฎการแบ่งมรดกในหลักการทรัพย์สินสมบัติควรแบ่ง กันระหว่างลูก ๆ ในสัดส่วนที่เท่ากัน ทั้งชายและหญิง แต่ลูกหญิงคนสุดท้ายจะต้องได้ รับมรดกบ้านที่อยู่อาศัยของพ่อแม่ และเป็นประเพณีที่ลูกชายจะยกหรือขายสิทธิของเขา ที่จะได้รับมรดกให้แก่พี่สาว หรือน้องสาวของเขา³⁶ ดังนั้น สตรีจึงเป็นเจ้าของบ้านและ ที่ดิน สามียังอยู่อาศัยร่วมกับญาติ ๆ ของภรรยาของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พี่น้องผู้หญิง ของภรรยา และพ่อตา

ความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในครอบครัวไทย คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับ ลูก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่กับลูกสาว และหลักเกณฑ์ควบคุมความประพฤติที่สำคัญที่สุด คือ ความกตัญญู กตเวที แต่การเรียกร้องการตอบแทนบุญคุณจากลูกชายและลูกสาว นั้นแตกต่างกัน เท่าที่ปรากฏ ลูกสาวเท่านั้นที่ถูกเรียกร้องให้ช่วยเหลือเรื่องเงินเรื่องทอง ให้แก่ครอบครัวของพ่อแม่ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า ลูกชายอาจตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ได้ ด้วยการบวชให้พ่อแม่ ลูกสาวไม่อาจทำดั่งนั้นได้ จึงมีหน้าที่หาเงินช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ

ของพ่อแม่ หรืออาจอธิบายได้ว่า เมื่อลูกสาวจะได้รับมรดกที่ดินจากพ่อแม่ ลูกสาวก็ควรช่วยทำมาหากินเลี้ยงดูพ่อแม่ก็เป็นได้

กลุ่มญาติในหมู่บ้าน เชื่อมโยงกันได้ด้วยการนับถือผีบรรพบุรุษทางสายแม่ และโดยประเพณีการสืบทอดมรดก ปัจจุบันนี้ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษนี้แทบจะหมดไปแล้ว³⁷ นอกจากนั้นทุกวันนี้ ลูกชายก็ทวงสิทธิที่จะได้รับมรดกที่ดินจากพ่อแม่ด้วย ซึ่งเข้าใจว่าเป็นเพราะปัจจุบันไม่มีป่าที่จะเปิดเพื่อครอบครองทำกินได้แล้ว ประการหนึ่ง และก็เป็นเพราะราคาที่ดินได้เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวทั่วประเทศ อีกประการหนึ่ง เมื่อลูกชายได้ส่วนแบ่งที่ดิน บางครั้งลูกชายก็เร่งพ่อให้ขายที่ดิน ตามธรรมดาพ่อแม่จะถือครองที่ดินไว้จนกว่าจะตายแต่เมื่อมีการขายพ่อแม่ก็แบ่งเงินที่ได้จากการขายให้แก่ลูก ๆ ซึ่งทำให้มีเงินเหลือไม่พอที่จะลงทุนซื้อที่ดินในบริเวณใกล้เคียง ก็จะมีเงินเพียงพอที่แต่ละคนจะซื้อมอเตอร์ไซด์ รถเก๋ง รถกระบะเล็ก หรือสร้างบ้าน เท่านั้น ในบางแห่งลูกชายซึ่งอยู่ที่อื่น (อาทิเช่น ในหมู่บ้านภรรยาของคนหรือในเมือง) จะขายที่ดินส่วนของตนให้แก่คนเมืองที่เก่งกำไร หรือพ่อค้านายทุน ที่ดินของพี่สาวน้องสาวของเขาก็จะเลืกเกินไปที่จะทำการเกษตรให้ได้ผลตอบแทนพอสมควร บางครั้งการขายที่ดินโดยลูกชายก็ทำให้ลูกสาว พี่ ๆ น้อง ๆ ไม่สามารถร่วมกันทำการเกษตรบนผืนดินขนาดใหญ่ร่วมกันเพื่อลดค่าใช้จ่ายได้ ในที่สุดลูกสาวทั้งหลายก็ต้องขายที่ดินเหมือนกัน เมื่อมีการอพยพออกจากหมู่บ้านชนบทเป็นจำนวนมาก ทั้งชายหนุ่มและหญิงสาว จำนวนการแต่งงานกันระหว่างคนภายในหมู่บ้านเดียวกันก็ย่อมลดลง ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ การที่ลูกชายรับมรดกที่ดิน การขายที่ดินที่เป็นส่วนแบ่งของตนโดยลูกชายที่ได้ย้ายไปอยู่ที่อื่น และการอพยพ ประกอบกับการหมดความเชื่อถือในผีบรรพบุรุษฝ่ายหญิง ทำให้สตรีหมดความสำคัญในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างครอบครัว และกลุ่มเครือญาติในหมู่บ้าน

แม้ว่าปัจจุบันนี้ ลูกชายมีสิทธิรับมรดกที่ดินจากบิดามารดาแล้วก็ตาม ภาระหน้าที่ของลูกสาวที่จะช่วยเหลือค้ำจุนบิดามารดาทางเศรษฐกิจ ไม่ได้ลดลงเลย กลับยังเพิ่มขึ้น³⁸ ตามประเพณีที่เคยเป็นมา ลูกสาวเคยทำงานในท้องนาและเพาะปลูกผักกับไม้ผล ลูกสาวเคยขายผักผลไม้เหล่านี้ในตลาดและนำเงินมาให้พ่อแม่

การอพยพเคยเป็นทางออกของชาวบ้านในภาคอีสานเมื่อยามแล้ง แต่การอพยพในสมัยก่อนเป็นการไปทั้งครอบครัว ไปที่แหล่งน้ำและปากแม่น้ำเพื่อจับปลาไปแลกข้าว

แต่ปัจจุบันการอพยพไม่ได้ไปทั้งครอบครัว แต่ไปสู่เมืองเฉพาะสมาชิกของครอบครัว ผู้มีอายุและเพศที่ธุรกิจในเมืองต้องการ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถนนที่เชื่อมภาคอีสานก็มีสภาพที่ใช้ได้แล้ว การอพยพของชาวอีสานจำนวนมากเข้ามาหากินในกรุงเทพฯ และภาคกลางได้เริ่มขึ้น พวกอพยพรุ่นแรก ๆ เป็นชายหรือทั้งครอบครัว อพยพมาทำงานเกษตรกรรม เช่น คัดอ้อย ทำร่นเป็นลูกเรือหาปลา และทำงานก่อสร้าง การอพยพในช่วง พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2513 อัตราส่วนชายหญิงในการอพยพเปลี่ยนไป ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2508 ปรากฏว่า ผู้อพยพสตรีมีจำนวนมากกว่าชายในอัตราส่วน 4:3 ในการอพยพจากภาคอีสานมากรุงเทพฯ และจากภาคเหนือมากรุงเทพฯ 5:4³⁹ ผู้อพยพส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 15 ถึง 24 ปี และในช่วงอายุนี้อัตราส่วนมีจำนวนมากกว่าผู้ชายมาก

การที่ผู้อพยพเปลี่ยนไปจากชายเป็นหญิง เกี่ยวพันกับความต้องการแรงงานของเมืองกรุงด้วย การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องการแรงงานสตรีจำนวนมาก การที่กรุงเทพฯ เป็นที่พักผ่อนและพักผ่อนของทหารอเมริกันที่ทำการรบในสงครามอินโดจีน อาจทำให้มีความต้องการหญิงบริการจำนวนมาก เราทราบว่า ทหารเหล่านั้นใช้เงินประมาณ 400 ล้านบาททุกปีในประเทศไทย ซึ่งเท่ากับรายได้รวมของคนไทยประมาณ 250,000 คน⁴⁰ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเมืองไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หลัง พ.ศ. 2507 เริ่มจาก 212,000 ในพ.ศ. 2507 มาเป็น 630,000 ในปี พ.ศ. 2513 และ 1,107,000 ในปี พ.ศ. 2518 และ 1,370,000 ในปี พ.ศ. 2521 การขยายตัวของภาคบริการโดยทั่วไปเพื่อรับจำนวนนักท่องเที่ยวจะต้องมหาศาล และในจำนวนนี้ก็ต้องมีบริการทางเพศร่วมอยู่ด้วย

ในความเห็นของผู้เสนอบทความ การบริการทางเพศจะเกิดขึ้นเสมอ เมื่อมีคนที่มีทรัพยากรมาก ๆ มาอยู่ใกล้ชิดกับคนที่ขาดแคลนทรัพยากรอย่างมาก นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย นำเงินเข้ามาใช้จ่ายจำนวนมาก นอกจากนั้นแล้ว ในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เศรษฐกิจไทยเองก็เริ่มมีรายได้ที่ห่างไกลจากคนยากจนภายในประเทศ อาจารย์ผาสุข ได้ชี้ให้เห็นว่า ความยากจนและการที่อาชีพขายบริการทางเพศเป็นอาชีพที่ทำรายได้สูงอย่างที่การทำงานอย่างอื่นเปรียบเทียบไม่ได้เลย เป็นสาเหตุที่หญิงสาวเข้ามาเป็นโสเภณี

อาจารย์ผาสุข ได้บรรยายไว้ด้วยว่า แหล่งที่มาของหญิงเหล่านี้ เป็นหมู่บ้านยากจนในภาคเหนือตอนบนและภาคอีสาน ในอดีตคนในหมู่บ้านเหล่านี้ได้พึ่งผลผลิตของป่า ซึ่งอุดมสมบูรณ์เป็นส่วนสำคัญของรายได้ของพวกเขา การที่ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ถูกทำลายให้หมดสิ้นไป หรือถูกหวงห้าม ได้ทำให้พวกเขาขาดแคลนอย่างหนัก นอกจากนั้นก็ยังไม่มียานอย่างอื่นให้ทำในท้องที่⁴¹

ผู้รายงานเข้าใจว่า ทุกชุมชนรังเกียจและดูถูกคนเป็นโสเภณี ดังนั้น การสร้างบ้านที่ใหญ่โตให้บิดามารดา จึงเป็นการโอ้อวด แสดงให้ทุกคนเห็นว่า เขาเป็นลูกที่ดีตอบแทนบุญคุณ อุปถัมภ์คำชู้บิดามารดา

อาจารย์ผาสุข เล่าว่า หลายต่อหลายคนในภาคเหนือ เน้นว่าพวกเขาขยันเด็กสาวเหล่านี้ที่มีความซื่อสัตย์กตัญญูต่อพ่อแม่ เขานิยมที่เด็กสาวเหล่านี้ไม่ได้หนีหายไป หากมาแสดงความรับผิดชอบในการดูแลพ่อแม่เมื่อยามแก่⁴²

เมื่อการทำการเกษตรให้ผลผลิตที่ไม่เพียงพอ ครอบครัวเกษตรก็ต้องพึ่งรายได้ของลูกสาวที่อพยพออกไปทำงานที่อื่นมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนพ่อแม่เป็นภาระที่หนักมากสำหรับลูกสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่ไม่ได้เป็นโสเภณี แต่ทำงานเป็นกรรมกรในโรงงาน ปัญหาเกิดขึ้นในกรณีที่ลูกสาวเอาหลานมาให้ตายายเลี้ยงในชนบท แต่ส่งเงินมาให้ไม่เพียงพอ ลูกสาวเองคิดว่าส่งมาให้พ่อแม่แล้ว เมื่อโดนเรียกร้องมาก ๆ เข้า ก็บอกว่าส่งเงินมาให้เป็นค่าจ้างให้แม่เลี้ยงลูกให้ ไม่ได้ส่งเงินมาเลี้ยงพ่อแม่ สำหรับในภาคเหนือที่เด็กสาวเข้ามาเป็นโสเภณีจำนวนมาก เวลาลูกเกิดมาเป็นผู้หญิง พ่อแม่เลี้ยงฉลองบอกว่า โชคดี การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ความเจริญทางเศรษฐกิจกระทบครอบครัวชนบทอย่างยิ่ง ทศนคติที่มีต่อญาติผู้ใหญ่ และลูกกำลังเปลี่ยนไป ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในรากเหง้าของสังคมไทยทีเดียว

4. การเปลี่ยนแปลงในเมือง

ดังที่ได้บรรยายไว้ในตอนต้นของบทความนี้ กรุงเทพฯ เมืองหลวงที่เป็นทั้งศูนย์ราชการ ศูนย์การค้า ท่าเรือ ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทและทุกขนาดเกิดขึ้น มีการหลั่งไหลของประชากรจากทั่วประเทศเข้ากรุงเทพฯ เพราะกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของสถาบัน

การศึกษาและแหล่งงานที่มีรายได้ดีกว่าจังหวัดอื่น ๆ จึงเป็นแหล่งที่คนเข้ามาหากิน ปัญหาที่ติดตามมา คือ ความแออัด ขัดแย้ง ซึ่งก่อปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาการจราจร และปัญหาอาชญากรรม เมืองกรุงเทพฯ จึงเป็นที่ไม่น่าอยู่ แต่เป็นที่ที่ต้องเข้ามาอยู่เพื่อหาเงิน⁴³

การเจริญเติบโตของธุรกิจการค้าในกรุงเทพฯ นั้นมโหฬาร ชนชั้นกลางซึ่งถือกำเนิดขึ้นมาในช่วง 50 ปีนี้ ได้ขยายจำนวนขึ้นอย่างมากมาย เป็นกลุ่มคนที่มีเงิน แต่หาที่อยู่ที่เป็นกลุ่มก้อนของญาติ ๆ อย่างโบราณยาก จึงแตกออกเป็นครอบครัวเดี่ยว ที่ไปอยู่ตามบ้านจัดสรร วัฒนธรรมของชนชั้นกลางไทยไม่ได้มีอะไรเป็นของตนเอง หากแต่หยิบฉวยบางสิ่งบางอย่างจากวัฒนธรรมของผู้อื่น ส่วนใหญ่จะมาจากวัฒนธรรมตะวันตก และประเทศอุตสาหกรรม ที่มีการทำงานเป็นหลักเพื่อสะสมทุน มีการทำงานหนักทั้งสามีและภรรยาเพื่อหาเงิน แต่ในเวลาเดียวกันได้รับวัฒนธรรมของคนชั้นสูงไทยมาประกอบด้วย ในการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยและสะสมภริยา เมื่อสามีภรรยาทั้งคู่ต้องทำงานหนักเพื่อหาเงินและรัฐมิได้มีองค์กรรองรับที่มีประสิทธิภาพที่จะดูแลคนชรา ในวัฒนธรรมไทยแต่เดิมเป็นหน้าที่ลูกที่จะดูแลพ่อแม่ในวัยชรา แต่ในปัจจุบันนี้เมื่อลูก ๆ ต้องทำงานหนัก ก็หาเวลาดูแลพ่อแม่ที่ชราไม่ค่อยได้ ความตึงเครียดในความสัมพันธ์อันสำคัญที่สุดระหว่างมารดากับบิดาก็เกิดขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งในระบบครอบครัวและเครือญาติไทย

ระบบครอบครัวไทยเป็นสถาบันที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากความเจริญทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากที่สุด เกิดความตึงเครียดที่รุนแรงในความสัมพันธ์พื้นฐานของโครงสร้างระบบครอบครัว คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรโดยเฉพาะธิดา การเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงจะต้องเกิดขึ้นกับระบบครอบครัวไทยแน่ ๆ แต่จะไปในทิศทางใดเท่านั้น

5. โครงสร้างสังคม-การเมืองไทยในการเปลี่ยนแปลง

ได้เคยมีผู้เขียนไว้ว่า โครงสร้างสังคมไทยมี 2 ลักษณะที่ขัดแย้งกัน⁴⁴ คือ การมีลักษณะโครงสร้างที่แข็งและบีบบังคับ (rigid structure) ลักษณะหนึ่ง และโครงสร้างหลวม (loosely structured) อีกลักษณะหนึ่ง โครงสร้างแรกมีลักษณะการมีตำแหน่งสูงต่ำ

บังคับบัญชาลดหลั่นกันลงมาเป็นระบบระเบียบ ผู้น้อยต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่จะขัด
 จีนมิได้ อาจถูกลงโทษอย่างรุนแรง คำพังเพยที่แสดงให้เห็นลักษณะนี้คือ "ตามผู้ใหญ่
 หมาไม่กัด" ในเวลาเดียวกันคนไทยอาจหลบเลี่ยงออกไปจากการควบคุมโดยโครงสร้างที่
 กล่าวแล้วนั้นได้ ในสมัยโบราณโดยการหนีออกไปจากชุมชนเมืองหรือสังคมที่ตนอยู่
 ออกจากการควบคุมของระบบครอบครัวโดยหนีออกไปจากบ้านหรือทิ้งภรรยาไป คำ
 พังเพยที่แสดงถึงลักษณะนี้คือ "ทำได้ตามใจคือไทยแท้" เป็นลักษณะปัจเจกที่แตกต่าง
 จากลักษณะปัจเจกในสังคมตะวันตก ตรงที่ไม่ใช่การต่อสู้ของบุคคลกับสังคม เพื่อแสดง
 ถึงจุดยืนและอุดมการณ์ของเขา แต่เป็นการขัดจีนหรือหลีกเลี่ยงสังคมเพื่อทำตามใจตน
 เองในสิ่งที่ตนชอบโดยไม่คำนึงถึงสังคม การที่เป็นดังนี้จึงได้มีคำกล่าวอยู่บ่อย ๆ ว่า คน
 ไทยไม่มีวินัย

ภายในระยะเวลา 50 ปีที่แล้วมา สังคมไทยได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงจากการทำการ
 เพาะปลูกเพื่อกินอยู่เองเป็นหลัก มาเป็นเกษตรพาณิชย์ มาเป็นสังคมกึ่งเกษตรกึ่ง
 อุตสาหกรรม และใกล้จะเป็นสังคมอุตสาหกรรม โดยมีการพัฒนาด้านการสื่อสารเข้า
 มาอย่างรวดเร็ว จนมีโทรทัศน์เกือบทั่วประเทศในทุกหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงใหญ่ ๆ
 แต่ละอย่างนี้ได้มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อทรัพยากรและโครงสร้างสังคม-การเมือง

สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอนทั้งในสังคมชนบทและในเมือง คือ ความเสมอภาค
 ซึ่งมีเพิ่มมากขึ้น และความเคารพนับถือผู้ใหญ่ในหมู่บ้านชนบทลดลง เพราะการศึกษา
 สมัยใหม่ และประสบการณ์ในกรุงเทพฯ ซึ่งทำให้คนมีอายุกลายเป็นคนโง่ ไม่ทันสมัย
 ในสายตาของลูกหลาน ในหลายแห่งผู้เฒ่าแม้บิดามารดาก็ไม่กล้าว่ากล่าวตักเตือนลูก
 หลาน ในกรุงเทพฯ ก็เช่นเดียวกัน นอกจากนั้น พ่อแม่ที่มีความรู้ ก็ไม่มีเวลาจะสอนลูก
 หลาน เพราะต้องตั้งหน้าตั้งตาหาเงิน

ในขณะที่ความแตกต่างของรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจน คนในเมืองกับคน
 ชนบทมีสูงมาก ทุกคนก็รับโทรทัศน์รายการเดียวกัน ได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของมหา
 เศรษฐีในเมือง โฆษณาสินค้าที่หรูหราราคาแพง ซึ่งล่อน้ำลายสอให้อยากได้ ดังนั้น จึงไม่
 น่าแปลกว่า ชาวบ้านจะขายลูกสาว ขายที่ดิน ขายเรือนไม้หลังเก่าของตนเพื่อสร้างบ้าน
 ทรงยุโรป ทรงสเปนในหมู่บ้าน ในขณะที่เศรษฐีในกรุงออกไปซื้อที่ดินเพื่อเก็บไว้ขาย
 และบ้านไม้สักใหญ่ของชาวบ้านเพื่อเอาไว้ประดับเกียรติยศและพักผ่อนนอกเมืองกรุง

ความอยาก "ที่เขาทำให้อยาก"⁴⁵ นี้ มีอิทธิพลสูงมาก ทำให้เกิดแรงงานที่ยั่งยืน แข็ง ทำงานหลายกะโดยแทบไม่ได้พักผ่อน เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมจ้างแรงงานราคาถูกได้ และขายสินค้าที่ตนผลิตได้ในราคาสูง

ความจริงแล้ว "ความอยาก" นี้ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนา ฝรั่งเศส JUSMAC คนหนึ่งเคยกล่าวไว้เมื่อ 20 ปีก่อนนี้ว่า เมืองไทยนี้พัฒนาไม่ได้ เพราะคนไทยพอใจในสิ่งที่มีอยู่มากเกินไป พอทำงานไปพักหนึ่งบอกรักกันแล้วเลิกคิดว่า รัฐบาลไทยได้พยายามผลักดันให้คนไทยขยัน จึงมีคำขวัญที่ว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" บัดนี้ คนไทยขยันมาก เพราะความอยากที่กลายเป็นความจำเป็นไปแล้ว จะให้หยุดกันตามความจริงแล้ว ส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวชนบทมีความจำเป็นมากขึ้น ก็เพราะทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอลง แต่ไม่ใช่เพียงเท่านั้น ความอยาก "ทันสมัย" ที่การโฆษณาทางสื่อมีส่วนส่งเสริมอยู่มากอย่างยิ่ง ปัจจุบันนี้ "ความอยาก" อย่างไม่มีที่สิ้นสุดจนอาจเรียกได้ว่า "ความโลภ" ในทุกวงการ

ปัญหาสำคัญอันใหม่คือ "ความโลภ" ที่ปราศจากจริยธรรม เราได้กล่าวแล้วว่า มีลักษณะ 2 ประการในสังคมไทยที่ขัดแย้งกัน คือการควบคุมคนในโครงสร้างสังคมที่แข็งแกร่ง โดยอาศัยอำนาจบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ผู้น้อย ในกลุ่มเช่นนี้จะมีจริยธรรมอยู่ด้วย ทั้งของผู้ใหญ่และผู้น้อย จะมาน้อยเพียงใดสุดแต่แต่สถานที่และกาลเวลา อีกลักษณะของสังคมไทย คือ เป็นปัจเจกแบบไทย ๆ ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ข้อบังคับอันใด ปราศจากวินัย เราได้เห็นแล้วว่า กำลังของโครงสร้างที่แข็งแกร่งนั้น อ่อนลงในสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ แต่การ "ทำได้ตามใจคือไทยแท้" โดยปราศจากจริยธรรมนั้น ได้การกระตุ้นอย่างรุนแรงจาก "ความอยาก" และความโลภที่เกิดขึ้น เราอาจเห็นได้จากการขายลูกสาว การทำงานหามรุ่งหามค่ำโดยไม่คำนึงถึงสุขภาพ เราก็ได้เห็นการเติบโตของ "พุทธพาณิชย์" "แพทย์พาณิชย์" การทุจริตคอร์รัปชันในวงการต่าง ๆ และเล่ห์เหลี่ยมของธุรกิจที่เอาเปรียบผู้บริโภค แม้กระทั่งครูบาอาจารย์ก็มุ่งที่การหาเงินยิ่งกว่าความรับผิดชอบที่มีต่อเยาวชนของชาติ สื่อมวลชนที่มอมเมาประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของตนปรากฏการณ์บอกได้ว่า เราได้ล้าหน้าสังคมอุตสาหกรรมที่เคยมีมาในประเทศตะวันตกเสียแล้ว ในประเทศเหล่านั้นในทุกวงการวิชาชีพจะมีสมาคมที่ควบคุมความประพฤติและจริยธรรมของสมาชิกของตน จะมีสมาคม อาทิเช่น สมาคมผู้บริโภค คอยดู

พฤติกรรมและจริยธรรมของผู้ผลิตด้วย สังคมเราถึงเวลาแล้วที่จำเป็นจะต้องมีกลุ่มใน
 แนวนอนที่คอยควบคุมความประพฤติของสมาชิกของกลุ่มของตนและของกลุ่มอื่น ๆ

สังคมไทยเคยประกอบไปด้วยกลุ่มแนวตั้ง คือ กลุ่มอุปถัมภ์ที่มีผู้อุปถัมภ์ คือ ผู้มียศ
 ศักดิ์ หรือทรัพยากรเหนือกว่าคนอื่น เป็นผู้ดูแลควบคุมความประพฤติของกลุ่มด้วย เหตุ
 ที่กระแสความเสมอภาค การกระจายอำนาจ และประชาธิปไตยเป็นกระแสโลกที่เข้ามา
 รุนแรงในปัจจุบัน กลุ่มแนวตั้งอาจหมดความสามารถในการควบคุมความประพฤติของ
 สมาชิกกลุ่ม กลุ่มแนวนอนซึ่งรวมกลุ่มเพราะมีอุดมคติเหมือนกัน ประกอบอาชีพเช่น
 เดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกันจะต้องเกิดขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน และควบ
 คุมสมาชิกของตนและคนอื่น ๆ ในสังคมที่มาเกี่ยวข้องกับตน ให้มีความรับผิดชอบต่อ
 สังคมและมีจริยธรรม ปัจจุบันนี้ได้เริ่มมีกลุ่มแนวนอนเหล่านี้เกิดขึ้นบ้างแล้ว แต่ยังไม่
 ประสิทธิภาพเพียงพอ

ปัญหาหลักประการหนึ่ง คือ ที่แล้วรัฐบาลเข้าข้างคนมีเงินตลอดมา ซึ่งทำให้
 ช่องว่างระหว่างรายได้กว้างขึ้น ๆ ตลอดมา ดูเพียงการพัฒนาการคมนาคมในกรุงเทพฯ
 เท่านั้น เราก็จะเห็นได้ว่าเราให้ความสำคัญแก่รถยนต์ ซึ่งเป็นพาหนะของคนมีเงินมาก
 กว่ากิจการรถเมล์และระบบการขนส่งขนาดใหญ่ที่จะเป็นพาหนะของคนยากจน จนเกิด
 ปัญหาจราจรขั้นวิกฤติ ถนนหลายสายไม่มีทางเดินเท้าให้คนยากจนเดินโดยปลอดภัย
 แต่มีทางจราจรสำหรับรถยนต์ลาดยางอย่างดี สำหรับกรณีชาวกรุงที่รวยกับชาวชนบทที่
 จนนั้น จะขอนำข้อเขียนของอาจารย์นิธิมากล่าวไว้ ณ ที่นี้

"...นโยบายพัฒนาเอื้อประโยชน์ให้คนที่อยู่ในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม โรงงานขนาด
 เล็กและกลางเริ่มเปิดกันขึ้น โดยเฉพาะแถบบางนาไปจนถึงสมุทรปราการ เหตุผลก็
 เพราะมีถนนหนทางทำไว้เรียบร้อยแล้ว ไฟฟ้าก็เดินสายผ่านเสร็จมานาน อีกทั้งไม่ไกล
 จากท่าเรือคลองเตย ซึ่งต้องขนวัตถุดิบเข้ามาผลิตจำนวนมาก ฉะนั้น กรุงเทพฯ ดอนใต้
 เลยสุขุมวิทแหล่งผู้ดีไปไม่ไกล จึงเป็นจุดเชื่อมโยงอย่างรวดเร็ว โดยเจ้าของธุรกิจ
 อุตสาหกรรมเหล่านี้ ไม่ได้ถูกเรียกร้องให้ร่วมรับผิดชอบต่ออย่างไร

ส่วนในความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ และชนบท.....เพียงแต่การเอาเปรียบไม่ได้
 มีเฉพาะการเอาเปรียบทางเพศเท่านั้น ชนบทคือแหล่งป้อนแรงงานราคาถูกให้กรุงเทพฯ
 นับตั้งแต่คนใช้ในบ้านเรือน ไปจนถึงแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ผลผลิตของชาวนาถูก

กคราคาไว้ด้วยกลไกภาษีส่งออก ที่เรียกว่าค่าพรีเมียมข้าว ฉะนั้น แม้ราคาข้าวในตลาดโลกจะสูงขึ้น แต่ชาวนาก็ไม่ได้รับผลจากราคาข้าวที่สูงขึ้นนี้ ทั้งนี้เพราะต้องการให้ข้าวในประเทศราคาถูก ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวนาจึงยากจน จำเป็นต้องเข้าไปขายแรงงานราคาถูกในกรุงเทพฯ ตามแต่โรงงานจะต้องการ

ค่าแรงงานด้านอุตสาหกรรมนั้น ถูกคณะปฏิวัติของรัฐบาลเผด็จการทหารกดเอาไว้ ผู้หญิงบ้านนอกที่เข้าไปเป็นคณงานในโรงงานทอผ้า (อุตสาหกรรมพื้นฐานของการพัฒนา และยังเป็นใหญ่ที่สุดจนถึงทุกวันนี้) ต้องทำงานในสภาพงานที่ย่ำแย่อย่างยิ่ง เช่น บางแห่งต้องยืนแช่น้ำในโรงงานโปเก ซึ่งไม่มีระบบระบายน้ำที่ดีติดต่อกันเป็นเวลานาน ได้รับค่าแรงเพียงวันละ 10 บาท สืบต่อกันมากกว่าสิบปี เพราะรัฐบาลเผด็จการไม่ยอมให้แรงงานรวมตัวกันเพื่อต่อรองค่าจ้างกับนายจ้าง

เมื่อแรงงานในภาคอุตสาหกรรมราคาถูก แรงงานด้านอื่น ๆ ก็ถูกดึงให้ต่ำอยู่อย่างนั้นด้วย ในขณะที่ความยากจนในชนบท ทำให้เกิดแรงงานล้นเหลือ ที่จะหลั่งไหลเข้ามาหางานราคาถูกในกรุงเทพฯ ถูกแม้กระทั่งราคาโสเภณี ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นหญิงจากชนบท⁴⁶

ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจนั้น ได้สร้างขึ้นจากความเหินเหินยอกลำบากของคนจนในชนบทจำนวนมาก ผลประโยชน์ที่พวกเขาได้รับก็อยู่ในอัตราส่วนที่ต่ำมาก ดังที่ได้แสดงไว้แล้ว ประเทศไทยจะต้องประสบความขัดแย้ง ความยุ่งเหยิงทางการเมืองอย่างยิ่ง จนอาจทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจล้มเหลวลงได้ หากสังคมไทยมิได้มีสถาบันพระมหากษัตริย์อันประเสริฐยิ่ง เป็นที่ยึดมั่นของปวงประชา

สังคมไทยในช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่นำทุกขมาให้อย่างหนักหน่วง ได้อาศัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงสถิตย์ไว้ซึ่งความยุติธรรมเป็นที่พึ่งตลอดมา ทรงเป็นผู้เดียวที่ทรงระงับการพิพาทที่รุนแรงได้ และทรงเป็นผู้เดียวที่พระราชทานความช่วยเหลือผู้เสียเปรียบ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ได้รับทุกข์ตลอดมา ทรงเป็นหลักที่พึ่งของบ้านเมืองและพระราชราษฎรโดยแท้ ขอขอบพระคุณ

เชิงอรรถ

1. ไบรด์ดู Toffler, Alvin, The Third Wave, Pan Books Ltd., 1980.
2. ดู กฎหมายสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
3. ดู อัมมาร์ สยามวาลา และวิโรจน์ ณ ระนอง ประมวลความรู้เรื่องข้าว
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย กรุงเทพฯ พ.ศ. 2533.
4. เล่มเดิม
5. ดู B.O.I. เอกสารเกี่ยวกับคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
6. ดู Akin Rabibhadana, Social Inequity : A Source of Conflict
in the Future, TDRI 1993. ดู footnote 10
7. ความหมายของรัฐของตะวันตกแตกต่างจากของตะวันออก ดู Akin อ้างแล้ว
8. ดู Akin อ้างแล้ว
9. เล่มเดิม หน้า 44.
10. เล่มเดิม หน้า 45.
11. เล่มเดิม หน้า 46.
12. เล่มเดิม หน้า 4.
13. เล่มเดิม หน้า 4.
14. เล่มเดิม หน้า 4.
15. เล่มเดิม หน้า 4.
16. เล่มเดิม หน้า 4.
17. เล่มเดิม หน้า 4-5.
18. Sugunya Hutaserani, Thailand's Income Distribution and
Proverty Profile and their current situations, TDRI Bangkok 1988.
19. เล่มเดิม
20. เล่มเดิม และ Dr. Sugunya Hutaserani and Pornchai Tap Wong,
National Development Policy Framework, TDRI 1990.
21. Keyes, Charles F., "Local Leadership in Rural Thailand"
ใน Ncher Clarkes D., ed., Modern Thai Politics : From Village to Nation,

Cambridge Schenkman 1979, หน้า 56-59.

22. ดู Akin Rabibhadana อ้างแล้ว หน้า 22.

23. ชัยรัตน์ ผันเจริญ วิเคราะห์การเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2517 หน้า 10-12.

24. เล่มเดิม หน้า 11-16.

25. เล่มเดิม หน้า 20 ควรสังเกตว่า เงื่อนไขนี้มีการผ่อนผันได้ ในกรณีที่หมู่บ้านใด
ไม่มีคนอายุเกิน 25 ปีที่จบประถมศึกษา ดังนั้น ถ้าหมู่บ้านใดมีคนที่มีอายุเกินกว่า 25 ปี
ที่จบประถมศึกษาเพียงคนเดียว คน ๆ นั้น ก็จะได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าชาวบ้านจะ
รังเกียจคน ๆ นั้นเท่าใดก็ตาม

26. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และ อคิน รพีพัฒน์, สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของ
ทรัพยากรชนบท (ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านยากจน), เอกสารหมายเลข 9 สถาบันไทยคดี
ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มิถุนายน พ.ศ. 2527, หน้า 24.

27. Hawaiiin Agronomic, International Inc., Development Impact in the
Northeast : Small Farmer Perspective on Development in Northeast Thailand
(contextual Background), Bangkok September 1987, p. 10.

28. Keynes Charles F., "Local Leadership in Rural Thailand" ใน Ncher, Clerk
D., ed., Modern Thai Politics : From Village to Nation, Cambridge Schenkmen
1979.

Viyout Chamruspant et al., Research Report on Socio-Cultural Change and
political Development in Thailand 1950-1990 : The Northeast Research and
Development Insitute 1993, p. 32.

29. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (บรรณาธิการ) วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินใน
เขตป่า. จัดพิมพ์โดยสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, กรุงเทพฯ พ.ศ. 2534 ตาราง 2.1
หน้า 46.

30. เล่มเดิม หน้า 45.

31. Viyout Chamruspant et al. (1993) อ้างแล้ว หน้า 32, 77.

Keyes Charles, (1979) อ้างแล้ว หน้า 210-212.

Panada Phuekpan, Esan Local Leader and Its Network : A Case Study of a Female Sub-District Head, Khon Kaen Research and Development Institute, Khon Kaen University 1991.

32. คุณ นิธิ เอียวศรีวงศ์, บนหนทางสู่อนาคต, TDRI พ.ศ. 2536 หน้า 8-10.

33. ในการคุยกับอัยการท่านหนึ่งที่จังหวัดขอนแก่นเกี่ยวกับการที่พวกเจ้าพ่อที่ขอนแก่น ให้คนลอบฆ่ากันเอง ท่านอัยการผู้นั้นบอกว่า "ที่นี้ยังดี ที่เพชรบูรณ์ซึ่งท่านเคยอยู่นั้น พวกเจ้าพ่อฆ่าชาวบ้าน".

34. Potter, Jack M., Thai Peasant Social Structure, Chicago University Press 1976, pp.120, 188.

35. Potter, Sulamith H., Family Life in a Northern Thai Village : A Structural Significance of Women, California : University of California Press 1977, pp' 19-20.

36. เล่มเดิม หน้า 19.

37. Gray, Jenifer, The Road to The City : Young Women and Transition In Northern Thailand, unpublished Ph.D. Thesis, Macquarie University, Sydney, Australia 1990 ; Mills, Mary Elizabeth, We Are Not Like Our Mothers : Migrants, Modernity and Identity in Northeast Thailand, Unpublished Ph.D. Dissertation University of California at Berkeley, 1993. และ จิราลักษ์ จงสถิตย์มัน, วิถีชีวิตทางวัฒนธรรม รายงานของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพฯ 1992.

38. คุณ จิราลักษ์ จงสถิตย์มัน อ้างแล้ว

39. Pasuk Phongpaikit, From Peasant Girls to Bangkok Masseuses, Geneva : International Labour Office 1982. p. 35.

40. Pasuk Pongpaichit, อ้างแล้ว หน้า 5.

41. เล่มเดิม หน้า 47.

42. เล่มเดิม หน้า 49.

43. นิธิ เอียวศรีวงศ์, "กรุงเทพฯ-บางกอก-กทม." ใน จดหมายเหตุรายวันร่วมสมัย, แพร่สำนักพิมพ์ กรุงเทพฯ พ.ศ. 2537.

44. ดู Cohen, Erik, Thai Society : Comparative Perspective, white Lotus Co., Ltd. Bangkok 1991, Chapter II pp. 36-47.

45. ผมเอาประโยชน์นี้มาจากกลุ่มแสดง "มายา"

46. นิธิ เอียวศรีวงศ์ อ้างแล้ว "กรุงเทพฯ-บางกอก-กทม."

จากยศช้างขุนนางพระถึงยศพระขุนนางพ่อค้า :

การเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมในรัชกาลพระภูมิพล

รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม

แก่นแท้ของวัฒนธรรมนั่นก็คือเรื่องของความคิด หรือจะให้กระชับก็คือความคิด และวิถีคิดของกลุ่มชนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการแสดงออก ร่วมกันทาง พฤติกรรมที่เป็นรูปแบบทั้งในทางรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่เป็นรูปแบบ ทางรูปธรรม นั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ในขณะที่สิ่งที่ป็นนามธรรมเป็นสิ่งที่ค่อนข้างหยุดนิ่ง เปลี่ยนแปลงได้ยากและช้า ซึ่งความล่าช้าดังกล่าวนี้อาจเป็นสาเหตุให้สังคมที่เป็นเจ้าของ วัฒนธรรมนั้นๆอยู่ในภาวะที่เรียกว่าล้าหลังทางวัฒนธรรมก็ว่าได้ ในโลกปัจจุบันบรรดา ประเทศโลกที่สามที่แต่ก่อนนี้เรียกกันว่า ประเทศด้อยพัฒนาบ้าง หรือกำลังพัฒนาบ้างนั้น นับเนื่องเป็นประเภทหนึ่งที่มีภาวะของการล้าหลังทางวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากไม่อาจ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางจิตใจให้เข้ากันได้กับความเจริญทางวัตถุที่ได้อิทธิพลมาจาก ภายนอก ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะว่า ประเทศโลกที่สามจำนวนมากเหล่านั้น เป็นสังคมแบบ ประเพณีที่มีความเจริญเป็นอาณาจักร และมีอารยธรรมมาช้านาน โดยเฉพาะประเทศใน เอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประเทศไทยนับเนื่องเป็นประเทศหนึ่งสังคมหนึ่ง

สิ่งที่เป็นแก่นแท้ของความคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ค่านิยมอันเป็นสิ่งที่คนใน สังคมคิดและมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งดีหรือไม่ดี มักเป็นสิ่งที่เกิดจากการสังสรรค์ และการถ่ายทอดกันมาช้านานของผู้คนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง ได้ยากมาก โดยเฉพาะในสังคมแบบประเพณีที่มีความเก่าแก่ เคยมีอารยธรรมมานั้น คุณจะ ยากกว่าสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ที่เดียว ความขัดแย้งเช่นนี้ทำให้ข้าพเจ้าเห็นว่าประเทศที่ เคยมีอารยธรรมเก่าแก่เช่นประเทศไทย อาจนับเนื่องเป็นประเทศโลกที่สามกับเขาได้ การที่ถูกกล่าวหา หรือกำหนดให้เป็นประเทศโลกที่สาม หรือประเทศด้อยพัฒนาดังกล่าว นี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่บุคคลในสังคมนั้นเป็นอย่างมาก เลยทำให้มีการพัฒนาบ้าน เมืองกันอย่างมากมายเพื่อประกาศให้โลกรู้ว่าตนไม่ด้อยพัฒนา ทว่าการพัฒนาดังกล่าวนั้น มักเป็นเรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจซึ่งเป็น ทางด้านวัตถุเสียมาก ผลที่ตามมาก็คือยัง

ขยายช่องว่างระหว่างความเจริญทางวัตถุ และค่านิยมซึ่งเป็นเรื่องของความคิดจิตใจมากกว่าแต่เดิม จนเกิดคำกล่าวให้ได้ยินบ่อยๆว่า "modernization without development" คือ **ความทันสมัยแต่ไม่พัฒนา** นับเป็นความขัดแย้งระหว่างภาวะทางวัตถุกับทางจิตใจนั่นเอง เมื่อเข้ากันไม่ได้ การปรับตัวให้ทันสมัยก็ไม่เกิดผล จึงดำรงอยู่ในภาวะความล้าหลังเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมอื่นที่เขาปรับตัวเองได้ ผลของความล้าหลังที่เกิดขึ้นก็คือ ช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐกับเอกชน จะเห็นได้ว่าเกิดความเจริญเติบโตทางองค์กรธุรกิจเอกชนอย่างมากมายที่เปรียบได้กับประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ในระบบราชการและองค์กรทางรัฐยังอยู่ในสภาพที่ล้าหลังที่ควบคุมและสร้างดุลยภาพระหว่างกันไม่ได้ เท่ากับไม่สามารถรักษาบทบาทหน้าที่ของรัฐในการควบคุมองค์กรทางธุรกิจไม่ให้แสวงหาผลประโยชน์จากสังคมฝ่ายเดียวไม่ได้ทำให้คนในสังคมเอารัดเอาเปรียบกัน คือคนที่มีการศึกษาคิดว่า ฉลาดกว่า ก็กลายเป็นผู้ฉวยโอกาสจากคนด้อยโอกาสที่มีเป็นจำนวนมาก สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ คนถูกมองเป็นทรัพยากร เรียกว่า "ทรัพยากรมนุษย์" มีค่าเท่ากับทรัพยากรธรรมชาติและอื่นๆในกรอบความคิดที่เป็นเศรษฐกิจไป ผลที่ตามมาก็คือ ทั้งคนและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ถูกมองเป็นสิ่งที่ของทางเศรษฐกิจถูกทำลายอย่างย่อยยับ ดังที่แลเห็นภาพการล่มสลายของครอบครัวชุมชน และภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างในทุกวันนี้

สิ่งที่โดดเด่นอันเป็นผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยขณะนี้ก็คือ การเกิดชนชั้นกลุ่มใหม่ที่เข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากชนชั้นกลางที่เป็นพ่อค้าที่อาศัยช่องว่างทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำในด้านเศรษฐกิจและการเมือง บางคนกลายเป็นสมาชิกของบริษัทข้ามชาติที่เชื่อมโยงเข้ากับระบบเศรษฐกิจของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ไปก็มี ดังนั้นสิ่งที่เห็นในสังคมไทยยุคใหม่ที่สำคัญก็คือความมั่งคั่งกับอำนาจกลายเป็นสิ่งเดียวกันอย่างแยกไม่ออกและผู้ที่มิอำนาจทางเศรษฐกิจ ก็คือผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองและการปกครองโดยปริยายการเปลี่ยนแปลงที่เห็นนี้ ถ้ามองอย่างเผินๆ แล้วก็จะเห็นว่าประเทศไทยสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แต่นั่นก็เป็นไปในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น ถ้าหากนับวัฒนธรรมรวมเข้าไปด้วยแล้ว ก็บอกได้แต่เพียงว่า วัฒนธรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้นที่เปลี่ยน แต่สิ่งที่เป็นแก่นแท้ทางวัฒนธรรมเช่นคำ

นิยม หาได้เปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วอย่างที่คิดไม่ และค่านิยมที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ก็มีผลเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่นที่แลเห็นได้ในปัจจุบัน

ค่านิยมสำคัญที่ว่ามี ๒ อย่างคือ ความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาหินยานหรือเถรวาท กับ ความอยากรมีตัวตนและชนชั้น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากระบบขุนนาง หรือระบบศักดินาที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ค่านิยมทั้งสองอย่างนี้ มีตัวตนอยู่ในระบบค่านิยมและโครงสร้างทางวัฒนธรรมของสังคมไทยมาทุกยุคทุกสมัย แต่ในที่นี้จะวิเคราะห์เพียงค่านิยมอย่างที่สองคือเรื่องความมีตัวตนและชนชั้นเท่านั้น ขอกล่าวแต่เพียงคร่าวๆ ว่าความเป็นปัจเจกบุคคลที่ได้รับมาจากพุทธศาสนา สอนให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองนั้น เข้ากันได้ดีกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีในปัจจุบัน ส่วนค่านิยมในเรื่องความมีตัวตนและชนชั้นนั้นถ้ามองในแง่มุมทางสังคม แบบประชาธิปไตยแล้ว ก็คือสิ่งที่ขัดขวางความเจริญอย่างชัดเจน และเป็นรากเหง้าของความแตกต่างกันระหว่างตะวันตกกับตะวันออกเพราะค่านิยมในเรื่องความเสมอภาคคือผลิตผลของสังคมประชาธิปไตยในตะวันตก เป็นคุณธรรมที่ถ่วงดุลไม่ให้ค่านิยมในเรื่องความเป็นปัจเจกบุคคลดำเนินไปอย่างสุดโต่ง และเป็นสิ่งพื้นฐานที่ผลักดันให้เกิดเรื่องสิทธิมนุษยชนขึ้น เมื่อสังคมไทยรับระบอบประชาธิปไตยเข้ามา จึงเกิดความขัดแย้งโดยไม่รู้ตัว เพราะไม่กำจัดค่านิยมที่เกี่ยวกับชนชั้นและความไม่เสมอภาคออกไปจากสำนึกและโครงสร้างในระบบราชการ ดังเห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการระบอบปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตย และยกเลิกฐานันดรศักดิ์ ยศชั้น ศักดินาแล้วก็ตาม ความรู้สึกในเรื่องยศชั้นก็ยังคงฝังอยู่ต่อไปในยศชั้นทหารและข้าราชการพลเรือน เช่น นายพัน นายพล หรือชั้นโท ชั้นเอกพิเศษ สิ่งที่ต้องย้ำและกระตุ้นความรู้สึกสำนึกในเรื่องนี้ตลอดเวลา ก็คือการมีรูปแบบที่บ่งบอกถึงความแตกต่างในลักษณะตำแหน่ง เป็นการตอกย้ำทั้งในเวลาทำงานปกติ และงานพระราชพิธี หรือรัฐพิธี

สำนึกในการมีตัวตนและชนชั้นดังกล่าวนี้ นับวันดูเหมือนเพิ่มพูนขึ้นจนสังเกตได้ชัดในการหาเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรแทบทุกครั้งทุกคราว เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งมักนิยมแต่งเครื่องแบบในลักษณะโอ้อวดว่าใครเด่นกว่ากันจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และ

สายสะพาย ดูแล้วลานตาดี บางคนที่ไม่มีสายสะพายหรือรู้สึกด้อยกว่าเขาแต่มีดีกรีกการศึกษาดีกว่า ก็นำเอาครุฑปริญญามาใส่वाद น้อยคนนักที่ไม่แต่งเครื่องแบบ ที่โดดเด่นจนแปลกไปจากคนอื่นก็เห็นจะเป็น พลตรีจำลอง ศรีเมือง ท่านเดียวที่ใส่เสื้อม่อฮ่อม ถ่ายรูปหาเสียงนับเป็นการแสดงออกที่เห็นชัดในสำนึกและ ค่านิยมที่ตรงข้ามกับการเป็นประชาธิปไตย จนกระทั่งกลายเป็นความมุ่งหมายและต้องการอย่างหนึ่งของผู้สมัครเสียด้วย ที่ว่าเช่นนี้ก็เพราะมีพฤติกรรมที่เป็นผลพวงตามมาให้เห็น นั่นก็คือผู้แทนราษฎรเมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีหรือบุคคลสำคัญแล้ว มักนิยมนั่งรถที่โอ่อ่าเช่นรถเบนซ์หรือรถอื่นๆ ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน เป็นสิ่งแสดงฐานะความร่ำรวย มีรถตำรวจนำ มีขบวนผู้ติดตามเป็นพรวน ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า ความต้องการที่จะเข้าไปเป็นผู้แทนราษฎรนั่นก็คือ ต้องการที่จะเข้าไปเป็นนายประชาชน หาใช่เพื่อเสียสละเพื่อส่วนรวม และรับใช้ประชาชนไม่ดูเหมือนความต้องการเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีนั้น คือความมุ่งหมายทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมขั้นสุดยอดของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นส่วนมาก เพราะมีการตั้งเป้าหมายและวางแผนกันมาก่อนการสมัคร และเมื่อได้รับการเลือกตั้งแล้ว ก็เกิดความขัดแย้งแย่งชิงเก้าอี้กันเป็นปรกติวิสัย จนเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกและจ้องหาทางล้มล้างกัน แทนการทำงานเพื่อรับใช้ส่วนรวมตามอุดมคติของการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ดำรงมาถึง 50 ปีในขณะนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของค่านิยมในเรื่องการมีตัวตนและชนชั้นที่ไม่เสื่อมสลายไปจากอดีตแม้แต่น้อยเป็นการดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองโดยแท้ นับเป็นวัฒนธรรมที่ไม่เปลี่ยนในขณะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง เลยทำให้นึกถึงคำพังเพยในอดีตที่เกิดจากการนิทา และแตกดันสังคมในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชที่ว่า"ยศช้างขุนนางพระ" ที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มข้นในค่านิยมนี้ที่มีไปถึงช้างและพระด้วยมาบัดนี้การเปลี่ยนแปลงมีแต่เพียงยศช้างหายไป พระยังคงมีอยู่ แต่ว่าสิ่งที่เข้ามาแทนช้างก็คือขุนนางพ่อค้า จึงใคร่วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างและเหมือนกันทั้งสองสมัย คือจากยศช้างขุนนางพระ มาเป็นยศพระขุนนางพ่อค้าดังต่อไปนี้

ยศช้างขุนนางพระ

นวักรรมในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถครั้งกรุงศรีอยุธยา คือการสร้างระบบศักดินาขึ้นเพื่อการปกครองประเทศและการบริหารราชการให้เป็นผลดี ทั้งนี้เพราะกรุงศรีอยุธยาในเวลานั้น มีอาณาเขตกว้างใหญ่ เพราะรวมหัวเมืองและรัฐอิสระหลายแห่งมาอยู่ได้อำนาจ มีประชาชนมากมายหลายเผ่าพันธุ์ที่เข้ามาเป็นพลเมือง จำเป็นต้องยกกระดืบขึ้นเป็นราชอาณาจักรและรวมอำนาจมาไว้ที่ศูนย์กลาง ภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ สิ่งที่จะทำให้รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางได้ดีนั้น จำเป็นต้องมีบูรณาการทางวัฒนธรรมและการเมืองที่จะทำให้ผู้คนที่มีความแตกต่างกัน ในทางชาติพันธุ์มีความรู้สึกร่วมกัน กลไกที่ทำให้เกิดสำนึกร่วมกันดังกล่าวนี้ ก็คือ ภาษา และศาสนา ในด้านภาษานั้น รัฐได้เลือกเอาภาษาไทยเป็นภาษากลางเป็น เครื่องมือสื่อสารที่สำคัญในราชอาณาจักร ความสำเร็จในเรื่องนี้เห็นได้จากเอกสารของชาวยุโรป โดยเฉพาะฝรั่งเศสที่เข้ามาในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่ระบุว่า ชาวสยามเรียกตัวเองว่าเป็นคนไทยส่วน ในด้านศาสนานั้น ทางรัฐได้ยกพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นศาสนาหลักของราชอาณาจักร พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์ และยกย่องมากกว่าศาสนาใด มีการสร้างวัดราชบูรณะ และวัดหลวงให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนบ้านและเมือง ผลที่ตามมาก็คือ ผู้คนแม้จะหลากหลาย ในด้านชาติพันธุ์และความเป็นมา แต่เมื่อมาอยู่รวมกันในดินแดนนี้ ก็เป็นชาวพุทธร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกในด้านความจงรักภักดีเชื่อมโยงไปถึงพระมหากษัตริย์และบ้านเมืองด้วย นั่นก็คือพระมหากษัตริย์คือผู้อุปถัมภ์และบำรุงพระพุทธศาสนา หากใครมาทำอันตราย หรือคิดร้าย ก็เท่ากับทำลายพระพุทธศาสนาเพราะเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ หากมีข้าศึกมาย่ำยี ก็หมายความว่าเป็นการย่ำยีทำลายพระศาสนาเช่นกัน

ทั้งภาษาและศาสนา นับเป็นกลไกที่สำคัญในการทำให้เกิดการบูรณาการทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งก็เป็นสิ่งที่ส่งทอดไปถึงการสร้างระบบศักดินาอันมีความหมายในเรื่องบูรณาการทางการเมืองด้วยนั่นก็คือเป็นระบบที่กลั่นกรองและยกระดับ ผู้คนที่รัฐและพระมหากษัตริย์เห็นว่าจะทำหน้าที่และมีประโยชน์แก่แผ่นดิน ขึ้นมาเป็นขุนนางและข้าราชการ โดยจัดลำดับสูงต่ำให้ลดหลั่นกันไปตามความสามารถและความดีความชอบที่พระมหากษัตริย์เห็นสมควรแม้ว่าในสายพระเนตรของพระมหากษัตริย์ ทุกคนเหมือนกันหมด อาจได้รับการลงโทษ ถอดคนที่เห็นสมควรให้เป็นตะพุ่นหญ้าช้างหรือโปรด

ให้ตะพุ่นหญ้าช้างเป็นเสนาบดีได้ในพริบตาเดียวก็ตาม คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับสิ่งนี้ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้มีโอกาสมิหน้ำมิตาและมีความสำคัญ นิยายเรื่องขุนศึกที่กำลังฉายอยู่ในทีวี ก็เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นว่าแม้แต่คนที่มิฐานะเป็นทาส หรือไพร่เช่นเสมา ก็สามารถก้าวข้ามบันไดสังคมไปเป็นขุนนางศักดิ์คินากับเขาได้ ระบบศักดินา ไม่ได้หยุดนิ่งอย่างที่มีขึ้นแต่แรกในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเท่านั้น หากยังได้รับการปรุงแต่งและส่งเสริมเรื่อยมา ดังสังเกตได้จาก หลักฐานทางเอกสาร ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายตราสามดวง หรือพระราชพงศาวดารในเรื่องยศ-ชั้นของขุนนางผู้ใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คงมีแต่เพียงออกญาหรือพระยาเป็นที่สุด แต่สมัยหลังลงมาเกิดมีเจ้าพระยาและสมเด็จพระเจ้าพระยา เป็นต้น โดยเฉพาะสมเด็จพระเจ้านายนั้น น่าจะพัฒนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง นอกจากนี้ ก็ยังมีเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์ เช่น ดาบ กระบี่พานหมากเสลี่ยงเรือ เป็นต้น ที่พัฒนามากเห็นจะเป็นแต่สมัยพระเจ้าปราสาททอง และสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อันเป็นสมัยที่มีของจากภายนอกเข้ามามาก และมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีพอควร ยุคนี้เวลาเจ้านาย และขุนนางตาย มีการใส่โกฐหรือใส่หีบทองพระราชทาน มีเครื่องประดับยศหุหรารูปรูปธรรมขึ้นพอมายังสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เวลาพวกขุนนางตายมีโอกาสดำเผาศพในเมรุมาศคล้ายๆ กันกับพระมหากษัตริย์

แต่ที่โคดเด่นทันสมัยและเข้าใจว่าสมบูรณ์ที่สุดนั้น ก็คือสมัยรัชกาลที่ ๔ และ ๕ ที่มีการรับอิทธิพลการแต่งกายมาจากฝรั่ง เกิดมีการให้เหรียญตราและสายสะพายขึ้นกลายเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมชมชอบ เป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไป แม้แต่คนที่เป็สมเด็จพระเจ้าพระยาก็ยังต้องการ คือ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เกิดความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันระหว่างพระพุทธเจ้าหลวงกับสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ในเรื่องวันฉัตรมงคลเพื่อยุติความขัดแย้ง รัชกาลที่ ๕ จึงโปรดให้สร้างตราจุลจอมเกล้าขึ้นแจกในวันฉัตรมงคลซึ่งสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ก็ได้รับพระราชทานด้วยความขัดแย้งก็เลยหมดไป แต่สิ่งนี้จะมองในลักษณะที่มอมเมาไม่ได้ เพราะทั้งผู้ให้และผู้รับนั้นอยู่ในระบบคุณธรรมเสมอกันพระเจ้าแผ่นดินนั้นหาได้อยู่ในฐานะที่จะเห็นใครชอบใครแล้วแจกให้ไม่ แต่ต้องมีกฎเกณฑ์และมีกรอบคุณธรรมที่เรียกอย่างกว้างๆ ว่า "ทศพิธราชธรรม" ควบคุมอยู่ แต่ถ้ามองอย่างเจาะจงแล้วจะเห็นว่ารัชกาลที่ ๕ ทรงมีสุจริต ทรงมีความละเอียดอ่อน

รู้จักเด็กรู้จักผู้ใหญ่ไม่หักหาญกับสมเด็จพระยาฯ ในขณะที่เดียวกันสมเด็จพระยาฯ โอนอ่อน แลเห็นความหมายของกุศโลบายของตราจุลจอมเกล้าที่มุ่งเชิดชูผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับแผ่นดินที่สืบทอดไปถึงลูกหลาน นั่นก็คือการสร้างสำนึกในเรื่องตระกูลวงศ์ขึ้น ตระกูลวงศ์จะดำรงอยู่อย่างได้รับการยกย่องบุคคลในตระกูลนั้นก็ต้องมีคุณธรรม มีความซื่อตรงต่อแผ่นดิน

เพราะฉะนั้นระบบศักดินาจึงไม่ใช่ระบบที่เป็นกลไกในการสร้างบูรณาการทางการเมืองและการปกครองอย่างใดๆ หากมีความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของระบบคุณธรรมในยุคนั้นสมัยนั้นทีเดียวเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับจากชนทุกชั้นในสังคมจนกลายมาเป็นค่านิยมที่ฝังอยู่ในสำนึกของคนไทยมาช้านาน คำว่า "ยศช้างขุนนางพระ" นั้นหาได้เป็นคำพังเพยแบบแดกดันอย่างเดียวนะ หากมีนัยของระบบคุณธรรมแอบแฝงอยู่ อย่างเช่นคำว่า ยศช้าง คือแม้แต่ช้างก็มียศ มีราชทินนาม เช่น เจ้าพระยาไชยานุภาพ เป็นต้น ก็เพราะช้างในสมัยนั้นเป็นสัตว์มีคุณ เป็นพาหนะที่ใช้ทำศึกสงคราม เปรียบได้กับรถเกราะหรือรถถังในปัจจุบัน การให้ยศนั้นคือการแสดงออกถึงการให้คุณค่า และที่สำคัญก็คือความกตัญญูรู้คุณช้าง คุณแล้วผิดกับคนสมัยนี้ที่ไม่มีคุณธรรมเอาช้างมาลากขงหมาน เอาเป็นพาหนะรับใช้นักท่องเที่ยว และเอามาแสดงป่าที่ต่างๆ จนเกือบจะสูญพันธุ์อยู่แล้ว ส่วนเรื่องขุนนางพระนั้น ก็มีความจำเป็นที่พระมหากษัตริย์ต้องเกี่ยวข้องด้วย พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของทางธรรม ไม่นิยมให้พระสงฆ์มาเกี่ยวข้องกับทางโลกโดยไม่จำเป็นพระมหากษัตริย์จึงต้องเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก บำรุงศาสนาและจัดตั้งองค์กรสงฆ์ที่แยกออกจากทางโลกโดยเฉพาะ และให้พระสงฆ์ควบคุมกันเอง ภายใต้การดูแลของพระมหากษัตริย์ จึงเกิดตำแหน่งขุนนางพระขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าพระสงฆ์ไม่ประพฤติในทางที่ถูกที่ควรก็จะถูกลงทัณฑ์ได้ ยกตัวอย่างเช่นในสมัยรัชกาลที่ ๑ ได้มีการถอดยศและลงทัณฑ์พระเถระที่ประพฤติผิดหลายรูป รวมทั้งได้มีการกำหนดกฎหมายพระสงฆ์ขึ้นควบคุมดูแลด้วย ความซื่อสัตย์และการได้ยศศักดิ์นั้นอยู่ที่พระสงฆ์เอง แต่ถ้าพระสงฆ์ที่เป็นพระจริงๆ ก็มักไม่ติดกับยศถาบรรดาศักดิ์ ดังเช่นท่านพุทธทาส เป็นต้น โดยฐานะและตำแหน่ง ท่านคือเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุไชยา และมีศเป็นชั้นพระธรรมแต่ท่านไม่ติดกับสิ่งเหล่านี้ แยกไปสร้างสวนโมกข์และปฏิบัติธรรมอย่างเป็นเอกเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ปฏิเสธและขัดขืนความต้องการของแผ่นดิน ผิดกับพระ

อีกเป็นจำนวนมากในสมัยนี้ ที่อยากได้พัฒนศ อยากได้ตำแหน่ง และยุ่งในทางโลกจนเป็นที่ติฉินนินทาของคนทั่วไป

เท่าที่กล่าวเรื่องยศช้างขุนนางพระมานี้ก็จะเห็นว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ความรู้สึกอยากมีตัวตนและชนชั้นที่เป็นค่านิยมของคนไทยทุกวันนี้ เป็นสิ่งที่มีมากับโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมแต่เดิมและตกทอดมาจนทุกวันนี้

ยศพระขุนนางพ่อค้า

สมัยยศช้างขุนนางพระเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชที่อำนาจและความชอบธรรมในการปกครองแผ่นดิน มาจากเบื้องบนคือศาสนาและพระมหากษัตริย์ ซึ่งในช่วงเวลานั้นสังคมยังไม่มีขนาดใหญ่โตและซับซ้อนดังที่เห็นในปัจจุบัน เห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีประชาชนเพียง ๕ ล้านคน พอถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็เพิ่มเป็น ๗ ล้านคน การดูแลความประพฤติของขุนนางข้าราชการยังทำได้ทั่วถึง เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.๒๔๗๕ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่ถือว่าอำนาจในการปกครองแผ่นดินมาจากประชาชนที่อยู่เบื้องล่างนั้น แท้จริงก็คือการเปลี่ยนแปลงเพียงที่มาของอำนาจ มาจากกลุ่มเผด็จการทางทหารเท่านั้น โครงสร้างและค่านิยมแต่เดิมยังคงดำรงอยู่ สิ่งที่ตามมาและเห็นได้ชัดเพียงอย่างเดียว ก็คือการเล่นพรรคพวกและคอร์รัปชัน เพราะอำนาจกระจายไปยังผู้คนต่างๆ มากกว่าแต่เดิม และระบบคุณธรรมที่เคยควบคุมความประพฤติแต่เดิมก็สั่นคลอน กระนั้นก็ดีก็ยังได้เห็นว่ามีใครเป็นใครเพราะประชาชนน้อยและขุนนางรุ่นเก่ายังมีอยู่มาก เช่นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีประชาชนอยู่ ๑๘ ล้านคน และจอมพล ป.เองก็มีสำนักเรื่องประชาธิปไตยอยู่มีใช้น้อย สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๔ เป็นต้นมา เป็นการเปลี่ยนรุ่นของข้าราชการ พวกที่เคยเป็นขุนนางมาแต่เดิมก็หมดไป เกิดคนรุ่นใหม่เป็นจำนวนมากที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ เข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญทางราชการแทน ทำให้เกิดพัฒนาระบบราชการ มีสถาบันสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิชาศึกษาศาสตร์ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเรื่องใหญ่ จนเกิดแผนพัฒนาขึ้นมาหลายฉบับเป็นลำดับ เพราะฉะนั้นตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์เป็นต้นมานับเนื่องเป็นยุคใหม่ของระบบราชการก็ว่าได้ ระบบคุณธรรมที่เคยมีมาแต่เดิมหมดไปโดยสิ้นเชิงในขณะที่ค่านิยมใน

การมีตัวตนและชนชั้นยังคงดำรงอยู่อย่างสืบเนื่อง แต่เป็นการสืบเนื่องชนิดที่ไม่มีระบบ
คุณธรรมควบคุมอย่างแต่ก่อน

สิ่งที่โดดเด่นที่ทำให้คนมีหน้ามีตาและก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งใหญ่โตทางราชการที่
สำคัญก็คือ การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่เป็นการ
ศึกษาเฉพาะด้านและเน้นในเรื่องเศรษฐศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสำคัญ เพราะถือว่าเป็น
เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ ผลที่ตามมาก็คือ มีคนรุ่นใหม่ จบปริญญาโท-
เอกจากต่างประเทศมากมาย มีทั้งที่ไปทุนส่วนตัว และทุนราชการมูลนิธิต่างๆ ไปจนถึง
ทุนต่างประเทศ ได้เข้ามารับราชการ มีตำแหน่งและก้าวหน้าทางฐานะอย่างรวดเร็ว ทำ
ให้คนส่วนใหญ่แลเห็นว่า การศึกษาเป็นหนทางไต่เต้าไปสู่การมีฐานะและมีหน้ามีตา
ครอบครัวยุคใหม่จำนวนมากสนับสนุนให้ลูกเข้าเรียนจบไว ๆ เพื่อให้ได้ปริญญาตั้งแต่อายุ
น้อยๆ จะได้มีความก้าวหน้าเร็ว เป็นเหตุให้เกิดโรงเรียนกวดวิชาขึ้นเป็นดอกเห็ด ขาดการ
ควบคุมมาตรฐานการเรียนเรียนกันแบบท่องจำ คิดไม่เป็นได้คะแนนดี ได้เกียรตินิยม มี
หน้ามีตา คนรุ่นใหม่ นักวิชาการรุ่นใหม่และข้าราชการรุ่นใหม่เหล่านี้ คือผู้ที่ทิ้งระบบ
คุณธรรม และความรู้ต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาของแผ่นดินที่เคยจรโลงบ้านเมืองให้อยู่สืบ
เนื่องมาแต่เดิมเสียสิ้น แต่หาได้ทั้งค่านิยมแห่งการมีหน้ามีตาและยึดถือในชนชั้นที่มีมาแต่
เดิมไม่ยังคงรับไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนเอง เลยกลายเป็นสิ่งที่ทำลายจรรยาบรรณของ
วิชาชีพและจริยธรรมอันดีงามของสังคมไป เกิดการทำงานแบบเอารัดเอาเปรียบ ไม่
รอบคอบ และมองอะไรเพื่อตนเองและผลประโยชน์ของกลุ่มตนไป โดยเฉพาะเกิดกลุ่ม
ผลประโยชน์มากมาย เพราะวิชาที่เรียนมาเป็นวิชาเฉพาะหรือวิชาที่เน้นเทคโนโลยีไม่ช่วย
ยกระดับจิตใจให้กว้างขวางแต่อย่างใด ทำให้สังคมไทยมีความซับซ้อนด้วยกลุ่มวัฒน-
ธรรมย่อยที่มีบทบาทในทางลบมากกว่าทางบวก สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้วัฒนธรรม
ไทยมีทิศทางไปในเรื่องวัตถุนิยมและปัจเจกบุคคลนิยมอย่างสุดโต่ง

สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แม้ว่าจะไม่รุ่งเรืองทางเศรษฐกิจก็ตามแต่ก็เป็นยุค
ที่มีการเพาะคนรุ่นใหม่ที่สานไม่ติดกับอดีตและในขณะเดียวกันก็สร้างโครงสร้างภายใน
เช่น ถนน เขื่อนชลประทาน เพื่อรองรับการขยายตัวของบ้านเมืองเพื่อการเติบโตทาง
เศรษฐกิจโดยตรงซึ่งก็ทำให้เกิดผลในสมัยต่อมา เช่นในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร แต่
เป็นผลของความเจริญทางเศรษฐกิจเชิงทำลาย เพราะป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติเริ่ม

หมดไปเกิดเผด็จการทหารที่ร่วมกับพวกพ่อค่านายทุนสร้างความเดือดร้อนให้กับบ้านเมือง จนเป็นเหตุให้เกิดกลุ่มปัญญาชนและขบวนการรักชาติขึ้น จนนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ตามลำดับ ซึ่งนับเป็นขบวนการที่ต่อต้านเผด็จการและพวกนายทุนโดยตรง เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ทำให้เกิดการถ่วงดุลย์ระหว่างฝ่ายรัฐบาลที่อยู่ในเมืองซึ่งประกอบด้วยนายทุนเป็นจำนวนมากกับขบวนการรักชาติที่อยู่ในป่าซึ่งเป็นพวกสังคมนิยม ก็นับว่ายังโชคดีที่บรรดาทรัพยากรหลาย ๆ แห่งในประเทศโดยเฉพาะป่าไม้ไม่ถูกทำลาย แต่ก็ไปได้ไม่นาน เพราะหลังจากที่มีการประนีประนอมกันในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์แล้ว ขบวนการรักชาติออกจากป่า ก็เกิดการเลือกตั้งตามระบบประชาธิปไตยขึ้นมาใหม่การเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมเชิงวิบัติก็กลับมามีอำนาจดังเดิม แต่ร้ายยิ่งกว่าเดิมเพราะเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ที่เติบโตและร่ำรวยขึ้นภายหลังจากขบวนการรักชาติออกจากป่า มีการตัดไม้ทำลายป่าแสวงหา ทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิดควบคู่ไปกับการค้าของเถื่อน และกิจกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไปทั่วทุกท้องถิ่นเกิดระบบเจ้าพ่อและผู้มีอิทธิพลโยงใยกันเป็นเครือข่ายจาก ระดับท้องถิ่นถึงรัฐสภา

สิ่งที่เปิดโอกาสให้กลุ่มคนเหล่านี้เข้ามามีอำนาจก็คือคำว่าประชาธิปไตย และสิ่งที่เป็นเปลือกนอกของประชาธิปไตยนั่นเอง เพราะเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มเหล่านี้เข้ามาเลือกตั้งได้ พวกนายทุนและพ่อค้าที่ไม่มีคุณธรรม ก็เข้ามาได้โดยอาศัยช่องว่างของคำว่าประชาธิปไตยและพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ่อค่านายทุนสามารถใช้อิทธิพลทั้งอำนาจและการเงินซื้อเสียง ให้ชาวบ้านเลือกตนเข้ามานั่งในสภาได้ และจากสภาก็เข้าสู่การดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีที่มีอำนาจในการปกครองและบริหารประเทศเต็มที่ เมื่อนำระบบประชาธิปไตยมาใช้อย่างผิวเผิน ก็เป็นเหตุให้อำนาจการปกครองเปลี่ยนมือจากพระมหากษัตริย์ และจากเผด็จการทางทหารมาเป็นเผด็จการพ่อค้าและนายทุนแทน ปัจจุบันพวกพ่อค่านายทุนไม่จำเป็นต้องคิดสินบนข้าราชการ หรือกราบไหว้ข้าราชการเพื่อให้อำนาจประโยชน์แก่ตนอีกต่อไป เพราะพวกพ่อค้าสามารถเข้ามาเป็นขุนนางและเสนาศิที่อยู่นือหัวบรรดาข้าราชการอยู่แล้ว ฉะนั้นระบบราชการที่เคยดำรงอยู่ในการทำคุณประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ก็กลายมาเป็นระบบที่ล่าหลังและเป็นเครื่องมือของพวกพ่อค่านายทุนไป แต่ที่ร้ายที่สุดที่ทำให้พวกพ่อ

ค่านายทุนมีอำนาจยิ่งใหญ่ก็คือค่านิยมในเรื่องการมีตัวตนและชนชั้นที่ยังดำรงอยู่ เพราะนอกจากทำให้พวกพ่อค้าที่เป็นขุนนางมีหน้ามีตาแล้ว ยังมีอำนาจที่จะแต่งตั้งและช่วยเหลือข้าราชการที่รับใช้ตนให้มีอำนาจมีหน้ามีตาด้วย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นจากการมีเครื่องแบบ มีเครื่องประดับยศศักดิ์ทั้งสิ้น เมืองไทยจึงเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่เต็มไปด้วยเครื่องแบบและความเหลื่อมล้ำของชนชั้นที่โดดเด่นแห่งหนึ่งในโลกก็ว่าได้

สรุปและวิเคราะห์

ค่านิยมในเรื่องการมีตัวตนและชนชั้นเป็นสิ่งที่มีความมั่นคงแต่สมัยราชอาณาจักรอยุธยา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากระบบศักดินาแต่ครั้งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถในสมัยศักดินาหรือในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ค่านิยมนี้ไม่ได้อยู่อย่างโดดๆ หากเป็นส่วนหนึ่งในระบบคุณธรรมที่มีค่านิยมอื่นหรือองค์ประกอบอื่นคอยถ่วงดุลย์ไม่ให้มีลักษณะที่เกินไปจนเป็นผลร้ายต่อสังคม ดังเช่นการมีหน้ามีตา ก็เป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับการอับอายขายหน้าเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ผู้ที่อยากเป็นคนเด่นคนดัง ก็จำเป็นต้องระมัดระวังมีการตรวจสอบจากเบื้องบนคือพระมหากษัตริย์ และขุนนางผู้ใหญ่ ดังเช่น สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสีหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ทรงนิพนธ์ไว้ในเพลงยาวรบพม่าว่า

... สุภายิตท่านกล่าวเป็นรามา จะแต่งตั้งเสนาธิบดี ไม่ควรอย่าให้อัครฐาน จะเสียการแผ่นดินกรุงศรี เพราะไม่ฟังตำนานโบราณมี
จึงเสียที่เสียวงศ์กษัตรา เสียยศเสียศักดิ์นครศ เสียทั้งพระนิเวศวงศา
เสียทั้งตระกูลนานา เสียทั้งไพร่ฟ้าประชาชี สารพัดจะเสียสิ้นสุด ...

นับเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการให้ยศบรรดาศักดิ์แก่คนนั้น ถ้าไม่ดีอาจทำให้บ้านเมืองพินาศได้ ส่วนสิ่งที่ควบคุมจากเบื้องล่างอันดับแรกก็คือ ตระกูลของผู้ที่ได้รับยศศักดิ์นั่นเอง การเป็นคนที่อยู่ในตระกูล ต้องผ่านการอบรมทางด้านศาสนา ศีลธรรม และคุณธรรมอันเป็นสิ่งชอบในสังคมด้วย ถ้าประพฤติไม่ดี ไม่เหมาะสมตระกูลก็เสียหายขายหน้า นำไปสู่การดิ้นนินทาของคนทั่วไปในสังคม เพราะฉะนั้นการนินทาก็นับ

เนื่องเป็นกลไกในการควบคุมจากเบื้องล่างอีกระดับหนึ่งเหมือนกัน ดังในวรรณคดีเรื่อง
กฤษณาสมน้องกล่าวไว้

... ความดีจะปรากฏ

เกียรติยศก็ลือชา

ความชั่วจะนิทา

ทวยศยินขจร ...

หรือจะกล่าวอย่างย่อ ๆ ว่า การมีตัวตนมีหน้ามีตาเป็นชนชั้นของคนสมัยก่อนนั้น
กว่าจะมีได้ก็ต้องผ่านการอบรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีกลไกต่างๆ ทางคุณธรรมและ
จริยธรรมคอยดูแลควบคุมนั่นเอง

ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนจากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น
ประชาธิปไตยแบบทางตะวันตก แต่ค่านิยมในเรื่องการมีตัวตน มีหน้ามีตาและชนชั้นนั้น
ก็มิได้เสื่อมลงไปด้วย กลับดำรงอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลงแต่เป็นการดำรงอยู่ในระบบค่านิยม
และวัฒนธรรมแบบใหม่ ที่ไม่มีกลไกทางคุณธรรมรองรับหรือคอยถ่วงดุลอย่างแต่
ก่อน ระบบประชาธิปไตยแบบผิวเผินได้ทำให้พวกพ่อค้าที่มีโลกทัศน์และแนวคิดเพียง
แต่กำไร-ขาดทุนเข้ามาเป็นขุนนาง เลยทำให้ค่านิยมในเรื่องชนชั้นดังกล่าวส่งเสริมให้
ความมั่งคั่งในเรื่องเงินตรากับอำนาจ โดยเฉพาะอำนาจในการปกครองและการบริหาร
ราชการแผ่นดินกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไป ข้าราชการที่แต่ก่อนนี้เคยเชื่อว่า"สิบพ่อ
ค้าก็ไม่เท่าหนึ่งพระยาเลี้ง" ก็ต้องมาสยบกับพวกพ่อค้าที่เข้ามาเป็นเสนาบดี เพื่อที่ตนจะ
ได้เลื่อนตำแหน่งยศศักดิ์และมีหน้ามีตา ในที่นี้ก็คือที่จะอัญเชิญพระนิพนธ์ของกรมพระ
ราชวังบวรรมหาสุรสีหนาดอีกตอนหนึ่งมาไม่ได้

... ชาติไพร่หลงฟุ้งแต่ยศลา ครั้นทัพเขายกมา จะองอาจอาสา ก็ไม่มี
แต่เลี้ยวลดปดเจ้าทุกเข้าค่า จนเมืองคร่ำเป็นสุขยับยี่ จิบหายตายล้ม
ไม่สมประดี เมืองยับอปริยจันทวัน ...

ทุกวันนี้กรุงเทพฯ ก็คืออยู่อย่างที่ว่านี้วัฒนธรรมแบบพ่อค้าได้ทำลายคุณธรรม
อย่างหนึ่งที่เป็นกลไกคอยควบคุมไม่ให้ค่านิยมในเรื่องการมีตัวตน และชนชั้นเป็นไปใน

ทางที่เสียให้หมดไปอย่างสิ้นเชิง คุณธรรมที่ว่านี้คือหิริโอตตัปปะ หรือความละอายต่อบาป เป็นสิ่งที่ทำให้คนแต่ก่อนไม่หน้าด้านเอาแต่ได้ เมื่อหมดไปความน่าด้านเอาแต่ได้ก็เข้ามาแทนที่และเป็นสิ่งส่งเสริมการมีหน้ามีตาของคนในสังคมปัจจุบันที่หน้าสลดใจก็คือ แม้แต่ชุมชนทางวิชาการ เช่นในมหาวิทยาลัยก็ได้รับผลกระทบดังกล่าว ซึ่งเห็นได้จากการขอตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นความคิดริเริ่มและถูกรอบงำจากผู้บริหารในทบวงที่มีคุณสมบัติเป็นนักธุรกิจนับเป็นการทำลายความมีหิริโอตตัปปะที่เป็นคุณสมบัติและคุณธรรมของครูบาอาจารย์โดยแท้

ถ้าจะมองให้กระชับลงไปกว่านี้ก็อาจกล่าวได้ว่าการดำรงอยู่ของค่านิยมในเรื่องการมีตัวตนมีหน้ามีตาและชนชั้น ก็คือสิ่งที่ขัดแย้งอย่างยิ่งกับอุดมการณ์ของความเป็นประชาธิปไตยเพราะเป็นสิ่งขัดขวางไม่ให้ค่านิยมในเรื่องความเสมอภาค และความเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันอย่างเรียบง่ายเกิดขึ้นในสังคมนี้

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในรอบ ๕๐ ปี

วิทยากร เชียงกูล

คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทความนี้แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ๑. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม เพื่อแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและ เป็นส่วนที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ๒. วิถีทางวัฒนธรรม ของสังคมไทย เป็นการตีความและวิเคราะห์สภาพปัญหาทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ๓. จะพัฒนาศิลปวัฒนธรรมกันอย่างไร เป็นการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการ พัฒนาศิลปวัฒนธรรม สำหรับสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต

๑. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม

เศรษฐกิจสังคมไทยในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา ได้เปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบกึ่ง ทำเองใช้เองกึ่งผลิตเพื่อขาย เป็นการผลิตเพื่อการค้าเป็นกระแสหลัก สาเหตุสำคัญมาจากการที่รัฐบาลไทย ได้มุ่งดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบประเทศทุนนิยมตะวันตกมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตั้งแต่ปี ๒๕๐๑ ได้มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม แห่งชาติปรับปรุงและขยายหน่วยงานราชการ กู้เงินจากต่างประเทศมาลงทุนสร้างถนน หนทาง เชื้อเพลิงและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ตลอดจนให้สิทธิพิเศษส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมจากต่างประเทศอย่างขนานใหญ่ ทำให้เศรษฐกิจไทยเจริญเติบโตเป็น เศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อการค้าหากำไรที่ต้องพึ่งพาทุน พึ่งพาตลาดจากภายนอกเพิ่มขึ้น ตามลำดับ

ทางด้านปัจจัยภายนอกประเทศ เศรษฐกิจทุนนิยมโลก ซึ่งฐานอยู่ที่การลงทุนและ การค้าระหว่างประเทศของบริษัทเอกชน ก็ขยายตัวอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่หลังสงคราม โลกครั้งที่สอง นักลงทุน นักธุรกิจจากประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม คือ สหรัฐฯ ยุโรป ญี่ปุ่น ได้เข้าไปแสวงหาทรัพยากร แรงงาน และตลาดทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศที่ มีนโยบายเปิดและมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นอกจากนี้แล้วสถาน-

การณทางด้านเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เช่น สงครามในอินโดจีน ประเทศเพื่อนบ้านของไทยก็มีส่วนทำให้สหรัฐเข้ามาใช้จ่ายและลงทุนในไทยมากขึ้น ความต้องการสินค้าเกษตรและวัตถุดิบของไทยจากตลาดโลกที่เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจโลก ก็ทำให้ประชาชนมีแรงจูงใจที่จะทำนาและปลูกพืชไร่เพื่อขาย มีการบุกเบิกป่า และเปลี่ยนจากการเพาะปลูกเพื่อยังชีพเป็นการเพาะปลูกเพื่อขายมากขึ้นตามลำดับ

เศรษฐกิจสังคมไทยที่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในลักษณะดังกล่าว ได้มีผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของประชาชนอย่างมาก การจะเข้าใจปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

มองในแง่การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจส่วนรวม เศรษฐกิจไทยในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา มีการเจริญเติบโตสูงมาก ประชากรได้เพิ่มขึ้นมากกว่า ๓ เท่าตัว จากประมาณ ๑๑ ล้านคนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็น ๖๐ ล้านคน ในปี ๒๕๓๘ ขณะที่มูลค่าผลิตภัณฑ์ประชาชาติ ซึ่งเป็นตัวเลขวัดมูลค่าสินค้าและบริการที่ทั้งประเทศผลิตได้ในแต่ละปีได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยเท่าตัว ในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้คนไทยในปัจจุบันมีสินค้าบริการและรายได้มากขึ้นกว่าเมื่อ ๕๐ ปีก่อนมาก

แต่คนไทยในยุคปัจจุบันไม่ได้รวยขึ้นอย่างเสมอหน้ากันทุกคน เพราะการกระจายทรัพย์สินรายได้ มีความไม่เป็นธรรมสูงมาก คือมีคนรวยที่รวยขึ้นมากจำนวนหนึ่ง ที่มีฐานะแตกต่างจากคนจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น ขาวนา ชาวไร่ขนาดเล็ก คนงานไร้ฝีมือหรือกึ่งฝีมือ ฯลฯ มาก นอกจากนั้นก็ยังมีชนชั้นกลางจำนวนหนึ่ง ได้แก่ พวกผู้ประกอบการขนาดย่อม พนักงาน ข้าราชการ นักวิชาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนและสัดส่วนเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นคนที่ใช้ชีวิตในเมืองที่มีการขยายตัวมากขึ้นเช่นกัน

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตก ทำให้มีการบุกเบิกป่ามาใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชผลเพื่อการค้ามากขึ้น ป่าไม้ที่เคยมีร้อยละ ๕๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ ในปี ๒๕๐๔ ลดลงเหลือไม่ถึงร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ทั้งประเทศในปัจจุบัน คิดเป็นพื้นที่ป่าถูก

ทำลายหลายสิบล้านไร่ ป่าถูกทำลายทั้งโดยนายทุนที่ต้องการตัดไม้ขาย และโดยเกษตรกรที่ต้องการที่ดินปลูกพืชเพื่อขายเลี้ยงชีพ ด้านการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำนาแบบเก่า ปลูกข้าวกินเองไปเป็นการทำนาแบบใหม่ และการปลูกพืชไร่เพื่อขายมากขึ้น ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช แตรกเตอร์ และเครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การเป็นหนี้เพิ่มขึ้น การป่วยเจ็บล้มตายจากยาปราบศัตรูพืช การขาดดุลการค้าของประเทศ

แม้ว่าป่าไม้จะถูกทำลายมาก และผลผลิตการเกษตรจะเพิ่มขึ้น แต่สัดส่วนความสำคัญของมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจทั้งประเทศกลับลดลง เพราะภาคอุตสาหกรรมการค้า บริการ เจริญเติบโตมากกว่า จึงมีสัดส่วนสูงกว่า รวมทั้งการส่งออกก็เช่นกัน มูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมในปัจจุบันสูงกว่าภาคเกษตรกรรมมาก แต่แรงงานยังคงอยู่ในภาคเกษตรกรรมสูงถึงราว ๖๐% และเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ นี่คือปัญหาของการพัฒนาที่ไม่สมดุล และการกระจายที่ไม่ทั่วถึง

การพัฒนาทางด้านการคมนาคม อุตสาหกรรม และธุรกิจการค้าบวกกับการกระจายทรัพย์สินและรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ทำให้ประชาชนในชนบทซึ่งไม่มีที่ทำกินหรือมีรายได้ต่ำ อพยพเข้ามาหางานในเมืองมากขึ้น ชุมชนเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทุกอย่างได้กลายเป็นเมืองโตเดี่ยว นั่นก็คือกรุงเทพฯ จังหวัดเดียว มีประชาชนอาศัยอยู่หรือเข้ามาทำงานมาเรียนหนังสือ ฯลฯ ประมาณ ๘-๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๕ ของประชากรทั้งประเทศ ก่อให้เกิดปัญหารวมศูนย์ความเจริญไว้ที่ส่วนกลางปัญหาจราจรติดขัด สภาพแวดล้อมแออัด มีปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและมลภาวะในเมืองใหญ่มาก

เศรษฐกิจไทยในรอบ ๕๐ ปี เติบโตมาได้โดยการที่รัฐบาลใช้นโยบายกีดกันการค้าภายในประเทศให้ต่ำ เพื่อกดค่าจ้างแรงงานให้ต่ำตามไปด้วย ทำให้ภาคอุตสาหกรรมการค้า การบริการ สามารถแข่งขัน เจริญเติบโตสูง ส่งออกมากขึ้น แต่การนำเข้าสินค้าประเภทเครื่องจักร น้ำมันเชื้อเพลิง วัตถุดิบ ฯลฯ ก็มีมูลค่ามากกว่าสินค้าออก ทำให้ไทยขาดดุลการค้ามาตลอด การลงทุนและการกู้ยืมจากต่างประเทศ และการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ ช่วยนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา แก้ปัญหาดุลชำระเงินได้บ้าง แต่การลงทุนและการกู้ยืมนี้ต้องมีการส่งกำไร เงินต้น และดอกเบี้ยคืน ดังนั้นผล

ของการลงทุนและธุรกิจท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ จึงไม่ได้ตกถึงประชาชนมากนัก การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดปัญหามลภาวะและปัญหาทางสังคมด้านต่าง ๆ ไปด้วยในเวลาเดียวกัน การพัฒนาแบบพึ่งทุนต่างชาติ และเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจส่วนรวม ทำให้เกิดการใช้แรงงานเด็ก และการล่อลวง ชักจูงเด็กให้เป็นโสเภณีมากขึ้นด้วย

การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสถาบันครอบครัว

การพัฒนาเศรษฐกิจให้ทันสมัยแบบทุนนิยมตะวันตก นอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างการผลิต เน้นความสำคัญของอุตสาหกรรมการค้าและบริการ และการเกษตรเพื่อการค้ามากขึ้น ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านที่นักพัฒนาหรือนักเศรษฐศาสตร์ทั้งหลายไม่ค่อยมองหรือมองไม่ค่อยเห็น คือ การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสถาบันครอบครัว

สภาพการผลิตและการบริโภคแบบทุนนิยม ทำให้คนเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหรือใช้ชีวิตแบบคนในเมืองมากขึ้น สังคมไทยซึ่งเคยเป็นแบบครอบครัวแบบขยาย คือ คู่แต่งงานที่ยังคงอยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ เด็ก ๆ มีปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ช่วยดูแล เปลี่ยนมาเป็นสังคมแบบครอบครัวเดี่ยว ที่อยู่กันเฉพาะพ่อแม่ลูกมากขึ้น แม่ต้องออกมาทำงาน นอกบ้านมากกว่าสมัยก่อน เพราะรายได้ไม่พอใช้จ่าย หรือเพราะต้องการรายได้เพิ่ม รวมทั้งต้องการยอมรับจากสังคม ทำให้แม่ไม่สามารถให้นมลูกได้เอง เด็กต้องดื่มนมสำเร็จรูป ซึ่งมีคุณค่าทางอาหารน้อยกว่าและแม่ก็มีเวลาดูแลลูกน้อยลง เด็กต้องอยู่ตามสถานเลี้ยงเด็ก หรืออยู่กับคนทำงานบ้านที่ไม่สามารถดูแลเด็กได้อย่างมีคุณภาพพอ ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นและความรู้สึกมั่นคง มีพัฒนาการสู่เด็กสมัยก่อนที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่อย่างใกล้ชิดกว่าเดิมไม่ได้

ชีวิตของชาชนบทเปลี่ยนไป คนอพยพเข้าเมืองมากขึ้น ประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นมาก เมืองก็ขยายความเจริญทางวัตถุไปสู่อำเภอ ตำบล หรือแม้แต่หมู่บ้าน คนชนบทรวมทั้งเด็กเยาวชนจำนวนมากที่อพยพมาทำงานในเมืองมักต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนแออัดหรือในโรงงานแบบตึกแถว ซึ่งมีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะ และมีปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมหลายประการ

วิถีชีวิตแบบชนบทของคนไทยส่วนใหญ่ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเมืองมากขึ้น วิถีชีวิตในเมืองทำให้คนมีความเครียด นิยมความเป็นตัวของตัวเอง แบบเห็นแก่ตนมากขึ้น คนมีความสัมพันธ์ทางเพศแบบฉาบฉวย ทำให้เกิดครอบครัวแบบไม่ได้วางแผน ตลอดจนเด็กถูกทอดทิ้งมากขึ้น การแตกร้างในคู่แต่งงานมีมากขึ้น เด็กและเยาวชนต้องอยู่กับพ่อแม่ที่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ มีปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวเพิ่มขึ้น เวลาและความสัมพันธ์ที่คนในครอบครัวมีให้ต่อกันเปลี่ยนแปลงไปในทางเลวลง เพราะปัญหาการแข่งขันได้เข้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ใช่เฉพาะปัญหาของคนยากจนเท่านั้นแต่เป็นปัญหาสำหรับคนชั้นกลางและคนชั้นสูงด้วยเช่นกัน สภาพแวดล้อมสังคมโดยทั่วไปที่มีลักษณะแก่งแย่งแข่งขันกันบริโภค มุ่งเอาเปรียบ มุ่งค้ากำไรกันมากขึ้น เป็นผลเสียต่อการพัฒนาการของเด็กเยาวชนและชีวิตครอบครัวอย่างมาก

การที่เศรษฐกิจสังคมไทยในรอบ ๕๐ ปี ได้เปลี่ยนไปในทางการผลิตเพื่อการค้าหากำไรมากขึ้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจมีลักษณะไม่สมดุลและการกระจายทรัพย์สินและรายได้มีความไม่เป็นธรรมมากขึ้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อเด็กเยาวชนและวิถีชีวิตครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม พ่อต้องทำงานหนักขึ้น เครียดมากขึ้น รวมทั้งกินเหล้า เที่ยวเตร่ มีเมียน้อย ฯลฯ แม่ก็ต้องทำงานนอกบ้านด้วย ทำให้มีเวลาดูแลลูกลดลง เพราะลำพังพ่อคนเดียวทำงานได้ไม่พอกินพอใช้พอบางคนก็ไม่รับผิดชอบ ทั้งพ่อและแม่มีความเครียดกับการแก่งแย่งแข่งขันหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องและแข่งขันกันในทางบริโภคมากขึ้น ชีวิตครอบครัวโดยเฉพาะครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจหรือมีความขัดแย้งระหว่างพ่อกับแม่สูงมีความรักความอบอุ่นลดลง เพราะสภาพแวดล้อมทำให้คนเน้นเรื่องหาเงิน หารายได้มาก เด็กเองโดยเฉพาะเด็กยากจนก็ถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งในเรื่องแรงงาน และการตกเป็นสินค้าทางเพศมากขึ้น เผลอไปกับสภาพแวดล้อมที่เป็นมลภาวะและเสี่ยงอันตรายมากขึ้น มีชีวิตที่เครียดกับการแข่งขันแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสถาบันครอบครัวเช่นนี้ คือส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา

๒. วิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

การที่สภาพชีวิตความเป็นอยู่ สถาบันครอบครัว วัฒนธรรมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และหลายอย่างมีลักษณะแบบสังคมเมืองอุตสาหกรรมตะวันตก ทำให้คนหลายคนคิดและชอบพูดกันว่า ปัญหาทางวัฒนธรรมของไทย เกิดจากการรุกรานของวัฒนธรรมตะวันตก พวกเขามักชอบเสนอให้อนุรักษ์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมเพื่อดำเนินกระแสนวัฒนธรรมตะวันตก แต่ตัวปัญหาจริง ๆ ไม่ใช่วัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมีส่วนที่ดีด้วยเช่นกัน (ศิลปดนตรี การแสดง วรรณกรรม ความมีวินัย, ความคิดแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม ฯลฯ) ตัวปัญหาคือ การพัฒนาแบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่จะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมตะวันตกก็ได้ แต่การพูดเรื่องตะวันออกตะวันตกอาจจะไม่ค่อยมีความหมายมากนัก ในยุคที่โลกทั้งโลกได้ถูกเปลี่ยนให้เป็นการพัฒนาแบบทุนนิยมสมัยใหม่หมดแล้ว

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งเน้นการผลิตสินค้าและบริการเพื่อการค้าและการหากำไร และเน้นการบริโภคส่วนตัว ไม่เพียงแต่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำลายทรัพยากรทางวัตถุต่าง ๆ เท่านั้น หากยังทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี ค่านิยมแบบเก่าอย่างรวดเร็วจนคนจำนวนมากตั้งตัวไม่ติด เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุเกิดขึ้นเร็ว มากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ กรอบคิด ทศนคติ ค่านิยม

คนบางส่วนเปลี่ยนไปรับวัฒนธรรมค่านิยมใหม่ บางส่วนสับสนระหว่างวัฒนธรรมค่านิยมแบบเก่า และวัฒนธรรมค่านิยมแบบใหม่ ที่ว่าสับสนก็มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ขาวนาสับสนเพราะไม่เข้าใจของใหม่ทั้งหมด การผลิตเพื่อขาย เงินกู้ ดอกเบี้ย เทคโนโลยี การหลอกลวงเอารัดเอาเปรียบ ฯลฯ หลายคนปรับตัวไม่ทันแต่ถูกกระแสใหญ่พัดพาให้ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ปัญญาชนคนชั้นกลางสับสนว่าจะเลือกรับของใหม่มากน้อยแค่ไหน อย่างไรจึงจะรักษาเอกลักษณ์ รักษารากเหง้าความรู้สึกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนไว้ ขณะเดียวกันก็สามารถหาความสุขในชีวิตแบบใหม่ในสังคมสมัยใหม่เหมือนคนในประเทศอื่น ๆ เขาได้

กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการหาเงินเพื่อการบริโภค ได้ทำลายการศึกษาในระบบให้เป็นเพียงโรงงานฝึกอาชีพ เพื่อที่คนจะได้มีความรู้ มีทักษะ มีประกาศนียบัตร

ปริญญา ออกไปทำงานหาเงินเพื่อบริโภคนั้น การสอนเรื่องจริยธรรม คุณธรรม เป็นเพียงเครื่องประดับที่ไม่มีความหมายจริงจัง ในเมื่อค่านิยมที่เป็นกระแสหลักของสังคม ยกย่องคนมีเงิน คนมีอำนาจ ไม่ว่าเขาจะได้มาด้วยวิธีใด คำตอบสำหรับการไปเรียนหนังสือจึงมีอยู่แล้วในใจของพ่อแม่ นักเรียนนักศึกษาส่วนใหญ่เชื่อว่าสิ่งสำคัญในชีวิตคือการหาเงินหาอำนาจ แม้แต่ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ก็คงเริ่มเชื่อในค่านิยมแสวงหาเงิน/อำนาจนี้ จึงแทบไม่มีประโยชน์เลยที่จะหวังให้ครูอาจารย์สอนจริยธรรม คุณธรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่โดยลึกลับ ๆ แล้ว พวกครูอาจารย์เองก็ไม่ได้เชื่อถืออีกต่อไป

สิ่งที่สอนหรือเผยแพร่กันจริง ๆ ในสังคมไทยในขณะนี้ คือ ศีลธรรมแบบทุนนิยม มือใครยาวสาวได้สาวเอา และค่านิยมที่ว่าคนหาเงินได้มากที่สุดคือ คนที่เก่งที่สุด ถึงจะมีคนที่ยังเชื่อในเรื่องจริยธรรม คุณธรรมแบบดั้งเดิมอยู่ ก็เป็นการยากที่เขาจะสอนในสิ่งที่ด้านกับกระแสใหญ่ของสังคมอย่างได้ผล ระบบโรงเรียนแบบแข่งขันแพ้คัดออกในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งของการแข่งขันหาเงิน และการบริโภคในอนาคตที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการกำหนดความคิดค่านิยมของคน การเรียนจริยธรรมศีลธรรมแบบท่องจำไปสอบให้ได้ ไม่มีความหมายต่อความค่านิยมของนักเรียนแต่อย่างใด บางคนยังพยายามโก่ง พยายามลอกเพื่อให้ตนเองสอบผ่านด้วยซ้ำ

ปัญญาชนบางส่วนตระหนักถึงปัญหานี้อยู่ แต่ยังคิดไม่ค่อยออกว่าพวกเขาจะด้านกระแสลัทธิบูชาเงินและการบริโภคที่เชียวรากนี้ได้อย่างไรผู้เขียนมีทัศนะว่าปัญญาชนต้องศึกษาระบบทุนนิยม และการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และปัญหาที่เป็นผลตามมาจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้เข้าใจชัดเจนถูกต้อง จึงจะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์การต่อต้านคัดค้านอย่างมีผลได้ ถ้าคนที่ไม่พอใจกระแสใหญ่ของสังคมยังคิดอยู่ในกรอบเก่า ๆ เช่น กรอบของนักศีลธรรม กรอบของครูแบบเก่าที่มองอะไรแบบขาวดำ บุญบาป ดีเลว ยุทธศาสตร์ของพวกเขาคือการพยายามเทศนาสั่งสอนให้คนปฏิเสธ ด้านกระแส ซึ่งคงจะไม่บังเกิดผลมากนัก เพราะกระแสพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมใหม่นี้ มีความสลับซับซ้อนมาก มีทั้งส่วนดีหรือส่วนที่ให้ประโยชน์แก่คนควบคู่ไปกับส่วนเลว ส่วนที่เป็นโทษ

การปฏิเสธการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทั้งแท่ง เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะระบบสังคมนิยมก็ล้มเหลว จะกลับไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเองก่อนทุนนิยมก็ไม่

อาจเป็นไปได้ ความต้องการบริโภค ความต้องการสุขภาพของคนเป็นธรรมชาติของคนทั่วโลก แม้แต่ระบบสังคมนิยมยังพัง ส่วนหนึ่งเพราะไม่สามารถสนองความต้องการด้านนี้แข่งกับระบบทุนนิยมได้

ถ้าเรามองโลกอย่างที่มีมันเป็นอยู่จริง ๆ คงไม่มีสังคมขนาดใหญ่ระดับประเทศสังคมไหนด้านกระแสการพัฒนาแบบทุนนิยมสมัยใหม่ได้ ประเด็นคือทำอย่างไรเราจะเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่นี้ ด้วยการสนับสนุนให้ประชาชนมีอำนาจต่อรองหรือผลักดันทิศทางการพัฒนา มีส่วนกำหนดการใช้ทรัพยากรได้มากกว่าที่เป็นอยู่ ทำอย่างไรเราจึงจะประยุกต์ใช้ส่วนที่ดีของวัฒนธรรมตะวันตก หรือทุนนิยมนี้ และสกัดส่วนที่เลวออกไป ผลักดันให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบที่มีสติปัญญาและมองการณ์ไกลมากขึ้น เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมที่ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคิดถึงต้นทุนและประโยชน์ทางสังคม แทนที่จะมุ่งหากำไรสูงสุดของเอกชน การพัฒนาที่มุ่งลดการเอาเปรียบคน กระจายทรัพย์สินและรายได้ให้เป็นธรรมมากขึ้น เก็บภาษีคนรวยในอัตราสูงขึ้น เพิ่มสวัสดิการสังคม ขยายบริการประกันสังคมให้มีขอบเขตกว้างขวางและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นก็คือการพัฒนาเพื่อคุณภาพชีวิตไม่ใช่เพื่อตัวเลขการเติบโตของสินค้า การพัฒนาเพื่อความสุขประชาชาติไม่ใช่เพื่อผลผลิตหรือรายได้ประชาชาติการพัฒนาเป็นเพียงวิถีทางไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าไม่ใช่จุดหมายปลายทางไม่ใช่การพัฒนาเพื่อการพัฒนาหรือเราต้องพัฒนาเพราะการพัฒนาเป็นศาสนาใหม่

ถ้าเราสร้างระบบเศรษฐกิจสังคม ที่สามารถให้หลักประกันความมั่นคงแก่คนในเรื่องที่จำเป็น เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร การรักษาพยาบาล การศึกษา การมีงานทำได้สักครึ่งหนึ่งของรัฐสวัสดิการแบบยุโรปเหนือ ก็น่าที่จะช่วยลดความทุรนทุรายความทะยานอยากของคนชั้นล่างและชั้นกลาง ที่ต้องขวนขวายหาเงินกันแบบเอาเป็นเอาตายลงได้บ้าง เพราะส่วนหนึ่งที่คนแก่งแย่งแข่งขันเอาเปรียบกัน ก็เพราะความกลัวการขาดความรู้สึกมั่นคงในชีวิตของตนเองและลูกหลาน ถ้ารัฐบาลเก็บภาษีคนรวย เช่น ภาษีทรัพย์สินที่ดิน มรดก รายได้ในอัตราก้าวหน้า และเก็บอย่างจริงจังไม่ให้มีการเลี่ยงภาษีได้ หรือเลี่ยงได้น้อย กระแสการแข่งกันหาเงิน ก็อาจจะลดความเขี้ยวกราก ความบ้าคลั่งลงได้บ้าง สิ่งที่จะต้องช่วยกันสร้างควบคู่กันไปคือ การสร้างค่านิยมที่เลิกละกย่องคนรวยคนมีอำนาจหันมายกย่อง คนดี คนซื่อสัตย์ คนมีจิตสำนึกทางสังคมมีจริยธรรมในวิชาชีพ วิพากษ์

วิจารณ์ ประณามคนที่เอาเปรียบฉ้อฉล ได้อำนาจ และความรวยมาโดยการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น

การที่จะสร้างอำนาจต่อรองหรือผลักดัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม ที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ทั้งในด้านการวัตถุ และด้านจิตใจคงจะอยู่ที่ปัญญาชน และประชาชน ผู้ตระหนักต่อปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรม ในสังคมไทยที่จะต้องร่วมมือกันก่อกระแสความคิด ทางเลือก ของการพัฒนาที่ชัดเจน ก่อให้เกิดกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่สามารถเผยแพร่ความคิดและรวบรวมความคิด เจตนาของประชาชน ผลักดันให้เกิด แนวทางการพัฒนาทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ามากกว่าวัฒนธรรมเห็นแก่เงิน เห็นแก่การ บริโภคอย่างที่เป็นอยู่ คนที่จะมีบทบาทในเรื่องนี้ได้มากคือ

๑. กลุ่มคนที่ทำงานด้านการศึกษา สื่อสารมวลชน และศิลปวัฒนธรรม

๒. กลุ่มคนที่ทำงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทั้งจากภาครัฐและเอกชน และ

๓. กลุ่มคนชั้นนำในสังคมที่มีบทบาทกำหนดและบริหารนโยบายทางเศรษฐกิจการเมือง

คนทั้ง ๓ กลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่เราควรมุ่งศึกษา ทำความสัมพันธ และสร้างแนวร่วม ทางความคิดเจตจำนงขึ้นมาเพื่อช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ของสังคมไทย โดยเฉพาะวิกฤติทางวัฒนธรรมเวลานี้ไม่ใช่โลกธรรมชาติ และโลกทางวัตถุ เช่น ความ อุดมยาก การป่วยไข้ของคนเท่านั้นที่มีปัญหามาก จะต้องได้รับการช่วยเหลือ โลกของ จิตใจ ค่านิยมของคนก็มีปัญหาที่ควรได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เพราะจิตใจค่า นิยมของคนเปลี่ยนไปทางเห็นแก่เงินเห็นแก่การบริโภคมากนั่นเอง โลกทางธรรมชาติ และระบบเศรษฐกิจสังคมที่เคยแบ่งปันกันได้พอสมควร จึงถูกทำลายอย่างย่อยยับ อย่าง ชนิดที่โครงการอนุรักษ์นิยมแบบตามแก้ปัญหา ไม่สามารถเยียวยาได้มีแต่จะต้องเยียวยา จิตใจ ค่านิยมคนให้ได้ก่อนเท่านั้น จึงจะเยียวยาปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาเศรษฐกิจ สังคมอื่น ๆ ได้

๓. จะพัฒนาศิลปวัฒนธรรมกันอย่างไร

คนไทยทั่วไปรวมทั้งแม้แต่ชนชั้นนำที่รับผิดชอบการบริหารประเทศหรือกระทรวง ด้านการศึกษาศิลปวัฒนธรรม มักชอบคิดว่าศิลปวัฒนธรรม คือ ของโบราณ ของเก่า ๆ เท่านั้น เช่น คนตรีไทยเดิม รำไทย อะไรพวกนี้ ส่วนเพลงของไมเคิล แจกสัน สุรชัย

จันทิมาธร แอ๊ด คาราบาว ไม่ใช่เรื่องศิลปวัฒนธรรม หรือไม่ใช่ศิลปวัฒนธรรมที่น่าส่งเสริม ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คับแคบไปหน่อย การที่ผู้บริหารระดับประเทศเข้าใจศิลปวัฒนธรรมในความหมายแคบ ทำให้ไม่สามารถมีบทบาทพัฒนาศิลปวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ พวกเขาได้แต่พยายามอนุรักษ์ของเก่าโดยบางครั้งทำไปตามหน้าที่ตามความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดี มากกว่าที่จะทำไปโดยตนเองรู้สึกชื่นชมหรือเข้าถึงศิลปวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมจริง ๆ

ศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องเกิดขึ้นท่ามกลางวิถีชีวิตของคน เมื่อวิถีชีวิตของคนเปลี่ยน เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ ศิลปวัฒนธรรมก็พลอยเปลี่ยนตามไปด้วย สิ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญคือ วิทยุ เทปคาสเซต โทรทัศน์ วีดีโอ ภาพยนตร์ เพราะเป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงที่ตอบสนองความต้องการของคนด้านศิลปวัฒนธรรมได้รวดเร็ว ทันใจ มีราคาไม่สูง สามารถเข้าถึงคนจำนวนมากได้ถึงทุกที่ รวมทั้งยังเป็นสินค้าที่ทำกำไรให้ผู้ประกอบการได้มาก เป็นสื่อโฆษณาที่ธุรกิจต่าง ๆ ได้ประโยชน์ สื่อเหล่านี้จึงมีส่วนในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมจากต่างชาติอย่างสำคัญ

การที่ศิลปวัฒนธรรมจากต่างชาติ โดยเฉพาะเพลง ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ แบบที่คนทั่วไปนิยม (popular) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบทุนนิยมตะวันตกแพร่หลายในประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ ที่เคยมีวัฒนธรรมของตัวเองต่างจากตะวันตกได้อย่างรวดเร็ว เป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจทุนนิยมโลกมากขึ้น เราคงไม่มีทางเลือกเลี่ยงวัฒนธรรมโคคาโคล่า หรือแมคโดนัลด์กระแสนี้ สิ่งที่เราจะทำได้คือ มองปัญหาศิลปวัฒนธรรมอย่างจำแนกและวิพากษ์วิจารณ์ และพิจารณาว่าเราจะรับมือกับการไหลบ่าของศิลปวัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตก และทำสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนไทยให้มากที่สุดได้อย่างไร

การพัฒนาศิลปวัฒนธรรมต้องทำ ๒ อย่างควบคู่กันไป คือ ทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม ในส่วนที่เราคิดว่าดีงามและยังเหมาะสมกับยุคสมัย การส่งเสริมพัฒนาศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งรวมทั้งศิลปวัฒนธรรมของชาวบ้าน ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ด้วย มีความหมายมากกว่าการสืบทอดของเก่า อนุรักษ์ของเก่า เช่น การเล่นเพลงไทยเดิม รำไทยเดิม เล่นโจน ละครตามแบบเดิม หากแต่ควรหมายถึง การสร้างสรรค์ของใหม่ โดยอาศัยพื้นฐานหรือรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย การที่ศิลปวัฒนธรรมแบบ

ดั้งเดิมและการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมใหม่ ๆ เหมือนกับหยุดนิ่งหรือแม้แต่ถอยหลังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร รวมทั้งคนไม่สนใจก็เพราะเราไม่เข้าใจประเด็นนี้ ไม่พยายามส่งเสริมพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้มีชีวิตชีวาขึ้นมา

ถ้าเราไปดูศิลปวัฒนธรรมตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นดนตรีคลาสสิก อุปรากร บัลเลต์ ละคร ภาพยนตร์ ฯลฯ เราก็จะเห็นได้ว่าของเขามีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนที่เป็นคลาสสิกเป็นแบบฉบับก็ยังมีคนชื่นชมกันอยู่ เพราะเขาส่งเสริมให้การศึกษา สร้างสภาพแวดล้อมทางศิลปวัฒนธรรมให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้ทราบซึ่งศิลปวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ส่วนที่ศึกษาค้นคว้าสร้างสรรค์ของใหม่ ก็ส่งเสริมโดยไม่ได้อู้อกว่าของใหม่สู้ของเก่าไม่ได้ ทำให้ศิลปวัฒนธรรมในประเทศตะวันตกพัฒนาไปอย่างหลากหลายแล้วแต่ใครจะชอบแบบไหน แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะชอบงานสมัยใหม่เช่นเพลงป๊อป เพลงร็อก แจ๊ซ ฯลฯ มากกว่าคลาสสิก ชอบภาพยนตร์ ละครสมัยใหม่ มากกว่าบัลเลต์ โอเปร่า แต่ศิลปวัฒนธรรมแบบคลาสสิกก็ยังคงมีคนทำงานและคนชื่นชมสืบสานต่อมากพอสมควร และศิลปวัฒนธรรมแบบสมัยใหม่ในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมตะวันตก ก็มีทั้งระดับคุณภาพและระดับตลาด ไม่ใช่ว่าของสมัยใหม่จะตลาด หรือเป็นศิลปวัฒนธรรมเพื่อการค้าไปทั้งหมด

หนทางในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมคงขึ้นอยู่กับปฏิรูปทางการศึกษา และการปฏิรูปทางสื่อสารมวลชน รวมทั้งการปฏิรูปทางการเมืองและเศรษฐกิจด้วย ที่ผ่านมาระพยายามจัดการศึกษาแบบตะวันตก แต่เป็นการเลียนแบบเขาได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ถ้าเป็นการศึกษาตะวันตกจริง ๆ เขาก็มีส่วนที่ดีอยู่มาก เช่น เด็กจะได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม เช่น ดนตรี ศิลปะ การแสดง วรรณกรรม การกีฬา อย่างจริง ๆ จัง ด้านวิชาความรู้ก็จะสอนให้เด็กหัดคิด หัดวิเคราะห์แก้ปัญหาเป็นด้วย แต่การศึกษาของนักเรียนไทยเป็นการเรียนท่องจำตามตำรา เพื่อสอบผ่านและสอบแข่งขันเข้าเรียน เข้าทำงาน นักเรียนไม่ได้รับการศึกษาที่จะช่วยให้เขารู้จักคิดวิเคราะห์ศึกษาด้วยตัวเองเป็นมีโอกาสเรียนวิชาที่จะฝึกความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการวิชาเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม เช่น ดนตรี ศิลปะ การแสดง ฯลฯ น้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นของไทยเองหรือของตะวันตก เพราะโรงเรียนมักขาดแคลนครูอาจารย์ด้านศิลปวัฒนธรรม, ขาดแคลนเครื่องมือ-เครื่องมือ รวมทั้งหลักสูตรเองก็ไม่ส่งเสริม ไปเน้นวิชาการมาก และเป็นวิชาการแบบท่องจำปริมาณ

ความรู้ มากกว่าจะพัฒนาสติปัญญาความรู้อุปนิสัยใจคอและทักษะต่าง ๆ รอบด้าน ไม่มีการสอนวัฒนธรรมในภาคปฏิบัติ เช่น การมีวินัย ความอดกลั้น ความเป็นประชาธิปไตย การมีจิตสำนึกในเรื่องส่วนรวมอย่างจริงจัง

รัฐบาลจะต้องปฏิรูปการศึกษาอย่างขนานใหญ่ และควรจัดสรรงบประมาณพัฒนาการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและสากลมากกว่านี้ เช่น ควรจะจัดตั้งคณะวิชาหรือสถาบันผลิตครู อาจารย์ด้านดนตรี ศิลปะ การแสดง ฯลฯ เพิ่มขึ้น ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการศึกษาวิชาพื้นฐานให้มีการสอนวิชาด้านดนตรี ศิลปะ การแสดง พลศึกษา และนันทนาการ ฯลฯ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัยมากขึ้น รวมทั้งควรจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน หอสมุด ศูนย์หรือสถาบันศิลปวัฒนธรรมตามจังหวัดต่าง ๆ หรือแม้ในกรุงเทพฯ เอง ก็ควรจัดตั้งสถาบันหลายประเภท เช่น สถาบันพัฒนาภาษาและวรรณกรรม สถาบันพัฒนาการละคร สถาบันพัฒนาภาพยนตร์ สถาบันพัฒนาดนตรี ฯลฯ

การบริหารองค์กรพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรม ควรทำในรูปเป็นอิสระจากราชการ เช่น เป็นรัฐวิสาหกิจ หรือมูลนิธิ เพื่อที่จะได้บริหารได้คล่องตัวและทันสมัย มากกว่าการทำงานแบบข้าราชการกรมศิลปากร หรือสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งแม้หน่วยงานหลังจะทันสมัยขึ้นมาหน่อย แต่ก็ยังติดอยู่ในระเบียบข้าราชการมาก อย่างการส่งเสริมศิลปินแห่งชาติความคิดก็ดี แต่น่าจะทำจริงจังให้ยิ่งใหญ่ให้น่าภูมิใจกว่ารางวัลทางวรรณกรรมของภาคธุรกิจเอกชน เช่น รางวัลซีไรต์ รวมทั้งสถาบันทางด้านศิลปวัฒนธรรม ควรส่งเสริมการประกวดศิลปะทุกแขนงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับเด็กและเยาวชนขึ้นมาด้วย

กลุ่มคนที่ควรเป็นเป้าหมายในการส่งเสริมให้มีความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น คือ ผู้นำชุมชน ตั้งแต่คณะรัฐบาล ผู้บริหาร กทม. ผู้บริหารเทศบาลต่าง ๆ พระ ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในประเทศอื่น ๆ เขาก็จะมีกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมาก ทั้งจากรัฐบาล กลาง ผู้บริหารเทศบาล ชุมชนต่าง ๆ โบสถ์ ศูนย์ต่าง ๆ ตามสวนสาธารณะจะมีการจัดคอนเสิร์ตหรือการแสดงกลางแจ้งให้ประชาชนได้ชื่นชมกับศิลปวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนมีรสนิยม และมีคุณภาพมากขึ้น ในประเทศไทยเมื่อไม่มีการส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้ เยาวชนก็ไม่มีอะไรทำนอกจากเที่ยวศูนย์การค้า โรงหนัง ดิสโกเทค ร้านอาหาร คาเฟ่ หรือร้านขายเหล้า ฯลฯ

พระสงฆ์ก็เป็นกลุ่มบุคคล ที่น่าจะมียุทธศาสตร์ช่วยพัฒนาศิลปวัฒนธรรมได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เวลานี้พระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่ไม่มีความรู้ นอกจากไม่สามารถรักษาศิลปวัฒนธรรมได้แล้ว ยังชอบรื้อของเก่าสร้างของใหม่ที่น่าเกลียด ทำลายศิลปวัฒนธรรมอยู่เนือง ๆ ควรปฏิรูปการจัดการให้การศึกษาพระสงฆ์อย่างจริงจัง และควรจับสีกคนที่มาอาศัยผ้าเหลืองทำมาหากิน เพื่อพัฒนาให้พระสงฆ์มีความรู้และคุณธรรมมากขึ้น ทำให้วัดเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนได้ รวมทั้งแหล่งอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมเหมือนอย่างที่เคยมีบทบาทในอดีต

สื่อมวลชนมีบทบาทในการสร้างสรรค์หรือทำลายศิลปวัฒนธรรมอย่างสำคัญ สื่อมวลชนควรลดการเสนอข่าวชนชั้นนำ ประเภทที่นิยมจัดงานเลี้ยงสังสรรค์กินเหล้าเมา, การประกวดนางงาม ควรลดการยกย่องหรือพูดถึงคนมีอำนาจ, คนรวย ที่ไม่ได้ทำงานสร้างสรรค์ หรือสิ่งที่มีประโยชน์ต่อสังคม เพียงเพราะพวกเขามีอำนาจหรือร่ำรวยเท่านั้น เพราะเป็นการสร้างค่านิยมที่หลงทาง เราควรส่งเสริมเสนอข่าวและเรื่องราวคนที่มีศิลปวัฒนธรรม คนดี คนทำประโยชน์ในสังคม แม้จะเป็นประชาชนธรรมดา เป็นศิลปินพื้นบ้านที่ไม่มีชื่อเสียงโด่งดังก็ตาม สื่อมวลชนควรตั้งสภาหรือสถาบันคอยดูแลกันเอง และปรับปรุงคุณภาพของสื่อมวลชนให้ดีขึ้น อย่างมุ่งแต่การขายข่าวและความบันเทิง รวมทั้งเรื่องโป๊ ๆ เปลือย ๆ เหมือนขายสินค้าอื่น ๆ โดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาทางสติปัญญาและระสนิยมของประชาชน

ประเทศไทยเคยมีอารยธรรม ศิลปวัฒนธรรมมาช้านาน เพียงแต่ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเป็นเพราะว่าเรากำลังหลงทาง เน้นการพัฒนาทางวัตถุ เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มากกว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของคน การหลงงมงายแต่อดีตไม่เพียงพอ ต้องศึกษาค้นคว้าพัฒนาต่อยอด จึงจะช่วยพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้เจริญรุ่งเรืองและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตประชาชนอย่างแท้จริง

พัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในรอบ 50 ปีแห่งการครองราชย์

เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

1. บทนำ

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางความเจริญก้าวหน้าของประเทศ โดยเฉพาะท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและความเป็นโลกาภิวัตน์ของระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการแข่งขันในตลาดโลกที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ซึ่งได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงกดดันให้การดำเนินธุรกิจในทุก ๆ ประเทศ ต้องพัฒนาตนเองไปสู่ธุรกิจที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งแสวงหาผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีใหม่ เพื่อความพร้อมที่จะเผชิญกับระเบียบใหม่ของระบบเศรษฐกิจโลก อันเป็นผลกระทบจากข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและภาษีศุลกากร(GATT) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ตลอดจนข้อตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights) เป็นต้น

พัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยรอบ 50 ปีที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะไม่ได้โดดเด่นจนเป็นอันดับหนึ่งของโลก แต่ก็นับได้ว่าไม่ได้ล้าหลังจนตามเทคโนโลยีของโลกไม่ทัน หนึ่งในแรงผลักดันที่สำคัญต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ คือ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีต่อการยกระดับความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของทั้งชาวเมือง ชาวชนบท และชาวเขา โดยได้ทรงอุทิศพระวรกายติดต่อสืบเนื่องกันมาไม่น้อยกว่าสี่สิบปีในการแสวงหาความรู้ที่เหมาะสม และทรงนำมาดัดแปลงเพื่อให้สอดคล้อง

คล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทย ทั้งในทางด้านการเกษตร การพลังงาน การสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข และการศึกษาวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2. ประวัติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย

นับตั้งแต่อดีตกาลที่คนไทยได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณสุวรรณภูมิ ก็ได้มีความสนใจในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของตนเอง พัฒนาการทางด้านนี้ ได้แสดงออกในรูปของภูมิปัญญาพื้นบ้าน การหล่อพระพุทธรูป ซึ่งต้องใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีโลหะและวัสดุ และมีหลักฐานทางโบราณคดีหลายชิ้นที่บ่งชี้ให้เห็นถึงเทคโนโลยีการเก็บพันธุ์พืชบริเวณถ้ำผี (แม่ฮ่องสอน) เทคโนโลยีโลหะสมัยบ้านเชียง และเทคโนโลยีการเกษตรในการปลูกข้าวบริเวณอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีการถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เข้าสู่ประเทศไทย เช่น การแพทย์ ศัลยกรรม ระบบประปา ดาราศาสตร์ การพิมพ์ เรือมาจนถึงสมัยธนบุรี ได้มีนักวิทยาศาสตร์ชาวเดนมาร์ก คือ Johann Gerbard Koenig เข้ามาสำรวจพันธุ์ไม้ไทยบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา อยุธยา และจันทบุรี เป็นต้น

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้มีคณะผู้เผยแพร่ศาสนาต่าง ๆ อาทิ มิชชันนารี โรมันคาทอลิก ได้มีส่วนในการถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ คือ การศึกษา การแพทย์ และวิชาการใหม่ ๆ เช่น วิชาจักรกล การต่อเรือ การทำก๊าซ วิทยาศาสตร์กายภาพ เคมี ไฟฟ้า ฯลฯ

ยุคทองของการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้เริ่มขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โดยได้ทรงแสดงพระอัจฉริยภาพในการทรงคำนวณการเกิดสุริยุปราคาเต็มดวงไว้ล่วงหน้าถึงประมาณ 2 ปี และได้เสด็จไปทอดพระเนตรการเกิดสุริยุปราคาเต็มดวง ณ ตำบลหว้ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2411 ซึ่งในปัจจุบันได้ถือเอาวันนี้เป็นวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาของไทยฉบับแรก และได้มีการตั้งหน่วยงานหลายหน่วยงานที่มีพันธกิจ

เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ เช่น การตั้งกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา และโรงเรียนแพทย์ที่โรงพยาบาลศิริราช ได้ริเริ่มสร้างทางรถไฟสายแรกจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมา และเปิดกิจการไฟฟ้าขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเปิดสอนเริ่มแรก 4 คณะ คือ คณะแพทยศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ทรงตั้งหน่วยงานระดับกรม "ศาลาแยกธาตุ" สร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาใช้ศัพท์วิทยาศาสตร์เป็นครั้งแรก และเปิดสอนหลักสูตรปริญญาโทเป็นหลักสูตรแรกของประเทศไทย คือ หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้มีการใช้รัถจักรีเชลเป็นประเทศแรกในทวีปเอเชีย ทรงยกฐานะ "ศาลาแยกธาตุ" เป็น "กรมวิทยาศาสตร์" และเปิดสอนหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ตั้งชุมชนวิทยาศาสตร์ซึ่งได้กลายมาเป็นสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในเวลาต่อมา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ได้มีการเปิดสอนระดับปริญญาโทของคณะวิทยาศาสตร์ สาขาฟิสิกส์ขึ้นเป็นครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาปนากระทรวงสาธารณสุข และตั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

8. พัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อาจจะกล่าวได้ว่า ในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา องค์กรหลักในการกำหนดนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยมีสององค์กร คือสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2507 และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 315 รับผิดชอบเกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบายและโครงการส่งเสริมการวิจัย ซึ่งสมควรเสนอคณะรัฐมนตรีต่อสภาวิจัยแห่งชาติ ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย ประสานการวิจัย สำหรับการเสนอแนะนโยบายการวิจัยนั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2521 ความว่า การวางนโยบายและแผนวิจัยรวม ให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัย

แห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดวงเงินงบประมาณประจำปี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น เป็นผู้กำหนดกรอบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยผ่านแผนพัฒนาฯ 5 ปี และประสานเชื่อมโยงกับแผนภาค ซึ่งแต่ละแผนภาคจะมีการกำหนดเป้าหมาย แนวนโยบายและมาตรการ ซึ่งอาจรวมถึงแนวนโยบายการวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

แผนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 - 2529), ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) และฉบับที่ 7 (2535 - 2539) แต่ละแผนพัฒนาฯ ได้ระบุถึงนโยบายและแนวทางการวิจัยไว้ชัดเจน ในส่วนของแผนภาคอื่น นโยบายและแผนการวิจัยพัฒนาในบางกรณีจะปรากฏชัด แต่โดยทั่วไปจะเกิดจากการตีความแผนพัฒนาฯ ซึ่งเป็นแผนชี้นำออกเป็นแผนปฏิบัติการของแต่ละกระทรวง

ในช่วงเวลา 20 ปี หลังจากประเทศไทยใช้แผนพัฒนาฯ ช่วง 5 ปี 4 แผน เป็นตัวกำหนดและกำกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อาจจะพอสรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังต่อไปนี้

3.1 ช่วงก่อนแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 (ก่อน พ.ศ. 2520)

สภาวิจัยแห่งชาติซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2502 พร้อม ๆ กับสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และสภาการศึกษาแห่งชาติ ในช่วงต้นทศวรรษ 2500 ยังไม่ได้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายวิจัยที่เด่นชัดในช่วงแผนพัฒนาฯ สามแผนแรก ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แม้จะยังไม่ได้กำหนดนโยบายและแผนการวิจัยชัดเจนในช่วงดังกล่าว ก็เริ่มให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งมีส่วนส่งผลถึงการกำหนดนโยบายการวิจัย โดยจัดการตั้งกองวางแผนเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเป็นสะพานให้นักวิชาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีส่วนให้ความเห็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาฯ ในระยะต่อมา โดยเฉพาะแผนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีนโยบายและแนวทางการวิจัยเป็นส่วนประกอบชัดเจนของแผน

3.2 ช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ จัดทำและประกาศนโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติฉบับที่หนึ่ง เป็นครั้งแรกในช่วงก่อนแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 นโยบายและแนวทางฯ นี้ เน้นตามสาขาวิชาการ 10 สาขาของสภาวิจัยแห่งชาติ ได้แก่ วิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์การแพทย์ วิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช วิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย เกษตรศาสตร์และชีววิทยา ปรัชญา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา รวมทั้งมุ่งสร้างขีดความสามารถของการวิจัยทั่วไป

ในช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (โดยกองวางแผนเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม) ได้เชิญนักวิชาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาร่วมจัดทำเอกสารของประเทศไทยเพื่อเสนอต่อการประชุม United Nations Conference on Science and Technology for Development ที่กรุงเวียนนาในปี 2521 เป็นการรวบรวมข้อมูลสถานภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย แนวทางการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาทางด้านอาหารและเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน สาธารณสุขและโภชนาการ และการพัฒนาอุตสาหกรรม (ซึ่งเป็นฐานรากของแนวคิดการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแผนภาคต่าง ๆ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในลำดับต่อมา) รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีของประเทศไทยในเอกสารของประเทศฉบับนี้ สาระส่วนใหญ่เป็นสถานภาพของโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางด้านต่าง ๆ นอกจากนั้น ประเทศไทยได้เสนอกลไกและตัวอย่างความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนาแล้วสู่ประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2522 ได้มีการจัดตั้งกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน ซึ่งรวมหน่วยนโยบายด้านการวิจัยคือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เป็นผลให้กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ มีบทบาทเพิ่มขึ้นด้านการกำหนดนโยบาย (ซึ่งรวมถึงนโยบายการวิจัยและพัฒนา) ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่

อนุกรรมการชุดต่าง ๆ ในการจัดทำแผนจำแนกตามสาขาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในลำดับต่อมา

กรอบแนวคิดการพัฒนาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงแนวนโยบายและการวิจัยระยะยาวของประเทศ เริ่มพัฒนาชัดเจนในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 โดยกองวางแผนเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้เชิญนักวิชาการไทยและผู้ทรงคุณวุฒิจากต่างประเทศ มาจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้แนวคิดสำคัญคือ Dr. Hyung Sup Choi จากประเทศเกาหลี ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ปูพื้นฐานการพัฒนาศาสตร์และเทคโนโลยีจนประเทศเกาหลีพัฒนาได้อย่างรวดเร็วจากความพินาศของสงครามเกาหลี มีความก้าวหน้าสูงทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรม แนวคิดสำคัญที่ Dr. Choi เน้นไว้ ได้แก่

- * ต้องสร้างและต้องมีเจตนารมณ์ของประเทศและเจตนารมณ์ทางการเมืองระดับสูงสุดที่จะใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ซึ่งรวมถึงการวิจัยและพัฒนา) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ

- * การเลือกอุตสาหกรรมที่เห็นว่าประเทศมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (โดยการพิจารณาจากทรัพยากร แรงงาน และโอกาสทางเศรษฐกิจ) ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาปรับใช้เพื่ออุตสาหกรรมนี้ โดยมีกลไกการคัดเลือก ควบคุมและปรับปรุงเทคโนโลยี

- * การจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาเฉพาะเรื่องโดยรัฐ เพื่อผลิตความรู้ช่วยอุตสาหกรรมในการรับและปรับเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รวมถึงการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาโทเอกในสถาบันเฉพาะทาง ที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย

- * สร้างความแข็งแกร่งทางการศึกษาในระดับอาชีวะ และการสร้างความยอมรับของสังคมในช่างเทคนิคและช่างฝีมือ

กองวางแผนเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำเอกสาร Framework for Future Science and Technology Development Plan ในปี 2523 ซึ่งกรอบแนวคิดในเอกสารดังกล่าวถูกถ่ายทอดลงสู่แผนพัฒนาฯ ในระยะต่อมา

3.3 ช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 (2525 - 2529)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้จัดทำนโยบายและแผนการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529) โดยการรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการวิชาการ 10 สาขาของสภาวิจัยแห่งชาติ ซึ่งแต่ละสาขาได้จัดทำนโยบายการดำเนินงานไว้ และใช้ข้อมูลจากผลการสัมมนาเรื่อง *แนวทางการวางแผนนโยบายและแผนหลักการวิจัยของชาติ พ.ศ. 2525 - 2529* ซึ่งจัดโดยสำนักงาน ประกอบกับข้อมูลแผนการวิจัย ซึ่งจัดทำเสร็จสิ้นก่อนแล้วจากกระทรวงต่าง ๆ เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ กระทรวงอุตสาหกรรม มารวบรวม วิเคราะห์ และสรุป เป็นแนวทางของการจัดทำนโยบายและแผนการวิจัย โดยคณะอนุกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐและสาขาวิชาการทั้ง 10 สาขา และให้ชื่อว่า "การวิจัยเพื่อการพัฒนาและความมั่นคงของชาติ" โดยพิจารณาบริบทของสภาพประเทศในขณะนั้น ซึ่งได้แก่ สภาพเศรษฐกิจและฐานะการเงินของประเทศในภาวะที่ตกต่ำ การขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินที่สูงในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมเนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจนในชนบทที่ล้าหลัง รวมถึงความจำเป็นที่ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ

ด้านนโยบายการวิจัยเพื่อพัฒนานั้น กำหนด 5 ส่วน คือ นโยบายเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญ (ด้านเกษตร อุตสาหกรรมและพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ และเศรษฐกิจ) นโยบายการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาสังคม (ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ด้านการรักษาสาสนาและวัฒนธรรม ด้านกฎหมาย ด้านสังคม) นโยบายการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการเมืองการปกครองและการบริหารนโยบายการวิจัยเพื่อการแก้ปัญหาด้านการป้องกันประเทศ และนโยบายด้านการบริหารงานวิจัย ซึ่งระบุให้กำหนดงบประมาณเพื่อการวิจัยเป็นร้อยละ 0.5 ของ GNP (สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ) ในส่วนของแนวทางการวิจัยได้กำหนดแนวทาง 13 แนวทาง เป็นแนวทางการวิจัยอย่างกว้าง ๆ ตาม 10 สาขาวิชาการ ส่วนที่เพิ่มได้แก่ แนวทางการสนับสนุนการวิจัยทางด้านความมั่นคงและป้องกันประเทศ (เช่น การวิจัยยุทธโรปกรณ์ การวิจัยและพัฒนาจรวด) แนวทางการวิจัยเฉพาะกิจ (เช่น การวิจัยเพื่อจัดทำแผนนโยบายการวิจัยของ

ชาติ) และแนวทางการส่งผลในทางปฏิบัติอย่างไร เพราะไม่ได้กำหนดองค์กรปฏิบัติ อีกทั้งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2528 ซึ่งเป็นช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 แล้ว

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น มีการกำหนดแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ลงในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 เป็นครั้งแรก โดยได้ใช้กรอบแนวคิดจากเอกสาร Framework for Future Science and Technology Development Plan โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ 3 ประการ *ประการแรก* คือ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตด้านการเกษตร การพัฒนาเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมและการแปรรูปแร่ เทคโนโลยีการใช้และประหยัดพลังงาน *ประการที่สอง* มีการกำหนดงบวิจัยและพัฒนาของประเทศ (รวมถึงภาคเอกชน) ให้ได้ร้อยละ 0.5 ของ GNP (นับเป็นครั้งแรกของประเทศ) และ *ประการที่สาม* ให้มีการผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพิ่มขึ้นร้อยละสิบต่อปี สาระของแนวนโยบายและมาตรการโดยหลัก ถอดมาจากเอกสารดังกล่าว โดยเฉพาะการกำหนดมาตรการการเงินและการคลังเพื่อส่งเสริมการนำเข้า การดัดแปลงและการปรับปรุงเทคโนโลยี การปฏิรูปสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์พลังงาน สถาบันโลหกรรมและวัสดุ รวมไปถึงการปรับปรุงและขยายกิจกรรมมาตรฐาน โดยให้มีงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการวัดและสอบเทียบเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ และเสริมสร้างสมรรถนะของหน่วยงานด้านมาตรฐานของประเทศ

3.4 ช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 (2530 - 2534)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้จัดทำเอกสารนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 3 (2530 - 2534) ประกอบด้วยนโยบายการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนแนวทางการวิจัยและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่มีลักษณะกว้างขวาง เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร ครอบคลุมกว้างขวางเหมือนเอกสารนโยบายและแนวทางฯ สองฉบับที่ผ่านมา ส่วนที่เพิ่มขึ้น คือ ได้เพิ่มเติมหน่วยงานรับผิดชอบในภาครัฐในระดับกระทรวง คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบ

เอกสารนี้เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2532 ซึ่งเป็นปลายแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 แล้วเช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวนโยบายที่จัดทำขึ้นคงไม่ส่งผลในทางปฏิบัติเช่นกัน

ในส่วนของแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักนโยบายและแผนฯ ในสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในการทำแผน โดยเป็นฝ่ายเลขานุการที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ได้ตั้งขึ้นเพื่อทำแผนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 แผนดังกล่าวมีแนวทางและมาตรการส่งเสริมการวิจัยของชาติที่สำคัญ คือ

- * จัดให้มีนโยบายและแนวทางดำเนินการวิจัยของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

- * จัดสรรงบประมาณการวิจัยให้ได้ใกล้เคียงร้อยละ 2 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐบาล หรือให้รายจ่ายเพื่อการวิจัยของประเทศใกล้เคียงกับร้อยละ 0.5 ของ GNP ทั้งนี้ เน้นการสนับสนุนสามสาขาวิชาการหลัก คือ พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพ โลหะและวัสดุ อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์

- * ปรับปรุงการบริหารการวิจัยและพัฒนาของรัฐบาล ให้มีผู้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยและพัฒนา

- * จัดให้มีองค์กรภายในกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เพื่อส่งเสริม/ประสานงานการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสามสาขาหลัก

- * ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในภาคเอกชน โดยเร่งรัดการดำเนินงานของกองทุนหมุนเวียนเพื่อการวิจัยพัฒนา สนับสนุนให้เอกชนใช้รายได้จัดตั้งเป็นทุนพัฒนาเทคโนโลยีภายในธุรกิจของตน ให้เอกชนได้รับยกเว้นภาษีเงินได้จากผลประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา และได้รับลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับเครื่องมือเครื่องจักรในการทำวิจัยและพัฒนา

ในส่วนของสัมฤทธิ์ผลของแผนนั้น ปรากฏว่าเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาเท่ากับร้อยละ 0.9 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐบาล และเท่ากับร้อยละ 0.02 ของ GNP มีการจัดตั้งศูนย์แห่งชาติ 3 ศูนย์ เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในสามสาขาหลัก มีการสนับสนุนเอกชนให้ทำการวิจัยและพัฒนา โดยสนับสนุนการให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำหรือเงินให้เปล่า การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่

เครื่องจักรอุปกรณ์ การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลและเงินปันผลจากกิจการวิจัยและพัฒนาที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน

3.5 ช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 7 (2535 - 2539)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้จัดทำเอกสารนโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539) โดยการประเมินสภาพแวดล้อม (environmental scanning) ที่รุนแรงประเทศทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวโน้มทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการมองสู่อนาคต และแสวงหาจุดที่เหมาะสม (niche) ของประเทศไทยเป็นครั้งแรก กำหนดกรอบนโยบายและแผนไว้ 5 ข้อ คือ

- * จะสนับสนุนการวิจัยที่เป็นความต้องการของประเทศ ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและการแก้ปัญหาของประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว
- * จะเสริมสร้างสมรรถนะของนักวิจัยและโครงสร้างพื้นฐานของการวิจัยในภาครัฐและภาคเอกชน
- * จะให้ความสำคัญในการประสานแผนการวิจัยทั้งภาครัฐและเอกชน (ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ)
- * จะสนับสนุนให้มีความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ในการวิจัยกับต่างประเทศ
- * จะสนับสนุนการวิจัยที่เสริมสร้างประสิทธิภาพและความเป็นธรรมในการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 7

4. สถานภาพของประเทศไทยโดยทั่วไปในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ลักษณะที่สำคัญของการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือ พลวัตของการสร้างองค์ความรู้ด้านนี้ในโลก องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพอกพูนขึ้นอย่างรวดเร็วมาก นับตั้งแต่ประมาณสามร้อยปีที่แล้วเป็นต้นมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงห้าสิบแห่งการครองราชย์ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีการคำนวณไว้ว่า ในปัจจุบันนี้ องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโลกเพิ่มขึ้น

โดยรวมถึงประมาณร้อยละสิบต่อปี ซึ่งหมายความว่า เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าในช่วงเวลาประมาณแปดปีเท่านั้น การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วขององค์ความรู้เช่นนี้ เป็นลักษณะที่สำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งแตกต่างออกไปจากแขนงวิชาอื่น ๆ เช่น นิติศาสตร์ สังคมวิทยา ซึ่งถึงแม้จะมีการเพิ่มเช่นกันแต่ก็ไม่รวดเร็วเท่า ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่แตกต่างจากองค์ความรู้อื่น ๆ ก็คือ มีความล้าสมัยขององค์ความรู้เดิมด้วย กล่าวคือ องค์ความรู้ใหม่มีได้เพียงมาเสริมของเก่าเท่านั้น แต่มาแทนที่หรือทำให้เกิดการศึกษาและการประยุกต์ในแนวใหม่ด้วย ปรากฏการณ์เช่นนี้เห็นได้ชัดเจนในเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดสินค้าหรือบริการ ซึ่งแต่ละเทคโนโลยีล้วนมีอายุการใช้งานที่จำกัด และจะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีใหม่ที่ดีขึ้นหรือเหมาะสมขึ้นกว่าเดิมเสมอ ดังนั้น การศึกษาสถานภาพและที่มาขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยนั้น จะต้องเน้นความสามารถในการติดตามและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาเดิมของไทยที่ได้สร้างสมกันมามากหลายร้อยหลายพันปีแล้ว ย่อมมีความสำคัญในฐานะที่เป็นองค์ความรู้ที่"พิสูจน์แล้ว" ว่าเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการอยู่รอด และการเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยที่ผ่านมาและสมควรที่จะได้นำมาผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นสากลเพื่อให้ได้แนวทางที่กว้างขวางและเหมาะสมที่สุดสำหรับสังคมไทย

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างก้าวหน้า มีฐานะและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีมาก ในปี พ.ศ. 2537 มีรายได้ประชาชาติประมาณ 3.47 ล้านล้านบาท คิดเป็นรายได้เฉลี่ยคนละ 55,000 บาท ปัจจุบันประเทศไทยได้รับการจัดว่าเป็น "ประเทศอุตสาหกรรมใหม่" ซึ่งมีสมรรถนะในการแข่งขันสูงมาก ดังเห็นได้จาก ตารางที่ 1 ว่าได้รับการจัดอยู่ในอันดับหกในบรรดาประเทศเหล่านี้ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับการจัดอันดับเป็นที่ 5 จากประเทศที่กำลังพัฒนา 114 ประเทศ ที่มีการเพิ่มของดัชนีการพัฒนามนุษย์สูงที่สุดในช่วง พ.ศ. 2503 - 2535 (ดัชนีพัฒนามนุษย์ หรือ human development index เป็นดัชนีที่รวมปัจจัยสามอย่างของการพัฒนามนุษย์ไว้ด้วยกัน คือ ความยืนยาวของชีวิต วัดจากอายุขัยเฉลี่ย ความรู้ วัดจากการศึกษาโดยเฉลี่ย และมาตรฐานชีวิต วัดจากอำนาจซื้อ ซึ่งมาจากรายได้ประชาชาติต่อหัวโดยเฉลี่ยปรับด้วยค่าครองชีพ)

ตารางที่ 1

การจัดอันดับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ตามสมรรถนะในการแข่งขัน

อันดับ	ปี พ.ศ.2535	ปี พ.ศ.2536	ปี พ.ศ.2537
1	สิงคโปร์	สิงคโปร์	สิงคโปร์
2	ฮ่องกง	ไต้หวัน	ฮ่องกง
3	ไต้หวัน	ฮ่องกง	มาเลเซีย
4	มาเลเซีย	มาเลเซีย	ไต้หวัน
5	ชิลี	เกาหลี	ชิลี
6	เกาหลี	ไทย	ไทย
7	ไทย	เม็กซิโก	เกาหลี
8	เม็กซิโก	อาฟริกาใต้	เม็กซิโก
9	เวเนซุเอลา	เวเนซุเอลา	อาร์เจนตินา
10	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	โคลัมเบีย
11	อาฟริกาใต้	อินเดีย	ฟิลิปปินส์
12	ฮังการี	บราซิล	อินเดีย
13	อินเดีย	ฮังการี	อาฟริกาใต้
14	บราซิล	ปากีสถาน	เชก
15	ปากีสถาน		

ถึงแม้ว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจด้านการพัฒนามนุษย์ และสมรรถนะในการแข่งขันของประเทศไทย จะจัดว่าดีมากก็ตาม แต่ก็มีประเด็นที่น่าเป็นห่วงสำหรับอนาคตของประเทศไทยในระยะยาวอยู่หลายประการด้วยกัน ดังแสดงใน ตารางที่ 2 ซึ่งบ่งว่าสถานภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยรวมของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ไม่ดีนักเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยจุดอ่อนที่สำคัญคือ กำลังคนที่ยังอ่อนแอ ทั้งในระดับมัธยมและอุดมศึกษา โดยเฉพาะกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัยพื้นฐานและความร่วมมือในการวิจัยและเทคโนโลยีและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบระหว่างประเทศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เรื่อง	ไทย	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยรวม	10	5	1	9
คุณภาพประชากรโดยรวม	7	6	1	12
ดัชนีการพัฒนามนุษย์	0.715	0.790	0.849	0.515
ความร่วมมือด้านวิจัย	3.6	4.5	5.7	3.5
การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา	3.1	6.1	8	4
การวิจัยพื้นฐาน	4.2	5.5	6.7	4.2
ความร่วมมือด้านเทคโนโลยี	3.7	4.7	5.8	4.6
แหล่งเงิน	5.2	5.4	7.1	4.1
กลยุทธ์เทคโนโลยี	5	5	6.8	4.4
อัตราการเรียนมัธยมศึกษา	32	56	69	45
อัตราการเรียนวิชาชีพ	16.2	1.7	-	10.6
อัตราการเรียนอุดมศึกษา	16	7	-	8
สัดส่วน ว. และ ท. ในอุดมศึกษา	25	34	29	39
อัตราการรู้หนังสือ	99	94	100	95

อย่างไรก็ดี ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีบุคลากรทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศและนำองค์ความรู้ใหม่เข้ามาเป็นจำนวนมากขึ้น พร้อมกันนี้ ก็ได้มีการพัฒนาสถาบันการศึกษาและวิจัยขึ้นมาหลายแห่งทั่วประเทศ รวมทั้งสถาบันระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งทำให้มีการรับและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ โดยอาศัยการวิจัยเป็นหลักมากขึ้น นอกจากนี้ ในระยะสองสามปีที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ซึ่งอาจวางรากฐานให้มีการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาได้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น ได้มีการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานวิจัยระบบสาธารณสุขแห่งชาติ ขึ้นเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีรูปแบบใหม่ มีการดำเนินงานที่คล่องตัวต่างจากหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ มีหน้าที่สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเดิมมีเพียงสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งมีงบประมาณจำกัดมากเท่านั้น หน่วยงานเหล่านี้อาจทำหน้าที่เป็นตัวกลางดำเนินการให้การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาตามนโยบายของรัฐได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว แม้ประเทศไทยจะมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงมากในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา แต่โครงสร้างพื้นฐานในด้านองค์ความรู้ยังอ่อนแออยู่มาก โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสามารถทำให้ประเทศมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ และเป็นที่น่าวิตกว่ายังไม่มีการลงทุนเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ต้องการนี้อย่างเพียงพอ รัฐบาลยังจัดสรรทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาน้อยกว่าที่ควรถึงประมาณห้าเท่า หากเทียบกับประเทศข้างเคียงที่มีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกัน และยังมีนักวิจัยน้อยกว่าประเทศเหล่านี้ถึงสิบเท่าตัว เนื่องจากไม่มีระบบพัฒนาวิชาชีพนักวิจัย อีกทั้งยังผลิตบุคลากรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยกว่าที่ควรมาก โดยเฉพาะในระดับปริญญาเอกและโทที่จะสามารถดำเนินการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้เอง หรือรับเข้ามาจากต่างประเทศ แทบไม่มีการผลิตภายในประเทศเลย และต้องพึ่งการส่งไปศึกษามาจากต่างประเทศแทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา บุคลากรทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศก็ได้นำองค์ความรู้ใหม่เข้ามาเป็นจำนวนมากขึ้น พร้อมกันนี้ก็ได้มีการพัฒนาสถาบันการศึกษาและวิจัยขึ้นมาหลายแห่งทั่วประเทศ รวมทั้งสถาบันระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งทำให้มีการรับและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ โดยอาศัยการวิจัยเป็นหลักมากขึ้น

5. การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

รัชกาลปัจจุบัน : 50 ปีแห่งการครองราชย์

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของประเทศไทยในรอบ 50 ปี สามารถแบ่งได้ดังนี้

5.1 ด้านการศึกษา

- ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ
- แบ่งระดับการจัดอาชีวศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษาชั้นสูง
- กรมอาชีวศึกษาจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคขึ้นและขยายวิทยาลัยประเภทนี้ไปตามจังหวัดต่าง ๆ
- จัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ขึ้นในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ต่อมาเป็น คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล)
- ตั้งสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
- เปิดศาลาวันเด็ก ซึ่งต่อมาเป็นพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ใน พ.ศ. 2518
- ตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ก่อตั้งสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- ตราพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

5.2 ด้านการวิจัยและพัฒนา

- ประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ
- เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1
- ตราพระราชบัญญัติสถาบันวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย
- ตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเป็นฝ่ายเลขานุการ
- ตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากรม
- ตราพระราชบัญญัติกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 มีบทซึ่งระบุให้มีการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ
- สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จัดให้มีวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ และรางวัลนักวิทยาศาสตร์ดีเด่นประจำปีขึ้น

- จัดตั้งศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ, ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ, ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, โครงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา ซึ่งต่อมาได้มีการรวมทั้ง 4 หน่วยงานเข้าด้วยกัน และตั้งเป็นสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
- จัดตั้งกองทุนสนับสนุนการวิจัย

5.8 ด้านการวางแผนการบริหารโครงสร้างพื้นฐาน :

- สร้างโรงกลั่นน้ำมันขนาด 1,000 บาร์เรล ที่อำเภอฝาง
- จัดตั้งการไฟฟ้าอันฮิเพื่อผลิตและจำหน่ายไฟฟ้าภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- รวมการไฟฟ้ากรุงเทพฯ และการไฟฟ้าสามเสนเข้าด้วยกันเป็น การไฟฟ้านครหลวง
- ตั้งโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนน้ำพุง-เขื่อนอุบลรัตน์-เขื่อนสิรินธรและเขื่อนสิริกิติ์ตามลำดับ
- จัดตั้งการไฟฟ้าฝ่ายผลิต โดยรวมกิจการ 3 หน่วยงาน คือ การไฟฟ้าอันฮิ การลิกันต์ และการไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือ
- ตราพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

SCIENCE IN THAILAND

Associate Professor Dr. Shaiwat Kupratakuln

HOW SCIENCE CAME TO THAILAND

The invention of the Thai script 700 years ago was an important milestone for the historians because the history of Thailand has since been well recorded up to the present time. And since modern science struck root only about 400-500 years ago in Europe with the efforts and sacrifices of scientists such as **Nicolas Copernicus** (1473-1543) and **Galileo Galilei** (1564-1642). So, in contrast to the obscure origins of Thai ancestors, the origin and growth of science in Thailand have reasonably been well recorded.

Before the arrival of modern science to Thailand, there was no science as such in the country. Thailand has accepted Buddhism as the national religion since pre-Sukhothai era, more than one thousand years ago. Thus, the knowledge, belief and attitude toward nature and life of the Thai people prior to the enlightenment by modern science were basically Buddhist.

A limited form of modern technology arrived in Thailand before science.

Before the arrival of modern technology, there were only local and simple technology for survival, living condition and creative works. The existing technology was employed in residential and religious construction, cooking, food preservation, agriculture, medicine, artistic expression and weaponry.

Astronomy was the first kind of modern science to come to Thailand. Astrology flourished in Sukhothai era and exercised great influence upon the life and thought of the Thai people.

How and when did science and technology come to Thailand?

Modern science and technology came to Thailand with the arrival of westerners during Ayuthaya period. The westerners came first as merchants, adventurers, missionaries and, later, diplomats.

The first product of modern technology was the shotgun brought to Thailand by the Portuguese during the reign of **King Chai Rachathirarch. (1533-1546)**. Pistols, rifles and, later, cannons had great impact upon the warfare between Thailand and her neighbouring countries, especially Burma, Cambodia and Laos.

The first discipline of modern science in Thailand which was **Astronomy** was brought to Thailand during the reign of **King Narai the Great, (1656-1688)** nearly one and a half centuries after the introduction of shotguns into Thailand.

It was recorded that **King Narai the Great** used the first astronomical telescope in Thailand to observe the sky in the year 1685, seventy six years after Galileo's invention of his own telescope. Of course, Galileo did not invent the telescope, but, he was the first scientist to construct his own telescope which he pointed to the sky signifying the new era of modern astronomy. **King Narai the Great's use of the telescope can also be said to signify the beginning of modern science in Thailand.**

However, science in Thailand following its birth during the reign of **King Narai the Great** hardly flourished. During the rest of Ayuthaya period of 79 years up to the year 1767, the progress of science was very limited both in scope and widespreadness. The situation remained the same right through the next era of Thailand, Thonburi period, (1767-1782) and up to the reign of **King Rama III of Rattanakosin era**, (1824-1851).

King Rama III realized the importance of modern science for national development. He thus sent several bright young Thai men to study applied science abroad. Science could thus be said to have struck firmer root during the reign of **King Rama III**. Especially, with the homecoming of the first generation of Thai scholars who were fully exposed to authentic modern science.

The birth of printing in Thailand in the reign of **King Rama III** was considered to be another milestone of modern technology in the country.

Science in Thailand advanced further during the reign of **King Rama IV**, (1851-1868). The main reason was that **King Rama IV** was himself a scientist who tried to modernize the country by science and to discourage super-stitious beliefs among the Thai people. He was acclaimed as astronomer who predicted with astonishing accuracy the exact time and place for observation of the 1868 total solar eclipse seen in Thailand. The King himself went to observe the eclipse at Ban Wah Koh in Prachuap Khiri Khan Province on 18th August, 1868.

Science in Thailand took a step further during the reign of **King Rama V** (1868-1910) with the introduction of the formal educational system in the

country. The King established a school within the royal palace in 1871. It was the first school in the country.

Before the establishment of the first school, all educational activities were available only in **palaces or temples**.

Following the advent of the first school, **King Rama V** established or helped to establish several more schools within the country. Formal scientific education was thus available to the Thai people at large. Modernization of the country thus took great strides ahead.

However, up to the beginning of King Rama V's reign, there was available only basic science at school level. Another important step further for science in Thailand was the establishment of the first higher education institution during the reign of King Rama VI, (1910-1925). The first university in Thailand, **Chulalongkorn University**, was established in the year 1916.

Although the Faculty of Science at Chulalongkorn University was created at the beginning of the university, its main function was to offer science service courses for medical, engineering and education students. The first science programmes leading to the Bachelor of Science Degree were offered in 1934.

The next development of science in Thailand was the effort of Thai scientists to carry out original research. This came first in the form of postgraduate science degree programmes offered at Chulalongkorn University starting with the Master of Science Degree programme in physics in 1940. **Since then, science in Thailand has advanced at accelerating pace up to**

the present. Several new universities have been established in Bangkok and in the provinces at Chiang Mai, Khon Kaen and Songkhla. There are also several branch campuses of certain universities in Bangkok. Several existing branch campuses are at Chon Buri, Phitsanulok, Songkhla, Maha SaraKham, Nakhon Pathom and also in Bangkok.

THE CURRENT STATUS OF SCIENCE IN THAILAND

Thailand is experiencing the full force of modern science and technology. Science is playing a major role in all aspects of life and society, education, public health, transportation, communication, relaxation entertainment, food production, power and energy and industrialization. It is accurate to say that science has helped to modernize Thailand. The country has benefited greatly from science. However, as elsewhere in the world, science has also brought certain undesirable changes to the country, notably confusion, worry, strain and pollution.

Several important events that took place recently have special significance to science in Thailand. Of particular importance are the following:-

- The establishment of the **Ministry of Science, Technology and Energy** in 1979 unifying all the governmental departments, boards, committees and authorities related to science for efficient promotion and utilization of science and technology for national development.

- Proclamation by the Government of **King Rama IV** as the **Father of Thai Science** in the year 1982 in honour of the King's interest and achievement in science.

- Declaration by the Government of the eighteenth of August of every year, starting from 1982, as Thailand's **National Science Day** in memory of King Rama IV's visit of Ban Wah Koh to observe the total solar eclipse on 18th August, 1868.

- The establishment of the **Outstanding Thai Scientist Award** by the **Science Society of Thailand** in 1982 which carries a considerable cash prize, not just a token amount. The award has since been presented annually in an effort to honour and encourage scientific research, profession and spirit.

WHAT IS THE PRESENT STATUS OF SCIENCE IN THAILAND?

Academically and researchwise, science education in Thailand attains the same high standard as that in the western world up to the undergraduate or the bachelor of science degree level for all disciplines. However, at the higher or postgraduate level, not all the science disciplines attain the same and desirable standard. Of noted success are biochemistry, biotechnology and physical chemistry. The difficulties of those lagging behind lie in the lack of research fund, research atmosphere and organized research.

Apart from science education and research, in general, science in Thailand has gained an impressive status since its real beginning about a century ago. Science has played an important role in improving the quality of life, public health, environment, the quality and quantity of agricultural products. Energy technology, communication technology and the so-called appropriate technology, including technology transfer, are playing more and more significant roles for the country. Also of special significance is the role

of science in speeding up industrialization. Although it is still a slow process, certain areas of industry are growing at a quick pace, notably, electronics and computer.

On the whole, for the last century or so, science in Thailand has enjoyed a high status up to the present time.

However, for the last decade or so, there has been a new phenomenon in Thailand which has caused definite concern among the members of the scientific community in the country. **There has been a drop of interest in science among the young people, especially, the undergraduate students at higher education institutions, notably, the universities.**

At the beginning of science education leading to the bachelor's or higher degrees in the country, there was no shortage of bright, young people who wished to become scientists. As a result, the early generations of Thai scientists and science educators became outstanding personalities who played important roles in the development of the country.

The drop of interest in science of the young people creates grave concern for future generations of Thai scientists and science educators. A main cause of the decline of interest in science is the rising difficulty in job opportunity for young science graduates.

Realizing the seriousness of the situation, several governmental and nongovernmental parties are joining their efforts to raise the interest of young people in science. One major effort is a new national project called the **Development and Promotion of the Specially Talented Children in Science and Technology.** It is a joint, long-term project run by the

Ministry of Education, the Office of State Universities, the Ministry of Science, Technology and Energy and the Institute for the Promotion of the Teaching of Science and Technology (IPST).

The project started in 1984 with an initial number of 30 young children. These selected young children will be encouraged and sponsored to study science at the upper secondary school level and then to continue to study science at the university level. They will be assured of the highest grade of education in science as well as job opportunity after their graduation.

TOWARD A HOPEFUL FUTURE

A healthy society is one blessed with sound economy, healthy environment and national pride. For Thailand, to a large extent, the economy of the country depends upon the development of agricultural production, marine resources and industrialization. The environment of the country needs to be conserved and improved. A proud society should be one in which its members are eager to announce their association with it.

Science education and research should be fully developed. The society should also preserve its cultural heritage especially its traditions and beliefs. The members of the society should be confident in their advancement toward the future. Besides realizing their roles and responsibilities in creating the future, they should be fully aware of the fact that superstitions and blind beliefs are harmful to national development.

Thailand is rich in natural resources including natural gas found both inland and off-shore. Modern science and technology are being exploited to

increase agricultural and marine resource production. Great efforts are being made at industrialization. Electronics industry is growing very fast. Besides, the computer and chemical industries have started to show great promise.

With the explicit policy announced by the Thai Government to utilize science and technology to the full for the national development; with the increasing effort of the higher education institutions within the country to encourage and promote science education and research; with the increasing cooperation among the Government, the higher education institutions and the private sector on scientific research and development (R & D) as an essential ingredient of industrialization; with the increasing scientific attitude and thinking of the population at large; and with the increasing conviction among the Thai people that **"The future of our country lies in our own creation, not, in any supernatural power"**; there is then great hope of an even brighter future.

การปฏิบัติงานรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทฯ

พล.ต.อ.วชิษฐ เดชกุญชร

ข้อความต่อไปนี้ได้รับอนุญาตจากท่านผู้ให้สัมภาษณ์ให้คัดลอกบางส่วนจาก บทสัมภาษณ์พิเศษ พล.ต.อ.วชิษฐ เดชกุญชร ในขณะดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ โดย "กิตติ" ในวารสารไทย ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒๙ มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๑

“...ผมคิดว่าทุกครั้งที่ตำรวจหรือข้าราชการสังกัดใดก็ตามเกิดความท้อแท้ในเรื่องการทำงานของตัวเอง ลองหยุด แล้วหันขึ้นไปมองดูพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราว่า กำลังทรงทำอะไรอยู่ และทรงทำอะไร แล้วก็จะทำให้เกิดกำลังใจขึ้นได้ว่าเราไม่ได้ลำบากอยู่คนเดียว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชตระกูลก็ทรงลำบากเช่นกัน และประทับอยู่เคียงข้างพวกเราในแง่ของการทำงานตลอดเวลา...”

วารสารไทย : จากการที่ท่านได้เคยปฏิบัติงานรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านมีสิ่งใดที่จะเล่าให้ท่านผู้อ่านวารสารไทยได้ทราบบ้างว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชวงศ์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ หรือพระเมตตาบารมีต่อปวงชนชาวไทยอย่างไรบ้างคะ?

พล.ต.ท.วชิษฐฯ : การทำงานใกล้ชิดพระยุคลบาททำให้ได้ความรู้ที่ผมเห็นว่าเป็นความรู้ที่มีค่าที่สุดครั้งหนึ่งในชีวิตของผม คือความรู้ที่ว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงอุทิศพระวรกาย และพระราชหฤทัยให้แก่ปวงชนชาวไทยมากแค่ไหน แม้เพียงจะยังไม่พ้นตำแหน่งออกมา ผมก็รู้และแน่ใจเสียแล้วว่าพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ทรงมีพระชนม์ชีพอยู่โดยไม่ได้มีพระราชประสงค์อื่นใด นอกจากทรงอุทิศพระวรกายและพระราชหฤทัยให้แก่คนไทยโดยไม่มีเงื่อนไข และผมก็เชื่อว่าสมาชิกของพระราชตระกูลตั้งแต่สมเด็จพระบรมราชินีนาถลงมา ก็ทรงเจริญรอยตามพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัว ตลอดเวลา ๑๒ ปีที่ผมอยู่ในตำแหน่งนายตำรวจราชสำนักประจำ ผมได้เห็นแต่ว่า
 ทุกพระองค์ทรงคิดและทรงปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาเฉพาะในพระราชกรณียกิจที่จะเป็นคุณ
 ประโยชน์แก่ประชาชนเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวน
 มาก หรือจะเป็นพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติไปในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ก็ตาม จะ
 ทรงคำนึงถึงประชาชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งตำรวจเองน่าจะยึดเอาวิธีปฏิบัติพระองค์ วิธีปฏิบัติ
 พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นตัวอย่าง ตัวอย่างของการ
 อุทิศพระองค์ ตัวอย่างของการอุทิศทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ให้กับประชาชนโดยไม่มีเงื่อนไข
 ผมคิดว่าทุกครั้งที่ตำรวจหรือข้าราชการสังกัดใดก็ตามเกิดความท้อแท้ในเรื่องการทำงาน
 ของตัวเอง ลองหยุด แล้วหันขึ้นไปมองดูพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราที่กำลัง
 ทรงทำอะไรอยู่ และทรงทำอย่างไร แล้วก็จะทำให้เกิดกำลังใจขึ้นได้ว่า เราไม่ได้ลำบาก
 อยู่คนเดียว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชตระกูลก็ทรงลำบากเช่นกัน และ
 ประทับอยู่เคียงข้างพวกเราในแง่ของการทำงานตลอดเวลา ไม่เคยทรงมีเวลาพักผ่อนที่
 เพียงพอ และจะเห็นว่าในขณะที่พวกเราเองว่างงาน ว่างราชการ ก็สามารถที่จะไปหย่อน
 ใจที่โน่นที่นี่ได้ เราแทบจะไม่ได้เห็นเลยว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสำราญพระ
 วรกายอย่างพวกเรา เป็นประมุขที่ทรงมีเวลาสำหรับพระองค์เองน้อยที่สุด จะเป็นการกีฬา
 หรือดนตรีที่ทรงอยู่ทุกวันนี้ ซึ่งคนโดยทั่วไปจะมองดูว่าเป็นเรื่องของการสำราญพระราช
 หฤทัยนั้น ที่จริงทรงปฏิบัติประหนึ่งว่าเป็นหน้าที่ เพราะเป็นเหตุให้กิจกรรมทั้ง ๒
 ประเภทนี้มีความเจริญก้าวหน้า ทรงถือว่าเป็นการพัฒนาวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และถ้าหาก
 ใครเคยเข้าไปดูใกล้ซิคก็จะเห็นว่า แม้แต่ในการทรงดนตรี หรือการกีฬา ก็ทรงปฏิบัติ
 เสมือนหนึ่งว่าเป็นนักดนตรีหรือนักกีฬาสามัญเหมือนคนอื่น โดยทรงเคารพในกติกา
 ฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นพระราชกิจอย่างใดก็ตาม ส่วนพระองค์หรือราชการ เรายึดถือเป็น
 ตัวอย่างได้ทั้งหมด

วารสารไทย : ในความรู้สึกของท่าน งานในฐานะตำรวจราชสำนักประจำ กับ
 ตำแหน่งปัจจุบันนั้น มีความแตกต่างกันอย่างไรคะ?

พล.ต.ท.วลีขจร : ก่อนอื่นต้องให้เข้าใจว่า ตำรวจราชสำนักประจำนั้นเป็นแต่
 เพียงหน่วยงานหนึ่งในกรมตำรวจ ส่วนหน้าที่นั้นจัดได้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดก็คือ การ

ถวายความปลอดภัยให้แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชตระกูล ถ้าจะดูแล้ว ก็เป็นงานเฉพาะด้าน นายตำรวจสำนักประจักษ์มีสำนักงานเทียบเท่ากองบัญชาการ หัวหน้านายตำรวจราชสำนักประจำ มีตำแหน่งเทียบเท่ากับผู้บัญชาการเป็นตำแหน่งรองลงมาจากตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีตำรวจ สำนักงานตำรวจราชสำนักประจำจะอยู่ในบังคับบัญชาของอธิบดีตำรวจในด้านการบริหารการธุรการ แม้ว่าในทางปฏิบัติจะอยู่ในบังคับบัญชาของสมุหราชองครักษ์ก็ตาม ส่วนงานในตำแหน่งรองอธิบดีตำรวจ ก็เป็นงานกว้างขวางกว่า ส่วนผมเองนั้นรับผิดชอบงานบริหาร ก็คืองานใดก็ตามที่จะอำนวยความสะดวกให้ปฏิบัติหน้าที่หลักของตำรวจ คือการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเป็นไปโดยเรียบร้อยโดยมีประสิทธิภาพ เว้นเรื่องเดียวคือเรื่องการลงไปไล่จับผู้ร้ายซึ่งเป็นงานทางด้านปราบปรามเขา คือถ้าจะว่าไปแล้วขอบเขตของงานปัจจุบันกว้างขวางกว่า และก็ไม่ได้เข้าไปรับผิดชอบโดยเฉพาะถึงเรื่องความปลอดภัยของพระยุคลบาท ถ้าจะให้เทียบเคียงก็คงจะเทียบเคียงกันไม่ได้

วารสารไทย : จากการที่ท่านเคยตามเสด็จฯ ท่านคงเคยเห็นชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยตามท้องถิ่นต่าง ๆ ท่านมีความเห็นอย่างไรคะ?

พล.ต.ท.วชิษฐา : ความรู้สึกทั่ว ๆ ไปก็คือว่า คนไทยยังยากจนอยู่ และที่ผมเห็นได้ชัดอย่างนี้ ก็เพราะว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มักทรงเจาะจงท้องถิ่นที่ประชาชนมีความแร้นแค้น และยังต้องหวังพึ่งความช่วยเหลือจากทางราชการ การตามเสด็จฯ ก็เลยทำให้ได้เห็นความยากจน ความขาดสน ความยากไร้ของชาวบ้านโดยใกล้ชิด และค่อนข้างจะกว้างขวาง นอกจากความยากจนค่าน้ำเหล่านี้ที่ให้เห็นแล้ว ก็ยังได้เห็นความห่วงใยที่ทรงมีต่อคนเหล่านี้ เวลาเสด็จฯ ไปประทับอยู่ท่ามกลางคนไทยที่ยากจนเหล่านี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะไม่ทรงเร่งร้อน แต่จะทรงใช้เวลาอยู่กับเขานาน ๆ จะทรงศึกษาปัญหาของประชาชนเหล่านี้อย่างละเอียดละออและอย่างใกล้ชิดโดยไม่ถือพระองค์ โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการประกอบอาชีพ ด้วยเหตุนี้จึงทรงสนพระราชหฤทัย และทรงมีความรู้โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องดิน เรื่องน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพของคนไทยส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกสิกร การที่จะได้เห็นคนไทยเหล่านี้ และเกิดความประทับใจที่เห็นพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวพันถึงเขาแล้ว ผมก็มีความรู้สึกเลยไปอีกด้วย

ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านทรงตระหนักในความขัดสน ความยากไร้ของชาวบ้านอย่างนี้ ข้าราชการก็ควรจะตามรอยพระยุคลบาท โดยตระหนักในความลำบากของประชาชนเช่นเดียวกัน และการจะตระหนักอย่างเดียวไม่พอ ผมคิดว่าเราควรจะเอาอย่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านนั้นแม้จะทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่อย่างง่าย ๆ ผมอยากจะขอใช้คำสามัญว่า "การกินการอยู่" ของท่านไม่ได้เกินประชาชนเลย เสวยได้ง่าย การปฏิบัติพระองค์ ในเวลาทรงงานต่าง ๆ ก็เป็นไปอย่างง่าย ๆ ก็คงจะเห็นว่าเวลาเสด็จฯ ออกไปเยี่ยมชาวบ้านจะทรงขับรถยนต์เอง และเมื่อไปถึงแล้วจะทรงงานเอง ทรงถือแผนที่เอง หลังจากที่ได้รับสั่งถาม เรื่องที่ทรงสนพระราชหฤทัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว การบันทึกพระราชกระแสพระราชดำรัสนั้น แม้จะมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยบันทึกอยู่ อีกแรงหนึ่งแล้วก็ตาม ก็ทรงบันทึกด้วยพระองค์เองด้วย

"...พระองค์ท่านนั้นแม้จะทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่ อย่างง่าย ๆ ผมอยากขอใช้คำสามัญว่า "การกินการอยู่" ของท่านไม่ได้เกินประชาชนเลย...."

ระหว่างที่ผมอยู่ใกล้ชิดพระยุคลบาทนั้น ผมไม่เคยเห็นทรงมีหรือทรงปฏิบัติอะไรที่เกี่ยวกับความหรูหราฟุ้งเฟ้อต่าง ๆ เลย ข้าราชการจึงควรเอาอย่างพระองค์ท่าน อย่าให้การกินการอยู่เกินหน้าประชาชน และข้ออ้างที่ว่าเกิดมารวย เลยจำเป็นต้องอยู่อย่างเศรษฐีให้มันเหนือชาวบ้านนั้น แม้จะมีสิทธิที่จะทำได้ แต่ผมว่ามันไม่เหมาะกับ "สาร์ป" พระท่านมีศัพท์คำนี้กำกับในการปฏิบัติตนของพระองค์ คือไม่ผิดวินัย แต่ไม่เหมาะกับสาร์ป เช่นเป็นพระแล้วขับรถเก๋ง ซึ่งไม่เหมาะ ในวินัยของพระไม่ได้ห้าม ฉะนั้น ถ้าพระจะขับรถย่อมได้ แต่ดูแล้วไม่เหมือนพระ เช่นเดียวกัน ตำรวจก็ควรจะเป็นอย่างเดียวกัน คือ ทำอะไรไปแล้วเหมือนเป็นตำรวจหรือเปล่า? พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านทรงเป็นตัวอย่าง ท่านเป็นถึงพระมหากษัตริย์ แต่ท่านปฏิบัติพระองค์เยี่ยงสามัญชน เราก็ควรถือเป็นตัวอย่าง ผมว่าวิธีนี้จะลดช่องว่างระหว่างประชาชนกับตำรวจ หรือข้าราชการสังกัดอื่นลงได้มาก การขี้อายคันยาว ๆ แพง ๆ กินข้าวตามเหลากันไม่เว้นแต่ละมื้อ ดื่มเหล้าฝรั่ง เข้าคิสโก้เครตริงละหลายร้อยบาทนั้น ผมเห็นว่า แม้ว่าจะอยู่ในฐานะที่ทำได้โดย

ส่วนตัว แต่ดูแล้วไม่เกิดคุณค่าอะไร ชาวบ้านเขาดูแล้ว เขาก็ตำหนิ แล้วเขาก็มีสิทธิจะคิด เหมือนกันว่ารวยอย่างนี้ อาจจะรวยด้วยเหตุอื่น ไม่ใช่รวยเพราะว่าพ่อรวย

วารสารไทย : ในชีวิตการทำงานของท่าน มีสิ่งใดที่ท่านประทับใจที่สุดคะ?

พล.ต.ท.วชิษฐา : ความประทับใจในชีวิตการทำงานของผมคงจะมีอยู่ ๒ ครั้ง ครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อผมออกไปทำงานร่วมกับตำรวจซึ่งคนไม่ค่อยได้เห็นเท่าไร คือ ตำรวจภูธร และตำรวจตระเวนชายแดน ผมเคยมีประสบการณ์หลายหนในการปราบปรามในต่างจังหวัด ซึ่งก็เป็นเรื่องการปราบปรามผู้ก่อการร้าย แต่ว่าที่ประทับใจผมเพราะเหตุที่ผมได้ไปเห็นความเสียสละของตำรวจเล็ก ๆ เหล่านี้ ซึ่งทำให้ผมเกิดศรัทธาที่จะเป็นตำรวจมาจนกระทั่งทุกวันนี้ คงจะไม่ต้องปิดบังอะไรที่ว่าในการทำงานราชการนั้นก็มีหลายครั้งหลายหนด้วยกันที่มันเกิดความท้อถอยด้วยเหตุต่าง ๆ จนเกือบจะลาออกจากราชการไปก็หลายครั้ง แต่เนื่องจากการที่ได้เคยไปประจักษ์ในความเสียสละของตำรวจเล็ก ๆ เงินเดือนน้อย ๆ ซึ่งมีความเป็นอยู่ไม่ได้ดีไปกว่ากรรมกรในสนามข้างเคียงกัน มาผมก็เลยยังเชื่ออยู่ว่าเมืองไทยทุกวันนี้ยังมีคนที่เต็มใจเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างให้กับบ้านเมือง โดยไม่คำนึงถึงตัวเองหรือครัว และคนเหล่านี้ได้พิสูจน์ความเสียสละของเขาด้วยชีวิตแล้ว ทั้งตำรวจภูธร และตำรวจตระเวนชายแดน

ตำรวจตระเวนชายแดนนั้น โดยเฉพาะตำรวจพลร่มนั้นแม้กระทั่งปัจจุบันนี้ บางคนที่เสียชีวิตไปแล้วแต่ยังไม่ได้เก็บศพขึ้นมาเลยก็มี เพราะเหตุว่าเขาได้ไปสละชีวิตในที่ที่ไม่อาจเอาศพขึ้นมาได้นี้เป็นความประทับใจ เป็นเหตุให้ผมมีปณิธานที่อยากจะเสียสละอย่างเขามาจนกระทั่งขณะนี้ และคิดว่าจะรับราชการไปจนถึงที่สุด เพื่อที่จะทำงานที่เขาเหล่านี้ทำค้างไว้ต่อไปด้วย

วารสารไทย : ความประทับใจอีกครั้งหนึ่งล่ะคะ?

พล.ต.ท.วชิษฐา : ความประทับใจอีกครั้งหนึ่งที่เกิดขึ้นก็ในระหว่างที่รับราชการอยู่ในตำแหน่งนายตำรวจราชสำนักประจำที่อยู่ใกล้เบื้องพระยุคลบาทที่ผมได้พบในตอนต้นบ้างแล้ว คือความประทับใจที่ได้เห็นการเสียสละพระวรกายและพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผมเองเชื่ออย่างแน่นแฟ้นเลยว่าที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่

หัวของเราพระประจักษ์หนักถึง ๒ ครั้ง ก็เพราะเหตุว่าทรงมีพระราชปณิธานที่จะสละ
พระวรกายให้แก่บ้านแก่เมือง และความน่าชื่นใจก็อยู่ตรงที่ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวของเรา และตำรวจตระเวนชายแดนเล็ก ๆ ตำรวจภูธรเล็ก ๆ เหล่านั้นทรงมีและมี
อะไรร่วมกันอยู่ที่คนไทยทุกคนควรจะมองเห็นนั่นคือ ความตั้งพระราชหฤทัยและ
ความตั้งใจที่จะสละพระองค์เองและสละตัวเองให้แก่เมืองไทย

สถาบันพระมหากษัตริย์ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย

ศาสตราจารย์ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่กล่าวถึงกฎเกณฑ์ในการปกครองประเทศ กลไกในการปกครอง ตลอดจนสิทธิเสรีภาพของประชาชน¹ ได้กล่าวยืนยันถึงระบอบการปกครองของประเทศไทย ดังรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช 2521 มาตรา 2 บัญญัติว่า **"ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข"** เป็นการยืนยันว่า การปกครองของประเทศไทยนั้นต้องมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของประเทศตลอดไป การศึกษาถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ หรือการสืบราชสันตติวงศ์ พระราชฐานะ พระราชอำนาจในการเกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดิน เหล่านี้ล้วนแต่เป็นข้อความที่ประชาชนชาวไทยทุกคนควรมีความรู้ความเข้าใจ เพื่อส่งเสริมให้มีการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี เป็นไปโดยถูกต้อง มีพลัง และจะทำให้พระบารมีและพระราชกฤษฎีกาบริหารได้แผ่ไพศาลเป็นพระเกียรติยศไปชั่วกาลนาน

ดังเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองนั้น ปัจจุบันนิยมมีประมุขของประเทศอยู่ 2 แบบ คือ พระมหากษัตริย์ และประธานาธิบดี ประเทศใดจะมีประมุขแบบใดย่อมขึ้นกับประวัติความเป็นมาของแต่ละประเทศที่ไม่เหมือนกัน ปัญหาว่าประมุขของประเทศควรจะเป็นแบบใดดี เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันทางรัฐศาสตร์ ไม่สามารถหาข้อยุติได้โดยอาจสรุปเหตุผลของแต่ละแบบได้ดังนี้

ฝ่ายที่เห็นว่า รูปแบบของประมุขควรเป็นประธานาธิบดี ให้เหตุผลว่า เหตุที่ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งประมุขของตน จึงทำให้ไม่เห็นห่างจากกัน สามารถเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของประชาชน หากประมุขผู้ใดไม่มีผลงานหรือปฏิบัติงานไม่เหมาะสม ก็ไม่เลือกตั้งผู้นั้นเป็นประมุขอีก

ฝ่ายที่เห็นว่ารูปแบบของประมุขควรเป็นพระมหากษัตริย์ ก็มีเหตุผลหลายประการ อาทิ

1. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติศักดิ์ เพราะทรงมีพระราชตระกูลสูง ย่อมทำให้เกิดความไว้วางใจและศรัทธาต่อพระองค์ สมคำกล่าวที่ว่า "พระราชาเป็นสง่าแห่งแว่นแคว้น"
2. เหตุที่ทรงรับตำแหน่งเพราะการสืบราชสันตติวงศ์ ไม่ใช่เพราะคะแนนเสียงจากผู้ใด จึงทำให้ทรงเป็นกลางทางการเมืองได้อย่างแท้จริง มีผลให้ทรงประสานผลประโยชน์ของชาติได้ดียิ่งขึ้น
3. เพราะทรงเป็นประมุขของประเทศอย่างถาวรทำให้ทรงมีโอกาสสะสมประสบการณ์ มีพระปรีชาสามารถเข้าพระราชหฤทัยถึงปัญหาของการบริหารราชการได้ดีกว่าประธานาธิบดีซึ่งดำรงตำแหน่งในระยะสั้น
4. ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความเป็นชาติ และความสามัคคีของคนในชาติ ในขณะที่นักการเมืองอื่นไม่สามารถทำได้ เพราะเมื่อมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องก็อาจเกิดความเห็นขัดแย้งกันได้²

จากข้อเท็จจริงที่ผ่านมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เมื่อหลายประเทศอยู่ในภาวะคับขัน เช่น อังกฤษ สวีเดน เดนมาร์ก และนอร์เวย์ พระมหากษัตริย์ทรงแก้ไขวิกฤติการณ์ได้ดีกว่าประธานาธิบดี เนื่องจากแต่ละพระองค์มีพระบารมีและพระปรีชาสามารถสูง ประกอบกับทรงได้รับความจงรักภักดีจากพสกนิกรส่วนใหญ่ ส่วนประเทศที่มีการปกครองแบบสาธารณรัฐมีประธานาธิบดีเป็นประมุข เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลีนั้น เหตุที่ประธานาธิบดีต้องผูกพันอยู่กับการเมือง จึงตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์โดยตรง แม้จะมีอิทธิพลทางการเมืองเพียงใด ก็ไม่เท่าพระบารมีของพระมหากษัตริย์ที่ประชาชนยอมรับด้วยความจงรักภักดี ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้อง

ยกตัวอย่าง พระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ทรงแก้ไขสถานการณ์อันเลวร้ายของบ้านเมืองมาได้หลายครั้งหลายครา

ดังนั้น ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องชักชวนประชาชนคนไทย ขอบคุณคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475 ว่า คุณงามความดีของคณะท่านประการหนึ่ง คือยังฉลาดที่ตัดสินใจกำหนดให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติแทนที่จะเป็นระบอบประธานาธิบดี ทั้งนี้คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองคงพิจารณาถี่ถ้วนแล้วเห็นว่าคนไทยกับพระมหากษัตริย์นั้นมีคู่กันมาตั้งแต่เป็นชาติไทยแล้ว ไม่สามารถแยกออกจากกันได้จึงได้ดำรงสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ เป็นแต่ให้ทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญดังพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มาตรา 3 บัญญัติว่า

"มาตรา 3 กษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ พระราชบัญญัติก็ดี คำวินิจฉัยของศาลก็ดี การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะก็ดี จะต้องกระทำในนามกษัตริย์"

ความเป็นมาของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

เป็นการยากมากที่จะระบุให้ชัดเจนว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยได้เริ่มต้นมาตั้งแต่เมื่อใด เพราะนับตั้งแต่ชาวไทยได้ "สร้างบ้านแปงเมือง" ขึ้นเป็นหลักฐานชาวไทยก็มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขคู่กับความเป็นชาติสืบมาจนปัจจุบัน ทั้งนี้บรรพบุรุษไทยเชื่อว่าสวรรค์ได้ประทานพระมหากษัตริย์มา ดังเช่นพงศาวดารลานช้างระบุว่า พระยาแถนคือพระอินทร์หัวหน้าของเทวดา ได้ส่งเทพบุตรองค์หนึ่งชื่อพ่อขุนบุญมหรือพ่อขุนบรม พร้อมด้วยอาญาสิทธิที่จะลงโทษคนทำผิดลงมากปกครองคนไทยหรือตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวถึงการเชิญกษัตริย์เมืองต่าง ๆ ไปประชุมเพื่อตั้งศักราชใหม่ ประชาชนในเมืองเชียงลาวใกล้ลำน้ำสายไม่มีตัวแทนเพราะขาดกษัตริย์ปกครอง พระยาแถนหรือพระอินทร์ จึงส่งลาวจงเทวบุตรลงมาก่อกำเนิดในโลกมนุษย์ลาวจงเทวบุตรได้บันไดเงินลงมาจากสวรรค์ ตรงบริเวณคอยดุงในปัจจุบัน พร้อมด้วยบริวาร 1,000 คน ชาวเมืองเชียงลาวจึงยกลาวจงขึ้นกษัตริย์องค์แรก นับเป็นการเริ่มต้นของราชวงศ์ "ลาวจักราช" ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของพระยามังรายผู้สถาปนานครเชียงใหม่³

ในวัฒนธรรมเดิมของไทย พระมหากษัตริย์ซึ่งสมัญญ์เรียกกันว่า "พ่อขุน" มีหน้าที่ประดุจพ่อเมือง เป็นผู้นำออกรบพุ่งในเวลาศึก เป็นทั้งพ่อผู้ปกครอง เป็นตุลาการของราษฎรในเวลาปกติ ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนเป็นไปโดยสนิทสนม ใครมีด้อยมีความอย่างใดก็ไปสั่นกระดิ่งร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้ ในศิลาจารึกสมัญญ์สุโขทัย จึงภูมิใจที่จะกล่าวว่า "เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัย ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจอบในไพร่" และยืนยันว่าพ่อขุนนั้นได้ "ปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองนั้นชอบด้วยธรรมทุกคน"⁴

ต่อมาเมื่อไทยอพยพมาสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ได้รับวัฒนธรรมมอญแห่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาเจือปนก็เข้ากันได้สนิทดี เกิดอุดมคติที่นิยมให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นธรรมิกราช คือ พระราชาผู้ทรงเคร่งครัดในธรรม ดุจดังพระมหาสมมติราชแห่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นั้น โดยทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม 10 ประการ ทรงประกอบสังกหัตถ์ คือคุณธรรม 4 ประการ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้ได้ และดำรงพระองค์อยู่ในจักรวรรดิวัตร 12 ประการ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการคุ้มครองบุคคลและสัตว์บางจำพวก และการประพฤติพระองค์ในคุณธรรมต่าง ๆ

นอกจากความนิยมของคนไทย ที่จะให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นธรรมิกราชดังกล่าวแล้ว ยังมีธรรมเนียมที่สืบเนื่องมาจาก อัคคัณณสูตร ในพระไตรปิฎก ที่ถือว่าพระมหากษัตริย์จะเสวยราชสมบัติได้ก็โดยสโมสรรสมติของประชาชน คือได้รับความยินยอมพร้อมใจจากประชาชน หรือตัวแทนของประชาชน ครั้นเมื่อไทยได้สมาคมกับขอมแล้ว ฐานะของพระมหากษัตริย์ได้แปรรูปไปบ้าง คือรับเอาขนบธรรมเนียมแห่งลัทธิเทวราชของขอมเข้ามาใช้ หมายความว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอวตารของพระผู้เป็นเจ้าบนสรวงสวรรค์ กล่าวคือในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชครูพราหมณ์พิธีจะได้ร่ายเวทสรรเสริญเขาไกรลาส อัญเชิญพระอิศวรจากเขาไกรลาสเสด็จมาสถิตในองค์พระมหากษัตริย์ ถวายสังวาลพราหมณ์ร่ำให้ทรงรับมาสวมพระองค์เฉียงซ้ายเช่นเดียวกับที่พระอิศวรทรงและมีการใช้คำพูดกับพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับที่พูดกับพระผู้เป็นเจ้า เรียกว่า ราชศัพท์ แต่อย่างใดก็ตาม ลัทธิเทวราชของขอมก็ติดอยู่ที่ภายนอกเท่านั้น ในจิตใจของคนไทยโดยแท้แล้ว ไม่เห็นว่าพระมหากษัตริย์จะเป็นส่วนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้าได้อย่างไร เพราะความนิยมที่จะให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นธรรมิกราชยังคงดำรงอยู่

พระมหากษัตริย์พระองค์ใดไม่ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เจ้านายที่ใกล้ชิดหรือขุนนางที่มีอำนาจก็อาจถือโอกาสชิงราชบัลลังก์ สถาปนาตนเองเป็นพระมหากษัตริย์แทน ทำให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงระมัดระวังพระองค์ ทรงประพฤติดังการที่ชอบที่ควรอยู่ตลอดมาดังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงไว้ในพระบรมราชาธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดินตอนหนึ่งว่า "อนึ่งพระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามนี้ ไม่ได้มีปรากฏในกฎหมายอันหนึ่งอันใด ด้วยเหตุถือว่าเป็นที่ล้นที่พ้น ไม่มีข้อใดสิ่งอันใด หรือผู้ใดจะเป็นผู้บังคับขัดขวางได้ แต่เมื่อว่าตามความเป็นจริงแล้ว พระเจ้าแผ่นดินจะทรงประพฤติดังการอันใด ก็ต้องเป็นไปตามทางที่สมควร แลที่เป็นยุติธรรม..."⁵

พระราชฐานะแห่งพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย

เมื่อรัฐธรรมนูญตกลงในหลักการที่จะให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติแล้ว ก็จำเป็นต้องถวายเป็นความเคารพยกย่องพระราชฐานะตามสมควร ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 จึงบัญญัติว่า "มาตรา 6 องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้" เพื่อให้ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชาสำนักพระราชวัง เพื่อที่จะดูแลให้มีการรักษาพระราชประเพณีต่าง ๆ เป็นการถวายพระเกียรติ มีการรับเสด็จส่งเสด็จพระราชดำเนิน มีการใช้ราชาศัพท์และกิริยามารยาทตามแบบฉบับของราชสำนัก และเพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงรักษาพระเกียรติไว้ รัฐบาลจึงได้ถวายเงินปีเป็นรายได้แก่พระองค์สูงกว่าข้าราชการธรรมดาทั่ว ๆ ไป แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วก็หาเป็นการเพียงพอไม่ ต้องทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพิ่มเติมปีละมาก ๆ ทุกปี นอกจากนั้นกฎหมายยังได้คุ้มครองพระมหากษัตริย์สูงกว่าบุคคลธรรมดา เช่น การประทุษร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา ถือว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร มีโทษหนักกว่าการทำร้ายบุคคลทั่วไป ตามมาตรา 107 ถึงมาตรา 112 เช่น ผู้ใดกระทำการประทุษร้ายต่อพระองค์ หรือเสรีภาพของพระมหากษัตริย์ ต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา 108)

การกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพสักการะ ย่อมเป็นการกำหนดโดยปริยายว่า พระมหากษัตริย์จะต้องทรงอยู่เหนือการเมือง กล่าวคือ ต้องทรงวางพระองค์เป็นกลาง ไม่เข้ากับพรรคการเมืองใด การปฎิหารราชการแผ่นดินต้องทรงกระทำกับคณะรัฐมนตรี หรือคณะองคมนตรีเท่านั้น และจะต้องทรงปลีกพระองค์จากปัญหาข้อขัดแย้งทางการเมือง คือไม่ทรงวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ทางการเมืองในที่สาธารณะในทางกลับกันย่อมถือเป็นการยกย่องการเมืองว่า นักการเมืองจะไม่อ้างถึงพระมหากษัตริย์ว่าทรงพระมหากรุณาแก่ตนเป็นพิเศษอย่างใดรวมทั้งไม่นำพระราชกระแสพระราชดำริทางการเมืองออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยเด็ดขาด

พระราชฐานะที่น่าสนใจอีกประการ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 6 วรรค 2 ได้บัญญัติว่า "ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้" วรรค 2 นี้เท่ากับเป็นการขยายความวรรคแรก คือทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ คำว่า ผู้ใด ในที่นี้ย่อมหมายถึงทั้งภาคราชการและภาคเอกชน การกล่าวหาหรือฟ้องร้องอาจพิจารณาได้เป็น 3 ทางด้วยกัน คือ

1. **ทางรัฐธรรมนูญ** ผู้ใดจะดำเนินคดียื่นพระมหากษัตริย์ในวิถีทางของรัฐธรรมนูญ เช่น การอภิปรายในสภา การเสนอญัตติต่อสภา ย่อมกระทำมิได้ โดยปกติข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาย่อมมีข้อกำหนดว่า การอภิปรายจะอย่าอ้างถึงพระปรมาภิไธยไม่ได้อยู่แล้ว ส่วนภาคเอกชนการดำเนินคดียื่นพระมหากษัตริย์อาจเข้าข่ายมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ที่ว่า

"มาตรา 112 ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปี ถึง 15 ปี"

2. **ทางอาญา** เจ้าพนักงานจะจับกุมพระมหากษัตริย์มิได้ เพราะศาลยุติธรรมย่อมไม่รับฟ้องขอให้พระมหากษัตริย์เป็นจำเลย หากพระมหากษัตริย์ทรงทำความผิดทางอาญา จะลงโทษพระองค์ได้ก็แต่โดยมาตรการทางสังคมเท่านั้นกล่าวคือประชาชนอาจเสื่อมความจงรักภักดีต่อพระองค์ไปจนทำให้ถึงกับสละราชสมบัติในที่สุดก็ได้

๘. **ทางแพ่ง** ผู้ใดจะฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางแพ่งไม่ได้เช่นกัน แต่ประชาชนอาจฟ้องสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นนิติบุคคล หรือฟ้องผู้จัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์ได้โดยตรง⁶ ทางที่สมควรแล้วผู้ที่มีปัญหาในด้านทางแพ่งกับองค์พระมหากษัตริย์ อาจถวายฎีกาขอรับพระมหากรุณาธิคุณ ก็จะได้รับผลสำเร็จตามต้องการดีกว่าดำเนินการทางอื่นก็เป็นไปได้

พระราชฐานที่น่าสนใจยิ่ง คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 บัญญัติว่า

"มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก" หมายความว่า เป็นการบังคับให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงนับถือพระพุทธศาสนา และพร้อมกันนั้นก็ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาทุกศาสนาในประเทศไทยด้วย การบัญญัติเช่นนี้มีความหมายที่น่าพิจารณา 4 ประการ คือ

1. เป็นการยืนยันรับรองโบราณราชประเพณีว่า พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ต้องทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงฝักใฝ่ในการทะนุบำรุงพระศาสนา ดังพระราชปณิธานแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ว่า **"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพุทธศาสนา"** และกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 หมวดที่ 5 ระบุผู้ที่ต้องยกเว้นจากการสืบราชสมบัติข้อหนึ่งว่า ไม่สามารถทรงเป็นอัครพุทธศาสนูปถัมภก

2. เท่ากับรัฐธรรมนูญยอมรับโดยปริยายว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และมีเอกสิทธิ์ยิ่งกว่าศาสนาอื่น ๆ

3. การกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ เท่ากับเป็นการกำปรักันศาสนาอื่นๆ ว่ามีสิทธิได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐทุกศาสนา ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนามีได้ห้ามการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ศาสนาอื่น แต่ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงนับถือศาสนาอื่นบางศาสนา การอุปถัมภ์ศาสนาที่ต่างจากตนอาจเป็นบาป เป็นข้อห้ามทางศาสนาก็ได้

4. เป็นการยอมรับว่า ตามรัฐธรรมนูญไทย รัฐกับศาสนามีได้แยกจากกัน และรัฐมีหน้าที่ต้องดูแลอุปถัมภ์ศาสนาด้วย ต่างจากรัฐธรรมนูญของบางประเทศบัญญัติไว้ชัดเจนเลยว่า ไม่มีศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ ประชาชนมีสิทธิจะนับถือศาสนาใด

ก็ได้ หรือไม่มีศาสนาเลยก็ได้ นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญบางประเทศยังไม่กล่าวถึงเรื่องศาสนาไว้ในรัฐธรรมนูญเลยก็มี

พระราชฐานะในรัฐธรรมนูญที่มีผู้เข้าใจไม่ชัดเจนอยู่มากคือ มาตรา 8 ที่บัญญัติว่า "พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย" การที่ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพนั้น หมายความว่า ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของทหาร คือมีพระราชอำนาจที่จะสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารทุกเหล่าได้ แต่เนื่องจากเป็นเรื่องราชการแผ่นดินจึงต้องมีรัฐมนตรีคนหนึ่งลงนามรับสนองพระบรมราชโองการและภายใต้เงื่อนไขที่ว่านี้ พระมหากษัตริย์จึงมีพระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก มีพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม เมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ หรือสัญญาสงบศึก

ส่วนคำว่า จอมพล นั้น เป็นชั้นยศสูงสุดของทหาร ไม่ใช่ตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จึงไม่ทรงมียศทหารใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะทรงอยู่ในฐานะสูงกว่าทหารทุกชั้นยศ มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า เวลาทรงเครื่องแบบทหารทรงประดับยศชั้นจอมพล ถ้าเป็นความจริง ก็แสดงว่ามิได้ทรงประดิษฐ์เครื่องหมายยศพิเศษขึ้นมา จึงทรงใช้เครื่องหมายชั้นจอมพลเท่านั้นเอง

การสืบราชสมบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ประเพณีการสืบราชสมบัติเดิมจะมีระเบียบแบบแผนอย่างใด ไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอน ต่อมาเมื่อมีการสถาปนาตำแหน่งพระมหากษัตริย์เป็นครั้งแรก ในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) เมื่อพุทธศักราช 1981 โดยทรงตั้งพระราชโอรสคือ พระรามศวรเป็นพระมหากษัตริย์ครองเมืองพิษณุโลก ทั้งนี้ พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจโดยสมบูรณ์ที่จะทรงสถาปนาพระราชวงศ์ที่ใกล้ชิดที่สุดพระองค์ใดขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ เช่น พระราชอนุชาหรือพระราชโอรสที่ประสูติจากพระอัครมเหสี แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีตำแหน่งพระมหากษัตริย์ ก็มีการแย่งชิงราชสมบัติกันหลายครั้งหลายหนในตอนปลายของสมัยกรุงศรีอยุธยา และเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาเกิดความอ่อนแอ จนกระทั่งถึงกับเสียกรุงในที่สุด

ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 1 ทรงสถาปนาสมเด็จพระอนุชาธิราชเป็นพระมหาอุปราช จนกระทั่งสมเด็จพระอนุชาธิราชเสด็จสวรรคต จึงโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเป็นพระมหาอุปราชตามคำกราบบังคมทูลของพระบรมวงศานุวงศ์และคณะเสนาบดี ต่อมาถึงรัชกาลที่ 2 ก็ทรงสถาปนาสมเด็จพระอนุชาธิราชขึ้นเป็นพระมหาอุปราชเช่นเดียวกับรัชกาลที่ 1 มีพิเศษออกไป คือรัชกาลที่ 3 ทรงสถาปนาพระเจ้าอาขึ้นเป็นพระมหาอุปราช และในต้นรัชกาลที่ 5 ที่ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์ และคณะเสนาบดีได้เลือกพระราชนัดดาพระมหาอุปราชรัชกาลที่ 4 ขึ้นเป็นพระมหาอุปราชของรัชกาลที่ 5 แต่อย่างไรก็ตาม พระมหาอุปราชทั้ง 5 รัชกาลนี้ (ยกเว้นรัชกาลที่ 2 ซึ่งเป็นพระมหาอุปราชภายหลัง) ได้เสด็จสวรรคตไปก่อนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงไม่มีปัญหาในการสืบราชสมบัติแต่ประการใด ดังนั้น เมื่อพระมหาอุปราชในรัชกาลที่ 5 เสด็จทิวงคต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่าประเพณีการแต่งตั้งพระมหาอุปราชเป็นประเพณีที่ไม่เหมาะสมกับกาลสมัย และอาจเป็นโทษแก่แผ่นดินได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ล้มเลิกประเพณีการแต่งตั้งพระมหาอุปราชเสีย และทรงสถาปนาตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารขึ้นมาแทน เช่นเดียวกับนานาประเทศที่เจริญแล้ว เป็นตำแหน่งรัชทายาทเพื่อสืบราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป

ต่อมาใน พ.ศ. 2467 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎมณเฑียรบาล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ขึ้น เพื่อป้องกันปัญหาความยุ่งยากภายในพระราชวงศ์ ในกรณีที่มีได้มีการแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้โดยแน่นอน กฎมณเฑียรบาลดังกล่าวมี 8 หมวดด้วยกัน หมวดที่ 4 วางลำดับผู้ควรสืบราชสันตติวงศ์ไว้โดยละเอียด โดยมีหลักการใช้สายตรง คือ จากปู่ไปพ่อ ไปหลาน หรือหลานมีสิทธิมากกว่าอา เมื่อหมดหลานสายตรงจึงไปพิจารณา อาคนที่ 1 ลูกอาคนที่ 1 เช่นนี้ตามลำดับ และในหมวดที่ 5 ระบุผู้ที่ต้องยกเว้นจากการสืบราชสมบัติ คือ

1. มีพระสัญญาวิปลาส
2. ต้องราชทัณฑ์เพราะประพฤติดิฉิดพระราชกฎหมายในคดีมหันตโทษ
3. ไม่สามารถทรงเป็นอัครพุทธศาสนูปถัมภก

4. มีพระชายาเป็นนางต่างด้าว กล่าวคือ นางที่สัญชาติเดิมเป็นชาวประเทศอื่น นอกจากชาวไทยโดยแท้

5. เป็นผู้ที่ได้ถูกถอนจากตำแหน่งพระราชทายาท ไม่ว่าการถูกถอนนี้จะได้เป็นไปในรัชกาลใด ๆ

6. เป็นผู้ที่ถูกประกาศยกเว้นออกเสียจากลำดับสืบราชสันตติวงศ์ ⁷

การยกเว้นออกเสียจากลำดับสืบราชสันตติวงศ์ ก็มีพระราชประเพณีถือปฏิบัติกันมาแล้ว เช่น ผู้ที่พระมารดามีเชื้อสายไทย คือ พระมารดามีได้จดทะเบียนสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายกับพระบิดา

ต่อมาเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว รัฐธรรมนูญทุกฉบับได้บัญญัติไว้ตรงกันในการรับรองกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 ให้ใช้บังคับต่อไป ดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 บัญญัติว่า

"มาตรา 20 การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 และประกอบด้วยความเห็นชอบจากรัฐสภา หากไม่มีพระราชโอรส รัฐสภาอาจให้ความเห็นชอบในการให้พระราชธิดาสืบราชสันตติวงศ์ก็ได้"

"การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเทียบบาล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 ให้กระทำได้โดยวิธีการอย่างเดียวกันกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ"

"มาตรา 21 ในกรณีราชบัลลังก์หากว่างลง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ ตามมาตรา 20 ต่อรัฐสภาเพื่อความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นครองราชย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศเพื่อให้ประชาชนทราบ

ฯลฯ

ฯลฯ

มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์อยู่ 2 - 3 ประการ คือ

1. เรื่องสิทธิของพระราชธิดา ตามกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 มาตรา 13 บัญญัติว่า "ในกาลสมัยนี้ยังไม่ถึงเวลาอันควรที่

ราชานรีเสด็จขึ้นครองราชย์ ฉะนั้นจึงห้ามมิให้จัดเอาพระราชานรีพระองค์ใด ๆ เข้าไว้ในลำดับสืบราชสันตติวงศ์เป็นอันขาด" แสดงว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงปฏิเสธสิทธิของพระราชานรีหรือพระราชธิดาในการครองราชสมบัติแต่ประการใด เป็นแต่ทรงชะลอการให้สิทธินั้นไว้ ดังเหตุผลที่ว่า "ในกาลสมัยนี้ยังไม่ถึงเวลาอันควร" เท่านั้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 จึงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติว่า "หากไม่มีพระราชโอรสรัฐสภาอาจให้ความเห็นชอบในการให้พระราชธิดาสืบราชสันตติวงศ์ก็ได้" ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะจากพระพุทศักราช 2467 ถึงพุทธศักราช 2517 เป็นเวลาผ่านมาถึง 50 ปีแล้ว ย่อมเป็นอันควรที่พระราชานรีเสด็จขึ้นครองราชย์ได้เมื่อมีความจำเป็น พระราชานรีพุทธศักราช 2517 ย่อมทรงมีคุณสมบัติต่างจากพระราชานรีพระพุทศักราช 2467 อย่างแน่นอน ดังจะเห็นได้จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอในปัจจุบันที่ทรงพระปรีชาสามารถ และมีพระราชจริยวัตรเป็นที่ชื่นชมยินดีแก่พสกนิกรอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังเป็นการสนับสนุนสิทธิสตรีให้เท่าเทียมกับชาย อันเป็นบรรยากาศทางการเมืองในขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญอยู่นั้น เน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างมาก

2. การแก้ไขกฎหมายเทียบบาล เนื่องจากกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทศักราช 2467 เป็นกฎหมายสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะหมวด 4 ซึ่งวางลำดับผู้ควรสืบราชสันตติวงศ์ไว้อย่างละเอียด ดังนั้น หากยินยอมให้มีการแก้ไขกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการนี้ได้ ก็จะเกิดมีการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้มีสิทธิสืบราชสันตติวงศ์หลายพระองค์ได้ และจะทำให้การเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องในปัญหาการสืบราชสมบัติ ดังนั้น รัฐธรรมนูญบางฉบับเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2495 จึงบัญญัติไว้เป็นการเด็ดขาดเลยว่า การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทศักราช 2467 จะกระทำมิได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่า แม้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ยังมีบทบัญญัติให้แก้ไขเพิ่มเติมได้ เพราะสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปหากจะคงยืนยันทนไม่แก้ไขรัฐธรรมนูญก็อาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ประเทศได้เป็นแต่จะต้องมีมาตรการให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญกระทำได้อย่างยากกว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้เพื่อความละเอียดรอบคอบและกระทำเพราะมีความจำเป็นยิ่งเท่านั้น ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2517 มีบทบัญญัติให้มีการแก้ไขกฎหมายเทียบบาลฉบับดังกล่าวได้โดยกระทำด้วยวิธีการอย่างเดียวกันกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จึงเป็นการชอบด้วยเหตุผลแล้ว

3. **ราชบัลลังก์จะว่างลงโดยเหตุ 2 กรณีเท่านั้น คือ** พระมหากษัตริย์เสด็จสวรรคตหรือทรงสละราชสมบัติ ซึ่งจะมีผลเมื่อการแสดงเจตจำนงสละราชสมบัติมาถึงรัฐสภา และรัฐสภาก็ได้แต่รับทราบเท่านั้น เพราะการสละราชสมบัติเป็นนิติกรรมที่มีผลสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ต้องมีผู้ใดอนุมัติ เมื่อราชบัลลังก์ว่างลง คณะองคมนตรีจะต้องเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ที่อยู่ในข่ายกฎหมายเทียบบาลฉบับนั้นต่อรัฐสภาเพื่อขอรับความเห็นชอบ การให้ความเห็นชอบหรือไม่ของรัฐสภาต้องมีเหตุผลหากรัฐสภาไม่ให้ความเห็นชอบ คณะองคมนตรีก็ต้องเสนอพระนามพระราชวงศ์ที่มีสิทธิสืบราชสมบัติลำดับถัดไปต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาครั้งละพระองค์ และกระทำเช่นนี้ตามลำดับจนกว่ารัฐสภาจะให้ความเห็นชอบ

พระราชอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน

โดยหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยด้านนิติบัญญัติทางรัฐสภา ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 บัญญัติว่า

"มาตรา 77 ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้"

อย่างไรก็ตาม พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจที่จะยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดที่ไม่ทรงเห็นชอบด้วย ด้วยการพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือทรงเก็บร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ ในกรณีที่พระราชทานร่างพระราชบัญญัติคืนมา หรือพ้น 90 วันแล้วยังไม่ได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีต้องนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง

หากไม่ลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนภายใน 30 วัน ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว (มาตรา 78) ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยยังคงมีพระราชอำนาจที่จะพระราชทานพระราชดำริเป็นการเตือนสติแก่รัฐสภา รัฐสภาต้องพิจารณาทบทวนร่างกฎหมายนั้นเป็นกรณีพิเศษใช้คะแนนเสียงข้างมาก และอำนาจในการชี้ขาดขั้นสุดท้ายก็เป็นของรัฐสภา ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตย

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยด้านการบริหารทางคณะรัฐมนตรี เริ่มตั้งแต่ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอีกไม่เกิน 44 คน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน โดยให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการตั้งนายกรัฐมนตรี (มาตรา 146) และพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรี ตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ (มาตรา 156)

การบริหารราชการแผ่นดินเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีจะวินิจฉัยสั่งการ แต่ในเรื่องสำคัญ ๆ ก็ต้องถวายให้พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และลงพระปรมาภิไธย ได้แก่

1. การตราพระราชกำหนด (มาตรา 157)
2. การตราพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 159)
3. การประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก (มาตรา 160)
4. การประกาศสงครามเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา (มาตรา 161)
5. การทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือกับองค์การระหว่างประเทศ (มาตรา 162)
6. การพระราชทานอภัยโทษ (มาตรา 163)
7. การถอดถอนฐานันดรศักดิ์ และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (มาตรา 164)
8. การแต่งตั้งและให้ข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี และเทียบเท่า พ้นจากตำแหน่ง (มาตรา 165)

และที่สำคัญที่สุดก็คือ บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการ ใดๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา 168) นั่นคือ หลักการทางรัฐศาสตร์ที่กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ทรงทำผิดไม่ได้ (The King can do no wrong) หรือทรงปกเกล้าฯ แต่มิได้ปกครอง พระราชกรณียกิจทางการบริหารราชการแผ่นดินทุกเรื่องจะมีผลใช้บังคับต่อเมื่อมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการและเป็นผู้รับผิดชอบแทนพระองค์หรืออาจจะกล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญนั้น ทรงทำหน้าที่ประทับประคองให้รัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามครรลองของรัฐธรรมนูญ และพระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ ในบางครั้งบางคราวอาจพระราชทานข้อคิดเห็นแก่รัฐบาลเพื่อแนะนำหรือเตือนสติ แต่ถ้าหากกระแสพระราชดำริไม่ตรงกับความเห็นของรัฐบาลแล้ว รัฐบาลก็จำเป็นต้องดำเนินการต่อไปในฐานะที่เป็นตัวแทนและผู้รับผิดชอบต่อประชาชน

นายแบงโชท์ (Bagchot) นักกฎหมายรัฐธรรมนูญชื่อดังของอังกฤษ ได้กล่าวถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษว่า พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจที่จะทรงได้รับการปรึกษาหารือ พระราชอำนาจที่จะทรงสนับสนุน และพระราชอำนาจที่จะทรงตักเตือนรัฐบาล สาเหตุที่ต้องมีพระราชอำนาจเช่นนี้ เพราะเมื่อพระมหากษัตริย์ต้องทรงลงพระปรมาภิไธย และใช้พระราชอำนาจตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็สมควรที่จะให้ทรงรับรู้กิจการบริหารภายใต้พระปรมาภิไธย และเมื่อทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ในฐานะที่ทรงเป็นพระประมุขและทรงมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดินก็สมควรที่จะถวายพระราชอำนาจในการตักเตือนเมื่อทรงเห็นว่าไม่สมควร หากทรงเห็นว่าเป็นการสมควร ก็น่าจะทรงมีพระราชอำนาจสนับสนุนการนั้นได้ หลักนี้เป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย การที่มีผู้วิจารณ์ว่าหลักการนี้ล้าสมัยและใช้ไม่ได้แล้วนั้น น่าจะเป็นการขัดต่อหลักความจริง เพราะในทางปฏิบัติพระมหากษัตริย์และพระบรมราชินีของอังกฤษทรงใช้พระราชอำนาจนี้อยู่ แม้ในประเทศไทยก็คงอยู่ในหลักเกณฑ์เดียวกันนั่นเอง⁸

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตย ด้านตุลาการทางศาล กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่ง (มาตรา 175) และการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งจะต้องดำเนินการตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ (มาตรา 169)

การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอื่นนอกเหนือไปจากการบริหารราชการแผ่นดิน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พระมหากษัตริย์ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ทรงปลอดจากพระราชภาระในทางการเมือง และการบริหารราชการแผ่นดิน แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นพระมหาธรรมิกราชที่ทรงผูกพันต่อทุกข์สุขของประชาชนเต็มเปี่ยมพระราชหฤทัย ทรงอุทิศเวลาส่วนใหญ่ แม้กระทั่งเวลาที่ทรงสมควรพักผ่อนพระวรกายเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎร ไม่เลือกชั้นวรรณะตลอดพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักร แม้จะเป็นดินแดนที่ห่างไกลเส้นทางคมนาคมเพียงใดก็ตาม ทำให้ทรงทราบสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งทุกข์ร้อนและความต้องการของเขา ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นชาวไร่ชาวนา ดังนั้น จึงได้มีพระราชดำรินำให้เกิดโครงการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่การสร้างความร่วมมือระหว่างทางราชการกับประชาชนในการดำเนินงานพัฒนานั้น ๆ มิใช่เป็นการช่วยเหลือของทางราชการแต่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้ก็ได้เป็นการก้าวก้าวการบริหารราชการของรัฐบาล แต่เนื่องจากเหตุที่ทรงทอดพระเนตรเห็นปัญหาของประชาชนด้วยพระองค์เอง จึงพระราชทานแนวทางแก้ไขปัญหาให้ รัฐบาลจะรับมาปฏิบัติในทันที หรือในเวลาต่อมาตามกำลังงบประมาณเมื่อใดก็ได้ จากการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอย่างหนักติดต่อกันมาหลายสิบปีเช่นนี้ ความจงรักภักดีของประชาชนที่มีแด่องค์พระมหากษัตริย์จึงมากพ้นที่จะพรรณนา ทำให้พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง พระบารมีของพระองค์ท่านได้ทรงนำชาติผ่านพ้นวิกฤตการณ์ใหญ่ ๆ มาได้หลายครั้ง ซึ่งถ้าไม่มีพระองค์ท่านแล้วก็อาจเกิดการจลาจลต่อสู้กันนองเลือดก็เป็นได้

โครงการที่เนื่องมาจากพระราชดำริอันมีมากมายนั้น อาจจัดสรรแยกประเภทออกได้ดังนี้

1. **โครงการตามพระราชประสงค์** ได้แก่ โครงการซึ่งทรงศึกษาค้นคว้าทดลองเป็นการส่วนพระองค์ แก่ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ จนบรรลุวัตถุประสงค์แล้ว จึงทรงถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนหรือทางราชการ เช่น ในบริเวณสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ทรงศึกษาเรื่องข้าว และการทำนา เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกได้แล้ว ก็ทรงทดลองตั้งโรงสีข้าว โรงอัดแกลบเป็นแผ่นเชื้อเพลิง ทรงเลี้ยงวัวนม โรงทำนมสด นมผง และได้ทรงถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มสหกรณ์หนองโพ จังหวัดราชบุรี ไปดำเนินการเลี้ยงโค และผลิตนมสดที่มีคุณภาพดีออกจำหน่ายได้รับความสำเร็จนอกเขตพระราชฐานก็ทรงศึกษาการพัฒนาที่ดิน การจัดสรรที่ดิน การตั้งหมู่บ้านสหกรณ์ในบริเวณใกล้เคียงกับพระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ดำเนินงานในขั้นต้น จนรัฐบาลเห็นดีเชื่อมั่นในหลักดำเนินงานของพระองค์จึงเข้ามาร่วมงานในภายหลัง

2. **โครงการหลวง** เป็นโครงการที่ทรงเจาะจงดำเนินการพัฒนาและบำรุงรักษาด้านน้ำลำธารในบริเวณป่าเขาภาคเหนือ เพื่อบรรเทาอุทกภัยในภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง เหตุที่บริเวณเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขา จึงทรงพัฒนาชาวเขาให้อยู่ดีกินดี เลิกการปลูกฝิ่นและพืชเสพติดต่าง ๆ ซึ่งจะต้องตัดไม้ทำลายป่า เพื่อใช้พื้นที่ปลูกพืชเหล่านี้ เมื่อดินจืดปลูกพืชไม้ได้ผล ก็ต้องตัดไม้เผาป่าหาพื้นที่ใหม่ต่อไป จึงทรงแนะนำให้ปลูกพืชหมุนเวียนที่มีคุณค่าสูง ขนถ่ายง่าย เช่น พืชเมืองหนาวของต่างประเทศ รวมทั้งการปลูกข้าวไร่และการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค โครงการสำคัญอยู่ที่ดอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเกษตรในที่สูงและยังมีที่ดอยอื่น ๆ อีกหลายแห่ง อาทิ ดอยอินทนนท์ ดอยปุย ดอยสามหมื่น และดอยทุ่งจ้อ

3. **โครงการตามพระราชดำริ** คือโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนา และขอให้รัฐบาลพิจารณาพร้อมดำเนินการ โครงการประเภทนี้มีอยู่ทุกภาค เช่น ภาคใต้ มีพระราชดำริจัดแหล่งน้ำให้ราษฎร โดยส่งน้ำไปยังดินที่ขาดน้ำ และภูที่ดินซึ่งเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมอยู่ตลอดปี ที่เรียกว่าพรุ ด้วยการขุดคลองระบายน้ำออกจากพรุ แล้วใช้ดินซากกาฬพืชบริเวณนั้นปลูกหญ้า เลี้ยงสัตว์ ทำนา และปลูกพืชอื่น ๆ ได้ เป็นแสน ๆ ไร่ ทางภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือก็มีโครงการพัฒนากิ่งอำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร โครงการพัฒนาบุรีรัมย์ ภาคกลางมีโครงการศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โครงการศิลปาชีพจังหวัดอ่างทอง ภาคตะวันออกมีโครงการพัฒนาเชิงเขาปราจีนบุรี โครงการเขาชะโงก จังหวัดนครนายก โครงการสวนป่าเขาชีโอน และชีจรรย์ใกล้บริเวณ วัดญาณสังวราราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โครงการศึกษาการพัฒนาปลวกแดง จังหวัดระยอง โครงการศึกษาการพัฒนาที่ดินสวนผลไม้ อำเภอท่าใหม่ และการพัฒนาสัตว์น้ำดั่งกระเบน จังหวัดจันทบุรี

4. โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ ได้แก่ โครงการที่พระราชทานข้อแนะนำ และแนวพระราชดำริให้เอกชนไปดำเนินการเอง เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์ เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ โดยสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย

เนื่องจากรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้หน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทำแผนงาน โครงการ และการเสนอขอของบประมาณ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ผู้อำนวยการกองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ⁹

วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 นี้ เป็นวันพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ซึ่งมีความหมายว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชเสวยราชสมบัติตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ถึงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 รวมเป็นเวลา 42 ปี 23 วัน นับว่าเป็นระยะเวลาเสวยราชสมบัตินานกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ซึ่งครองราชย์นานที่สุดในประวัติศาสตร์เป็นเวลา 1 วัน คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 นั้น เสวยราชสมบัติ 42 ปี 22 วัน ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันจึงเสวยราชสมบัติยืนนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในประวัติศาสตร์ชาติไทย จึงได้มีพระราชพิธีฉลองสมโภชสิริราชสมบัติ และเป็นโอกาสให้ประชาชนชาวไทยได้แสดงความจงรักภักดี กตัญญูทศเวทิตาธรรมต่อพระมหากษัตริย์คุณอันล้นฟ้าล้นดินเกินที่จักพรรณนา ดังเช่นการศึกษาเรื่องสถาบันพระมหา

กษัตริย์ในรัฐธรรมนูญนี้ ก็เป็นการยืนยันว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
มหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยเคร่งครัด มี
พระมหากรุณาแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยเสมอหน้ากัน มิได้ทรงฝักใฝ่สนับสนุน
ผู้ใดทางการเมืองเป็นพิเศษ ทรงคุ้มครองและป้องกันให้ชาติพ้นจากภัยพิบัติทางการเมือง
มาได้โดยตลอด ดังนั้น ผู้เรียบเรียงขอเชิญชวนพี่น้องชาวไทยได้ตั้งสัตยาธิษฐานอ้าง
อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและคุณความดีที่ทุกคนได้บำเพ็ญมา ได้อภิบาลให้พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงพระเจริญ ดำรงในสิริราชสมบัติตราบ
เทือกถาวรนาน ขอทรงพระเจริญ

บันทึกเชิงอรอด

1. วิษณุ เครืองาม. กฎมายรัฐธรรมนูญ. (กรุงเทพมหานคร : ธารานุสรณ์การพิมพ์,
2521), หน้า 5.
2. วิษณุ เครืองาม. เพิ่งอ้าง. หน้า 122 - 123.
3. คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. ตำนานพื้น
เมืองเชียงใหม่. (พระนคร : 2514) หน้า 3 - 4.
4. ศิลปากร, กรม. ศิลปจารึกสุโขทัยหลักที่ 1. (กรุงเทพมหานคร : 2520). หน้า 11-
12.
5. พิทยาลาภพฤติยากร พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. ชุมชนนิพนธ์ของกรมหมื่นพิทย
ลาภพฤติยากร. (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
2507) หน้า 262 - 280.
6. หยุต แสงอุทัย. คำอธิบายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2475 - 2495. (พระนคร : โรง
พิมพ์บริษัทรุ่งนกร จำกัด. 2495). หน้า 339 - 340.
7. วิลาสวงค์ พงสะบุตร. ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (กรุงเทพ :
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2519). หน้า 7 - 9.
8. วิษณุ เครืองาม. อ้างแล้ว. หน้า 128.
9. จักรพันธุ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ หม่อมเจ้า. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
(กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์, 2506). หน้า 3 - 17.

เกร็ดความรู้เกี่ยวกับราชสำนัก

ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

มีเกร็ดความรู้ที่ประชาชนทั่วไปพึงปฏิบัติให้ถูกต้องอยู่หลายเรื่องซึ่งมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่ายังมีการปฏิบัติผิดพลาดเคลื่อนจากธรรมเนียมประเพณีอยู่เป็นอันมาก ทั้งนี้อาจเกิดจากความเคยชิน คือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาจนนึกว่าเป็นสิ่งถูกต้องบ้าง รู้เท่าไม่ถึงการณ์ คือ นำไปเปรียบเทียบกับกรณีอื่น ๆ บ้าง จึงขอยกมาอธิบายบางเรื่องดังนี้

๑. การใช้คำว่า "ขอเดชะ"

คำว่า "ขอเดชะ" เป็นราชาศัพท์ชั้นสูงใช้เฉพาะกับพระมหากษัตริย์ในกรณีจะกราบบังคมทูลพระกรุณาเช่น ขึ้นต้นคำกราบบังคมทูลว่า "ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม" หรือเวลาจบคำกราบบังคมทูลก็ลงท้ายว่า "ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ" หรือ "ข้าพระพุทธเจ้า นาย..... ขอเดชะ"

ความสำคัญของคำว่า "ขอเดชะ" มีถึงขนาดว่าแม้แต่พระมหากษัตริย์ที่ยังไม่ได้ทรงรับพระบรมราชาภิเษกตามโบราณราชพิธีประเพณี ก็ยังทรงเป็นเพียงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ใช่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็จะไม่ใช้คำว่า "ขอเดชะ" ในการกราบบังคมทูล (การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกจะมีขึ้นภายหลังการสืบราชสมบัติแล้ว เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงสืบราชสมบัติต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนต่อมาเมื่อถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงได้ทรงรับพระบรมราชาภิเษกเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในช่วงเวลาจาก พ.ศ. ๒๔๘๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อจะมีการกราบบังคมทูลอย่างใดก็จะไม่ใช่คำว่า "ขอเดชะ")

ในกรณีของสมเด็จพระบรมราชินีเช่นกัน ประกติแล้วจะไม่ใช้คำว่า "ขอเดชะ" แต่ในรัชกาลปัจจุบัน เนื่องจากทรงได้รับสถาปนาเฉลิมพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ซึ่งนับว่ามีพระเกียรติยศสูงยิ่ง ทางราชการจึงกำหนดให้ใช้คำว่า "ขอเดชะ" ในการกราบบังคมทูลได้ ส่วนสมเด็จพระบรมวงศ์พระองค์อื่น ๆ นั้น ไม่ต้องใช้คำว่า

"ขอเคชะ" ในการกราบบังคมทูล หรือกราบทูล รวมความแล้วก็คือ ในรัชกาลปัจจุบัน คำว่า "ขอเคชะ" พึงใช้เฉพาะกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเพียงสองพระองค์เท่านั้น

๒. การใช้คำว่า "หมายกำหนดการ"

คำว่า "หมายกำหนดการ" เป็นชื่อเฉพาะของเอกสารสำนักพระราชวังแจ้งกำหนดขั้นตอนของงานพระราชพิธี ซึ่งจะมีขึ้นได้ก็ต้องอาศัยพระบรมราชโองการ ประกิติแล้วจะขึ้นต้นด้วยข้อความว่า "นายกรัฐมนตรีรับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า" หรือ "เลขาธิการพระราชวังรับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า" และโดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจะต้องส่งต้นฉบับหมายกำหนดการไปให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเพื่อให้เป็นพระบรมราชโองการที่ถูกต้อง ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า หมายกำหนดการเป็นเรื่องพิเศษใช้เฉพาะกับพระมหากษัตริย์ และใช้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น ในกรณีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปในงานใด หรือโอกาสใด ซึ่งมีผู้ขอพระราชทานอัญเชิญ หรือจัดถวายโดยที่ไม่ได้มีพระบรมราชโองการให้จัดขึ้น ขั้นตอนของการเสด็จพระราชดำเนินนั้นก็จะไม่เรียกว่า หมายกำหนดการ แต่เรียกว่ากำหนดการอันเป็นคำธรรมดาสามัญทั่วไป เช่น ขั้นตอนของงานสวนสนามสำแดงความสามัคคีของทหารรักษาพระองค์ก็ใช้ว่ากำหนดการ เพราะงานนี้มีได้มีพระบรมราชโองการให้จัดขึ้น หากแต่ทางราชการทหารจัดขึ้นเอง

ส่วนคำว่า "กำหนดการ" เป็นการกำหนดขั้นตอนซึ่งใช้กันได้ทั่วไปไม่ว่าในทางราชการหรือเอกชน แต่เวลานี้แม้แต่นายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้อำนวยการกอง หรือผู้จัดการธนาคารจะออกไปทอดกฐิน หรือตรวจงานต่างจังหวัดก็เห็นใช้กันว่า "หมายกำหนดการ" จนกลายเป็นเรื่องธรรมดาไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

๓. การประกอบพิธีแทนพระองค์

ในปัจจุบันมักมีการจัดงานซึ่งเกี่ยวพันกับพระมหากษัตริย์ เช่น งานฉลองสมรสพระราชทาน งานพระราชทานเพลิงศพ งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน งานเหล่านี้จำเป็นต้องมีประธานเช่น ต้องเป็นผู้จุดไฟพระราชทาน เป็นผู้ถวายผ้าพระกฐิน หรือเป็น

ผู้กล่าวแสดงความยินดีต่อคู่บ่าวสาว หลักปฏิบัติมีอยู่ว่า ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ใดเป็นผู้แทนพระองค์ก็ให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ ถ้าไม่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ใดก็ให้เชิญพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงสุดที่ประทับอยู่ในงานนั้น ถ้ายังไม่มีบุคคลดังกล่าวอีกก็ให้เชิญผู้อาวุโสสูงสุดในทางหนึ่งทางใดแต่โดยมากมักเป็นผู้อาวุโสทางตำแหน่งหน้าที่การงาน อย่างไรก็ตามสำนักพระราชวังเคยมีข้อสังเกตไว้ว่า

"ข้อควรสังเกตคือ ควรเชิญผู้อาวุโสที่แต่งเครื่องแบบ แม้จะอาวุโสน้อยหรือยศต่ำกว่าผู้ที่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบ และถ้ายศเท่ากัน แต่งเครื่องแบบทั้ง ๒ ท่าน ก็ให้เชิญผู้ที่อาวุโสที่สุด"

ตัวอย่างเช่น ในงานพระราชทานเพลิงศพงานหนึ่ง ถ้ามีนายทหารยศพลเอกแต่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบ และนายทหารยศพันเอกแต่งเครื่องแบบ (ปกติขาวหรือเครื่องแบบทหาร) ก็ให้เชิญนายทหารยศพันเอกที่แต่งเครื่องแบบเป็นประธานในพิธี หรือถ้ามีผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบ และนายอำเภอที่แต่งเครื่องแบบ ก็ให้เชิญนายอำเภอ (แต่ระเบียบปฏิบัตินี้เห็นจะปฏิบัติยาก)

๔. การดื่มถวายพระพร

เป็นที่น่าสังเกตว่าในการจัดงานหลายงาน มักมีการดื่มถวายพระพร ซึ่งสำนักพระราชวังเคยแนะนำวิธีปฏิบัติดังนี้

๔.๑ โอกาส ตามธรรมเนียมปฏิบัติแต่เดิมจะมีการเชิญชวนดื่มถวายเฉพาะงานสำคัญ งานของทางราชการ หรืองานที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อแสดงความจงรักภักดีแต่ต่อมาก็ได้ขยายไปถึงงานอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก ซึ่งก็ไม่มีข้อขัดข้องอันใด แต่สำนักพระราชวังได้แนะนำว่า "ควรเชิญชวนดื่มเฉพาะในงานที่จัดขึ้นเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นงานที่มีเกียรติและบรรดาผู้ไปในงานแต่งกายสุภาพ เช่น งานฉลองเพื่อความเป็นสิริมงคลหรือเพื่อความสามัคคีหรือเพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคล หรือคณะบุคคล สำหรับงานเลี้ยงเพื่อความสนุกสนานเฮฮาระหว่างกันโดยไม่คำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สมควรที่จะมีการดื่มถวายพระพร"

๔.๒ เครื่องดื่ม ถ้าจะให้ถูกต้องตามธรรมเนียมปฏิบัติจริง ๆ แล้วควรใช้แชมเปญ แต่สำนักพระราชวังได้แนะนำว่า "โดยเหตุที่แชมเปญเป็นของหายากในเมืองไทย ทั้ง

ราคาก็แพงมาก ในบางสังคมจึงใช้เครื่องคัมที่พอจะหาใช้กันได้แทน การคัมแซมเปญจึงกลายเป็นคัมสุราหรือเบียร์ แต่ก็ถือว่าเป็นการคัมถวายพระพรด้วยความจงรักภักดีเช่นกัน เพราะค่าอยู่ที่น้ำใจอันแสดงออกซึ่งความภักดีไม่ใช่ค่าของเครื่องคัม"

๔.๓ ถ้อยคำกล่าวเชิญชวน ถ้าจะให้ถูกต้องตามธรรมเนียมแล้ว ควรกล่าวเชิญชวนคัมถวายพระพรเฉพาะแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์เดียว แต่ในปัจจุบันมักนิยมกล่าวเชิญชวนคัมถวายพระพรแก่พระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่น ๆ ด้วย ซึ่งบางทีก็ยืดยาวเกินไปจนผู้กล่าวเชิญชวนเองออกพระนามไม่ถูกต้องตก ๆ หล่น ๆ แทนที่จะเป็นการถวายพระเกียรติกลับเป็นการลดพระเกียรติไป หลักที่ควรปฏิบัติคือ ถ้าจดจำได้หมดและออกพระนามได้ถูกต้อง ก็อาจเชิญชวนคัมถวายพระพรแก่พระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ได้ แต่ถ้าไม่แน่ใจก็ควรเชิญชวนคัมถวายพระพรเฉพาะแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเป็นการเหมาะสมและถูกต้องกว่า

อย่างไรก็ตาม สำนักพระราชวังเคยแนะนำว่า "การคัมถวายพระพรนั้น ขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้ถวายพระพร เขาจะถวายเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือจะถวายพระพรสมเด็จพระอัครมเหสี และพระราชวงศ์พระองค์ใดบ้าง ย่อมสุดแต่อัธยาศัยและสุดแต่โอกาส สำนักพระราชวังเห็นว่าไม่เป็นการสมควรที่ทางราชการจะไปชี้แจง อันจะทำให้ตำแหน่งน้ำใจที่จะออกมาด้วยความภักดีนั้นลดน้อยลงไป"

๕. การทำความเคารพผู้อื่นในบริเวณที่ประทับ

หลักปฏิบัติในเรื่องนี้ คือ เมื่ออยู่หน้าพระที่นั่ง ให้ถวายความเคารพเฉพาะแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ควรทำความเคารพบุคคลอื่นใดอีก แต่ถ้าเป็นแถวหรือขบวนเสด็จพระราชดำเนิน เช่น เสด็จพระราชดำเนินทรงเปลี่ยนเครื่องทรงพระแก้วมรกต ประชาชนที่รอรับเสด็จอาจถวายความเคารพหรือทำความเคารพบุคคลอื่นที่ตามเสด็จอยู่ในขบวนเสด็จพระราชดำเนินได้

๖. การใช้ราชาศัพท์กับสมเด็จพระราชาคณะ

สมเด็จพระราชาคณะมีหลายรูป เช่น สมเด็จพระวันรัต สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ บุคคลเหล่านี้คือ พระภิกษุที่ได้บรรพชาอุปสมบทอยู่ในพระพุทธศาสนาเป็นเวลานาน

จนมีความดีความชอบได้เป็นพระราชคณะชั้นต่าง ๆ ตามลำดับ เริ่มตั้งแต่ชั้นสามัญ เช่น พระอมรโมลี พระรัตนมุนี จนได้เป็นชั้นราช เช่น พระราชธรรมนิเทศ พระราชวรมนี ต่อมาก็ได้เป็นชั้นเทพเช่น พระเทพโมลี พระเทพคุณาภรณ์ และได้เลื่อนขึ้นเป็นชั้นธรรม เช่น พระธรรมปิฎก พระธรรมโกศาจารย์ หลังจากนั้นก็ได้เลื่อนขึ้นเป็นพระราชคณะ ชั้นเจ้าคณะรอง ซึ่งนับว่าสูงยิ่งเช่น พระพิมลธรรม พระพรหมมุนี ในที่สุดก็จะเลื่อน ขึ้นเป็นชั้นสมเด็จพระราชาคณะซึ่งแบ่งออกเป็นฝ่ายมหานิกาย ๔ รูป ฝ่ายธรรมยุติก ๔ รูป โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานคณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑล

สมเด็จพระราชาคณะ ๘ รูป นั้น ไม่ถือว่าเป็น "เจ้า" แม้จะมีคำว่า "สมเด็จพระ" อยู่ ด้วย จึงไม่ต้องใช้ราชาศัพท์ชั้นเจ้า ดังนั้นเมื่อจะพูดกับสมเด็จพระราชาคณะก็ให้เรียกตัวเองว่ากระผมหรือดิฉัน เรียกสมเด็จพระราชาคณะว่าพระคุณเจ้า ราชาศัพท์อื่น ๆ เช่น เสด็จ ทูล สิ้นพระชนม์ ตรัส กระหม่อม ก็ไม่ต้องใช้ยกเว้นจะเป็นการกราบทูลสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งถือว่าเป็นเจ้า และให้ใช้ราชาศัพท์ชั้นหม่อมเจ้า

ที่เห็นใช้กันผิดอยู่เสมอก็คือ นึกว่าสมเด็จพระราชาคณะเป็นเจ้า เราจึงมักได้ยินทางวิทยุโทรทัศน์ หรือเห็นทางหนังสือพิมพ์ว่า "สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ วัดเบญจมบพิตร สิ้นพระชนม์" "สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดราชผาติการาม ประชวรพระอาการหนัก ขณะนี้ประทับอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช" "สมเด็จพระวันรัตวัดโสมนัสวิหารทรงเป็นประธานในการสอบสวน" "เจ้าภาพได้ทูลเชิญสมเด็จพระพุทธาจารย์ให้เสด็จมาเป็นประธานในพิธีพุทธาภิเษก" ซึ่งการใช้ราชาศัพท์เหล่านี้ไม่ถูกต้อง

รายละเอียดเกี่ยวกับเกร็ดความรู้ที่ว่ามานี้อาจหาอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากหนังสือของสำนักพระราชวัง เรื่อง "รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก"

เศรษฐกิจไทยบนเส้นทางสายไหม

ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

1. ภาพรวม

ในปี 2537 เศรษฐกิจไทยได้เริ่มเข้าสู่ระลอกที่สองของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางการค้าและการผลิต ระลอกแรกของการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นประมาณปี 2528 เมื่อระบบเศรษฐกิจได้ลดการพึ่งผลผลิตทางด้านการเกษตรและอาหารลง โดยที่ความสำคัญของอุตสาหกรรมและบริการสมัยใหม่เพิ่มขึ้นมาทดแทน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเห็นได้ชัดจากโครงสร้างสินค้าส่งออก ก่อนปี 2528 สินค้าเกษตรส่งออก (รวมถึงประมง) มีมูลค่าสูงกว่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกเสมอมา แต่ในปี 2528 มูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกเริ่มสูงกว่าเป็นครั้งแรก ในช่วงนั้นสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกขยายตัวในอัตราร้อยละ 30-40 ต่อปี ในขณะที่สินค้าเกษตรส่งออกขยายตัวเพียงร้อยละ 5-10 ต่อปี ดังนั้นเพียงแคในปี 2533 มูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกจึงสูงกว่าสินค้าเกษตรส่งออกกว่า 3 เท่าตัว

ในระลอกแรกของการเปลี่ยนแปลงนั้น สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่พึ่งแรงงานเป็นหลัก เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ดอกไม้ประดิษฐ์และอัญมณี ฐานการผลิตของสินค้าเหล่านี้ได้ย้ายมาสู่ประเทศไทยและประเทศเอเชียอาคเนย์ จากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในทวีปเอเชียหรือ NIC เพราะความได้เปรียบในเชิงเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป ในขณะเดียวกันประเทศ NIC เองก็ได้พัฒนาการส่งออกของตนให้คลุมถึงสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น แต่ในระยะหลังความได้เปรียบของไทยในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลักได้ลดลงเพราะการแข่งขันจากประเทศที่มีต้นทุนต่ำกว่า เช่น จีน อินโดนีเซีย และเวียดนาม ดังนั้น อัตราการขยายตัวของสินค้าส่งออกประเภทนี้จึงลดลงจากร้อยละ 30-40 ต่อปี ในช่วงปี 2528-32 เหลือเพียงร้อยละ 10 หรือต่ำกว่าในปัจจุบัน

นับว่าโชคดีที่สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง (เช่น ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้า แผงวงจรไฟฟ้า ยานพาหนะและชิ้นส่วน) ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว คือประมาณร้อยละ 25-40 ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา เกินพอที่จะชดเชยการชะลอตัวของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลัก มูลค่าของสินค้าส่งออกประเภทแรกจึงตามทันประเภทหลัง และเริ่มแซงหน้าประเภทหลังเป็นครั้งแรกในปี 2536 (ดูตารางที่ 1) แสดงถึงระลอกที่สองของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ

คล้ายกับการที่มูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ห่างจากมูลค่าสินค้าเกษตรส่งออกหลังจาก ปี 2528 มูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง ก็ห่างจากมูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลักในไม่ช้า หากใช้อัตราการขยายตัวในปี 2534-36 เป็นเกณฑ์ ในอนาคต มูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูงก็จะสูงถึง 1.75 เท่าของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลักในปี 2539 (ปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7) สัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลักจะลดลงจากร้อยละ 50 ในปี 2532 เหลือเพียงร้อยละ 26 ในปี 2539 โดยที่สัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูงจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 46 ในช่วงเวลาเดียวกัน

โครงสร้างการส่งออกที่เปลี่ยนไปดังที่กล่าวข้างต้นจะทำให้โครงสร้างอุตสาหกรรมไทยเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กัน การขยายตัวของอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักจะไม่เป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยอีกต่อไป หากพิจารณาถึงประสิทธิภาพของประเทศอื่นที่คล้าย ๆ กันเป็นแบบอย่างคงคาดได้ว่าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักจะเริ่มหดตัวลงด้วยในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

การที่เศรษฐกิจไทยหันเข้าพึ่งสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูงแทนสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลัก นับเป็นทิศทางใหม่ที่สำคัญมากอันหนึ่ง และการเปลี่ยนแปลงนี้จะนำมาซึ่งผลประโยชน์สำหรับเศรษฐกิจไทยในระยะสั้น เช่น ปี 2537 และ 2538 การขยายตัวอย่างรวดเร็วของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูงจะช่วยเกื้อหนุนการขยายตัวของเศรษฐกิจส่วนรวม แต่ในระยะปานกลาง การเปลี่ยนแปลงนั้นก่อให้เกิดคำถามที่สำคัญหลายประการเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในอนาคต ซึ่งประเด็นเหล่านี้ จะกล่าวถึงต่อไป

2. เศรษฐกิจไทยในปี 2537

ในปี 2537 นี้ เศรษฐกิจของไทยได้ขยายตัวเป็นอันมากตามที่ได้คาดไว้ในตอนปลายปี 2536 ลักษณะเด่น 2 ประการที่ควรสังเกตมีดังนี้

2.1 การเติบโตอย่างรวดเร็วมากของการส่งออก

อัตราเพิ่มของสินค้าส่งออกในปี 2537 สูงกว่าที่ทุกหน่วยงานคาดการณ์ไว้ โดยเห็นได้จากสถิติตั้งแต่ตอนกลางปี ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2537 มูลค่าสินค้าส่งออกเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 23 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนหน้า หากแยกพิจารณาตามประเภทสินค้าส่งออกจะเห็นได้ว่า โครงสร้างสินค้าส่งออกเปลี่ยนแปลงไปตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น (ดูตารางที่ 1) เมื่อแบ่งสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ที่ใช้แรงงานเป็นหลัก ที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลางสูง อาหารแปรรูป และอื่น ๆ ในปี 2531 มูลค่าของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลักมีค่าเกือบสองเท่าของที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง แต่ในปี 2536 สินค้าส่งออกกลุ่มเทคโนโลยีระดับกลาง-สูงเริ่มมีมูลค่ามากกว่ากลุ่มที่ใช้แรงงานเป็นหลัก ระหว่างปี 2531 และ 2536 สินค้าส่งออกกลุ่มเทคโนโลยีระดับกลาง-สูงมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 35.7 ต่อปี ในขณะที่ของกลุ่มที่ใช้แรงงานเป็นหลักมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 18 ต่อปี ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาอัตราเพิ่มของกลุ่มแรกยังสูงกว่าร้อยละ 25 ต่อปี ขณะที่อัตราเพิ่มของกลุ่มหลังลดลงไปอีกจนต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี สินค้าส่งออกประเภทเครื่องกลและอุปกรณ์เครื่องกลเริ่มตามทันประเภทสิ่งทอ และจะกลายเป็นประเภทที่ใหญ่ที่สุดในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า สินค้าส่งออกประเภทเครื่องกลและอุปกรณ์เครื่องกลส่วนใหญ่ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ

ในช่วง 9 เดือนแรกของปี 2537 สินค้าส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลักขยายตัวประมาณร้อยละ 11.5 เมื่อเทียบกับระยะเดียวกันของปีก่อนหน้า ซึ่งก็ยังนับว่าดีขึ้นเทียบกับในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา แต่สำหรับสินค้าส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง อัตราเพิ่มในช่วง 9 เดือนแรกสูงมากจนน่าสังเกตคือร้อยละ 37 เมื่อเทียบกับระยะเดียวกันของปีก่อนหน้า และสิ่งนี้เป็นสาเหตุหลักที่การส่งออกของไทยได้ขยายตัวอย่างเร็วมากคือในอัตรากว่าร้อยละ 20 ในช่วง 9 เดือนแรก

2.2 อัตราเงินเฟ้อสูงขึ้น

อัตราเงินเฟ้อในปี 2537 นี้อยู่ในระดับสูงกว่าที่คาดเมื่อปลายปี 2536 เช่นเดียวกับอัตราเพิ่มของการส่งออก ในเดือนพฤศจิกายน ค่าเฉลี่ยของดัชนีผู้บริโภค 12 เดือนย้อนหลังเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จากระดับในเดือนพฤศจิกายน 2536 อัตราเงินเฟ้อสูงกว่าอัตราเงินเฟ้อในปี 2536 คือร้อยละ 3.3 ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำสุดตั้งแต่ปี 2530 สิ่งที่จะกล่าวต่อไปเป็นบทวิเคราะห์ถึงปัจจัยตัวกำหนดอัตราเงินเฟ้อ เพราะหากเข้าใจถึงปัจจัยเหล่านี้อย่างชัดเจนจะช่วยในการคาดการณ์สภาพในอนาคตและช่วยชี้แนะถึงแนวนโยบายที่เหมาะสม

ปัจจัยตัวกำหนดอัตราเงินเฟ้อ

รูปที่ 3 แสดงอัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยระหว่างปี 2504 ถึงปี 2537 ซึ่งเห็นได้ชัดว่าอัตราเงินเฟ้อแปรผันเป็นอย่างมาก บางปีอัตราเป็นลบ บางปีสูงถึงร้อยละ 20 และอัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลังจากวิกฤติการณ์น้ำมันทั้งสองครั้งที่ผ่านมา แต่อัตราเงินเฟ้อของไทยก็ยังเกี่ยวโยงกับอัตราเงินเฟ้อของประเทศคู่ค้าตามทฤษฎีที่ว่าไทยเป็นประเทศเล็กที่มีการค้ากับต่างประเทศอยู่มาก ในช่วง 35 ปีที่ผ่านมา อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทและเงินดอลลาร์ สรอ.ได้เปลี่ยนแปลงน้อยมากและประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวมที่รอบคอบตลอดมา ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่อัตราเงินเฟ้อของไทยอยู่ในระดับใกล้เคียงอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐอเมริกา รูปที่ 4 แสดงอัตราส่วนระหว่างดัชนีราคาผู้บริโภคของไทยกับของสหรัฐฯ ระหว่างปี 2503 ถึงปี 2536 โดยทำให้เป็นมาตรฐานเท่ากับในปี 2503 ผลปรากฏว่าเมื่อ 35 ปีผ่านมา ดัชนีราคาผู้บริโภคของแต่ละประเทศต่างจากกันเพียงประมาณร้อยละ 10 อีกนัยหนึ่งคือสามารถนำอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐฯ มาช่วยชี้ภาวะเงินเฟ้อของไทยได้

นอกเหนือจากอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐฯ แล้ว การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าขั้นพื้นฐานก็มีอิทธิพลต่ออัตราเงินเฟ้อของไทยด้วย ตารางที่ 2 แสดงผลของสมการถดถอยที่อธิบายอัตราเงินเฟ้อในประเทศไทยระหว่างปี 2505 และ 2535 ตัวแปร 3 ตัวที่พบว่ามีนัยสำคัญได้แก่

1. อัตราเงินเฟ้อของสหรัฐฯ ที่ปรับด้วยการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาท และเงินดอลลาร์ สรอ. แล้ว
2. การเปลี่ยนแปลงของราคาน้ำมันดิบในตลาดโลก

3. การเปลี่ยนแปลงของราคาข้าวส่งออก

ตัวแปรทั้งสามที่กล่าวข้างต้น สามารถอธิบายได้ถึงร้อยละ 76 ของการผันแปรของอัตราเงินเฟ้อของไทยในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีนัยสำคัญเพียงพอ เช่น อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ อัตราการขยายตัวของการลงทุน หรืออัตราดังกล่าวในปีก่อนหน้า รูปที่ 5 แสดงว่าสมการจากตารางที่ 2 สามารถใช้ประมาณการอัตราเงินเฟ้อของไทยได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงพอควร

เหตุผลหลักที่อัตราเงินเฟ้อพุ่งสูงขึ้นในปี 2537

การวิเคราะห์ข้างต้นชี้แนะว่า ปัจจัยต่อไปนี้ เป็นเหตุผลหลักที่อัตราเงินเฟ้อในปี 2537 ได้พุ่งสูงขึ้น

1. ราคาน้ำมันดิบได้สูงขึ้นอย่างรวดเร็วถึงร้อยละ 35 ในช่วงครึ่งแรกของปี (ดูรูปที่ 6) จึงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น รวมถึงราคาน้ำมันสำเร็จรูปและมูลค่าการนำเข้า
2. ราคาข้าวในตลาดโลกได้เพิ่มขึ้นพร้อมกับราคาของพืชผลที่สำคัญอื่นๆ จากตอนปลายปี 2536 (ดูรูปที่ 7) จึงทำให้ราคาอาหารสูงขึ้นในขณะที่เกษตรกรได้ผลประโยชน์ไปพร้อม ๆ กัน

อัตราเงินเฟ้อของสหรัฐฯ ที่สูงขึ้นเล็กน้อยในปี 2537 (จากร้อยละ 2.5 ในเดือนมกราคมเป็นร้อยละ 3 ในเดือนกันยายน) ไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญมากนักที่มากระตุ้นอัตราเงินเฟ้อของไทยในปีนี้ แต่การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนโดยเฉพาะการเพิ่มค่าของเงินเยนเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะตามระบบในปัจจุบันค่าเงินบาทถูกผูกไว้กับค่าของตะกร้าเงินที่มีเงินดอลลาร์ สรอ.เป็นหลัก เมื่อเงินดอลลาร์ สรอ. มีค่าลดลงเทียบกับเงินเยน เงินบาทก็มีค่าลดลงเทียบกับเงินเยนเช่นกัน ในช่วง 11 เดือนแรกของปี 2537 เงินเยน มีค่าสูงขึ้นร้อยละ 8.33 เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์ สรอ. ในช่วงเวลาเดียวกันเงินบาทมีค่าลดลงร้อยละ 8.12 เมื่อเทียบกับเงินเยนแต่มีค่าสูงขึ้นร้อยละ 0.64 เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์ สรอ. ในปี 2536 การซื้อขายสินค้ากับประเทศญี่ปุ่นมีมูลค่ารวมเท่ากับร้อยละ 24.4 ของมูลค่าการค้าทั้งสิ้นระหว่างไทยกับต่างประเทศ หากสมมติว่าราคาส่งออกและนำเข้าของการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเป็นไปตามอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเยนและเงินบาท ขณะที่ราคาส่งออกและนำเข้าของการค้าระหว่างไทยกับประเทศอื่น ๆ เป็นตามอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินดอลลาร์ สรอ. และเงินบาท การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนที่กล่าวข้างต้นจะหมายถึงว่า ราคาส่งออกและนำเข้าเฉลี่ยของการค้ากับต่างประเทศของไทยได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 1.55 ในเงินบาทเมื่อเทียบกับปี 2536 ปีจจุบันนี้เพิ่มแรงกดดันทางด้านราคาแก่อัตราเงินเฟ้อของไทย นอกเหนือจากปัจจัย 2 ประการที่กล่าวข้างต้น

แนวนโยบาย

การวิเคราะห์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยภายนอกได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าขั้นพื้นฐาน และอัตราแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่ผลักดันให้อัตราเงินเฟ้อของไทยในปี 2537 สูงขึ้น มีหลักฐานน้อยมากที่แสดงว่าอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นเนื่องจากเศรษฐกิจภายในประเทศขยายตัวอย่างเกินควร ดังนั้นจึงไม่ควรตื่นตระหนกเกินไปกับการที่อัตราเงินเฟ้อพุ่งสูงขึ้น เพราะแรงกดดันจากราคาสินค้าขั้นพื้นฐานและอัตราแลกเปลี่ยนอาจไม่ปรากฏอีกในปี 2538 ซึ่งก็จะช่วยดึงอัตราเงินเฟ้อของไทยให้ลดลง อย่างไรก็ดี การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายทางการเงินที่รัดกุมแต่ไม่รุนแรงนัก เพื่อควบคุมปัญหาเงินเฟ้อในปี 2537 เช่น การเพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานร้อยละ 0.5 ในเดือนกันยายน และการลดขอบเขตความไม่สมดุลของฐานะเงินตราต่างประเทศธนาคารพาณิชย์ลงบ้างในเดือนพฤศจิกายนนั้น นับเป็นมาตรการที่รอบคอบและเหมาะสมและควรได้รับการชมเชย

2.3 สภาวะเศรษฐกิจส่วนรวมในปี 2537

ตารางที่ 3 แสดงภาพเศรษฐกิจส่วนรวมของปี 2537 และการคาดการณ์สำหรับปี 2538 ในปี 2537 มูลค่าสินค้าส่งออกคาดว่าจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 18.7 ถึงระดับ 1,094 พันล้านบาท นับว่าเร็วกว่าอัตราเพิ่มในปี 2536 เป็นอันมาก (คือร้อยละ 13) มูลค่าสินค้านำเข้าคาดว่าจะขยายตัวร้อยละ 16.1 ถึงระดับ 1,328 พันล้านบาท อัตรานี้ก็สูงกว่าของปี 2536 เช่นกัน ซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการสินค้าทุนและสินค้าระหว่างกระบวนการผลิตพร้อมทั้งราคาน้ำมันที่สูงขึ้น และการบริโภคที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดุลการค้าในปี 2537 คาดว่าจะขาดดุล 233.9 พันล้านบาทหรือเท่ากับร้อยละ 6.6 ของรายได้ประชาชาติ ซึ่งแม้จะมีมูลค่าสูงกว่าของปี 2536 ประมาณ 10 พันล้านบาท แต่เมื่อเทียบกับรายได้ประชาชาติแล้ว อัตราส่วนก็ลดลงจากร้อยละ 7.1 ในปี 2536 รายได้จาก

การท่องเที่ยวคาดว่าจะขยายตัวประมาณร้อยละ 10.6 ถึงระดับ 155.1 พันล้านบาท เทียบกับ 140.2 พันล้านบาทในปี 2536 ดุลบัญชีเดินสะพัดในปี 2537 คาดว่าจะขาดดุล 198.4 พันล้านบาทหรือร้อยละ 5.6 ของรายได้ประชาชาติ ภาพของดุลบัญชีเดินสะพัด คล้ายกับดุลการค้าคือ แม้มูลค่าจะสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2536 (สูงขึ้นประมาณ 15 พันล้านบาท) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ประชาชาติแล้ว สัดส่วนน้อยลง (อัตราในปี 2536 เท่ากับร้อยละ 5.9)

ดัชนีการลงทุนภาคเอกชนของธนาคารแห่งประเทศไทย แม้จะแสดงแนวโน้มที่ลดลงตั้งแต่ปลายปี 2536 แต่ก็ยังอยู่ในโซน "สูง" ดัชนีนี้ได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงกลางปี 2537 (รูปที่ 8) โดยสรุปแล้วการลงทุนทั้งปี 2537 คาดว่าจะขยายตัวร้อยละ 8.6 เร็วกว่าในปี 2536 (ร้อยละ 8.4) เล็กน้อย ในเมื่อการส่งออกเพิ่มขึ้นมาก การลงทุนขยายตัวพอควร และการบริโภคยังอยู่ในระดับที่สูง เศรษฐกิจไทยในปี 2537 จึงคาดว่าจะขยายตัวเร็วกว่าปี 2536 ผลกระทบต่อประชาชาติที่แท้จริงในปี 2537 คาดว่าจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 8.6 เทียบกับร้อยละ 8.2 ในปี 2536 ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งสามภาคจะขยายตัวเร็วกว่าในปี 2536 เช่น ภาคเกษตรร้อยละ 3.1 ในปี 2537 เทียบกับร้อยละ 2.3 ในปี 2536 เพราะฝนตกเพียงพอแม้บางเขตนํ้าจะท่วมบ้างก็ตาม ภาคอุตสาหกรรมและบริการจะขยายตัวร้อยละ 11.5 และ 7.5 ตามลำดับเทียบกับร้อยละ 11.1 และ 7.3 ในปี 2536

การเพิ่มขึ้นของราคาพืชผลจะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรแต่เนื่องจากความแตกต่างทางโอกาสระหว่างคนรวยและคนจนมีสูงมาก การกระจายรายได้คงจะเลวลงบ้าง ในปี 2537 ส่วนแบ่งรายได้ของผู้ที่รวยที่สุดร้อยละ 40 จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 76.87 จาก 76.74 ในปี 2536 ในขณะที่ส่วนแบ่งของผู้ที่จนที่สุดร้อยละ 60 จะลดลงเหลือร้อยละ 23.13 จากร้อยละ 23.26 ในปี 2536

8. แนวโน้มภาวะเศรษฐกิจในปี 2538

ในปี 2538 การขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาคาดว่าจะดำเนินต่อไป สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง จะยังคงเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญผลักดันให้การส่งออกเพิ่มขึ้นมาก การลงทุนก็คาดว่าจะเร่งตัวขึ้นเช่น

กัน และผลิตภัณฑ์ประชาชาติทั้งสิ้นคาดว่าจะขยายตัวในอัตราที่เร็วกว่าในปี 2537 ในการคาดการณ์ครั้งนี้เราใช้สมมติฐานว่าราคาของสินค้าขั้นพื้นฐาน และอัตราแลกเปลี่ยนจะอยู่ในระดับคงตัวในปี 2538 ดังนั้นอัตราเงินเพื่อคาดว่าจะลดลงพอควร

ปัจจุบันสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูงได้มีมูลค่าสูงกว่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่พึ่งแรงงานเป็นหลักแล้ว และมีมูลค่ารวมสูงกว่า 1 ใน 3 ของสินค้าส่งออกทั้งสิ้น หากเรายังสามารถรักษากำลังการขยายตัวของสินค้าส่งออกประเภทนี้ได้ (ซึ่งน่าจะทำได้ในระยะสั้น) การส่งออกทั้งสิ้นของประเทศจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว คาดว่าในปี 2538 มูลค่าการส่งออกจะขยายตัวในอัตราร้อยละ 17.7 จนถึงระดับ 1,288 พันล้านบาท สินค้านำเข้าคาดว่าจะเพิ่มสูงเช่นกันคือร้อยละ 15.6 ถึงระดับ 1,535 พันล้านบาท ก่อให้เกิดส่วนขาดดุลการค้ามูลค่า 247 พันล้านบาท หรือร้อยละ 6.1 ของรายได้ประชาชาติ แม้มูลค่าส่วนขาดดุลนี้จะสูงกว่าของปี 2537 แต่เมื่อคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ประชาชาติแล้วจะต่ำกว่าของปี 2537 (ซึ่งเท่ากับร้อยละ 6.6) รายได้จากการท่องเที่ยวคาดว่าจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10.7 (ใกล้เคียงกับอัตราเพิ่มในปี 2537) จนถึงระดับ 172 พันล้านบาท ส่วนขาดดุลบัญชีเดินสะพัดคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 215 พันล้านบาท หรือร้อยละ 5.3 ของรายได้ประชาชาติ และก็เช่นเดียวกันกับส่วนขาดดุลการค้า แม้ขนาดของส่วนขาดดุลบัญชีเดินสะพัดจะสูงขึ้นกว่าในปี 2537 แต่เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนต่อรายได้ประชาชาติแล้ว อัตราส่วนจะน้อยลงกว่าในปี 2537 (ร้อยละ 5.6) เนื่องจากแนวโน้มที่ลดลงของสัดส่วนนี้ อัตราส่วนหนี้ต่างประเทศระยะยาวต่อรายได้ประชาชาติจะลดลงจากร้อยละ 29 ในปี 2536 เป็นร้อยละ 28.9 ในปี 2537 และ 28.6 ในปี 2538

ท่ามกลางการขยายตัวที่รวดเร็วของการส่งออก บรรยากาศเศรษฐกิจที่คึกคัก และการดำเนินโครงการพื้นฐานขนาดใหญ่ของทั้งภาครัฐและเอกชน คาดว่าการลงทุนจะขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้นในปี 2538 คาดว่าปริมาณการลงทุนจะขยายตัวร้อยละ 11.2 เทียบกับร้อยละ 8.6 ในปี 2537 การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการส่งออก การลงทุนและการบริโภคในปี 2538 นี้จะทำให้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าในปี 2537 คือจะสูงถึงร้อยละ 9.0 ในปี 2538 การขยายตัวของทั้งภาคอุตสาหกรรม (ร้อยละ 12.0) และบริการ (ร้อยละ 7.9) จะอยู่ในอัตราที่สูงกว่าของปี 2537 (ร้อยละ 11.5 และ 7.5 ตามลำดับ) ส่วนภาคเกษตรกรรมหลังจากที่ได้ขยายตัวสูงขึ้นในปี 2537 แล้ว การอยู่

ตัวของราคาพืชผลและขีดจำกัดของทรัพยากรที่ดินคาดว่าจะทำให้อัตราการขยายตัวของผลผลิตภาคเกษตรกรรมลดลงเหลือร้อยละ 2.1

ในขณะที่อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจในปี 2538 จะสูงกว่าในปี 2537 การอยู่ตัวของราคาสินค้าขั้นพื้นฐานและอัตราแลกเปลี่ยนจะช่วยลดแรงกดดันต่อภาวะเงินเฟ้ออัตราเงินเฟ้อ จึงคาดว่าจะลดลงจากระดับร้อยละ 5.0 ในปี 2537 เหลือร้อยละ 4.3 ในปี 2538

ในปี 2537 การเพิ่มขึ้นของราคาพืชผลช่วยชะลอการขยายตัวของส่วนต่างระหว่างรายได้ของคนรวยและคนจน แต่หากข้อสมมติฐานเกี่ยวกับการอยู่ตัวของราคาสินค้าขั้นพื้นฐานและการขยายตัวของเศรษฐกิจเป็นจริง ช่องว่างระหว่างรายได้นั้นคาดว่าจะกว้างขึ้นพอควรในปี 2538 ส่วนแบ่งรายได้ของคนรวยที่สุดร้อยละ 40 คาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 77.15 ในปี 2538 จากร้อยละ 76.87 ในปี 2537 ในขณะที่ส่วนแบ่งรายได้ของคนจนที่สุดร้อยละ 60 ลดลงเป็นร้อยละ 22.85 ในปี 2538 จากร้อยละ 23.13 ในปี 2537 แม้ว่าการลดส่วนต่างระหว่างรายได้จะเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก ทั้งในระยะสั้นและระยะปานกลางแต่ก็ควรพยายามเพราะเป็นที่น่าสนใจกว่าความเหลื่อมล้ำของรายได้ภายในประเทศไทยเริ่มเข้าใกล้ระดับของประเทศที่มีส่วนต่างระหว่างรายได้กว้างที่สุดแล้ว (ดูตารางที่ 4)

4. ประเด็นหลักเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา

การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย ที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่พึ่งแรงงานเป็นหลักมาเป็นสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง ได้เพิ่งเริ่มขึ้น อย่างไรก็ตามกระบวนการนี้มีพลวัตสูงมาก เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างของอัตราเพิ่มของสินค้าส่งออกสองกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนโครงสร้างครั้งนี้จะส่งผลดีในระยะสั้นทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสินค้าส่งออก แต่ก็ก่อให้เกิดคำถามหลักหลายประการเกี่ยวกับช่องทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในระยะข้างหน้า ในส่วนนี้จะกล่าวถึงคำถามหลักสองประเด็น

4.1 อะไรคือข้อได้เปรียบที่ยั่งยืนของเศรษฐกิจไทย

การเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี 2528 ได้แรงผลักดันที่สำคัญจากสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลัก แต่จากประสบการณ์ของประเทศที่พัฒนามากกว่าไทย และของประเทศไทยเองชี้ให้เห็นว่าข้อได้เปรียบทางด้านแรงงานราคาถูกนั้นเป็นเพียงการได้เปรียบชั่วคราวในสภาพการณ์ปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยการค้าและการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้น และแทบทุกประเทศได้หันเข้าพึ่งการส่งออกเป็นแกนนำในการขยายตัวของเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า การสูญเสียข้อได้เปรียบทางด้านแรงงานนั้น ใช้เวลาค่อนข้างเร็ว ดังเช่นในกรณีของไทย ยุคของการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้แรงงานเป็นหลักคงมีอายุไม่ถึง 1 ทศวรรษ

เมื่อเศรษฐกิจของไทยได้หันเข้าพึ่งสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง สิ่งที่น่าจะถามก็คือ ไทยจะมีข้อได้เปรียบที่แท้จริงในสินค้าเหล่านั้นหรือไม่ และหากมี ข้อได้เปรียบดังกล่าวจะดำรงอยู่นานเพียงใด การที่ไทยสามารถขยายการส่งออกสินค้าเหล่านั้นได้มากคงชี้ชัดแล้วว่า ในปัจจุบันไทยมีข้อได้เปรียบในการผลิตสินค้านั้น ๆ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า สำหรับสินค้าส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้ประเทศไทยเป็นเพียงฐานในการประกอบเท่านั้น (assembly base) ส่วนใหญ่แล้วการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี การออกแบบ และยี่ห้อของสินค้ามาจากต่างประเทศแทบทั้งสิ้น ดังนั้นสถานการณ์จึงคล้ายคลึงกับสินค้าส่งออกพึ่งแรงงานเป็นสำคัญ กล่าวคือ ข้อได้เปรียบของไทยในการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีในระดับกลาง-สูงนี้ สืบเนื่องมาจาก มีต้นทุนในการประกอบที่ต่ำ ดังนั้นข้อได้เปรียบในการผลิตสินค้าประเภทนี้คงดำรงอยู่ได้ชั่วคราว และในที่สุดประเทศอื่นก็ควรจะประกอบสินค้าเหล่านี้ได้เช่นเดียวกัน และด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า เมื่อถึงเวลานั้น ฐานการประกอบสินค้าเทคโนโลยีเหล่านี้ก็ควรจะเคลื่อนย้ายไปยังประเทศอื่นอย่างแน่นอน เมื่อถึงจุดนั้นประเทศไทยจะเหลืออะไรทางด้านอุตสาหกรรมส่งออก

ไทยควรจะแสวงหาผลประโยชน์จากข้อได้เปรียบชั่วคราวนั้นอย่างแน่นอน ในขณะที่เดียวกันก็ควรพิจารณาอย่างจริงจังเพื่อหาข้อได้เปรียบที่ยั่งยืนของไทย และใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบเหล่านั้นอย่างเต็มที่ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศควรวางอยู่บนรากฐานของความได้เปรียบที่ถาวรเป็นหลักเพื่อที่จะให้การพัฒนาเศรษฐกิจดำเนินไปได้อย่าง

ยั่งยืน สถานการณ์ปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องระดมพลังกันร่วมพิจารณาหาข้อได้เปรียบที่ถาวรดังกล่าวของประเทศไทยและหาแนวทางใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบดังกล่าวให้มากที่สุดเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

4.2 ประชากรไทยจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับภาวะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้หรือไม่

สิ่งที่น่าคิดคือ ในขณะที่ข้อได้เปรียบทางด้านแรงงานราคาถูกของไทยใกล้จะสิ้นสุดและการส่งออกสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูง กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่กว่าร้อยละ 80 ของแรงงานในประเทศ มีระดับการศึกษาแค่ชั้นประถมหรือต่ำกว่า อย่างไรก็ตามในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา รัฐได้ให้ความสำคัญแก่การขยายการศึกษาสู่ระดับมัธยม ในปี 2534 หรือช่วงเริ่มต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 อัตราการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมอยู่ในระดับเพียงร้อยละ 52 ของผู้จบการศึกษาชั้นประถม สัดส่วนของผู้ศึกษาต่อนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นกว่าร้อยละ 80 ในปัจจุบัน และรัฐอาจจะบรรลุเป้าหมายของนโยบายที่จะให้ผู้จบการศึกษาชั้นประถมทั้งหมดเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมภายในปี 2539 ความคืบหน้าในประเด็นนี้เป็นผลมาจากความพยายามและการระดมพลังของกระทรวงศึกษาธิการ และถึงแม้จะมีปัญหาที่สำคัญอีกหลายประการเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาก็ยังควรจะได้รับ การชมเชยและการสนับสนุนต่อไป

อย่างไรก็ตาม การศึกษาต่อในชั้นมัธยมที่เพิ่มขึ้นจะไม่ส่งผลต่อโครงสร้างระดับการศึกษาของแรงงานอย่างรวดเร็ว เพราะคนงานส่วนใหญ่ในปัจจุบันที่มีการศึกษาเพียงชั้นประถมหรือต่ำกว่า ก็ยังคงอยู่ในตลาดแรงงานอีกหลายปี หากสมมติว่า สัดส่วนการศึกษาต่อในชั้นมัธยมสูงขึ้นถึงระดับร้อยละ 100 ตามเป้าหมายในปี 2539 และคงอยู่ในระดับนั้นต่อไป มากกว่าร้อยละ 72 ของแรงงานไทย ก็ยังจะมีการศึกษาในระดับประถมหรือต่ำกว่าในปี 2543 (ดูตารางที่ 5)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน จะก่อให้เกิดปัญหาหลายประการแก่กำลังแรงงานของไทย ที่มีการศึกษาเพียงระดับประถมหรือต่ำกว่า

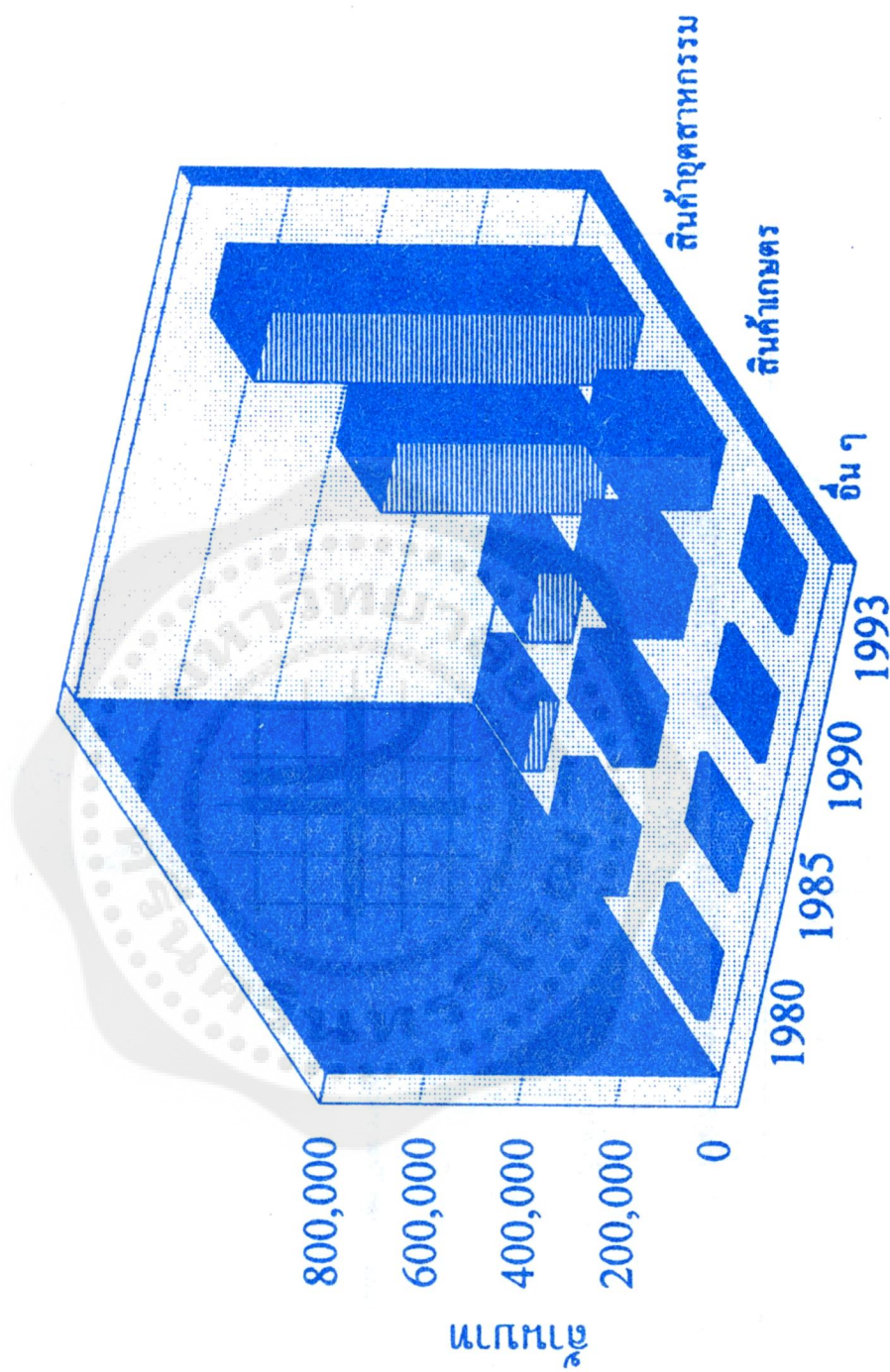
ในด้านความต้องการแรงงาน โรงงานที่ผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลาง-สูงจะไม่รับคนงานเหล่านั้น เพราะจะรับแต่คนงานที่ผ่านการศึกษาระดับมัธยมหรืออาชีวะ

องค์กรธุรกิจในภาคบริการที่ทันสมัย เช่น โรงแรม ห้างสรรพสินค้าและสถาบันการเงิน ก็คัดเลือกเฉพาะคนงานที่ผ่านการศึกษาสูง เช่นกัน นอกจากนั้นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักก็เคลื่อนย้ายอย่างต่อเนื่องไปสู่ประเทศที่มีระดับรายได้ต่อหัวต่ำกว่าไทย เช่น จีน อินโดนีเซีย และเวียดนามและก่อนสิ้นศตวรรษนี้งานในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักอาจจะลดลงหลายแสนตำแหน่ง สิ่งที่กำลังเติมสถานการณ์ยิ่งขึ้นคือ ปัจจุบันมีผู้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายจำนวนมากจากประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่มีระดับการพัฒนาดำกว่าประเทศไทยมาก เข้ามาทำงานในประเทศไทย ปัจจุบันนี้ก็จะยังทำให้รายได้ของแรงงานไร้ฝีมือเพิ่มขึ้นได้ช้า

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว คนไทยส่วนใหญ่ที่ด้อยโอกาสมีสิทธิที่จะเป็นห่วงและตั้งคำถามเกี่ยวกับอนาคตของเขาว่า เมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่ศตวรรษหน้า เขจะมีงานอะไรทำ เขจะมีระดับความเป็นอยู่อย่างไรและรัฐจะช่วยดูแลเขาได้อย่างไร ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องควรใช้เวลาให้มากขึ้นพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้ เพื่อให้ได้คำตอบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน อันที่จะสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนคนไทยต่อไป

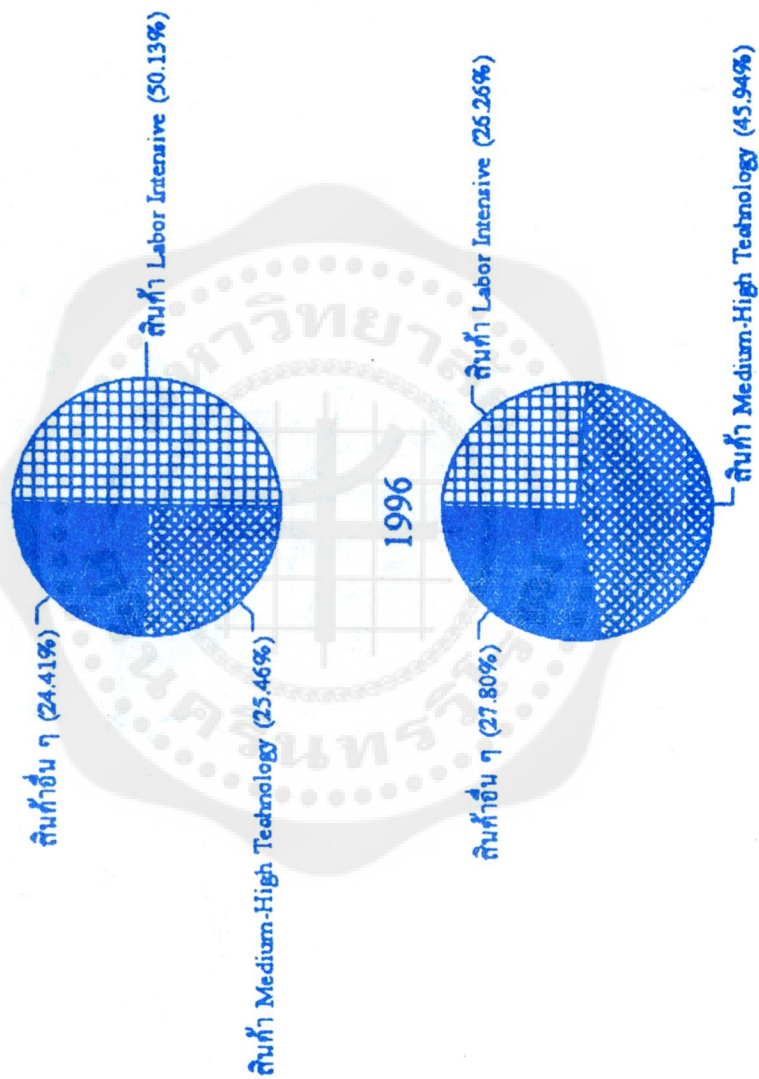
รูปที่ 1

การส่งออกแยกตามสาขาการผลิต

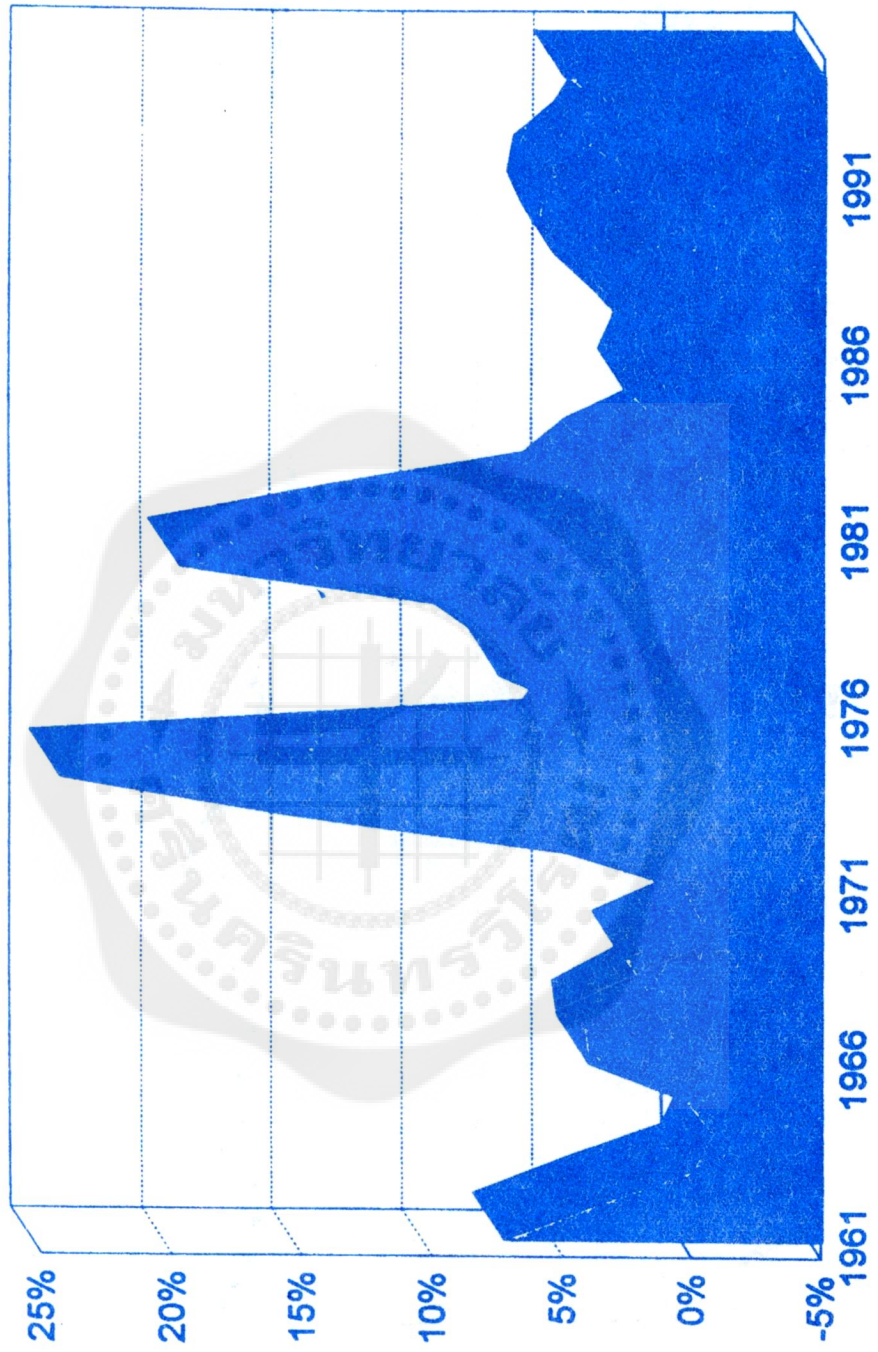
รูปที่ 2

สัดส่วนของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม 1989

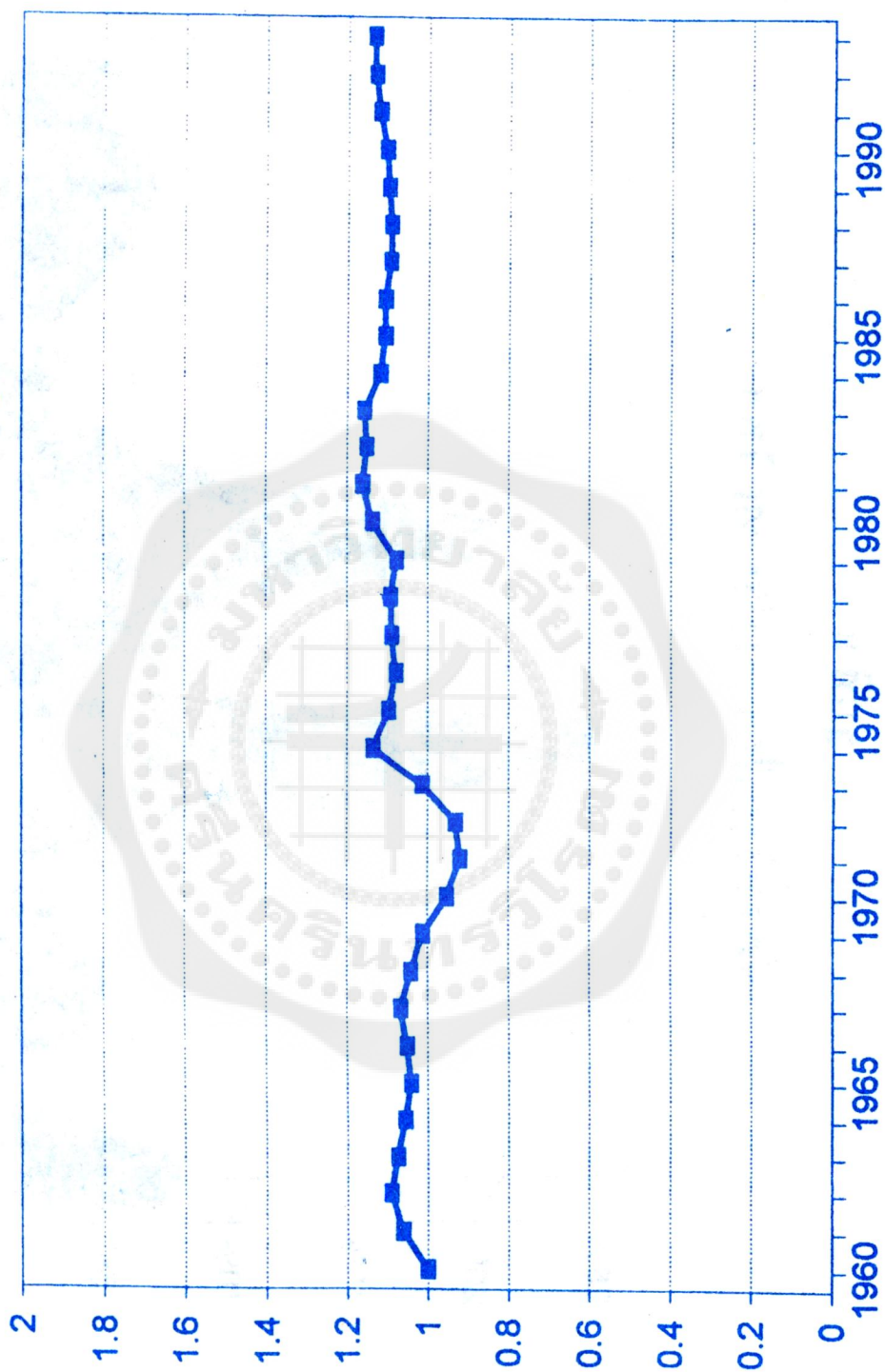

หมายเหตุ สัดส่วนในปี 1996 ให้นำไประหว่างปี 1991-3

รูปที่ 3
อัตราเงินเฟ้อของประเทศไทย

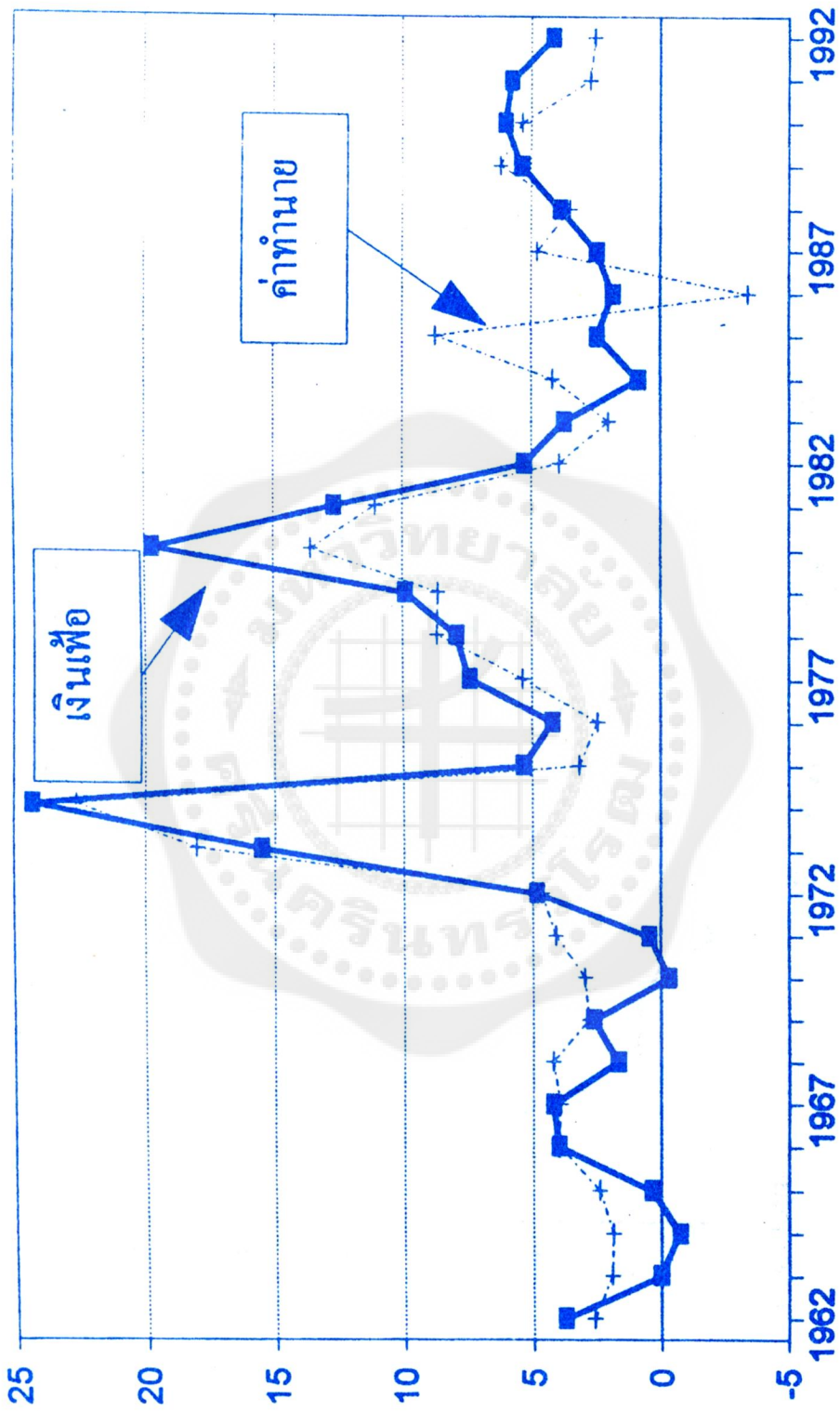

รูปที่ 4
สัดส่วนระหว่าง CPI ไทย-สหรัฐ ฯ

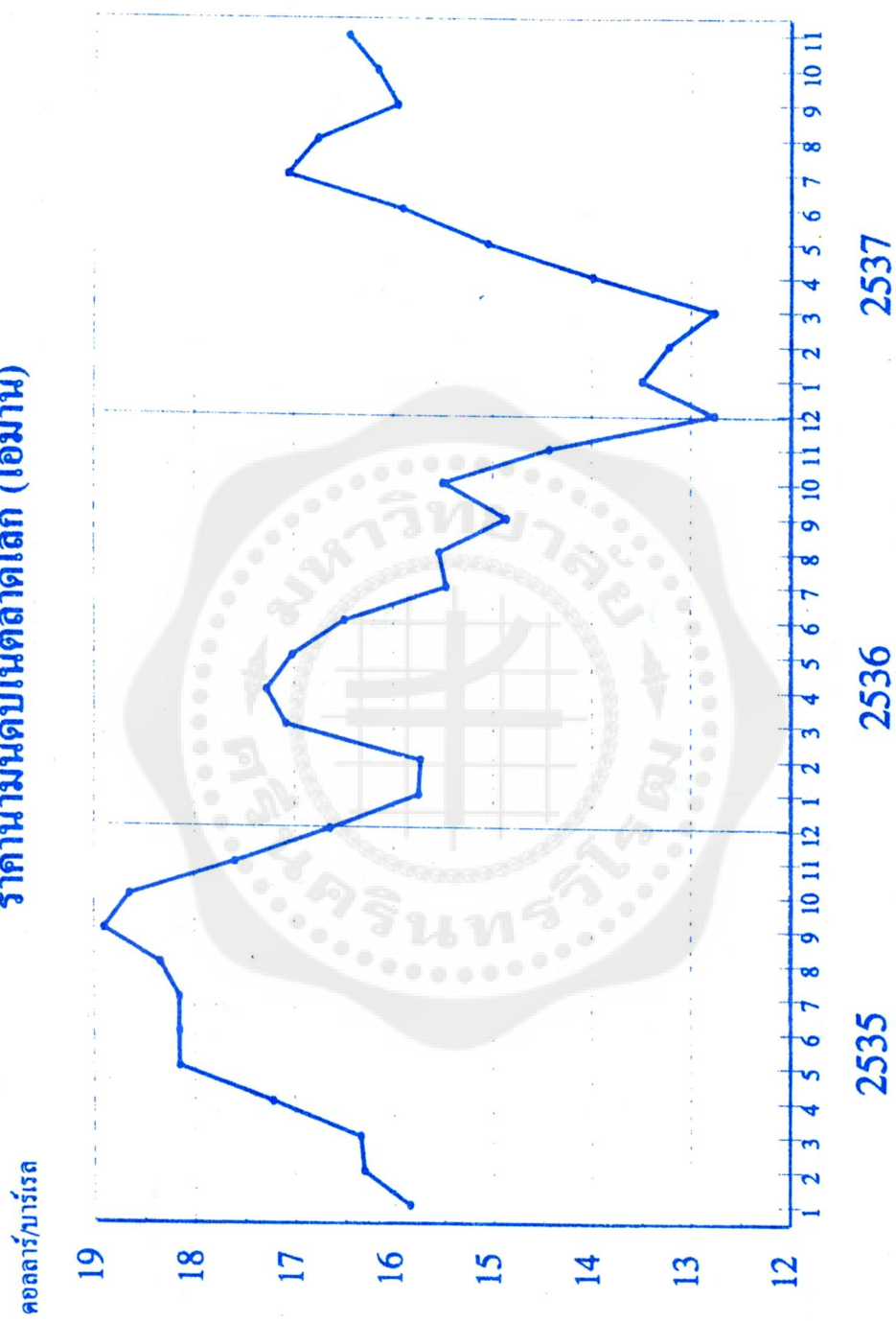

รูปที่ 5

อัตราเงินเฟ้อและค่าทำนาย (%)

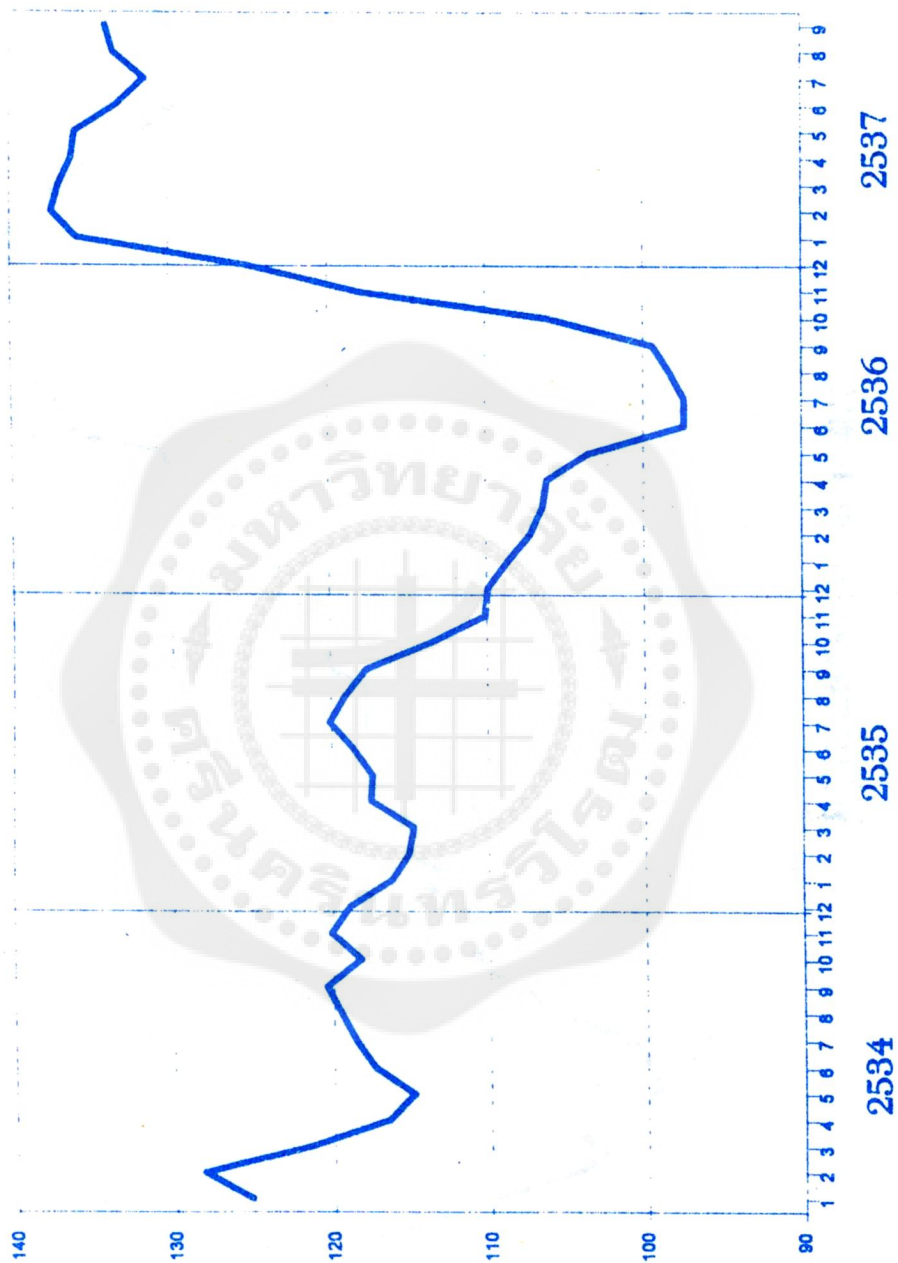

รูปที่ 8
 ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลก (โอมาน)

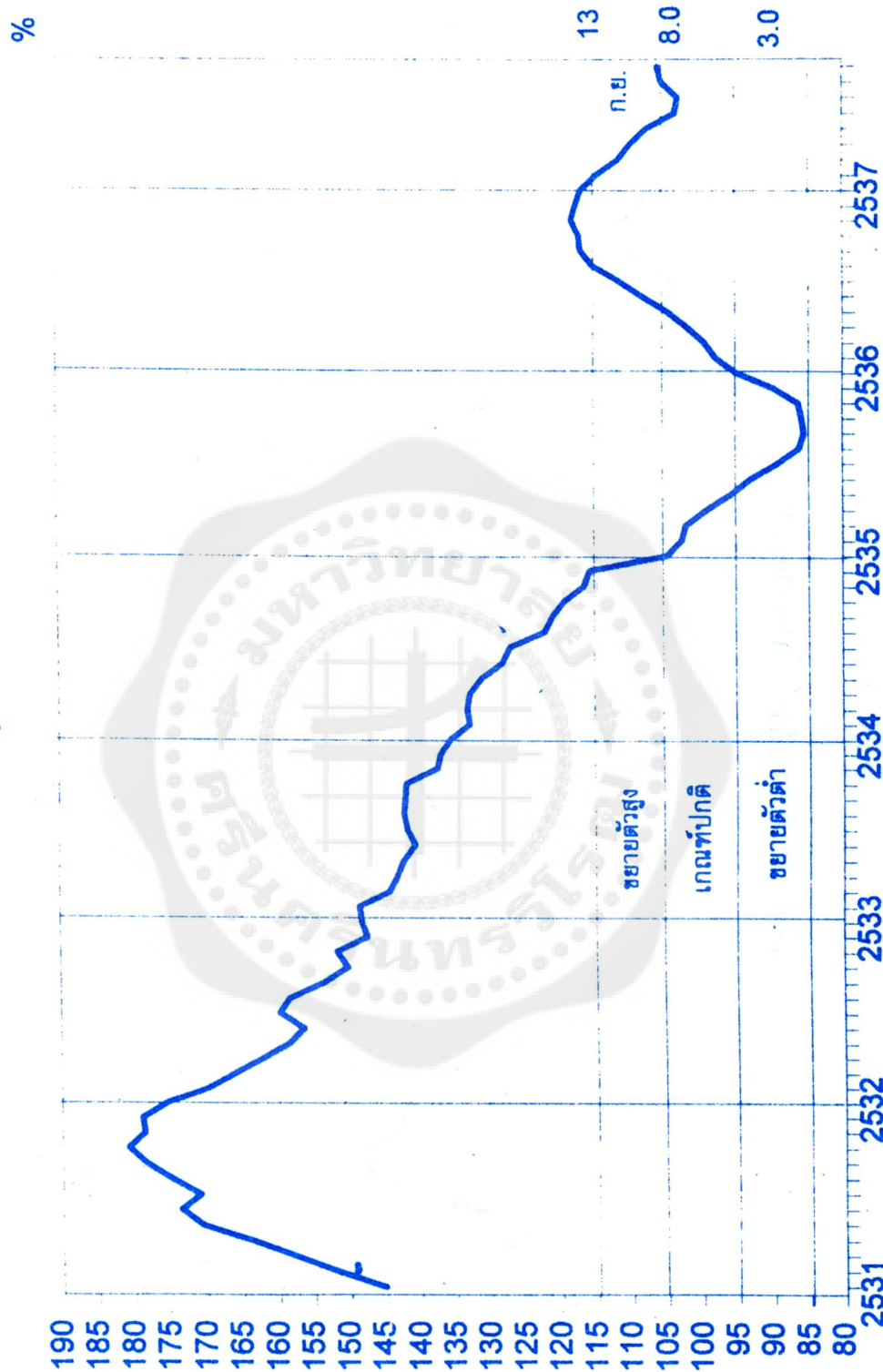
รูปที่ 7

ดัชนีราคาพืชผลสำคัญในตลาดโลก

รูปที่ 8

ดัชนีการลงทุนภาคเอกชน

ที่มา: เครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจที่สำคัญ, ธปท.

ตารางที่ 1. สินค้าส่งออก

	(ล้านบาท)							
	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1993 มค.-กค.	1994 มค.-กค.
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก								
สิ่งทอ	64,053	105,181	92,267	119,351	123,478	129,568	96,979	106,384
รองเท้าและชิ้นส่วน	9,658	13,524	20,213	23,798	25,639	27,936	20,029	23,916
เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ	6,635	9,746	11,511	13,626	15,069	16,738	12,316	14,315
ผลิตภัณฑ์ยาง	4,413	5,464	6,548	7,116	9,151	11,373	8,459	9,282
เครื่องใช้สำหรับเดินทาง	3,540	5,464	6,548	7,116	9,151	8,974	6,701	7,718
เครื่องอุปกรณ์การเล่นกีฬา	426	1,222	2,583	4,102	6,974	6,801	5,201	5,649
ผลิตภัณฑ์หนัง	1,783	1,448	2,199	2,678	3,500	4,257	3,021	4,033
ดอกไม้ประดิษฐ์และที่เกี่ยวข้อง	2,038	2,867	2,426	2,271	2,396	2,598	1,947	1,854
อัญมณีและเครื่องประดับ	23,683	28,393	34,858	35,903	36,582	41,030	29,676	32,333
ของเล่น	2,429	4,218	5,964	7,800	8,780	7,928	5,351	6,132
มูลค่ารวมของผลิตภัณฑ์ที่ใช้แรงงานเป็นหลัก	118,658	177,527	185,117	223,761	240,720	257,203	189,680	211,616
อัตราการเติบโตเฉลี่ยปี 2531-2536 (18.0 %)		49.61	4.28	20.88	7.58	6.85	-	11.56
ผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีปานกลาง-สูง								
เครื่องมือเครื่องจักร (ส่วนใหญ่เป็นคอมพิวเตอร์)	16,494	31,154	45,431	57,455	70,423	90,802	64,142	84,762
เครื่องใช้ไฟฟ้า	6,274	18,851	32,523	47,875	60,356	62,634	45,491	64,521
แผงวงจรไฟฟ้า	29,888	26,521	32,785	44,209	56,702	75,622	55,547	76,317
สายไฟฟ้า สายเคเบิล	1,899	3,545	4,565	4,821	6,842	10,365	7,941	8,515
มอเตอร์ไฟฟ้าและเครื่องกำเนิดไฟฟ้า	1,175	2,073	2,997	4,947	6,498	10,382	7,514	11,516
นาฬิกาและส่วนประกอบ	1,364	2,484	4,887	7,556	8,533	7,266	5,261	7,061
เลนส์และที่เกี่ยวข้อง	848	1,123	1,565	2,566	5,075	7,838	5,463	8,297
ขานยนต์และส่วนประกอบ	3,770	4,431	5,541	6,885	8,730	16,532	10,986	16,409
มูลค่ารวมของผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีปานกลาง-สูง	61,712	90,182	130,294	176,314	223,159	281,441	202,345	277,398
อัตราการเติบโตเฉลี่ยปี 2531-2536 (35.7 %)		46.13	44.48	35.32	26.57	26.12	-	37.09
ผลิตภัณฑ์อาหารกระป๋อง	37,388	43,345	34,390	36,086	58,905	52,332	40,206	44,882
อัตราการเจริญเติบโต		15.93	-20.66	4.93	63.24	-11.16	-	11.63
สินค้าหัตถอุตสาหกรรมอื่นๆ	47,881	43,100	90,594	117,027	111,602	161,581	112,676	134,179
อัตราการเจริญเติบโต		-9.99	110.19	29.18	-4.64	44.78	-	19.08
สินค้าหัตถอุตสาหกรรมทั้งหมด	265,639	354,154	440,395	553,188	634,386	752,557	544,907	668,075
อัตราการเจริญเติบโต		33.32	24.35	25.61	14.68	18.63	-	22.60
สินค้าเกษตร	104,530	118,508	100,003	109,278	123,810	110,695	82,493	90,535
อัตราการเจริญเติบโต		13.37	-15.61	9.27	13.30	-10.59	-	9.75
สินค้าประมง	20,826	28,538	32,507	43,704	48,793	55,689	38,729	48,046
อัตราการเจริญเติบโต		37.03	13.91	34.44	11.64	14.13	-	24.06
สินค้าส่งออกอื่นๆ	12,575	15,115	16,908	19,459	17,655	16,921	12,031	12,137
อัตราการเจริญเติบโต		20.20	11.86	15.09	-9.27	-4.16	-	0.88
สินค้าส่งออกทั้งหมด	403,570	516,315	589,813	725,629	824,644	935,862	678,160	818,793
อัตราการเจริญเติบโต		27.94	14.24	23.03	13.65	13.49	-	20.74

ตารางที่ 2. สมการถดถอยที่อธิบายอัตราเงินเฟ้อของไทย : 2505-2535

ตัวแปรตาม = อัตราเงินเฟ้อของไทย

	Parameter	t-Value
อัตราเงินเฟ้อของสหรัฐฯ (ปรับด้วยอัตราแลกเปลี่ยน)	0.38876	3.396
การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน	0.07591	3.000
การเพิ่มขึ้นของราคาข้าวส่งออก	0.06227	2.636
ค่าคงที่	1.80139	2.237
Multiple R	0.8861	
R Square	0.7852	
Adjusted R Square	0.7613	
Standard Error	2.7982	
F-Statistic	32.8953	
No. of Observations	30	

ตารางที่ 3. การคาดการณ์ภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2537-2538

	2536	2537	2538
แนวโน้มเศรษฐกิจโลก			
การขยายตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ OECD	1.2	2.6	2.9
อัตราเงินเฟ้อของกลุ่มประเทศ OECD	3.4	3.5	3.3
แนวโน้มเศรษฐกิจไทย			
การขยายตัวทางเศรษฐกิจ (% เพิ่ม)			
ภาคเกษตรกรรม	2.3	3.1	2.1
ภาคอุตสาหกรรม	11.1	11.5	12.0
ภาคบริการ	7.3	7.5	7.9
รวม	8.2	8.6	9.0
อัตราเงินเฟ้อ (% ของ CPI)	3.3	5.0	4.3
การลงทุนรวมปริมาณ (% เพิ่ม)	8.4	8.6	11.2
การส่งออกสินค้า			
มูลค่า (พันล้านบาท)	921.4	1094.1	1288.2
มูลค่า (% เพิ่ม)	13.0	18.7	17.7
การนำเข้าสินค้า			
มูลค่า (พันล้านบาท)	143.7	1328.0	1535.3
มูลค่า (% เพิ่ม)	12.1	16.1	15.6
ดุลการค้า			
มูลค่า (พันล้านบาท)	-222.3	-233.9	-247.1
% ของรายได้ประชาชาติ	-7.1	-6.6	-6.1
รายได้จากการท่องเที่ยว			
มูลค่า (พันล้านบาท)	140.2	155.1	171.6
% เพิ่ม	13.9	10.6	10.7
ดุลบัญชีเดินสะพัด			
มูลค่า (พันล้านบาท)	-183.2	-198.4	-215.1
% ของรายได้ประชาชาติ	-5.9	-5.6	-5.3
สัดส่วนหนี้ต่างประเทศระยะยาวต่อรายได้ประชาชาติ	29.0	28.9	28.6
การกระจายรายได้ (ส่วนแบ่งของรายได้)			
รายสุด 40%	76.74%	76.87%	77.15%
จนสุด 60%	23.26%	23.13%	22.85%

หมายเหตุ: ข้อมูล OECD ได้มาจาก OECD Economic Outlook และข้อมูลในปี 2535 ของไทยได้มาจาก บัญชีรายได้ประชาชาติของประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และข้อมูลการค้า, ธนาคารแห่งประเทศไทย ส่วนข้อมูลสัดส่วนหนี้ต่างประเทศระยะยาวต่อรายได้ประชาชาติ และการกระจายรายได้มาจากข้อมูลสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ)

ตารางที่ 4. สัดส่วนรายได้ของประชากรจำแนกตามกลุ่มที่รวยสุด 40 % และจนสุด 60 %
(ในประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง)

ประเทศ	ปี	สัดส่วนของ รวยสุด 40 %	สัดส่วนของ จนสุด 60 %
Brazil	1989	84.3	15.7
Guatemala	1989	81.6	18.4
Honduras	1989	81.1	18.9
Panama	1989	80.1	19.9
Chile	1989	79.1	20.9
Thailand	1994	76.9	23.1
Colombia	1991	76.2	23.8
Mexico	1984	75.8	24.2
Dominican Republic	1989	75.3	24.7
Malaysia	1989	74.1	25.9
Costa Rica	1989	72.7	27.3
Venezuela	1989	71.4	28.6
China	1990	66.2	33.8
Nepal	1984-5	61.3	38.7
Poland	1989	59.1	40.9
Bulgaria	1992	58.4	41.6
Hungary	1989	56.4	43.6

ที่มา : World Bank, World Development Report 1994 และในส่วนของประเทศไทย ประมาณการจาก TDRI

หมายเหตุ : ประเทศที่เลือกมาทั้งหมดใช้แนวคิดของการวัดสัดส่วนรายได้เหมือนกัน

ตารางที่ 5

ส่วนแบ่งของกำลังแรงงานแยกตามระดับการศึกษา
(ร้อยละ)

ระดับการศึกษา 1990 1995 2000

ประถมหรือต่ำกว่า	83.04	79.55	72.87
มัธยมต้น	6.42	7.89	11.44
มัธยมปลาย	2.46	3.22	4.18
อาชีวะ	2.77	3.10	3.86
อาชีวะชั้นสูง	1.26	1.63	2.23
มหาวิทยาลัย	4.06	4.61	5.43
รวม	100.00	100.00	100.00

ที่มา: การคาดการณ์ของทีดีอาร์ไอ

พัฒนาการทางธุรกิจในรอบ ๕๐ ปีแห่งการครองราชย์

ศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ นานานุกูล

บทความนี้เดิมเขียนในวาระครบรอบ ๒๐ ปี ของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์
ทิสโก้ ๑๙๘๙ และคัดมาจากการซื้อ TQM หลักการบริหารสำหรับยุคโลกาภิวัตน์ บทที่
๓ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือวัฒนธรรมขององค์กรในยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาด้วยกระด้างกัณฑ์ ละมุนกัณฑ์ และมนุษย์กัณฑ์

ในสมัยดึกดำบรรพ์ เมื่อมนุษย์ยังอยู่ในถ้ำ และมีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น มนุษย์
ต้องดิ้นรนหาอาหาร และป้องกันตนเองจากการกลายป็นอาหารของสัตว์ต่าง ๆ การ
พัฒนาที่สำคัญของมนุษย์ เกิดขึ้นเมื่อมีการสร้างอุปกรณ์ขึ้นมาล่าสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นก้อน
หิน ขวาน หอก แหวน และหลาว อุปกรณ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ มีผู้ขนานนามว่า เป็น
"กระด้างกัณฑ์" หรือ "Hardware" หรือเราจะใช้คำที่ทันสมัยว่า "เทคโนโลยี"
"Technology" ก็คงจะไม่ผิด ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็ได้เริ่มแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะล่า
สัตว์ให้ได้โดยง่าย โดยใช้วิธีการต่าง ๆ แล้วแต่ความคิดจะอำนวยให้ "วิธีการ" เหล่านี้มีผู้
ขนานนามว่าเป็น "ละมุนกัณฑ์" หรือ "software" หรือเราจะใช้คำที่ทันสมัยว่า "ระบบ
งาน" "Systems" หรือ กระบวนการ "Process" ก็คงจะสวยดี

ด้วยเทคโนโลยี และระบบงานนี้ บวกกับ ความพยายามของคน ทำให้มนุษย์
สามารถ สร้างความก้าวหน้าเรื่อยมาได้

ปัจจุบันนี้ ป่าดงดิบได้กลายมาเป็นป่าคอนกรีต ควันไฟจากการเผาถ่านไม้ เพื่อหุง
ต้มอาหาร ได้กลายมาเป็น หมอกควันจากการเผาไหม้ของปิโตรเคมี มนุษย์มีความมั่งคั่ง
ในสินทรัพย์มากขึ้น แต่แร้นแค้นด้วยเวลา สถานที่ และความว่างใจ มนุษย์ยังดิ้นรนหา
ทรัพย์สมบัติเพื่อความอยู่รอดเหมือนเดิม ต้องผจญภัยกับการจราจรที่แสนอันตราย ใน
ยามค่ำ มนุษย์ทุกคนต่างก็หลบภัยกลับเข้าไปในบ้านเรือน ห้องเช่า หรือคอนโดมิเนียม
อันเป็นเสมือนถ้ำของตนเอง ต่อเมื่อเช้าตรู่ จึงจะกล้าเสี่ยงภัย ออกไปหาอาหารในป่า
คอนกรีต บางคนก็ต้องตรากตรำ หาเช้ากินค่ำ อยู่กลางแดดจ้า ท่ามกลางไอพิษในเมือง

ใหญ่ แต่มีบางคนที่มีขีดความสามารถทำงานในสำนักงานอันโอ้อ่า อันเปรียบเหมือนถ้าในเวลากลางวันด้วย

ความก้าวหน้าที่สำคัญของมนุษย์ ในช่วงปัจจุบัน ยังคงมีเทคโนโลยี เป็นอุปกรณ์สำคัญในสำนักงานที่ผู้บริหารอยู่ตัวคนเดียว เขาสามารถบริหารงานได้ โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ และการโทรคมนาคมต่าง ๆ ทำให้มนุษย์สามารถขยายความสามารถของตนเอง ออกไปราวกับมีกายสิทธิ์ คนคนหนึ่งสามารถพูดให้คนอื่นอีกซีกโลกหนึ่งได้ยิน เหมือนกับยื่นปากไปรอบโลก ขณะเดียวกันก็แอบฟังคำพูดของคนอีกซีกโลกหนึ่ง หรือแม้แต่ในโลกพระจันทร์ได้ เหมือนกับยื่นหูไปรอบโลก ลายมือที่เขียนที่นี้ สามารถไปปรากฏให้กับคนในอีกซีกโลกหนึ่งเห็นได้ โดยทันทีทันใด เหมือนกับยื่นมือไปรอบโลก

นอกจากการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างกายสิทธิ์ให้แก่มนุษย์แล้ว มนุษย์ยังสามารถวางระบบต่าง ๆ เพื่อมอบให้บุคคลอื่น ทำตามระบบนั้น และให้ได้ผล เหมือนกับตนเองเป็นผู้ปฏิบัติการ การวางระบบ (Systems) และ กระบวนการ (Process) ต่าง ๆ ทำให้มนุษย์สามารถแผ่ขยาย ไม่เพียงแต่แขนขา และวาจาของตน แต่สามารถขยายความคิดอ่าน และวิธีการของตนเองออกไปในสถานที่ต่าง ๆ ให้บุคคลอื่นดำเนินการ แทนตนเองได้ และนอกจากนี้ มนุษย์ยังใช้ระบบ การสื่อสาร (Communication) การฝึกอบรม (Training) และการสั่งสอน (Education) ให้มนุษย์อื่น ๆ มีความเข้าใจในความคิดอ่านของตนเอง ทำให้มนุษย์สามารถขยายร่างกาย และจิตใจของตนเอง ออกเป็นมนุษย์อีกหลาย ๆ คน โดยที่แต่ละคน สามารถสั่งการและดำเนินการ เสมือนกับที่ตนเองเป็นผู้คิด และทำด้วยนี้คงจะต้องเรียกว่า การสร้าง "มนุษย์ภัณฑ์" การพัฒนาคน หรือ "Humanware" นั่นเอง

ปัจจัย ๓ ประการดังกล่าวข้างต้น คือ

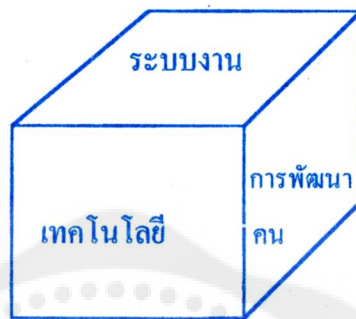
ทางด้าน เทคโนโลยี ที่เรียกได้ว่า Hardware

ทางด้าน ระบบงาน ที่เรียกได้ว่าเป็น software

และทางด้าน การพัฒนาคน ที่เรียกได้ว่าเป็น Humanware

ทั้ง ๓ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สร้างพลังให้แก่มนุษย์ ให้แผ่ขยาย ร่างกาย ความคิด จิตใจ และวิญญาณ ออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อนุ้มนุ้มร่วมกลุ่มกันเป็นองค้การ และใช้ป้จจ้ยทั้ง ๓ เข้าช้วย ป้ระกอบกับระบบการบรหิการที่ด้ี ก็จ้ะย้ิงทำให้พล้ง ความคิิด และความสามารถของนุ้มนุ้มหลาย ๑ คน มารวมกัน ผสมผสานกับเทคนโนโลยี และระบบงานที่ด้ี ทำให้สามารถสร้างสรรรค้ และพัฒนาส้ิงต้ง ๑ ที่ มห้ศจรรย้ได้

ความสำคัญขงทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตัน

โลกาภิวัตัน หรือการรวมโลกเข้าเป็นหน้ึง แม้จะเกิิดจาก การพัฒนาเทคนโนโลยี และโทรคมนามคม แต่ผลกระทบที่ส้าคัญอย่างหน้ึง คือผลกระทบต้อ ทรัพยากรคน เพราะโลกาภิวัตันมีผลกระทบต้อส้ื่อมวลชนเป็นอย้างมาก ส้ือที่ส้าคัญที่สุด คือ โทรท้ศน์ ซึ่งได้รบป้ระโยชนจากโลกาภิวัตันอย้างมาก ทุก ๑ วัน เราสามารถดูข่าวดาวเทียมจากรอบโลกได้ สามารถรู้เหตุการณ์ที่เพ้ิงเกิิดขึ้นท้ัวโลกได้ พร้อม ๑ กับคนอ้ีกหลายพันล้านคนท้ัวโลก เราสามารถดูสารคดี ซึ่งถ่ายทำอย้างดี จากสถานที่เกิิดเหตุจริง ๑ ทำให้เราเกิิดความเข้าใจด้วยเนื้อหา ด้วยภาพ และด้วยเส้ียง ที่เป็นของจริง เราสามารถดูบทบรรยายความรู้ จากมหาวิทยาลัยเปิิด เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งนำวิชาการชั้นสูง มาสอนในรูปแบบง้ง ๑ ทำให้บุคคลท้ัวไป มีโอกาสเรียนรู้ ความรู้ระดับสูงได้ ด้วย ท้ังหมคนี้ เราสามารถดูได้จากโทรท้ศน์ โดยไม่ต้องเส้ยค่าใช้จ้งมากน้ก และทุก ๑ คนในครอบครั้วสามารถดูได้

โลกาภิวัตันทำให้เกิด การกระจายความรู้ และความสามารถของนุ้มนุ้ม ออกไปอย้างกว้างขวาง ทำให้เกิิดการเรียนรู้ แก่คนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะการให้ความรู้นอกโรงเรียน แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งในยุคขงโลกาภิวัตันนี้ ผู้ปกครองจะให้การเลี้ียงดูเด็กและเยาวชน ที่ด้ีกว่าสมัยก่อนเป็นอันมาก เมื่อมาผสมกับระบบการกระจายความรู้ของส้ื่อมวลชนที่กว้างขวาง จะทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม้ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความ

สามารถ สูงกว่าในอดีตเป็นอันมาก และ ด้วยระบบการศึกษาที่ดีขึ้น บุคคลเหล่านี้ เมื่อก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงาน จะเป็นทรัพยากรในองค์การ ที่มีความพร้อมทั้งทางกาย ทางความคิด และทางอารมณ์ สูงกว่าในอดีต เป็นอันมาก

กล่าวอีกนัยหนึ่ง โลกาภิวัตน์ ทำให้ทรัพยากรมนุษย์ มีคุณภาพสูงขึ้นมาก

QUALITY HUMAN RESOURCE

GLOBALIZATION OF INFORMATION AND MASS MEDIA

SPREAD OF EDUCATION AND KNOWLEDGE

MODERN CHILD REARING

SUCCESSIVE GENERATION IS BETTER EDUCATED

MODERN WORK-FORCE IS WELL EDUCATED

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์

ในยุคของโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้น ทุกองค์การต่างมีโอกาสแสวงหาเทคโนโลยีที่ดี ในราคาถูก และมีทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพสูง องค์การที่จะประสบความสำเร็จ จึงต้องปรับเปลี่ยน วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเปิดเผยความสามารถของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่อย่างไม่สิ้นสุด ออกมาให้ได้ดีที่สุด

การที่มนุษย์จะเปิดเผยความสามารถของตนเอง คงไม่ใช่แค่เพียง ออกกำลังทำงานด้วยมือ (The Hand) หรือใช้แรงงาน อย่างเดียว แต่จะต้องใช้ความคิด ความรู้ และความสามารถ จากพลังสมอง (The Head) ให้เต็มที่ด้วย เท่านั้นยังไม่พอ ในระหว่างองค์การที่แข่งขันกัน ในระดับมาตรฐานโลกนั้น องค์การใดที่มีพนักงานที่ หุ่นเทชีวิตจิตใจให้กับงาน หรือทำงานด้วย หัวใจรัก (The Heart) ก็จะเป็นองค์การที่มีข้อได้เปรียบ

แต่เป็นที่ปรากฏว่า ในองค์กรจำนวนมาก ในปัจจุบันนี้ ผู้บริหารมักจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ในยุคเก่า ก่อนที่จะเกิด กระบวนการโลกาภิวัตน์ ในขณะที่ระดับพนักงาน มักจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่เกิดมาในยุคใหม่ ดังนั้น จึงต้องมีการปรับกระบวนการบริหารใหม่ ให้สามารถบรรลุสู่เป้าหมาย ที่จะเปิดเผย ความสามารถของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่อย่างไม่สิ้นสุดออกมา

กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในยุคโลกาภิวัตน์ จึงมีรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ เช่น มีการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมบรรยากาศที่เปิดเผยและส่งเสริมความคิดริเริ่ม มีการส่งเสริมการระดมสมอง มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีการชี้้นำให้พนักงานมีการทำงานอย่างมีวินัย มีการสร้างแรงจูงใจ ให้ทุกคนมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กร และมีกระบวนการ ที่จะลดความขัดแย้งภายในองค์กรทุก ๆ ระดับ เพื่อลดความสูญเปล่าในพลังของมนุษย์เมื่อเกิดความขัดแย้งเหล่านี้ นับเป็นแนวทางใหม่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์

MODERN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT

MANAGEMENT FROM THE OLD GENERATION

HAVE TO ADJUST THEIR MANAGEMENT STYLES TOWARD

CONSTANT HUMAN DEVELOPMENT OPEN AND INNOVATIVE ATMOSPHERE
ENCOURAGEMENT OF CREATIVITY REGULAR BRAIN STORMING
CONSTANT PARTICIPATION BUILD-IN WORK DISCIPLINE
MOTIVATION TOWARD ORGANIZATION OBJECTIVES CONFLICT RESOLUTION

IN ORDER TO REVEAL HUMAN UNLIMITED CAPABILITY

AND ATTAIN FULL UTILIZATION OF
THE HAND & THE HEAD & THE HEART

การพัฒนาด้วยเทคโนโลยี เทคโนโลยีประยุกต์ และปัจจัยมนุษย์

หากจะมองผลกระทบต่าง ๆ เหล่านี้ ที่มีต่อระบบการบริหารแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า ในขณะที่เทคโนโลยี มีความก้าวหน้าไปมากแล้วนั้น ผู้บริหารจำเป็นที่จะต้อง ให้ความสำคัญต่อปัจจัยมนุษย์ มากขึ้นควบคู่กันไปด้วย การแข่งขันกันเพื่อใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด ที่เรียกว่า การเพิ่มผลิตภาพ หรือการเพิ่ม Productivity นี้ เดิมเรามักจะนึกถึงเฉพาะ ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการเพิ่มผลิตภาพ และกำลังการผลิต แต่ปัจจุบันนี้ เราจะต้องคำนึงถึงปัจจัยมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญในการนำเทคโนโลยี มาประยุกต์ด้วย

ตามหลักทางด้านเศรษฐศาสตร์แล้ว ความก้าวหน้าหรือการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่สำคัญ จะต้องเกิดขึ้นจากปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ที่ดิน หรือ Land ทุน หรือ Capital และแรงงาน หรือ Labour ในด้านที่ดินและทุน ก็เปรียบเสมือนการลงทุนในด้านเทคโนโลยี จะเน้นไปในด้าน การเพิ่มผลิตภาพ และกำลังการผลิต และการสร้างผลิตภัณฑ์ และความคิดริเริ่มใหม่ หรือ Innovation ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภาพที่ก้าวกระโดด ส่วนทางด้านแรงงาน หรือปัจจัยมนุษย์ จะมุ่งไปสู่การปรับปรุงผลิตภาพ ที่ละเล็กละน้อย อย่างต่อเนื่อง หรือ Continuous Improvement และการประยุกต์เทคโนโลยี Applied Technology ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่าง ค่อยเป็นค่อยไป ควบคู่ไปกับการลงทุนทางเทคโนโลยี แนวความคิดของการบริหารในปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงคิดแต่จะประหยัดค่าแรงงาน หรือลดต้นทุนค่าใช้จ่าย เท่านั้น หรือไม่ใช่คิดแต่จะเพิ่มผลิตภาพของการใช้ทุน หรือ Capital แต่เพียงทางเดียว แต่จำเป็นจะต้องมุ่งให้ความสนใจ ในการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานเพื่อที่จะมุ่งสู่ผลิตภาพที่สูงขึ้น โดยอาศัยการประยุกต์เทคโนโลยี และความร่วมมือร่วมใจ และความไม่ขัดแย้งกัน ในปัจจัยมนุษย์ด้วย แนวโน้มในการบริหาร จะมุ่งไปสู่การมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ปัจจัยมนุษย์ ได้มีส่วนปรับปรุง การใช้เทคโนโลยี และทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด

การพัฒนาด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ	การเพิ่มผลิตภาพและการเพิ่มกำลังการผลิต Productivity Improvement & Capacity Expansion	นวัตกรรมใหม่ Innovation
การพัฒนาด้วยเทคโนโลยีเดิม	การพัฒนาผลิตภาพอย่างต่อเนื่อง Continuous Improvement	เทคโนโลยีประยุกต์ Applied Technology
	การพัฒนาด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่องของมนุษย์	การพัฒนาด้วยความรู้และความสามารถพิเศษของมนุษย์

การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแข่งขันในระดับประเทศและระดับโลก

หากเรามองย้อนไป ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศที่มีความก้าวหน้าสูงส่ง คือ ประเทศในทวีปยุโรป และทวีปอเมริกา ส่วนประเทศในทวีปเอเชีย นั้น เป็นประเทศที่ล้าหลัง เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ยุโรปก็ได้รับความสูญเสีย ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง อุตสาหกรรมถูกทำลายไปอย่างกว้างขวาง ทั้งฝ่ายชนะและฝ่ายแพ้สงคราม ต่างก็สูญเสียชีวิตของประชากรไปมาก เยอรมันซึ่งเป็นประเทศที่มีระดับเทคโนโลยีสูงสุด ก็ถูกต่างชาติยึดครอง และแบ่งประเทศออกเป็นสองส่วน

ในเอเชียก็เกิดความสูญเสียจากภัยสงครามเช่นเดียวกัน ความล้าหลังก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าสูงสุดในเอเชียในขณะนั้น ก็ถูกยึดครองเช่นกัน ประเทศอื่นในเอเชีย แม้จะชนะสงคราม ก็มิได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ดูเหมือนในโลกนี้ จะเหลือประเทศเดียว ที่ยังแข็งแกร่งอยู่ คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีได้ถูกกระทบโดยตรงจากสงคราม และยังเป็นผู้ชนะสงครามอีกด้วย ในยุคหลังสงคราม สหรัฐอเมริกาจึงเป็นผู้นำของโลก ทั้งทางการเมือง การทหาร และการเศรษฐกิจด้วย สินค้าจากสหรัฐอเมริกา ถือว่ามีมาตรฐานสูงสุด และขายดีที่สุดในโลก และสหรัฐอเมริกาได้ยึดถือกลยุทธ์ในการพัฒนาเทคโนโลยี ทำให้เป็นผู้นำในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ตลอดมา

หลังสงครามผ่านไป ๒๐ ปี ประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มเรียนรู้ว่า เทคโนโลยีนั้น หาซื้อได้ ถ้าประเทศใดยอมลงทุนในเทคโนโลยี ก็จะสามารถก้าวหน้า ขึ้นทัดเทียมประเทศอื่นได้ แม้จะต้องเสียค่าลิขสิทธิ์ และค่าวิชาความรู้ต่าง ๆ ก็ต้องยอมลงทุน ในช่วงหลังสงคราม นั้น สหรัฐอเมริกาก็ยังเป็นผู้นำของโลกอยู่ แม้จะมีคู่แข่งกัน คือประเทศในยุโรป และ ญี่ปุ่น ที่ได้พัฒนาเทคโนโลยีตามมา แต่ก็ยังทิ้งกันห่างมาก

อย่างไรก็ดีหลังสงครามผ่านไป ๓๐ ปี สหรัฐอเมริกาซึ่งยังเป็นผู้นำทางด้านเทคโนโลยี ได้เริ่มสังเกตว่า ญี่ปุ่นได้พัฒนาอุตสาหกรรมบางประเภท ก้าวหน้าเลยสหรัฐอเมริกาไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่ระดับเทคโนโลยีของญี่ปุ่น ก็มีได้ปรากฏเด่นชัดว่า จะเจริญไป กว่าของสหรัฐอเมริกา บางอย่างก็ลอกเลียนแบบมาจากสหรัฐอเมริกาโดยตรง แต่สิ่งที่ สหรัฐอเมริกาไม่ได้เรียนรู้ก็คือ

ประการแรก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ดีจริงนั้น มิใช่ก้าวหน้าในเชิงวิทยาศาสตร์โดยตรงเท่านั้น แต่ต้องก้าวหน้าในด้านการนำวิทยาศาสตร์ มาประยุกต์ให้เกิด สินค้าและบริการด้วย

สหรัฐอเมริกาอาจจะก้าวหน้าสูงสุด ในการค้นคว้าทางอวกาศ และการบิน จนสามารถคิดค้น สารผสมพลาสติกที่ทนไฟ ทนแรงกดดัน และมีน้ำหนักเบาได้ แต่ญี่ปุ่น กลับก้าวหน้าสูง ในการนำวัสดุนี้ไปใช้ทำไม้เทนนิส หรือไม้กอล์ฟ

สหรัฐอเมริกาอาจจะมีการค้นคว้าทางด้าน การใช้แสงเลเซอร์ แต่ญี่ปุ่นสามารถนำ ความรู้นี้ไปผลิตเครื่องพิมพ์ เลเซอร์พริ้นเตอร์ จนสามารถยึดครองตลาดนี้ได้

เยอรมันเป็นผู้ผลิตเลนส์กล้องถ่ายรูปที่ดีที่สุด และสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตไฟแฟลช กล้องถ่ายรูปขนาดเล็กเป็นคนแรก แต่ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่นำเทคโนโลยีหลาย ๆ อย่าง มารวมกันในกล้องถ่ายรูปสมัยใหม่ ซึ่งสามารถตั้งโฟกัสได้เอง เลื่อนฟิล์มได้เอง เปิดไฟ แฟลชได้เอง และเปลี่ยนเลนส์ได้เอง

จะเห็นได้ว่า การประยุกต์ทางวิทยาศาสตร์ กลับมีผลทางเศรษฐกิจ สูงกว่า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานเสียอีก

สิ่งสำคัญที่สหรัฐอเมริกา มิได้เรียนรู้อีกประการหนึ่ง คือ การที่เทคโนโลยีระดับ สูง มิใช่หมายความว่า จะผลิตสินค้า และบริการได้คุณภาพสูงสุด เพราะปรากฏว่า ญี่ปุ่น สามารถใช้เทคโนโลยีระดับเดียวกับสหรัฐอเมริกา แต่ใช้ความสามารถในเชิงบริหาร ที่

เหนือกว่าและความสามารถในการแข่งขันยุคที่เหนือกว่า ทำให้เกิดสินค้าและบริการ ที่เหนือกว่าได้

ยกตัวอย่างอุตสาหกรรมรถยนต์ ซึ่งสหรัฐอเมริกาเคยเป็นจ้าวโลก เพราะมีเครื่องจักรที่ดี และมีระบบการผลิตที่ดี จึงคิดว่าตนบรรลุจุดสูงสุด ในการผลิตรถยนต์แล้ว แต่ปรากฏว่าพอเวลาผ่านไป หลังสงครามมา ๔๐ ปี ญี่ปุ่นสามารถผลิตรถยนต์ ที่มีสมรรถนะเหนือกว่า ใช้น้ำมันน้อยกว่า มีความแน่นอนเหนือกว่า และราคาถูกกว่าได้ จนกระทั่งรถยนต์ของญี่ปุ่นสามารถชิงส่วนแบ่งตลาดในสหรัฐอเมริกาไปได้เป็นอันมาก

ไม่เฉพาะรถยนต์เท่านั้น ญี่ปุ่นสามารถผลิตโทรทัศน์ เครื่องเสียง เครื่องใช้สำนักงาน และเครื่องปรับอากาศ ได้ดีกว่า ถูกกว่า ประหยัดในการใช้งานมากกว่า และมีความแน่นอนในการใช้งานเหนือกว่าใคร ๆ โดยอาศัยการบริหารที่ดีกว่า และการประยุกต์ที่ดีกว่า

นี่หมายความว่า ในช่วงต้น ๆ ญี่ปุ่นมิได้มีเทคโนโลยีที่เหนือกว่า แต่ก็สามารถผลิตสินค้าที่ดีกว่าได้ เมื่อเวลาผ่านไป ญี่ปุ่นยังได้พัฒนาเทคโนโลยี จนดีกว่าสหรัฐอเมริกาด้วย ดังนั้นในบางสินค้า ญี่ปุ่นจึงสามารถพัฒนาความได้เปรียบ ในทุก ๆ ด้าน โดยอาศัยความเหนือกว่า ทางด้านเทคโนโลยี ทางการบริหาร และการประยุกต์ด้วย

ความพ่ายแพ้ของผู้เฉื่อยชา และชัยชนะของผู้ตั้งมั่น

การที่สหรัฐอเมริกายึดมั่นแต่ในการ มุ่งความได้เปรียบในทางเทคโนโลยี โดยละเลยปัจจัยทางการประยุกต์ และละเลยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจน ละเลยการเพิ่มบทบาทของทรัพยากรมนุษย์ในการประยุกต์โดยละเลยกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมประจวบกับความเข้าใจ ความซับซ้อนของกระบวนการ พัฒนาคุณภาพ และผลิตภาพเหล่านี้ จึงทำให้สหรัฐอเมริกาเกิดความสำคัญผิดในความเหนือชั้นของตนเอง เข้าใจผิดว่า ความสำเร็จของญี่ปุ่น มาจากการเอาเปรียบทางการค้า อย่างไม่ยุติธรรมต่อประเทศอื่นเพียงอย่างเดียว ซึ่งปัจจัยนี้ ก็เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า เป็นความจริง แต่มิใช่ปัจจัยเดียว และมิใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดด้วย จึงทำให้สหรัฐอเมริกาเกิดความเฉื่อยเมยต่อการปรับตัวมีการต่อต้านการปรับตัว แล้วยังถูกญี่ปุ่นว่า มิได้มีความสามารถจริงจึงปล่อยให้คู่แข่งที่ร้ายกาจรายนี้ พัฒนาตัวเองก้าวหน้าไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการเข้าไปศึกษาความ

สามารถของคู่แข่ง กว่าที่รู้ตัวก็ได้ค้นพบว่าตนเองได้ประสบความสำเร็จแพ้ ในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ จนกระทั่งต้องสูญเสียความเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลาย ๆ อย่างให้ญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ ไป และไม่สามารถที่จะกลับเข้าไปแข่งขัน จึงเอาความเป็นผู้นำกลับคืนมาได้ด้วย

ในระยะยาวความเป็นอยู่ของประชากรในสหรัฐอเมริกา ก็จะค่อย ๆ เสื่อมลง ค่าของเงินดอลลาร์ก็จะลดลงไปเรื่อย ๆ ในทางตรงกันข้าม ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่ปรับตัวได้เร็ว นั้น สามารถก้าวเข้าสู่ความเป็นประเทศมหาอำนาจ สามารถสร้างฐานะความเป็นอยู่ของประชากรของตน ให้ดีขึ้นได้ในเวลาอันรวดเร็ว การค้าขายระหว่างประเทศก็ประสบความสำเร็จจนมีการได้เปรียบดุลการค้าอย่างสูงทุก ๆ ปี และค่าของเงินเยนก็จะสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ

ใช่แต่การแข่งขันจะเกิดเฉพาะ ประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก คือสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ประเทศผู้ตาม และประเทศใกล้เคียง ซึ่งต่างก็มีการค้าขาย ติดต่อกันระหว่างประเทศ ก็มีส่วนร่วมในการแข่งขันเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ทวีปยุโรป ได้พยายามรวมตัวกันในทางเศรษฐกิจ โดยตั้งกลุ่ม ประชคมยุโรป EEC (European Economic Community) เพื่อให้มีการลดภาษีศุลกากรระหว่างกัน และลดการกีดกันทางการค้าระหว่างกัน จะได้มีการค้าขายระหว่างกันมากขึ้น และสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันกับประเทศนอกกลุ่ม ในขณะเดียวกัน ในทวีปอเมริกาเหนือ ก็ได้มีการทำสัญญาเศรษฐกิจร่วม ที่เรียกว่า NAFTA (North-American Free-Trade Area) หรือเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ เพื่อรวมประเทศที่มีเทคโนโลยีสูงกว่า คือ สหรัฐอเมริกาและแคนาดา กับประเทศที่มีค่าแรงงานต่ำ คือ เม็กซิโก ให้มีการค้าขายระหว่างกัน โดยสะดวกและสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันกับประเทศกลุ่มอื่น ๆ

สำหรับค่ายเอเชีย นั้น มีญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้นำ แต่ญี่ปุ่นก็ได้พยายามรวมกลุ่มประเทศอื่น เพื่อทำการแข่งขันกับค่ายอเมริกาเหนือ และค่ายยุโรป ทั้งนี้เพราะในเอเชียมีประเทศต่าง ๆ มีความหวาดระแวง ประเทศญี่ปุ่นเป็นทุนเดิม เนื่องจากสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้สร้างความเจ็บช้ำ โดยการเข้ายึดครองประเทศต่าง ๆ ญี่ปุ่นจึงกลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ ที่ขาดความเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับภูมิภาค แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ค่ายเอเชียก็ยังประสบความสำเร็จอย่างสูง เพราะความสามารถในการแข่งขันของ

ญี่ปุ่น เป็นจุดเริ่มต้น ต่อมาเมื่อกาลเวลาผ่านไป และเมื่อมีความจำเป็นบีบคั้น ก็ได้มีการโยกย้าย กระจายโรงงาน และถ่ายทอดเทคโนโลยี จากญี่ปุ่นไปสู่ประเทศจีน คือ เกาหลีใต้ ฮ่องกง และสิงคโปร์ การร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้นำทางเทคโนโลยี กับประเทศจีน ซึ่งมีค่าแรงงานถูกกว่า ทำให้ค่ายเอเชีย สามารถเอาชนะค่ายอื่น ๆ ได้ต่อมาอีกหลายทศวรรษ

ค่ายเอเชียยังมีข้อได้เปรียบทางการค้า และอุตสาหกรรมเพิ่มเติมอีกสองระลอก ระลอกแรก คือ กลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยประเทศไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นหลัก ได้พัฒนาตนเอง จนสามารถเข้ามา ร่วมสร้างความสามารถในการแข่งขัน ของค่ายเอเชีย ได้เป็นอย่างดี ส่วนระลอกต่อไป ยังมีประเทศขนาดใหญ่ที่จะก้าวเข้ามาร่วมค่ายเอเชียอีกคือ ประเทศจีน อินเดีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และยังไม่ได้กล่าวถึง ศรีลังกา บังกลาเทศ ปากีสถาน และพม่า เมื่อคำนึงว่าประเทศเหล่านี้ มีประชากรรวม เกินพันล้านคน และมีค่าแรงงานต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในโลก จะเห็นความสามารถในการแข่งขันอันเกิดจากการผสมผสานเทคโนโลยี กับทรัพยากรมนุษย์ คงจะตกอยู่ในค่ายเอเชีย เหนือค่ายอื่น ๆ อีกเป็นเวลานาน ดังที่มีผู้กล่าวว่า ยุคนี้คือศตวรรษแห่งประเทศในคาบสมุทรแปซิฟิกก็คงจะไม่ผิด

ในกลุ่มประเทศอาเซียน ได้มีความพยายามตั้งกลุ่มการค้าเสรี ที่เรียกว่า AFTA คือ ASEAN FREE TRADE AREA เพื่อจะได้ลดภาษีศุลกากร และการกีดกันทางการค้าระหว่างกันให้น้อยลง เพื่อจะได้มีการค้าขายระหว่างกันมากขึ้น อะไรที่ซื้อจากประเทศในกลุ่มได้ ก็จะได้ไม่ไปซื้อจากประเทศนอกกลุ่ม เป็นการช่วยเหลือกันและกัน ฉันทประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยในหมู่ของผู้ชนะ

สำหรับประเทศไทยนั้น อยู่ในช่วงของการปรับปรุงตัว อย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะเราได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี จากญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวันทางหนึ่ง จาก ฮ่องกง และสิงคโปร์ทางหนึ่ง จากยุโรป และสหรัฐอีกทางหนึ่ง ซึ่งแผ่เข้ามาในลักษณะ การลงทุนทางธุรกิจต่าง ๆ พอสมควร จนทำให้ประเทศไทยนั้น สามารถกลายเป็นประเทศส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมใหม่ ที่สำคัญประเทศหนึ่ง แต่สิ่งที่น่าคิดก็คือ

ความก้าวหน้าเหล่านี้ เกิดขึ้นเพราะฝีมือของคนไทยเพียงใด หรือว่าเป็นเทคโนโลยี และ ฝีมือของคนต่างชาติ เพียงใด และน่าจะคิดว่า คนไทยนั้น สามารถรับถ่ายทอด เทคโนโลยี เหล่านี้ มาได้แล้วหรือยัง อีกทั้งผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะนี้ เกิดขึ้นกับคนไทย มากน้อยเพียงใด หากคนไทยสามารถพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทำให้สามารถรับ เทคโนโลยีได้ดี และพัฒนาตนเองให้ทันโลก ก็จะทำให้ประเทศไทยก้าวหน้าไปได้อย่าง มั่นคง

ประเทศค่ายเอเชียซึ่งมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน ประกอบด้วย

ประเทศผู้นำ คือ ญี่ปุ่น

ประเทศระดับสอง คือ ประเทศ NIC

ไต้หวัน เกาหลี ฮองกง สิงคโปร์

ประเทศระดับสาม คือ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย

ประเทศระดับสี่ คือ จีน อินเดีย

ยุคปัจจุบันนี้ คือ ศตวรรษแห่งประเทศในคาบสมุทรแปซิฟิก

การบริหารธุรกิจแบบตะวันตกและแบบตะวันออก

หากจะพิจารณาแนวทาง การบริหารองค์การ ในช่วงทศวรรษนี้ จะเห็นว่า ได้เกิดมี ความแตกต่างอย่างชัดเจน ระหว่างการบริหารในระบบ ตะวันตก และตะวันออก

การบริหารในระบบตะวันตกนั้น มุ่งที่จะใช้ และพึ่งเทคโนโลยีเป็นอันมาก การ พัฒนาเทคโนโลยี เป็นวิธีที่ใช้เงินทุนมาก โดยหวังการปรับปรุงที่ก้าวกระโดด ระบบ ตะวันตกจึงหวังพึ่งความคิดริเริ่ม และความสร้างสรรค์พิเศษ ของบุคคลเป็นรายคน ที่จะ ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ และบุคคลที่สามารถคิดค้นสิ่งเหล่านี้ ก็มักจะได้ผลตอบแทนที่สูง ภายใต้การบริหารที่มุ่งเน้น การแข่งขัน และมีระบบบริหาร ที่ค่อนข้างจะเผด็จการคือสั่งจาก เบื้องบนสู่เบื้องล่าง นี่คือระบบบริหาร แบบตะวันตก อันมีประเทศสหรัฐอเมริกา เป็น ผู้นำ

หากจะเปรียบเทียบกับแนวการบริหาร ระบบตะวันออก โดยมีประเทศญี่ปุ่นเป็น แบบอย่างนั้น จะเห็นได้ว่า วิธีการแตกต่างกันเป็นอันมาก ถึงแม้ว่าระบบบริหาร แบบ

ตะวันออกนั้น จะยังต้องพึ่งเทคโนโลยีอยู่ด้วยก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญมากกว่า ก็คือ การพัฒนาโดยอาศัย ระบบงาน และคนเป็นสำคัญ

การบริหารงานในระบบนี้ จะใช้การลงทุนน้อย แต่อาศัยการพัฒนาพลังของคน ให้มุ่งรักษาระดับคุณภาพ และมุ่งปรับปรุงงานที่ทำอยู่ อย่างต่อเนื่อง ที่ละเล็กละน้อย เป็นการบริหารที่มีได้พึ่งความคิดริเริ่มพิเศษ ของคนบางคน แต่ต้องอาศัยพลังความคิดของคนส่วนใหญ่ทั้งหมด ซึ่งร่วมกัน ทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารที่กว้างขวาง มีการปกครองในแบบประชาธิปไตย เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และมีการตอบแทนผลงานของคน โดยไม่มุ่งที่ความโลภ หรือการตอบแทนด้วยจำนวนเงินสูง แต่พยายามตอบแทน โดยการจงใจ และให้กำลังใจ เป็นหลัก

นักเศรษฐศาสตร์ชื่อดัง Lester Thurow ซึ่งเป็นคณบดี MIT School of Management ในช่วงปลายทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ถึงต้นทศวรรษที่ ๑๙๙๐ กล่าวว่า การบริหารธุรกิจ在美国ในช่วงที่ผ่านมา ประสบความล้มเหลวหลายประการ ซึ่งเท่ากับเป็นการกล่าวหา มหาวิทยาลัยที่สอนบริหารธุรกิจด้วยบางส่วน เพราะธุรกิจใน美国 มักจะดำเนินการ ตามสิ่งที่มหาวิทยาลัยสอน ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในระบบบริหารแบบตะวันตก ได้แก่

๑. การบริหารโดยมีสายตาสั้น มองการณ์ใกล้ สนใจแต่ผลงานระยะสั้น
๒. การใช้อำนาจการเงินเหนืออำนาจอื่น ๆ ทำให้ธุรกิจลดความสนใจที่มีต่อการทำงานอย่างมีคุณภาพ และการทำงานที่หวังผลระยะยาว
๓. การไม่ยอมลงทุน ในการสร้างคุณภาพในตัวคน ทำให้พนักงาน มีระดับฝีมือต่ำ ไม่สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพสู้คู่แข่งได้
๔. การไม่ทำงานเป็นทีม ทุกคนมุ่งเอาเด่นแต่เพียงลำพัง
๕. การลงทุนในเทคโนโลยีที่ล่าช้า และล่าช้า ทำให้สู้คู่แข่งไม่ได้
๖. การไม่มีความสามารถ และความสนใจ ในตลาดต่างประเทศ ทำให้ส่งออกไม่เป็น
๗. การไม่ปรับตัว และไม่พยายามเปลี่ยนแปลง วิธีการบริหารให้ดีขึ้น

Lester Thurow กล่าวในการประชุมศิษย์เก่า MIT ในปี ๑๙๘๘ "แต่เดิมมาสหรัฐอเมริกา ได้เรียนรู้เทคนิคการบริหาร จากประเทศเยอรมัน แต่ต่อไปนี้อีกครั้งศตวรรษ

สหรัฐอเมริกาจะต้องเรียนรู้จากประเทศญี่ปุ่น เพราะทุกธุรกิจที่สหรัฐอเมริกา ยังเป็นที่หนึ่งอยู่นั้น จะมีประเทศที่เป็นที่หนึ่งคู่กัน ก็คือประเทศญี่ปุ่น ส่วนธุรกิจที่สหรัฐอเมริกา เป็นที่สองนั้น จะมีประเทศญี่ปุ่นเป็นที่หนึ่งเสมอ"

นี่คือความเปลี่ยนแปลงที่โคตรเด่น แม้ว่าผู้ที่ไม่สนใจในการบริหารอาจจะมองไม่เห็น แต่นักวิชาการที่เป็นผู้ชำนาญการ ระดับโลก ได้อ่านเหตุการณ์ให้เห็นอย่างเด่นชัด แล้ว และยังคาดคะเนออกไป ให้เห็นถึงครึ่งศตวรรษด้วย

ประชาธิปไตยและการบริหารแบบมีส่วนร่วม

หากกล่าวในเชิงอุปมาอุปไมยแล้ว เมื่อประธานาธิบดีบุช ของสหรัฐอเมริกา เข้ารับตำแหน่งในปี ๑๙๙๙ ท่านก็ได้ประกาศว่า "บัดนี้โลกกำลังมีกระแสลมใหม่ ที่พัดไปทั่วทุกทวีป กระแสลมนี้บอกให้ทราบว่า ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และเสรีนิยมนั้น เป็นระบอบที่ดีกว่าเผด็จการ เพราะประเทศเสรีนิยม และสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นต้นตำรับ ของระบอบการปกครองแบบเผด็จการ และการเมืองระบอบคอมมิวนิสต์ ต่างก็ได้หันมานำแนวความคิดแบบเสรีนิยม และทุนนิยม เข้าไปใช้ในระบบเศรษฐกิจของตน อีกทั้งระบอบการปกครองแบบ ก็เริ่มให้ประชาชน ได้มีเสรีภาพเพิ่มขึ้น" คงเป็นเพราะยุคสมัย เพราะภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของโลก อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ที่ประชาธิปไตย จะเบ่งบานขึ้นนั่นเอง

ในวงการธุรกิจนั้น ก็มีกระแสลมใหม่ ที่พัดอยู่เช่นเดียวกัน กระแสลมนี้ ก็บ่งบอกอย่างชัดเจนว่า การบริหารงานในแบบที่มีส่วนร่วมนั้น เป็นรูปแบบสำหรับศตวรรษนี้ อย่างแน่นอน การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เป็นระบอบที่พึ่งพลังความคิดของคน พึ่งระบบงานต่าง ๆ และพึ่งการทำงานเป็นทีม เป็นหลัก และถึงแม้เทคโนโลยี จะมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เทคโนโลยีก็ไม่สามารถ ที่จะพัฒนาได้ เป็นเอกเทศ แต่จำเป็นต้องมีระบบงาน และคน ที่จะเข้ากำกับ เพื่อใช้เทคโนโลยีนั้นให้ได้ผล และปรับปรุงมาตรฐานอย่างต่อเนื่องด้วย การบริหารในลักษณะใหม่นี้ มิได้มุ่งเน้นความโลภ หรือการตอบแทนคน ด้วยทรัพย์สินเงินทอง แต่พยายามสร้างจิตสำนึก สร้างคุณภาพชีวิตในงาน และนำพลังจิตใจ ของพนักงานมาใช้อย่างกว้างขวาง

กระแสนี้พัดจากตะวันตก สู่ตะวันออกอย่างแน่วแน่ ดังนั้นเรือสำเภาจึงพาณิชย์ทั้งหลาย จึงหันหัวเรือสู่ตะวันออก จนหมดสิ้น หากจะมีเหลือ ก็แต่เรือที่อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์ ที่ยังหันรีหันขวาง ไม่รู้จะแล่นไปในทิศทางใด เท่านั้น ที่ยังขวางทางลมอยู่

โลกาภิวัตน์และการปรับตัวในระดับบุคคล

หากจะพิจารณาการปรับตัวในระดับบุคคลในประเทศไทย เราจะพบว่าขณะนี้ทุก ๆ คน ต่างก็มองเห็นความเปลี่ยนแปลง ของภาวะแวดล้อมอยู่ตามสมควร และได้มีการเตรียมตัวเพื่อที่จะดำรงรับ กับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้แล้ว แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการเตรียมตัวบุตรหลานของตนเอง ส่งเสริมให้บุตรหลานเรียน คอมพิวเตอร์ สื่อสารมวลชน และภาษาต่าง ๆ และศิลปวัฒนธรรมใหม่ ๆ เป็นต้น แต่น่าสังเกตว่า ผู้บริหารไทยส่วนใหญ่กลับมิได้เตรียมตัวตนเอง ที่จะปรับตัวให้เข้ากับภาวะแวดล้อมเท่าที่ควร เช่น ส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะศึกษา การใช้คอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่ภาษาต่างประเทศ ก็ไม่ชวนชวนที่จะเรียนรู้ ถึงแม้จะเห็นความสำคัญก็ตาม แต่ไม่มีความพยายาม ที่จะทุ่มเทเวลา และความสนใจ ให้กับสิ่งเหล่านี้ นอกจากนี้ผู้บริหาร ยังมิได้ปรับตัว เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลง รูปแบบการปกครอง และการบริหารให้มีส่วนร่วม หรือมีประชาธิปไตยมากขึ้น รูปแบบการปกครองระดับประเทศ ก็ยังใช้ระบบพรรคการเมือง ที่เน้นความขัดแย้งเป็นหลัก แม้แต่รูปแบบการปกครอง ที่ผู้บริหารใช้ในครอบครัวของตนเอง ก็จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุง ให้มีการปกครองแบบมีส่วนร่วม และมีประชาธิปไตยมากขึ้นด้วย แต่เราจะพบว่า ผู้บริหารจำนวนมาก มีความรู้สึก ว่า ตนเองนั้นเปลี่ยนแปลงไม่ได้แล้ว ยังคงต้องใช้นิสัยและสไตล์การบริหาร ระบบเดิม ที่ตนเองมีอยู่ อาการอีกอย่างหนึ่ง ที่สังเกตเห็น ก็คือ ในสำนักงานต่าง ๆ ยังปรากฏว่า มีขั้นตอนการทำงานมาก มีการใช้กระดาษอยู่มากมาย มีระบบการจัดเอกสาร ที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการลงทุนในด้านเทคโนโลยี และอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ยังไม่พร้อมด้วย ทั้ง ๆ ที่ทุกคนทราบว่า ในอนาคตนั้น งานต่าง ๆ ที่ทำด้วยกระดาษจะต้องลดลงเป็นอันมาก ด้วยการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ เข้ามาทดแทน การไม่ปรับตัวตามภาวะแวดล้อมนี้ จะทำให้ผู้บริหารล้าสมัย ตามไม่ทันผู้บริหารรุ่นใหม่ ๆ และการไม่ปรับปรุงงาน ในความรับผิดชอบ ทำให้

งานขาดคุณภาพ มีความผิดพลาด ซ้ำแล้วซ้ำอีก งานที่ทำได้ดี ก็ไม่สามารถรักษามาตรฐานไว้ได้

.....

.....

ประวัติวิทยากร

รื่องศาสตราจารย์ ดร.มรว.อิน รพีพัฒน์

การศึกษา

พ.ศ.2497	สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาจาก Wellingborough School ประเทศอังกฤษ
พ.ศ.2497-2500	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี B.A.(เกียรตินิยม สาขานิติศาสตร์) มหาวิทยาลัย Oxford ประเทศอังกฤษ
พ.ศ.2500-2503	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท M.A.(นิติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัย Oxford ประเทศอังกฤษ
พ.ศ.2507-2511	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางด้านมานุษยวิทยาสังคมจากมหาวิทยาลัย Cornell ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ.2514-2518	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านมานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัย Cornell ประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษา หรืออบรม หรือวิทยฐานะทางวิชาชีพอื่น ๆ

- ไปศึกษาและดูงานด้านแนะแนวที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทุน Foreign Specialist Grant 120 วัน

รางวัลเกียรติคุณทางการศึกษาที่ได้รับ

- Rockefeller Foundation Scholarship 1964-1968, 1970-1971
- Bobbs-Merill Award in Anthropology, 1968
- London-Cornell Project Research Fellowship, 1968-1969
- ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการพัฒนชนบท มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2535

การทำงาน (โดยสังเขป)

พ.ศ.2503-2505	พลสารกรมตำรวจ
พ.ศ.2505-2507	เลขานุการคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ.2511-2512	อาจารย์ประจำแผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ.2512-2514	ผู้อำนวยการโครงการประกาศนียบัตรชั้นสูง บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ประจำแผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์พิเศษ แผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.2518-2519	หัวหน้าแผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้อำนวยการฝ่ายสังคมศาสตร์ และผู้ช่วยผู้อำนวยการโครงการพัฒนชนบท ลุ่มน้ำแม่ทอง
พ.ศ.2519-2524	ผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ.2525-2532	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ.2532-ปัจจุบัน	ที่ปรึกษาประธานมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ผู้อำนวยการโครงการ "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2" มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย พ.ศ.2535-ปัจจุบัน หัวหน้าโครงการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ตำแหน่งกรรมการ อนุกรรมการ และ/หรือ ที่ปรึกษาในปัจจุบัน (โดยสังเขป)

- กรรมการสภาวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- กรรมการในคณะกรรมการสมาคมวิจัยเชิงคุณภาพ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประธานคณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนาชนบท สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- คณะอนุกรรมการพิจารณารูปแบบการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา ของทบวงมหาวิทยาลัย
- กรรมการสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา
- กรรมการในคณะกรรมการระดับชาติแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข
- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
- กรรมการในคณะกรรมการอำนวยการสถาบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อนุกรรมการที่ปรึกษา ในคณะอนุกรรมการการประสานงานด้านการวิจัยพฤติกรรมสุขภาพ ศูนย์ประสานงานทางการแพทย์และสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
- อนุกรรมการในคณะอนุกรรมการมีส่วนร่วมในทางสังคมและการเมือง คณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงาน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

เคยดำรงตำแหน่งกรรมการ อนุกรรมการ และ/หรือ ที่ปรึกษา

- คณะกรรมการปฏิสนธิและนิเทศโครงการวิจัย (Review and Supervisory Committee) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะทำงานเฉพาะกิจของนายกรัฐมนตรีเพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาชนบท
- คณะอนุกรรมการวางแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับโครงสร้างและประสานงานในการพัฒนาชนบท
- คณะอนุกรรมการประสานงานและเร่งรัดกิจกรรมต่อเนื่องของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
- คณะทำงานเรื่อง "การนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาชนบท" สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- คณะทำงานกลั่นกรองผลการดำเนินงานของสถาบันและบริษัทที่ปรึกษาในโครงการเงินกู้ กระทรวงมหาดไทย
- คณะอนุกรรมการเงินทุนเพื่อพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (พ.ส.ศ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเรื่อง "การศึกษากับการพัฒนา" สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการโครงการพัฒนาระเบียงวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการประสานงานวางแผนพัฒนาสังคมช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสาร 200 ปี ของการศึกษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- คณะที่ปรึกษาด้านวิชาการของโครงการพัฒนาสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
- กรรมการพิจารณาคุณสมบัติและผลงานทางวิชาการของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- คณะอนุกรรมการฝึกอบรมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม

การศึกษา

อ.บ. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

M.A. (มานุษยวิทยา)

ประสบการณ์ในการทำงาน/ตำแหน่งงานในอดีต

ผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์พิเศษ ณ ว.ป.อ. และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

ประสบการณ์ในการทำงาน/สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชามานุษยวิทยา (คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผลงานดีเด่น/งานเผยแพร่เพื่อประโยชน์สาธารณะ

- มีผลงานดีเด่นทางวิชาการทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและมานุษยวิทยา จำนวนมาก
- คำรา บทความ งานวิจัย จำนวนมาก

เกียรติคุณทางวิชาการ

- ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อาจารย์พิเศษ และวิทยากรรับเชิญของสถาบันการศึกษาดัง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

อาจารย์วิทยากร เชียงกูล

การศึกษา

พ.ศ. 2503-2508	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษา โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
พ.ศ. 2508-2512	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2519	ILO INTERNATIONAL หลักสูตร TRAINING CENTRE FOR ADVANCED หลักสูตร METHODOLOG TECHNICAL AND VOCATIONAL หลักสูตร FOR TRADE UNION TRAINING, TURIN ITALY หลักสูตร INSTRUCTORS
พ.ศ. 2523-2524	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ด้านพัฒนาสังคมจาก INSTITUTE OF SOCIAL STUDIES, THE HAGUES NETHERLANDS

การทำงาน

2512-2515	นักวิชาการ/นักเขียน บริษัท ไทยวัฒนาพานิช
2515-2525	เศรษฐกร/นักเขียน ฝ่ายวิจัยและวางแผน ธนาคารกรุงเทพฯ
2525-2531	อาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2531	บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ
2531-2534	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่าย สำนักกรรมการผู้จัดการ ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ
2534-2538	รองอธิการบดี และผู้อำนวยการสำนักงานวางแผนและพัฒนา มหาวิทยาลัยรังสิต
2538	คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ ผู้อำนวยการสำนักงานวางแผนและพัฒนา คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

งานอื่น ๆ

- ผู้อำนวยการ ประจำคณะกรรมการการคลังการธนาคาร และสถาบันการเงินประจำสภาผู้แทนราษฎร (2532-2534)
- กรรมการสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2525-2527, 2532-2534
- นักเขียนคอลัมน์ประจำหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ปัจจุบันเขียนให้กับ ฐานสัปดาห์วิจารณ์และสยามรัฐ รายวัน ทุกสัปดาห์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พณานนท์

การศึกษา

Ph.D. University of Michigan

M.A. University of Michigan

กศ.บ (เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสบการณ์ในการทำงาน/ตำแหน่งการทำงานในอดีต

Assistant Professor	- Oregon State University
Visiting Scholar	- Oregon State University
Visiting Scholar	- Illinois State University
International Broadcaster	- British Broadcasting Corporation (BBC)
Teaching Fellow	- University of Michigan
อาจารย์	- วิทยาลัยครูอุดรธานี

ตำแหน่งงาน/สถานที่ทำงานปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อาจารย์พิเศษ International Students Degree Program มหาวิทยาลัยมหิดล
- กรรมการพิจารณาหลักสูตรสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษารัฐบาล สาขาปรัชญา ประวัติศาสตร์ และศาสนา
- กรรมการพิจารณาหลักสูตรสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาเอกชน สาขาปรัชญา ประวัติศาสตร์ และศาสนา
- ผู้ผลิต/ดำเนินรายการ เขียนภาษาอังกฤษกับ BBC ทั่วโลกในฉบับสัปดาห์ สารคดี (ออกอากาศสถานีวิทยุ อสมท FM 97.5 MHz และสถานีวิทยุ ประเทศไทย)
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์

นายเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

การศึกษา

- พ.ศ. 2505 ปริญญาตรี (วิทยาศาสตร์) เกียรตินิยม London University
พ.ศ. 2509 ปริญญาโท (การพัฒนาเศรษฐกิจ) Williams College, MASS,U.S.A.
พ.ศ. 2521 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 21

ประสบการณ์ในการทำงาน/ตำแหน่งการทำงานในอดีต

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตำแหน่งงาน/สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
ถนนพระรามที่ 6 ราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ คุประตกุล

- นักวิทยาศาสตร์ นักการศึกษา นักเขียน นักแปล และคอลัมนิสต์ และจัดรายการวิทยุ
- นักสื่อสารวิทยาศาสตร์ดีเด่น ปี พ.ศ. 2538

การศึกษา

- B.Sc. (Honours), Physics, MONASH UNIVERSITY, AUSTRALIA พ.ศ. 2509
- Ph.D. (Physics), MONASH UNIVERSITY, AUSTRALIA พ.ศ. 2513

ผลงานทั่วไป

- อดีต - ประธานอนุกรรมการปรับปรุงหลักสูตรวิทยาศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัย สาขาฟิสิกส์ ทบวงมหาวิทยาลัย
- กรรมการบริหารสมาคมฟิสิกส์แห่งประเทศไทย
 - รองประธานองค์การผู้สื่อข่าววิทยาศาสตร์เอเชีย
 - หัวหน้าภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 - ผู้ช่วยคณบดีคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 - ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ "วิทยาศาสตร์และท่าน" ออกอากาศที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่น ทุกเดือน ๆ ละครั้ง
 - ประธานชมรมนักเขียนและผู้จัดทำหนังสือวิทยาศาสตร์ สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- ปัจจุบัน - ที่ปรึกษาชมรมนักเขียนและผู้จัดทำหนังสือวิทยาศาสตร์ สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- ที่ปรึกษาชมรมการสื่อข่าววิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย
 - ผู้จัดรายการวิทยุ
 - 1) "โลกวิทยาศาสตร์"
 - 2) "วิทยาศาสตร์ทันโลกกับ มศว"
 - 3) "ก้าวทันโลกกับวิทยาศาสตร์"
 - 4) "สี่สัปดาห์วิทยาศาสตร์"
 - 5) "ชีวิตกับจักรวาล"

ผลงานการเขียน

- แบบเรียน คำรา สารคดี บทความ นิยายวิทยาศาสตร์ และนิยายทั่วไป บทกวี ทั้งเขียนเอง และแปลตีพิมพ์เป็นเล่มแล้วมากกว่า 60 เล่ม เป็นชิ้นมากกว่า 600 ชิ้น ผลงานตีพิมพ์เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเยอรมัน

คอลัมน์

- 1) คลื่นแห่งวิทยาการ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันอาทิตย์
- 2) "คลื่นยาว-คลื่นสั้น" หน่วยงานวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี, เดลินิวส์ ฉบับวันจันทร์
- 3) "อยู่กับโลกยุคไฮ-เทค" , คู่แข่งรายวัน ฉบับวันจันทร์

ประวัติและผลงาน มีปรากฏในวารสารอ้างอิงระหว่างประเทศ ดังเช่น

1. WHO'S WHO IN THE WORLD
2. MEN OF ACHIEVEMENT
3. INTERNATIONAL WHO'S WHO OF INTELLECTUALS

นามปากกา

ชัยคุปต์, วัฒนชัย, เคศิออน, ช.สิมา, ศรีวัฒน์ (นามปากการ่วมกับชูศรี คุประตกุล)

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองศาสตราจารย์ ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ วิทยารัฐ

การศึกษา

กศ.บ. (ภูมิศาสตร์)
M.A. (Geography) Indiana University
Ph.D. (Geography) Indiana University

ประสบการณ์ในการทำงาน/ตำแหน่งงานในอดีต

ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
นายกสมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ตำแหน่งงาน/สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พลตำรวจเอก วชิรฐ เดชกุญชร

การศึกษา

- รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
- ประกาศนียบัตร โรงเรียน ตำรวจนครบาลนิวยอร์ก และประกาศนียบัตร โรงเรียนนายตำรวจแห่งชาติ (เอฟ.บี.ไอ)
- วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 23

ตำแหน่งหน้าที่ในอดีต (เริ่มรับราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2499)

- ผู้กำกับการประจำกองตำรวจสันติบาล
- ผู้บังคับการประจำกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน
- ผู้บังคับการฝึกพิเศษ ตำรวจตระเวนชายแดน
- ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน
- นายตำรวจราชสำนักประจำ
- ผู้บัญชาการประจำกรมตำรวจ
- จเรตำรวจ
- ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ
- รองอธิบดีกรมตำรวจ (พ.ศ.2530-2533)

หน้าที่พิเศษในอดีต

- ประธานคณะที่ปรึกษากรมตำรวจ
- ที่ปรึกษากะทรวงมหาดไทย
- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ.2533)

ตำแหน่งงาน/สถานที่ทำงานปัจจุบัน

- รองประธานที่ปรึกษา
บริษัท มดิชน จำกัด (มหาชน)
12 ถนนเทศบาลนฤบาล หมู่บ้านประจักษ์เวศน์ 1
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

ศาสตราจารย์ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา

การศึกษา

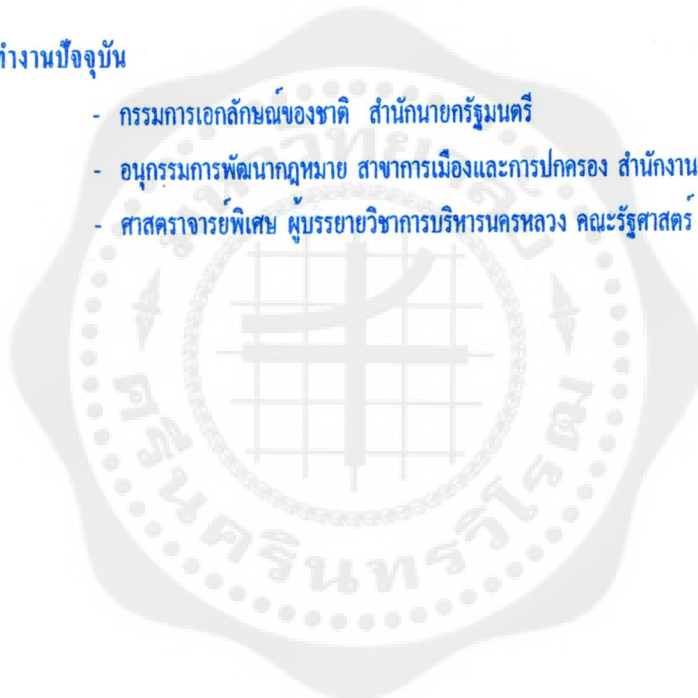
พ.ศ. 2496 - รัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์ในการทำงาน/ตำแหน่งการทำงานในอดีต (โดยสังเขป)

พ.ศ. 2517-2518 - ปลัดกรุงเทพมหานคร
- สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ตำแหน่งงาน/สถานที่ทำงานปัจจุบัน

- กรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- อนุกรรมการพัฒนากฎหมาย สาขาการเมืองและการปกครอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- ศาสตราจารย์พิเศษ ผู้บรรยายวิชาการบริหารนครหลวง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.วิญญู เครื่องงาม

การศึกษา

ประถมศึกษา	โรงเรียนกอบกาญจน์ศึกษา จ.สงขลา
มัธยมศึกษา	โรงเรียนแสงทองวิทยา จ.สงขลา
อุดมศึกษา	โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กทม.
พ.ศ. 2515	นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมดีมาก) ม.ธ.
พ.ศ. 2516	เนติบัณฑิตไทย
พ.ศ. 2517	LL.M., University of California, Berkeley.
พ.ศ. 2519	J.S.D., University of California, Berkeley.

การรับราชการ

พ.ศ. 2511	เริ่มรับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2517	โอนไปเป็นอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2527	ศาสตราจารย์
พ.ศ. 2529	ระดับ 10
พ.ศ. 2534	รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
พ.ศ. 2536	เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ตำแหน่งและประสบการณ์

ด้านวิชาการ ผู้บรรยายในสถานศึกษา

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ผู้บรรยายพิเศษในหน่วยงาน

สำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานมหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันพัฒนาข้าราชการตำรวจ

สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยมหิดล

ด้านการบริการ

กรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย

กรรมการพัฒนาระบบบริหารราชการแผ่นดิน

อ.ก.พ.วิสามัญเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้าราชการ

อ.ก.พ.วิสามัญเกี่ยวกับการปรับปรุงส่วนราชการและการกำหนดตำแหน่ง

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ด้านการเมือง

สมาชิกวุฒิสภา

กรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ

กรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่.....) พ.ศ.....

กรรมาธิการการบริหารและยุติธรรมของวุฒิสภา

กรรมาธิการประสานงานของวุฒิสภา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ม.ป.ช.

ม.ว.ม.

ด.จ.ว.

รางวัลเกียรติคุณ

ได้รับรางวัลตัวอย่างบุคคลที่พูดภาษาไทยถูกต้องเหมาะสมและชัดเจน

(จากสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล)

รองศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ

การศึกษา

ปริญญาตรี	กศ.บ. (ประวัติศาสตร์-ภาษาอังกฤษ) (มศว ประสานมิตร)
ปริญญาโท	กศ.ม. (ประวัติศาสตร์) (มศว ประสานมิตร)

ประสบการณ์การทำงาน/ตำแหน่งงานในอดีต

พ.ศ. 2514	- อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2515-2519	- อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2519-ปัจจุบัน	- อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตำแหน่งงาน/สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

- รองศาสตราจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

PROFESSOR Dr.AMMAR SIAMWALLA

EDUCATION:

- 1967 Ph. D. in Economics, Harvard University, U.S.A.
- 1962 B. Sc. in Economics (First Class Honours), University of London, U.K.

HONORS AND AWARDS:

- 1986 Distinguished Researcher Award (in economics) by the National Research Council
- Sir John Crawford Exchange Award in Agricultural Economics from the Australian Agricultural Economics Society and Australian Council for International Agricultural Research
- 1981 Professor, Faculty of Economics, Thammasat University

PRESENT POSITION:

- 1984 - 1990 Program Director for Agriculture and Rural Development, Thailand Development Research Institute (TDRI)
- 1990 - present President, Thailand Development Research Institute (TDRI)

PROFESSIONAL EXPERIENCE:

- 1978 - 1984 Research Fellow, International Food Policy Research Institute, Washington, D.C.
- 1972 - 1978 Lecturer, Faculty of Economics, Thammasat University, Bangkok
- 1966 - 1972 Assistant Professor and Research Staff Economist, Department of Economics, Yale University

VISITING FELLOWSHIP:

- 1975 - 1976 Visiting Professor, Food Research Institute, Stanford University
- 1970 - 1971 Rockefeller Foundation Visiting Professor, Faculty of Economics, Thammasat University

COMMITTEES

- 1994 Board Member, Government Savings Bank
- 1994 Chairman, Public Enquiry Committee on the Benefits of the Collector/Distributor Road for the Second Stage Expressway
- 1993 Member, Public Enquiry Committee on the Benefits of the Collector/Distributor Road for the Second Stage Expressway
- 1993-present Member, Technical Advisory Committee, Consultative Group on International Agricultural Research

- 1992-present Member, National Credit Policy Committee
- 1992 Member, Review Committee for the International Rice Research Institute, Los Banos, the Philippines
- 1992-94 Member, Board of Investment, Bangkok, Thailand
- 1988 Member, Review Committee for the Department of Economics and the National Centre for Development Studies in the Research School of Pacific Studies, the Australian National University
- 1975-78 Member, Economics Section, National Research Council
- 1974 Member, Economic Advisory Council to the Prime Minister

PUBLICATIONS:

- 1994 "Getting Agriculture to Keep up: Agriculture's Role in Rapidly Industrializing Economies." Paper presented at the Conference on Getting Agriculture Moving into the 21st Century, held to honor the work of Art Moshier, at the Rockefeller Foundation Conference Center, Bellagio, Italy, 18-23 April 1994.
- 1993 "Agriculture" In Peter G. Warr, ed. *The Thai Economy in Transition*. Cambridge University Press, 1993: 81-117. (With Suthad Setboonsarng and Direk Patamasiriwat)
- 1992 "Drug Trafficking and the Thai Economy" In *Thammasat Economic Journal* 10 No.1 (March 1992): 5-42 (with Chaityuth Punyasavatsut) (in Thai)
- "The Relationship between Trade and Environment, with Special Reference to Agriculture" In *Agriculture Sustainability, Growth, and Poverty Alleviation: Issues and Policies*, Proceedings of the DSE/IFPRI Conference held from 23 to 27 September 1991 in Feldafing, Germany, edited by Stephen Vosti; Thomas Reardon; and Winfried von Urff: 105-115.
- "The Response of Thai Agriculture to the World Economy" In William T. Coyle; Dermot Hayes; and Hiroshi Yamauchi, eds. *Agriculture and Trade in the Pacific: Toward the Twenty-First Century*. Westview Press: Boulder, 1992: 149-174 (with Suthad Setboonsarng and Direk Patamasiriwat).
- 1991 "Thailand: The Political Economy of Agricultural Pricing Policy" In Anne O. Krueger; Maurice Schiff; and Alberto Valdes, eds. *The Political Economy of Agricultural Pricing Policy, Volume 2: Asia*. A World Bank Comparative Study. The Johns Hopkins University Press: Baltimore, 1991: 236-280 (with Suthad Setboonsarng).
- 1990 "Questions concerning the Future of Agriculture in Thailand" In *Ratspasarn* 37 no.9 (September 1989): 32-52 (in Thai)
- "Public Policies Toward Agricultural Diversification in Thailand." Paper presented for the Regional Workshop on "Agricultural Diversification" held at Bogor, Indonesia, March 20-22, 1990 (with Suthad Setboonsarng and Direk Patamasiriwat).
- "Agricultural Trade Reform, Price Stability and Impact on Developing Countries." Paper presented at IFPRI Seminar on "The GATT Negotiations on Agriculture and the Developing Countries" held in Montreaux, Switzerland, June 1-2, 1990.

"The Response of Thai Agriculture to The World Economy." Paper presented at International Agricultural Trade Research Consortium Symposium "Agriculture and Trade in the Pacific: Towards the 21st Century" held in Honolulu, Hawaii, August 1-2, 1990 (with Suthad Setboonsarng and Direk Patmasiriwat).

"Public Policies Towards Agricultural Diversification in Thailand and its Relevance to Vietnam." Paper prepared as part of a technical assistance Project to Vietnam funded by FAO in Hanoi, Vietnam, August 15-25, 1990 (with Suthad Setboonsarng and Direk Patmasiriwat).

"What concerns on Stock and Land Speculations?" in *Thammasat Economic J.* 8, no.3 (September 1990):5 - 36. (in Thai)

"Land-Abundant Agricultural Growth and Some of its Consequences: The Case of Thailand." Paper presented at IFPRI Conference on "Agriculture on the Road to Industrialization" held in Taipei, September 4-7, 1990.

"Changing Comparative Advantage in Thai Agriculture." Research Report for Organization of Economics Co-operation and Development, September 1990 (with Suthad Setboonsarng and Prasong Werakarnjanapongs).

1989

"Impact of Rice Trade Liberalization: A Study Based on the Agricultural Supply Model". In *Thammasat Economic J.* 7 no.1 (March 1989): 139-154 (with Direk Patamasiriwat) (in Thai).

"Trade, Exchange Rate, and Agricultural Pricing Policies in Thailand". World Bank Comparative Studies, World Bank, September 1989 (with Suthad Setboonsarng).

Round and Developing Counties." In Allen Maunder and Alberto Valdes, eds. *Agriculture and Governments in An Interdependent World*. Hants and Brookfield: Dartmouth, 1989: 320-332.

"The Thai Rural Credit System: A Description." Paper presented at the World Bank Conference on Agricultural Development Policies and the Theory of Rural Organization, held in Annapolis, Maryland, June 14-16, 1989 (with Chirmsak Pinthong, Nipon Poapongsakorn, Ploenpit Satsanquan, Prayong Nettayarak, Wanrak Mingmaneeakin and Yuavares Tubpun).

etc.

ศาสตราจารย์สุรศักดิ์ นานานุกูล

การศึกษา

- พ.ศ.2505 จบมัธยมศึกษาโรงเรียนอุดมศึกษา สอบได้หนึ่งทั่วประเทศ แผนกวิทยาศาสตร์
- พ.ศ.2506 จบวิศวกรรมศาสตรปี 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เหรียญทองคะแนนยอดเยี่ยมประจำปี
- พ.ศ.2510 ได้ปริญญา B.S. จาก Dept.of Admin. and Mgt, Carnegie-Mellon University, Pittsburgh, Pa., USA.
- พ.ศ.2512 ได้ปริญญา M.S.สาขา Management จาก Sloan School of Management, MIT, Massachusetts, USA.

การทำงานวิชาการ

- พ.ศ.2517 เขียนตำราการบริหารงานผลิต (Production Management)
- พ.ศ.2517 เขียนตำราการริเริ่มและบริหารโครงการควิชในสหรัฐอเมริกาและไทย
เขียนตำรา TQC การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ในสหรัฐอเมริกาและไทย
- พ.ศ.2522 เขียนตำราการวางแผนโครงการและการศึกษาความเป็นไปได้ (Project Planning and Feasibility Study Guidelines)
- พ.ศ.2524 ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นศาสตราจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พ.ศ.2529 เขียนตำรากู่มือกวิช หลักการพื้นฐานของกลุ่มสร้างคุณภาพงานในญี่ปุ่นและไทย
- พ.ศ.2532 เขียนตำรากู่มือกวิชฉบับกระเป๋ เขียนตำรา การเพิ่มคุณภาพและผลิตภาพ

ประสบการณ์ทำงาน

- พ.ศ.2512 เป็นอาจารย์พิเศษของ NIDA ธรรมศาสตร์ จุฬา เกษตร TMA สสท TMDPC
- พ.ศ.2517 เป็นที่ปรึกษาการวางแผนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พ.ศ.2518-2524 ร่วมก่อตั้งและเป็นเลขานุการสำนักงานส่งเสริมควิชแห่งประเทศไทย
- พ.ศ.2524 ร่วมก่อตั้งและเป็นอุปนายก สมาคมส่งเสริมควิชแห่งประเทศไทย
- พ.ศ.2517-2535 ทำงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด
- พ.ศ.2532 เป็นผู้ช่วยผู้จัดการใหญ่ Executive Vice President สายนโยบายและแผนกลยุทธ์
เป็นกรรมการจัดการของธนาคาร
เป็นผู้บริหารโครงการเพิ่มคุณภาพและผลิตภาพของธนาคาร

ปัจจุบัน ตั้งแต่ 2536

- เป็นประธานกรรมการบริหาร Bangkok Finance Co., Ltd.
- เป็นประธานกรรมการบริหาร Bangkok Securities Co., Ltd.
- เป็นกรรมการบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ หลายแห่ง

เป็นกรรมการ สถาบันทางวิชาการ

กรรมการ อำนวยการโครงการ MBA มหาวิทยาลัยศรีปทุม
 ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ผู้บรรยายมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
 กรรมการพิจารณา ผลงานวิชาการ ทางบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์
 กรรมการพิจารณา ผลงานวิชาการ ทางบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย

เป็นกรรมการ สมาคม ในวงการเงิน

กรรมการ สมาคม บริษัทเงินทุน
 ที่ปรึกษาวิชาการ สมาคมบริษัทหลักทรัพย์
 อนุกรรมการพิจารณารับหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
 กรรมการบริษัท TRIS จำกัด

เป็นกรรมการ สมาคมเพิ่มผลผลิตและส่งเสริมคุณภาพ

อุปนายก สมาคม ส่งเสริมคิวิซี แห่งประเทศไทย
 กรรมการ ศูนย์เพิ่มผลผลิตแห่งชาติ
 กรรมการ มูลนิธิเพิ่มผลผลิต
 อนุกรรมการฝึกอบรม คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

เป็นที่ปรึกษา การวางแผน Strategic Team Planning

บริษัทในตลาดหลักทรัพย์ หลายแห่ง

เป็นที่ปรึกษา การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร Total Quality Management

บริษัท ในตลาดหลักทรัพย์หลายแห่ง

ดร.เชิดชัย ขันธนะภา

การศึกษา :

- พ.ศ.2515 ปริญญาตรี สาขาเศรษฐศาสตร์ Harvard University สหรัฐอเมริกา
พ.ศ.2517 ปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์ University of Michigan สหรัฐอเมริกา
พ.ศ.2520 ปริญญาเอก สาขาเศรษฐศาสตร์ University of Michigan สหรัฐอเมริกา

การฝึกอบรมและดูงาน :

- พ.ศ.2522 อบรม Planning of Public Expenditure ที่ University of Sussex
- พ.ศ.2523 อบรม International Monetary System ที่ United Arab Emirates
- พ.ศ.2524 อบรม International Monetary System ที่ ประเทศบังกลาเทศ
- พ.ศ.2525 ดุงานกระทรวงการคลัง สหรัฐอเมริกา ที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา
- พ.ศ.2526 อบรม Japanese Financial Market ที่ ประเทศญี่ปุ่น
- พ.ศ.2528 ดุงานสถาบัน EC และ European ที่ ประเทศเบลเยียม และ Investment Bank ลักซ์เซมเบิร์ก
- พ.ศ.2533 ดุงานของหน่วยงานเศรษฐกิจของประเทศ ที่ ประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน
- พ.ศ.2534-ปัจจุบัน เป็นผู้แทนกระทรวงการคลัง ที่ นครเจนีวา สาขาการค้าบริการด้านการเงินของประเทศสวิตเซอร์แลนด์
ประเทศไทย เข้าร่วมประชุมการเจรจา การค้าบริการด้านการเงินภายใต้แอกต์ รอบอุรุกวัย
- พ.ศ.2537 ดุงาน Trade Free Zone ที่ ประเทศไต้หวัน

ประวัติการรับราชการ

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 - กองนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
 - กองนโยบายเงินกู้ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
 - กองนโยบายการเงิน และสถาบันการเงิน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
 - สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง
- พ.ศ.2536 (มิถุนายน)
- ผู้อำนวยการกองนโยบายการเงินและสถาบันการเงิน
สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้อำนวยการกองนโยบายการเงินและสถาบันการเงิน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล

การศึกษา

ศส.บ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 พบ.ม. พัฒนาเศรษฐกิจ "เกียรตินิยมดี" สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 Ph.D Oregon State University (OSU) Corvallis, OR, USA
 Certificate in Economic Education, OSU, OR, USA

ประสบการณ์ในการทำงาน/ตำแหน่งการทำงานในอดีต

2516-2530 อาจารย์ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มศว มหาสารคาม
 2530-5 พ.ย.2534 คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มศว ประสานมิตร
 6 พ.ย.-22 พ.ย.2534 รักษาการคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มศว ประสานมิตร
 2530 ประธานสภาคณาจารย์ มศว
 2530 ประธานจัดทำหลักสูตร ศส.บ. (เศรษฐศาสตร์)
 2530-2534 อภ. มศว
 2530-2534 กรรมการสภามหาวิทยาลัย มศว

ภาระงานนอก มศว

2525-2527 Assistant Director, Center for Economic Education, OSU, OR, USA.
 2530 รองประธานที่ประชุมประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยไทย
 2530-2531 คณะกรรมการดำเนินงานสนับสนุนสิทธิสตรีแห่งประเทศไทยชุดที่ 10 (คัดเลือกจากตัวแทนทั่วประเทศ)
 2531 ประธานคณะทำงานรวมสถาบันฝึกอบรมสหกรณ์การเกษตรแห่งชาติ เข้ากับสนับสนุนสิทธิสตรีแห่งประเทศไทย
 2532 กรรมการผู้ก่อตั้งสมาคมอเมริกันศึกษาในประเทศไทย
 2532-2533 ประธานคณะทำงานโครงการความสัมพันธ์ไทย-ลาว ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ
 2532-2537 กรรมการบริหารกองทุนมูลนิธิวิฟกังทิวเวอร์ สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2535 กรรมการวางแผนทางการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สช. กระทรวงศึกษาธิการ
 2536 ที่ปรึกษาโครงการประเมินเงินอุดหนุนการศึกษาของ สช. กระทรวงศึกษาธิการ

ตำแหน่งงาน/สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

2532-ปัจจุบัน กรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาเอกสาขาพัฒนศึกษาศาสตร์
 กรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาเอกสาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา
 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กพ.
 2534-ปัจจุบัน รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มศว
 2537-ปัจจุบัน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะกิจ กค.กระทรวงศึกษาธิการ

รายนามผู้เข้าร่วมสัมมนา

สัมมนาทางวิชา "พัฒนาการของสังคมไทยในรอบ 50 ปี แห่งการครองราชย์ (พ.ศ.2489-2539)"

รายงานผู้เข้าร่วมสัมมนา ระหว่างวันที่ 26-27 กรกฎาคม พ.ศ. 2538

ณ ห้องคอนเวนชัน โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพฯ

ลำดับที่	นาม นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
1	นายสุนทร บำเรอราช	หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2	นางเพ็ญศิริ นกัรงค์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
3	นายภิญโญ ทองดี	หัวหน้าภาควิชามนุษยสัมพันธ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4	นายสุรพล บัวพิมพ์	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5	นายวิเชียร ชื่นชอบ	หัวหน้าภาควิชาบริหารธุรกิจ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
6	นางสุดา เทียบจตุรัส	อาจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7	นายเจิม ชูปเกตุ	รองศาสตราจารย์	คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
8	นางสาวสุวิดา ธรรมณวิวงศ์	อาจารย์	คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
9	นางสาวจรูญจิต วัฒนสินธุ์	รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์	คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10	นางสาวสุศุทธิดา วงศ์สถาพรพัฒน์	นักวิจัย	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11	นายสุวิชัย โกศลยະวัฒน์	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
12	นางนันทนา กบิลกาญจน์	รองศาสตราจารย์/ผู้ช่วยคณบดี	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
13	นางสุพาดา สิริภูคดา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14	นางศิริวรรณ เสรีรัตน์	รองศาสตราจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
15	นายจงใจ แสงพันธุ์	หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
16	ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ	รองศาสตราจารย์, คณบดีคณะศิลปศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
17	นางสาวเทวี โมธิยะ	รองศาสตราจารย์	สาขาวิชาคณกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
18	นางสาวรัตนา พุ่มไพศาล	ศาสตราจารย์	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
19	นางสาวปาริชาติ วชิรรัตนภาพ	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
20	ดร.พงษ์ศานต์ พันธุลาภ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
21	นายพิบล พุพิพิช	อาจารย์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
22	นายสุรพันธ์ ทับสุวรรณ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
23	นายแพทย์ยุทธนา สาระดี	หัวหน้าภาควิชาวิสัญญีวิทยา	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
24	นางผ่องพักตร์ วิทยารุ่งเรืองศรี	นักวิชาการศึกษา	สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
25	นางสำเนียง ณ ตะกั่วทุ่ง	หัวหน้าภาควิชาเทคโนโลยีชนบท	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
26	นายธนะจักร เขินบำรุง	นักวิจัย	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
27	นางสาวจรัญญา วงษ์พรหม	นักวิจัย	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ลำดับที่	นาม นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
28	นางอนงค์ศรี พวงเพชร	อาจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
29	ดร.อุไรวรรณ คณิงสุเกษม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
30	นายเกรียงศักดิ์ ไรจน์ศิริเสถียร	นักวิจัย	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
31	นายธีระพงศ์ สันติภาพ	นักวิจัย	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
32	นางสาวสิริวรรณ วงษ์ศักดิ์	อาจารย์	คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
33	นางสาวเขวาลักษณ์ แสงจันทร์	อาจารย์	คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
34	นางสาวชุติมา พัวผดุงศิษฐ์	นักวิชาการศึกษา	สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
35	นายชนาธิป บุญยเกตุ	นักวิชาการศึกษา	สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
36	นางรัชนี ลาภโรจน์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
37	นางนิยม บุญมี	รองศาสตราจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
38	นางทรงกลด อภิณพัทรักษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
39	นางจินตนา กลัดอำ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยี
40	นางสาวอรรณพ ศิริรัตนพิริยะ	รองศาสตราจารย์	สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
41	นางรศมี กิบาลแทน	รองศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
42	นายสุชาติ ผิวงาม	อาจารย์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
43	นางวลัย อินทร์มพริย	รองศาสตราจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
44	นายเสกสรรค์ อุตสาหานนท์	รองคณบดี	คณะผลิตภัณฑ์การเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
45	นายวิเศษ วิเชียร	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
46	นายเฉลิมศักดิ์ สุภาพล	รองศาสตราจารย์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
47	นางสาวสุประภา ศรีทอง	บรรณารักษ์	สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
48	นางสาวรัตนพร สงวนประสาทพร	บรรณารักษ์	สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
49	นายเจลิชว พันธ์สีดา	ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
50	นางเพ็ญศิริ จีระเชษฐกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
51	นายวันชัย ธรรมสังการ	อาจารย์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
52	นางสาวกัญญา คันทิยคุปต์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
53	นางศิริพร ชนะสิทธิ์	อาจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
54	นางสาวสุวนิดย์ เศรษฐโสภณ	อาจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
55	นายกฤตินันท์ สามะพุทธ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	โรงเรียนมัธยมสาธิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
56	ดร.อุษณีย์ โยเหลา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
57	ดร.อ้อมเดือน สดมณี	อาจารย์	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
58	ดร.ผ่องศรี ไรจน์วงศ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ
59	นายอนันต์ ปันอินทร์	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม

ลำดับที่	นาม	นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
60	ดร.มาเรียม	นิลพันธุ์	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
61	นายปราโมทย์	เพชรมีศรี	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
62	นางสาวเรวดี	โควิริยะเวช	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
63	นายประเสริฐ	มงคล	อาจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
64	นางสุพัตรา	ชุมเกตุ	รองศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
65	นางสินี	กมลนาวัน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะพัฒนาลังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
66	นางชัยพร	พิบูลศิริ	อาจารย์	คณะพัฒนาลังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
67	นางสาวสุพรรณิ	ไชยอำพร	รองศาสตราจารย์	คณะพัฒนาลังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
68	นางรชนี	มุขแจ้ง	อาจารย์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
69	นายบุญดล	บำรุงไทย	อาจารย์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
70	นางสุขุมล	เกษมสุข	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
71	นายประพันธ์	อำพันประสิทธิ์	อาจารย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา
72	นางนงนารถ	ชัยรัตน์	อาจารย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
73	นายสมจิตร	ล้วนสำเริง	รองศาสตราจารย์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
74	นายสมศักดิ์	สุหทัยคิมหันต์	ผู้อำนวยการ	วิทยาลัยเทคนิคนครนายก นครนายก
75	ว่า ร.ค.เรนศวรรค์	อุบลพหลา	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตชุมพรเขตอุดมศักดิ์ กรุงเทพ
76	นางบุญยรัตน์	โตทอง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนาถ กรุงเทพ
77	นายสมชาย	บุญญบาล	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตปทุมธานี มหาเมฆ กรุงเทพ
78	นางนิกา	จิรภัทร์	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตปทุมธานี จักรวรรดิ กรุงเทพ
79	นางวิเชียรฉาย	ศรีอำไพ	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้ กรุงเทพ
80	นางนงพรรณ	ดอนขวา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมกรุงเทพ กรุงเทพ
81	นายสุรพล	จรรยาภูล	อาจารย์	สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี
82	นางประกอบ	ศรีสุราษฎร์	อาจารย์	วิทยาลัยพาณิชยการอินทราชัย กรุงเทพ
83	นางวนิดา	อุดมทรัพย์	อาจารย์	วิทยาลัยพาณิชยการอินทราชัย กรุงเทพ
84	นางวันทิมา	เกษแก้ว	อาจารย์	สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพ
85	นางพวงผกา	ประเสริฐสิน	อาจารย์	สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพ
86	นางสุกัญญา	พวงภักดี	อาจารย์	สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพ
87	นายเขาวลิต	สวัสดิ์ผล	อาจารย์	สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพ
88	นางสาวจันทิมา	จันทร์ศักดิ์	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ลำดับที่	นาม นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
89	นางจันทนา อมคาริยกุล	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตขอนแก่น
90	นางเกื้อกุล บำรุงชีพ	อาจารย์	สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ
91	นางสุวดี เบญจวงศ์	อาจารย์	สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ
92	นางลัดดาวัลย์ วิเชียรศิลป์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ
93	นางพัชรินทร์ ศิริอำพันกุล	อาจารย์	สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ
94	นางบุญศรี เจตนเกษกรณ์	อาจารย์	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา กรุงเทพฯ
95	นายมีชัย สายอราม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	สถาบันราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา
96	นายสุโรจน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่
97	นางยุพิน สบดละ	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพฯ
98	นางฉวีวรรณ วรศรี	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพฯ
99	นายอนันต์ อารยานันท์	อาจารย์	สถาบันราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ
100	นางมณีนรีรัตน์ ลิ่มสืบเชื้อ	อาจารย์	สถาบันราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ
101	นางอุษณีย์ คงถาวร	อาจารย์	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนคร ศรีอยุธยา วาสกรี พระนครศรีอยุธยา
102	นายธวัชชัย สีสูกง	อาจารย์	สถาบันราชภัฏเลย เลย
103	นางสาวนิธิวรรณ นิเวศวงศ์	อาจารย์	สถาบันราชภัฏเลย เลย
104	นายประกฤษ เอี่ยมสกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	โรงเรียนโคกกะเทียมวิทยาลัย ลพบุรี
105	นายวิรุฒ เลาะวิดี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพฯ
106	นายกิตติโชติ ห้อยยี่งู	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนพะเยาพิทยาคม พะเยา
107	นางหทัยา คงกะพัน	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนอุตรดิตถ์ครุฑ อุตรดิตถ์
108	นางปิ่นทอง ใจสุทธิ	อาจารย์	โรงเรียนนวัชรธรรมสาธิต กรุงเทพฯ
109	นางสุพัตรา เทพสุวรรณ	อาจารย์	โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพฯ
110	นางสาวทิพย์วรรณ หอมกระหลบ	อาจารย์	โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา สระบุรี
111	นางสาววัชรภรณ์ อิบะไชย	หัวหน้าหมวดสังคมศึกษา	โรงเรียนวัดสังเวช กรุงเทพฯ
112	นางจันทนา เชื้อชาญ	อาจารย์	โรงเรียนสุราษฎร์พิทยา สุราษฎร์ธานี
113	นายบุญสร้าง ปริกจิตตานนท์	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนประจวบวิทยาลัย ประจวบคีรีขันธ์
114	นางสุนิทร กลีบทอง	อาจารย์	โรงเรียนเทพมงคลรังษี กาญจนบุรี
115	นายอรุณ พรหมดี	หัวหน้าหมวดสังคมศึกษา	โรงเรียนเทพมงคลรังษี กาญจนบุรี
116	นางประภา พึ่งทรัพย์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ	โรงเรียนวัดสระเกษ กรุงเทพฯ
117	นางสาวอัจฉราวรรณ เสี่ยงสกุล	อาจารย์	โรงเรียนวัดราชบพิธ กรุงเทพฯ
118	นางเรณู วุฒิเลิศเจริญวงศ์	อาจารย์	โรงเรียนวัดราชบพิธ กรุงเทพฯ
119	นางสาวยุพดี แก้วแดง	อาจารย์	โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก กรุงเทพฯ
120	นายวรรต หนิละ	อาจารย์	โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ ศรีวิทยา 2 มีนบุรี กรุงเทพฯ

ลำดับที่	นาม นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
121	นางสาวพิมพ์พรณ เจริญกุล	อาจารย์	โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก กรุงเทพฯ
122	นางสาวศิริอร สุขตระกูลเวช	อาจารย์	โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย กรุงเทพฯ
123	นายวิวัฒน์ บุญเล็ก	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนสระแก้ว
124	นางสุดาวรรณ ปิ่นอุสมาน	อาจารย์	โรงเรียนมัธยมกษัตริย์ศึก สระแก้ว
125	นายสัมฤทธิ์ ประเคน	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ	โรงเรียนบุญญาราคูณ กรุงเทพฯ
126	นางสาวอาภากร อิศระ	อาจารย์	โรงเรียนมัธยมวัดคูหาเตาปูน กรุงเทพฯ
127	นายอนุเทพ ใจสุทธิ	อาจารย์	โรงเรียนมัธยมวัดคูหาเตาปูน กรุงเทพฯ
128	นางวรรณภา ศิริทรัพย์ากร	อาจารย์	โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพฯ
129	นางสาวยุภา ประกอบผลดี	อาจารย์	โรงเรียนวัดปากน้ำวชิรญาณ กรุงเทพฯ
130	นางสาวนันทรา อันเจริญ	อาจารย์	โรงเรียนวัดปากน้ำวชิรญาณ กรุงเทพฯ
131	นางช่อทิพย์ สุวรรณศรี	หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา	โรงเรียนวัดน้อยนพคุณ กรุงเทพฯ
132	นางทิพาภรณ์ รุ่งเรือง	อาจารย์	โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม กรุงเทพฯ
133	นางสาวสุมาลี จำทั่ว	อาจารย์	โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม กรุงเทพฯ
134	นางขารวี หอมส่งกลิ่น	อาจารย์	โรงเรียนสตรีอ่างทอง อ่างทอง
135	นางวรรณวิมล ทรงชาติ	อาจารย์	โรงเรียนสตรีอ่างทอง อ่างทอง
136	นายสมบัติ จันทภูมิ	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนมุกดาหาร มุกดาหาร
137	นายประชัย วลัยชัย	อาจารย์	โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี
138	นายสุนทร วงศ์สวัสดิ์	อาจารย์	โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพฯ
139	นางสาวจิรพันธ์ ชาติชินเขาวน	อาจารย์	โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพฯ
140	นางสาวสมทรง นุ่มนวล	อาจารย์	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
141	ม.ล.ศรีประไพ พุกพิบูลย์	หัวหน้างานแนะแนว	โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) กรุงเทพฯ
142	นางสาววิจิตร ชิดเชิดวงศ์	อาจารย์	โรงเรียนแจรงอนวิทยา กรุงเทพฯ
143	นางสาวจันทน์ ทูปโณสิด	อาจารย์	โรงเรียนเบญจมราชูทิศ กรุงเทพฯ
144	นางวาสนา บรรณจิต	อาจารย์	โรงเรียนศรีบุญยานนท์ นนทบุรี
145	นางอภิดี สุดงาน	อาจารย์	โรงเรียนชินโนรสวิทยาสัย กรุงเทพฯ
146	นางวิไลวรรณ สุนทรเทศ	อาจารย์	โรงเรียนชินโนรสวิทยาสัย กรุงเทพฯ
147	นางวาสนา ลำเลิศชวัล	อาจารย์	โรงเรียนวัดสุทธาวาส กรุงเทพฯ
148	นางสุทธิณี สิทธิสมาน	อาจารย์	โรงเรียนจิระประวัติวิทยาคม นครสวรรค์
149	นางสุนันทา ทัพเป็นไทย	อาจารย์	โรงเรียนจิระประวัติวิทยาคม นครสวรรค์
150	นายณรงค์ รุ่งรังษี	อาจารย์	โรงเรียนมัธยมวัดดาวคะนอง กรุงเทพฯ
151	นางสาวบุษบง มีฤกษ์สับ	อาจารย์	โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย กรุงเทพฯ
152	นางสาววาสนา นาดเจริญกิจ	อาจารย์	โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพฯ
153	นางสายทิพย์ เบธากูร	อาจารย์	โรงเรียนศึกษานารีวิทยา กรุงเทพฯ

ลำดับที่	นาม	นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
154	นายพนิต	วันโณ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
155	นางพรหมธิดา	แสนคำเครือ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
156	นางสาวสุนันทา	มนัสมงคล	นิสิตปริญญาเอก วิทยาศาสตร์ศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
157	นายทวีผล	จุฑาพล	นิสิตปริญญาเอก วิทยาศาสตร์ศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
158	นายสนอง	ทองปาน	นิสิตปริญญาเอก วิทยาศาสตร์ศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
159	นางเปรมจิตร	บุญสาย	นิสิตปริญญาเอก วิทยาศาสตร์ศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
160	นางสาวสมปรารถนา	วงศ์บุญหนัก	นิสิตปริญญาเอก วิทยาศาสตร์ศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
161	นางสาวอรสุดา	เจริญรัตน์	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
162	นางสาวพจน์	เทียมศักดิ์	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
163	นายนิรนาถ	แสนสา	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
164	ว่าที่ ร.ต.สุทธิพร	บุญถ่ง	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
165	นางจิรพันธ์	ไกรทิพจรัส	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
166	นางสาวกาญจนา	สุขหทัย	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
167	นางสาวพรพรรณ	วีระปรีชากร	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
168	นายพิทักษ์	ศิริวงศ์	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
169	นายชัชวาลย์	วงษ์ประเสริฐ	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
170	นางสาวพรเพ็ญ	ทับเปลี่ยน	นิสิตปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
171	นางกฤตวรรณ	สุขสมpong	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
172	ซิสเตอร์กาญจนา	สุคประเสริฐ	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
173	นางเกื้อกุล	เดือนกุล	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
174	นางเขมสิริ	ประภามนตรีพงศ์	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
175	นางสาวคำนวนจิตร	พวงเกษม	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
176	นางจุฬี	เดชสุภา	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
177	นางสาวจินตนา	ธรรมวานิช	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
178	นางจงศรีสมร	คงจำเนียร	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
179	นางสาวไฉไล	วุฒิศักดิ์	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
180	นางสาวชลลศุตา	จันทร์แจ้ง	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
181	นางสาวสุกมา	มีมณัส	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
182	ซิสเตอร์ ประยงค์ศรี	แย้มสุนทร	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
183	นางผ่องอำไพ	ประสพอารยา	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
184	นางสาวมยุรี	บุญช่วย	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
185	นางเขาวลัทธิ	อุมารณานิพันธ์	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
186	ซิสเตอร์สมพิศ	กตัญญู	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ลำดับที่	นาม	นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
187	นางสุวรรณา	มหาคุณ	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
188	นายอารย์	ปาลเดชพงศ์	นิสิตปริญญาโท บริหารการศึกษา ภาคพิเศษ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
189	คุณปรารถนา	แซ่จึ้ง	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
190	คุณสุพิชฌาย์	จินดาวัฒนภูมิ	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
191	คุณวิไล	พงศ์ทาทิจ	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
192	คุณพูนทรัพย์	รากุลพนิช	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
193	คุณสุกัญญา	พุกกะเวส	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
194	คุณเป็ยนดา	ลิมสกุล	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
195	คุณแสวก	สุบรรณเกตุ	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
196	คุณดวงกมล	ทองภูสวรรค์	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
197	คุณอรรพรรณ	ศรีอุดม	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
198	คุณนวลศรี	พงศ์ทรวัด	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
199	คุณสมคิด	แถมขุนทด	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
200	คุณสมบัติ	พรสุขเจริญชัย	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
201	คุณนายประเสริฐ	ทองประสบ	นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
202	ดร.ธวัช	บุรีรักษ์	รองศาสตราจารย์	ข้าราชการบำนาญ
203	นางสาวศิริลักษณ์	จินตมาศ	ผู้สื่อข่าว	หนังสือพิมพ์คู่แฉ่งรายวัน
204	นายนิติ	ศรีบัณฑิต		ทำธุรกิจส่วนตัว
205	นางสาวเพ็ญพิศ	เกลี้ยงสงค์	โครงการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชน สำนักทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพระมหากษัตริย์	
206	นางสาวมาลินี	ศรีภักดิ์	โครงการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชน สำนักทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพระมหากษัตริย์	
207	นายสุรัชย์	เทียนขาว	ศึกษานิเทศก์	เขตการศึกษา 6 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
208	นางรัชนี	บุญหวัง	อาจารย์	โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม กรุงเทพฯ
209	ดร.อารี	พันธ์มณี	รองศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
210	นางเรงลักษณ์	โรจนพันธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
211	นายพิทยา	มาศมินทร์ไทยนรา	หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
212	นายอาคม	เดชทองคำ	อาจารย์	สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
213	น.ส.เสาวนีย์	พจนันย์รัตน์	อาจารย์	โรงเรียนวัดครุโน

